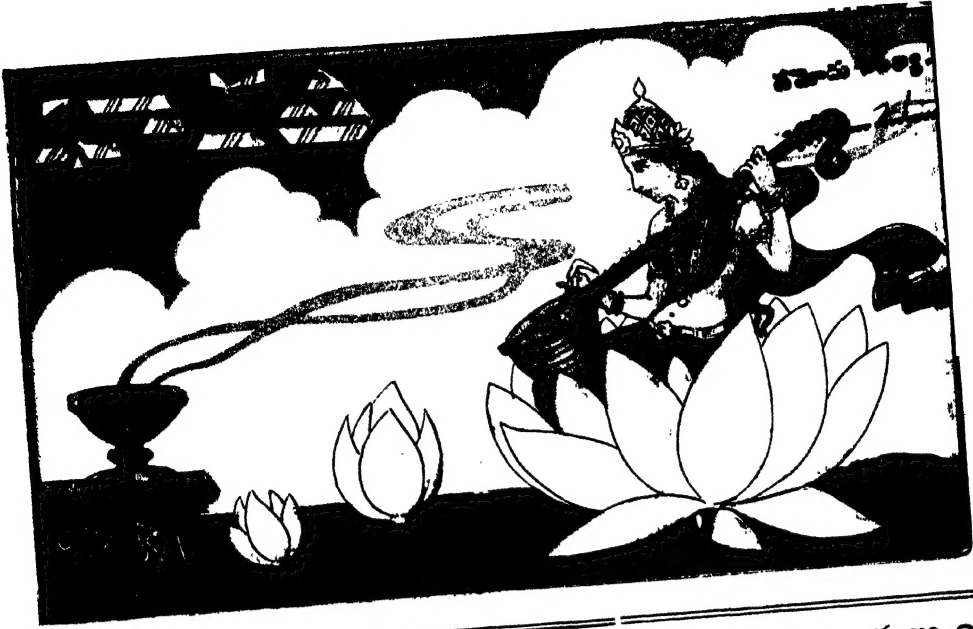

1380

సంపు. ౧౩ ఛాత సంవత్సరము, ఆశ్వయుజమాసము (ఆక్టోబరు ౧౯౩౬) సంఖ్య ౧౦

కొండకోన

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

కొండకోనలలోన, గుబురుకానలలోన,
పూవుటీరాలలో, బులుతోరాలలో,
ఆకుజంపాలతో, రేకురంపాలతో,
ఆడితిమి, పాడితిమి.....
.....వేడికూడితిమి;

* * * * *
ఆరేయి నిముసమై యరిగినది నీకు;
ఆరేయి నిముసమై యరిగినది నాకు;
ఆవేళ స్వప్నమై యానంద మిచ్చినది;
* * * * *

తిరిగితిరిగి తోచి, తెర తెరలుగా రాచి,
వచ్చి, మరివచ్చి, మరి మచ్చికల గ్రుచ్చి, కల
యచ్చునడఁ జేసినది యుచ్చమెయి డాసినది;
ఆరేయి స్వప్నమై యరిగినది మనకు;
ఆవేళ నిముసమై యానందమయ్యె;
* * * * *

ఆకులో — పూవులో — అరిదికానలోన,
అందాలకోనలో, ఆడితిమి, పాడితిమి;
ఆరేయి స్వప్నమై యరనిముసమయ్యె;
* * * * *

నిన్నుఁ జూడఁగోనేను, నన్నుఁ జూడఁగ నీవు,
తిరిగితిమి కానలో — తిరిగితిమి కోనలో
కోనలో కానలో తిరిగితిమి తిరిగితిమి
కన్నీళ్లు కాలువలు కార్చితిమి కార్చితిమి
నిలువెల్ల కంపించి నిలిచితిమి నిలిచితిమి

* * * *

నన్నుఁ గానక నీవు, నిన్నుఁ గానక నేను,
వెదకితిమి కానలో, వెదకితిమి కోనలో;
కానలో వెదకితిమి, కోనలో వెదకితిమి;
కంపించి, కంపించి, కన్నీళ్లు కార్చితిమి;
కన్నీళ్లు కాలువలు కార్చి కంపించితిమి;

* * * *

నిను నేను గనలేక, నను నీవు గొనలేక,
యలసితిమి, సాలసితిమి, సాలసి యలసితిమి,

* * * *

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది నాకు;
ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది నీకు;

* * * *

* * * *

ఆకుసందులను నీ మణిగిపోయితివి;
మబ్బుసందులను నే మణిగిపోయితిని;
ఆకులో మబ్బులో అణగితిమి మణిగితిమి;
అణగితిమి, మణిగితిమి, అణగిమణిగితిమి;

* * * *

రాలుచినుకులఁగూడి వ్రేలుదారలఁగూడి,
ఆకుసందులను ని స్మరిసితిని, బెరసితిని;
అరసితిని నిన్ను నే బెరసితిని నిన్ను నే
బెరసి యొండొరులోన బిరబిరను గలసితిమి

* * * *

బిరబిరను గలసితిమి, బెరసితిమి మురిసితిమి;
మురిసితిమి, దరిసితిమి, మరచితిమి మనికి

* * * *

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది మనకు;
ఆరేయి నిముసమై యరిగినది మనకు;

ఆరేయి, ఆవేళ, ఆనంద మిచ్చినది

అరనిముసమయ్యె న య్యానంద వేళ

* * * *

* * * *

తలపులోఁపల నీవు దాగియుండితివి;
వలపులోఁపల నేను లోగియుండితిని;
తలపులో వలపులో దాగితిమి, లోగితిమి;
దాగితిమి, లోగితిమి, దాగి లోగితిమి;
దాగితిమి లోగితిమి,.....

.....రాగమున వేగితిమి

* * * *

నను నీవు వలచితివి; మనసు నలచితివి;
నిను నేను తలచితిని; మనసు కలచితిని;
తలచితిమి, వలచితిమి, నలచితిమి, కలచితిమి;
నిలిచితిమి వలపులో, విలిచితిమి తలపులో;
తలచి యొండొరులోన గలసిపోయితిమి;
వలచి, యొండొరులోన నిలిచిపోయితిమి

* * * *

* * * *

తలపంత మరచితిమి; వలపంత మరచితిమి;
తలపువల పేకమై తనువు మరచితిమి;
ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది మనకు,

* * * *

* * * *

అలరుఁ దేనియలలో నాడితిమి, వేడితిమి;
వలచు పుష్పాక్షలోఁ బాడితిమి, కూడితిమి,
విరులతేనెలలోన, మరుఁపుష్పాక్షలో,
ఆడితిమి; పాడితిమి; వేడితిమి కూడితిమి;

* * * *

పాడి, మరియాడి, మరివేడి, మరికూడి, విరి
తోడ, పొడితోడ, వడియాడ, విడిపాడ, నడి
వేచితిమి, కాచితిమి, వేచితి మొకళ్లొకళ్;

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది మనకు;
ఆవేళ నిముసమై యరిగినది మనకు;
ఆరేయి నిముసమై యానంద మిచ్చినది;
ఆరేయి స్వప్నమై యానంద మిచ్చినది;

* * * *

అరనిముసమై తోచె నాసాగమువేళ;
అరనిముసమై తోచె నాసుగమువేళ;

* * * *

మరచితిమి తనువు.....

.....మరచితిమి మనికి

* * * *

* * * *

తెలిపూపుదోటలో, సెలయేటితేటలో,
తలిరాకుబాటలో, చిరుఁదేటిపాటలో,
నీవు నేనును గూడి, నెనరు చెందితిమి;
నీవు నేనొక్కటై నిలిచియుండితిమి;

* * * *

చల్లచల్లఁగఁ గాచెఁ దెల్లవెన్నెలలు;
మెల్లమెల్లఁగ వీచెఁ బిల్లతెమ్మెరలు;
ఆతేటిపాటలో, ఆపూపుదోటలో,
వెన్నెలలవెలుగులో, మన్ననలు గైకొనుచు,
కొమ్మెరలయెమ్మెలకు నుమ్మలికమును బాసి

సమ్మదము, సమ్మృగము నెమ్మదులఁ గైసేసి
నీవు నేనును గూడి నిలిచియుండితిమి;
నీవు నేనొక్కటై నెనరు చెందితిమి;

* * * *

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది మనకు;
ఆరేయి నిముసమై యానందమయ్యె

* * * *

* * * *

* * * *

పొదలచాటున నీవు మెదలుచుండితివి;
రొదలచాటున నేను కదలుచుండితిని;
చదలఁ జుక్కలముదల కదరు బెదరును లేక,
ముదము మదిఁబొదల నది కెదురెదుఁగఁ

[బోయి,

కొదమచిల్కలరొదల కొదుగ నద నదియ
[యని,

దల చాటున మనము మెదలితిమి, కదలితిమి,

* * * *

కదలితిమి, మెదలితిమి, కదిసితి మొకళ్లొకళ్;
కదిసితి మొకళ్లొకళ్; కాఁగిలించితిమి;
కాఁగింటిలోఁ గరగి కలసిపోయితిమి;

* * * *

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగినది మనకు;
ఆరేయి స్వప్నమై యానంద మిచ్చినది;
అరనిముసమై తోచె నాస్వప్న వేళ;
అరనిముస మయ్యె నయ్యానందవేళ;
మరచితి మొకళ్లొకళ్, మనికి మరచితిమి;

* * * *

* * * *

* * * *

తలలూచి యూచి, చిత్తము రేచిరేచి, యు
త్తలపాటు మీరఁ, దత్తరపాటు తోపంగ,
చిగురుచేతులు సాపి, బిగురురీతులు సూపి,
పొగురుచేతలఁ జేపి, యగదు బెగదును బాపి,
రాగాలకొమ్మలను రాగాలువెలయ, న
రాగాలు నేయంగ, నాగితిమి, రేగితిమి;

* * * *

ఆగితిమి, రేగితిమి, లాగితి మొకళ్లొకళ;
దరిఁజేచ్చి కొఁగింటఁ దార్చితి మొకళ్లొకళ;
కొఁగింటిలోఁ గరగి కలసితి మొకళ్లొకళ;
కరగితిమి, కలసితిమి, మరచితి మొకళ్లొకళ;

* * * *

* * * *

ఆవేళ స్వప్నమై యరిగిరిది మనకు;
ఆరేయి స్వప్నమై యానందమయ్యె;
అరనిమనమయ్యె నయ్యానందనేళ,

* * * *

మరచితి మొకళ్లొకళ, మరచి యెరిగితిమి.

* * * *

* * * *

* * * *

తీగయుయ్యాలలో నూగుచుంటివి నీవు;
సోగ యొయ్యారానఁ దూగుచుంటివి నీవు;
ఊగుతూగులఁ జూచి బాగుబా గనుకొంటి;
సోగతీగలఁ ద్రోసి, రాగమందగ నుంటి;
కారుచీకటిఁ జిక్కి కదలలేకుంటి;
ఆకసంబునఁ జుక్క లరసి నవ్విసవి;
పొదలలోపలఁ జిక్కి మెదలలేకుంటి;
అలరుగుత్తులు చెట్ల నరసి నవ్విసవి;

* * * *

* * * *

పొదలఁ జీకటిలోనఁ గదలమెదలఁగ లేక,
నినుఁ జూచి, చేసాచి, నిలుచున్నననుఁ జూచి,
అలరుగుత్తులతోడఁ గలసి నవ్వితివి;
కలికిచుక్కలతోడఁ గలసి నవ్వితివి;

* * * *

నవ్వుతాకున నేను నలగిపోయితిని;
నలగి యానందానఁ గలగిపోయితిని;

* * * *

* * * *

* * * *

కొల్లకొల్లఁగఁ బూచె మల్లెపూఁబూదలు;
తెల్లతెల్లఁగఁగాచె జల్లవెన్నెలు;
మెల్లమెల్లఁగ వీచె బిల్లతెమ్మెరలు;
చల్లవెన్నెలోన, మల్లెపూఁబూద నిల్చి,
పిల్లతెమ్మెర కుల్లసిల్లుచుంటివి నీవు;
నినుఁ జూచి, చేమొడ్చి నిలిచియుండితి నేను,
ననుఁజూచి, కనుపైగ నెనయఁ బిల్చితి వీవు;
తడఁబాటు తొడరి నే నడుగు ముందిశలేను;
వడిగ రమ్మనుచు నీ వడియానఁ బడఁద్రోతు,
వేమి నేయఁగ లేక యేడ్వ సాగితిని;
నాయేడ్పు విని నీవు నవ్వసాగితివి;
నీనవ్వులో నేను నిలిచి క్రాగితిని;
క్రాగి నీనవ్వులోఁ గరగిపోయితిని;
కరగి నీనవ్వులోఁ గలసిపోయితిని.

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

డొట్టి వైభోగము

“మంత్రి సింహం”

పాత్రలు, పురుషులు

౧. రాఘవయ్య-బోద్ధ ఆఫీసులో గుమాస్తా.
౨. శ్రీనివాసరావు-సబ్బాజడ్జీ.
౩. మార్తాంధెంపిళ్ళ-డాక్టరు
౪. రామసింగు-జనాను.
౫. యోగీశ్వరుడు.

—స్త్రీలు

౧. చంపకవల్లి—రాఘవయ్య భార్య.
౨. చెంకుబాయిమ్మ—శ్రీనివాసరావు భార్య.
౩. కామాక్షి } ఇరుగుపొరుగు
౪. జయలక్ష్మి } స్త్రీలు.

(ప్రథమ రంగము)

[మదరాసులో ఆక్టోబర్ సాహెబువీధిలో నొక గృహము. విశిష్ట పురుషుల ఆఫీసు ఒక్క యొద్దకూర్చుని, ఆఫీసుకాగితములు చూచుకొనుచు, రాఘవయ్య ప్రవేశించును.]

రాఘవయ్య :—(తనలో) ఈ సోనాలలో యింగ్లీషు చదువుకొని, దొరసానుఁ పద్ధతుల నవలంబించు నవనాగరిక పిల్లలను పెండ్లియాడుటకంటె బాధితమైనది మరి యొకటియొందదు. పూర్వము, మనస్త్రీలు భర్త యొక్క కుశ్రావయే పరమ వ్రతముని యొంది, భర్త నిదురనుండి లేచుటకునుండే లేచి, కాలోచితములను దీర్చుకొని, నుదుటను ఆర్థదూషాయితంత కంటకును బొట్టును దిద్ది, లక్ష్మీదేవివలె కలకలలాడు ముఖముతో భర్త లేచునప్పటి కంటే, ఆయనకు కావలసిన సవర్యలను జేసి, పిమ్మట, ఉత్కలనసిన మేటెడు బట్టలను విండెయిం దుంచుకొని, నదికిబోయి కుభ్రముగా బట్టలు నుతికి, స్నానమాచి, యురికినబట్టల నొక భుజముపై వేసుకొని, విండెతో నుదకము నింకొక భుజముపైనుంచు

కొని యింటికివచ్చువారు. పిదప మద్రాసుపేతమున పదార్థములను స్వయముగా పచనముజేసి, భర్త కేవలము పులు యిష్టమో గుర్తెరిగి, ఆ పదార్థములను భర్తకు తాసిరి తాసిరి వడ్డించి భుజింపజేసి, తర్వాత భర్తకుడిచి లేచిన విస్తరిలో తానొడ్డించుకొని, భుజించి, యెల్ల విధముల పతిసేవ చేయుచుండెడివారు.

ఇప్పుడు నాభార్యయో, జిల్లాజడ్జీగారి కూతురు. ఎక్కువ గారాబముతో పెంచబడి, యింగ్లీషువిద్య నభ్యసించిన నవనాగరికురాలు.

నేను బి. య్యో. బి. యల్. ప్యాసు అయినానని చెప్పి యేదోపెద్ద యువోగము చేస్తానని భ్రమతో నా కిచ్చి వివాహము చేసిరి. కాని నేను బ్రాహ్మణుడనై పుట్టుటచే నాయువోగము నీళ్లు కారుచున్నది.

ఇప్పుడు రాగంటలయినది. నాభార్య యింకా నిదురనుండి లేవలేదు. నే నుదయముననే లేచి కాఫీ తయారుచేసి యుంచుతిరి. అది చల్లారిపోవుచున్నది. కాఫీ చల్లారిపోయినదని నామొఖముమీదకొట్టి మల్లీ కాచమంటుంది కాబోలును. నే నింకా ఆఫీసుకాగిత ములు వ్రాసుకొని, తర్వాత వంట చేసుకొనవలసి యున్నది.

అయినను, లేచినదేమో చూచెదను. (అనుచు పడకగది యొద్దకుబోయి తలుపు నెమ్మదిగా తెరచి, పిల్లగా) “చంపకం! చంపకం! యింకా లేవలేదా? రాగంట లయినది. కాఫీ కాచియుంచినానా, చల్లారి పోవుచున్నది.” అని పలుకరించెను.

చంపకం :—(కనులు నలుపుకొనుచు తలయెత్తి చూచి) ఇంకా పూరు తెల్లవారలేదు. అప్పుడే యేమి తొండరవచ్చింది? మానాన్నగారి యింట్లోవున్నప్పుడు ఏస్తట్లో వడ్డించబోతూ గం ఘంటలకు మాఅమ్మవచ్చి

లేపిలే లేచేనానను. మీయింటికి వచ్చినప్పటినుంచి నాకు కళ్లనిండా నిద్దరలేదు. కాఫీ పల్లారిపోయేందుకు అప్పుడే యెందుకు కాచినారు? నేను లేచినాక నీళ్లు పాయిమింపడేస్తే చాలవా? చల్లారిపోయిన కాఫీ నేను తాగలేను. అది పారబోసి, మళ్లీ నీళ్లు పాయిమింపడేయ్యండి. నేనే కాదుకొందును కాని, పాయిదగ్గరకు వెళ్లటం అలవాటులేక, కళ్లల్లోకి పొగ వస్తుందని భయముచేత కాఫీ కాచుటకు, వంటచేయుటకు మిమ్మరిని కష్టపెట్టకలసివస్తూ యున్నది.

అనుచు ఆమె లేచి కాలకృశ్ణములను దీర్చుకొనుటకు వెళ్లెను.

ఇంతలో రాఘవయ్య తిరిగితన ఆఫీసుల్లయొద్ద కూర్చుని కాగితములు వ్రాసుకొనుచుండెను. కొంతసేపటికి చంపకల్లి శృంగారిండుకొని, కప్పతాళపుజడ పీపు వై నిటునటు గంతులుజేడు కనులపై సులీచనముల జోడు సవరించుకొనుచు మేలు పసిండి లెక్కరు సరిగ నిల్చుచీర చెరగు వారిపోయినమా గమనించక, హస్తమున నొక Ladies hand bag ను ధరించి, బెత్తెను యెత్తున్న దిమ్మ? కాసంతే అడుగు భాగము గల Ladies shoes యొక్క మడిములు టుక్కుటక్కుచుని చుప్పుచు చేయుచుండ, మెరుపు తీగవలె ఆఫీసుగదిలోనికి ప్రవేశించెను.

చం—My dear! మీరు యెప్పుడూ ఆఫీసు పనితో మునిగి లేలుతూవుంటారు. కొంచెము నేపు మీతో ముచ్చటించవలసినదే అవకాశమేలేదు. రాత్రి మీరు మళ్లీ ఆఫీసు కాగితములు చూచుకొని వచ్చేటప్పటికి నేను నిద్రపోతూ వుంటాను. ఆఫీసు పని కట్టి పెట్టి నేను చెప్పెను మాటలు వినిండి.

రాఘ—ఆఫీసుపనిచేయకపోతే మనకు కడుపు లోనికి భుక్తి యెల్లా వస్తుంది? అంత అవసరంగా చెప్పవలసిన రాచకార్యం యేమి వచ్చినది? చెప్ప చంపకం! వింటాను.

చం—కూర్చి నెలలో సగం గడచిపోయినది. యెండలు ముదురుతూ వున్నవి. వేడి భరించలేకుండా వున్నాను.

మాతండ్రిగారు జీవించియున్నప్పుడు ఆయన జిల్లాజడ్జిగా నుండుటచే వేసవికాలపు శలవులలో ఊటీ వెడుతూ నన్నుకూడా తీసుకువెళ్లేవారు. మీరు మాకు నెలలు శలవుపెట్టి నన్ను ఊటీ తీసుకువెళ్లక తప్పదు.

ఇట్లునుచు చేతిలోని తోలుసంచి తెరచి, దానిలో నుండి యొక చిన్న అద్దమును తీసి, ముఖమును చూచుకొనుచు, దువ్వనతో జాట్టు సవరించుకొనుచుండెను.

రాఘ—నుంచి యాలోచనే చేసినావులే! నాకు మాస్తే రూ ౧౦౦ లు జీతం. నా జీతము నీ సిల్క్ సాగీలకు, జాకెట్లకు, షూపవుడల్లకు చాలక అప్పులలో పడ్డాను. ఇప్పుడు ఊటీకి వెళ్లవలసంటే రూ ౫౦౦-లైనా కావలెను. ఎక్కడ నుంచి తేగలను? అదన్నీ కాక, మదరాసులో మేనెలా ఖరీదరకూ చల్ల గానే వుంటుంది ఇప్పుడు ఊటీ యెందుకు చంపకం! మన స్థితిగతుల కనుగుణంగా మనము నడుచుకోవద్దా!

చంప—నేను యేకొరిక కోగినా మీరు డబ్బు లేదు డబ్బులేదు అనే అంటారు. నాకు చీరలు జాకెట్లుకొన్నానని చెప్పుతారు. పెండ్లిచేసుకున్న భార్యలకు నుడలుకొనియివ్వటం అబ్బరమేనా? ఇక్కడ ఎండలులేదన్నమాట అటుంచండి. ఎండలువున్నా లేక పోయినా Fashionable people ఊటీ వెళ్లుట అచారము. మనపొరుగువారు, నానాజ్ఞి శ్రీనివాసరావు గారు, ఆయనభార్య వూటీవెడతారట. నాన్నేహితురాలు వెడుతూవున్నప్పుడు నేను వెళ్లకపోతే నాకు చిన్నతనముగా నుండవా! మీదగ్గర డబ్బు లేకపోతే నా Necklace యిస్తాను. అది అమ్మివేసి డబ్బుతీసుకురండి. ఇప్పుడు బంగారం ఖరీదు యెక్కువగా నున్నది. రూ ౫౦౦/- లు వస్తాయి.

రాఘ—అయితే, యిప్పుడు వూటీవెళ్లటం చల్లతనంకోసంకాదా! Fashion కోసమా? పులినిచూచి నక్కవాతెట్టుకున్నది అన్నట్లు దొరలు, దొరసానులు వెడతారని, వాళ్లమీదటగా మనంకూడా వుండవలెనని వూటీవెళ్లి, అక్కడచరితాధ అనుభవించవలెనా? ఇంగ్లీషువారంటే నాకు కీరలదేశంగా భజ్జనవారు

గజక మనదేశంలో వేసవిలో యెండలు భరించలేక వెడతారు. మనము యీ ఉష్ణ దేశములోపుట్టి, యిక్కడ పెరిగినవారము. ఇక్కడ శీతోష్ణస్థితులకు అలవాటు పడినవారము. మనతండ్రలు, తాతలు ౧౦ సంవత్సరముల వయస్సువచ్చేవరకూ బ్రతికి రాళ్లవలెవుండేవారు. ఊటీవల్లకుండా మంచితగోగ్యముగా బ్రతుకలేదా?

చంప—ఊటీవల్లడము Fashion కోసమేనని నేను మొదటనే చెప్పియుంటిని. ప్లిడరు రామారావు గారిని చూడండి. ఆయనకు కోర్టుకు వెళ్లుటకు ట్రాంఖ్యుక్తనా డబ్బురాదు. ఆయన అప్పచేసుకొని ప్రతి యేడూ ఊటీవెడతాడు. “మానీషరుగారు ఊటీవల్లి నారు” అని పాస్త్రీలుచెప్పకుంటే గొప్పగావుంటుంది. ఈలాగుననే ఊటీవల్ల ప్లిడర్లలో మూడువంతులు నలుగురూ చెప్పకొనాలని గొప్పకోసంవెళ్లవారే.

రాఘ—అయితే నీ మనసాచ్చినట్లు కానియ్యి. నీ వస్తువ అమ్మి డబ్బు తెచ్చియిస్తాను. అది తీసుకొని నీవు వల్లి నన్ను చూత్రం వలించెయ్యి. నీవు స్వతంత్రురాలవు. ఇంగ్లీషు మాటలాడగలవు. అన్ని దేశములు స్వయముగా తిరిగి గల శక్తి గలవానవు.

చం—మీ రన్నమాటలు నిజమేగాని, నేను వొంటరిగావెడితే అక్కడ నాకు హోటలు భోజనము పడదు. స్వయముగా వంటచేసుకోలేనన్న మాట మీకే తెలుసుగుదా. నేనక్కడ హోటల్లో భోజనము చేసి జబ్బువెడితే డాక్టర్ లిల్లకు ఆయే ఖర్చుమీ కిష్కడు రైలు ఖర్చు ఆవుతుందనుకొంటి. మీరు సాధారణముగా 3 వ క్లాసులో వెళ్లటమే మామూలుకదా! అట్టే ఛార్జికౌదులెండి. నాకుమాత్రం ౨-వ క్లాసు టిక్కెట్టు కొవాలి కుమండీ. సబ్ జడ్జిగారి భార్య కంటబాయమ్మ ౨-వ క్లాసులో యెక్కతావుంటే నేను యేముఖము పెట్టుకుని 3-వ క్లాసులో యెక్కను. నాప్రాణం చచ్చిపోయిట్టుంటుంది.

రాఘ—సబు జడ్జిగారి భార్య ౨-వ క్లాసులో వెళుతుంటుంటే ఆమె భర్త వెలకు రూ ౧౦౦ గణిస్తావున్నాడు. ఆమెకూ నీకూ సాపత్రికమా?

చం—ఆమె సబు జడ్జిగారి భార్య అయితే నేను జిల్లాజడ్జిగారి కూతురను. ఆమె ప్రేమనకంటే నాప్రేమ యే యెక్కువని.

రాఘ—నీ మనసాచ్చినట్టే చేస్తానులే. నన్నుకాగి తమలు వ్రాసుకొనిస్తూ. నాకు వంటకు మడికట్టుకునేందుకు టైము అవుతూ వున్నది.

చంప—మిమ్ములను యిక చూట్లాపించనులెండి. నేను పెన్సన్రుకు వల్లి నాకు కారలసిన వులెన్ బని యనలు, పెన్సన్రు, మళ్లెరు, రెండు ట్రీడ్కోట్లు పొక వోవర్కోటు, ఒక Rain coat ఒక చక్క ఆర్డరుచేసి వస్తాను. మీకు కూడా యేమైనావుదెన్న కావలినీ తెచ్చి పెడతాను.

రాఘ—నాకు యేమీ అక్కరలేదు. నాలింగో స్త్రం చెప్పుకు చుట్టుకుంటే నీ మళ్లెరుకంటే యెక్కువ వేడిగా వుంటుంది. రెండవూటలా పాయిండర్ర మార్కుంటే యే ప్లానల్కోట్లా అక్కరలేదు. మన పరుపుక్రింద కట్టే బ్లూరి కంబీ రాత్రికప్పుకున్నానంటే, దానికి యే గడ్డలా చాలవు.

చంప—అయితే నేను పెన్సన్రులోనే ఆర్డరు యిచ్చివస్తాను. ఖరీదు యెక్కువఅయినా మంచి ఫరకు వుంటుంది. ఇతర పాఫులలో సామాన్యము కొనుక్కుంటారు. (అని నిమగ్నమింనుచు).

రెండవ యంకము

(గంగమ: ఊటీ. గవర్నమెంటు బోలూసికల్ గార్డెన్సులో కర్నము తురియుచుండగా రాఘవయ్య, చంపకవల్లి ప్రవేశించుచున్నారు. చంపకవల్లి కాళ్లకు వులెన్సాకున్న, లేడిస్టాన్, వులెన్ పెన్సన్, దానిపైన మొకాళ్లక్రిందకు దిగజారుచున్న Rain Coat, చెవుల చుట్టూ తలపైనుండి కట్టబడిన రమ్యమను మళ్లెరు, చేతులకు gloves, యెడమచేతిలో ladies bag, కుడి చేతిలో గొడగు భరించియుండును.

రాఘవయ్య చెవులచుట్టూ అంగోస్త్రమును దుట్టి, చెట్టుకోటు, ఫోటోగ్రఫించి పైన బహ్రికంబీ కప్పుకొని, చిరిగిన గొడుగుచేసుకొని యుండును.)

రాఘు—అబ్బా! ఈచరికి దవవలు దగ్గరబతుతున్నాయి. నాగొడుగులో చిల్లలగుండా వన్న అంతా నామీదనే వుంటావున్నది. లోపలినుంచి చలి, వొణుకు పుట్టుకు వస్తావున్నది. ఇది అంతా యెందుకువచ్చిన అవకాశం!

చంప—ఈ రోజున వన్న ముచే చలియెక్కువగా వున్నమాట నిజమే. కాని, మీరు అందరినోను వూటీ క్లయిమేటు (Climate) బాగులేదని అనకండిగమీ! వూటీ enjoy చేయలేని rustic అనుకుంటారు. ఎవరి వై నా కొనుసుకున్నప్పుడు పెంచటం "How fine is the weather! How enjoyable!" అనవలెను.

రాఘు—మనస్సులో వొకటి, పైకిచెప్పేది యింకొకటి, అంతా అబద్ధపు నీడనమేనా? ఇదిపూడా నవనాగరికతకు లక్షణమే కాబోలును. నా కిట్టి కుటిల వర్తనము చేతకాదు.

చంప—మీకు నవీన పద్ధతులు నేర్పవలెనని నేనెన్ని ప్రయత్నములు చేసినా పట్టుబడవు. అందరూ చలితో వొణుకుతూవున్నా నోటితోమాత్రం నేను చెప్పినట్లుగా అంటారు.

ఇది Etiquette, మీ ఫుల్స్టయి, మీరుమాట్లాడకుండానైనా పూరుకోండి. అదుగో Executive Counciller వేణుగోపాలరావునాయుడుగారు వస్తావున్నారు. వీరికి, మాతండ్రిగారికి స్నేహం అవుటపల్ల నన్ను చిన్నప్పటినుంచి యెగురుచురు. వీరితో కొంచెం దూరం మాట్లాడుతూ వడిచిల్లి యిప్పుడేవస్తాను. మీరు యిక్కడ బెంచిమీర్ కూర్చోండి. మీరు మాతో మాత్రం గాకండి మీకు వుంది dress లేదు. ఈవేషంతో మాతో వస్తే బాగుండుదు.

(పర్ వేణుగోపాలరావునాయుడుగారు ప్రవేశించుచున్నారు)

చం—Good evening Sir Venugopal! How fine is the weather!

వేణు—Good evening mrs. Valli, Yes, It is really enjoyable మిమ్ములకు కలుగుకున చాలాకాలమైనది. క్షేమంగావున్నారా?

(అని యుభయలు కలిసి నవచి విట్లుచున్నారు.)

వేణు—తో మాటాడుచున్న ఆ బ్రాహ్మణు యెవరు?

చంప—ఆయన మాయింట్లో వంటచేసేవాడు. నేను వొక్కరైతేనా వస్తావున్నానని Gardens వరకూ సాయంవచ్చినాడు.

(ఈమాటలు రాఘవయ్య చెవులకు సోకగా)

రాఘు—(తనలో)అబ్బా! ఎంతవరకూ వచ్చినది! ఈమె నేను భర్తనని చెప్పుకొనుటకుకూడా సిగ్గుపడుచున్నదే. "అయ్యో! నాయుడుగారూ! యీమెచెప్పినట్లుగా నేను యింటిలో వంటచేసేవాడనే కాని, నాకు యింకొక డ్యూటీకూడా కలదు. అది ఈమె చెప్పమరచినది.....

..... అని తక్షణమే అవతరినని నాకు నానుచివరకు వచ్చినది. కాని, సిగ్గుపడి యేడ్చిపోతుందని చెప్పి, అనకుండా ఆపుకున్నాను. ఆపిల్లను తెచ్చుకునేటప్పుడు తనకంటే తక్కువకుటుంబములోనుంచి తెచ్చి వినాహము చేసుకొనవలెననియు, ఆపిల్లను యిచ్చేటప్పుడు, తనకంటే యెక్కువకుటుంబములో యివ్వవలెననియు, పెద్దలు చెప్పేడిమాట అబద్ధముకాదు. కాని ఈమెను నిందించవలసిన పనికాదు. ఇది ఈమెతప్పుకాదు ఈమె నావహించిననవనాగరికతా పితాచముయొక్క గూఢాచారము యీమె నిట్లాడించుచున్నది. ఈ పితాచముపట్టి పురుషులయొక్కయు స్త్రీలయొక్కయు చర్యలు, దేహ్యయుపట్టిన నానిచర్యలు విపరీతముగానుండునట్లు, మనసనాతన ధర్మనియమములకు కనువిపరీతముగా నుండును. నాలుగు యింగ్లీషుమక్కలు చదువుకొగానే, మన పెద్దలు దివ్యదృష్టిచేకనిపెట్టి మనకు యెక్కువ శ్రీమదాచారములుగా యేర్పరచిన యాచారములనున్నిటిని ఛేదించుతురు. ఎంతోధనము వ్యయముచేసి, బ్రహ్మాపదేశపురస్కరముగా ఉపనయనము లోపేయబడిన యజ్ఞోపవీతము ఒక్కపిల్ల కాయమెడలో నై నా కనపడుతుందా? జంభ్యపుపాప బరువట. పూర్వం పునస్త్రీలు పరాయియిగనానికంటబడేవారా? ఇప్పు

టికాలపు ఆశిల్లలో, ముద్దినూ, ముక్కూరు వేవ మలువేసి, యెప్పుడూ, గృహకృత్యములు చూచుకొనుట లేదు సరికదా, పరాయిమొగవార్లతో పూజవంటిర గడమేసని

నాభార్యకి కికాచముపట్టుటచే యిట్టి విపరీత చేష్టలు కనబడుచున్నవి.

ఎన్నిదురాచారములుచేసిననూ యీమెకు గుణము మాత్రము నిష్కల్మషముగానందుటచే నే నోపికపట్టి యూరకొనుచున్నాను. ఈ దురాచారినిచూచి మీమె నెప్పుడు పడకునాయని భగవంతుని వేయికోళ్ల ప్రార్థించుచున్నాను అనుగో! శ్రీనివాసరావుగారు యీలాగు వచ్చుచున్నారు. ఆయనతో మాట్లాడుచూ యింటికి బోయెను. చింపకం ఏరాత్రికొని యింటికి చేరదు.

(ప్రవేశము: శ్రీనివాసరావుగారు)

రాఘ—పంతులుగారూ! తేలుచుగానున్నారా?

శ్రీని—ఏమి తేలుచుండే! చలిబాధపడలేక వచ్చిపోతూన్నాను.

రాఘ—ఇక్కడ చలియెక్కువగా వుంటుందని యెరిగియుండిన్నీ యెందుకువచ్చారండీ? నేనైతే నా పెండ్లాముపోరు పడలేక వచ్చినాను.

శ్రీని—మీరు పెండ్లాము పోరుపడలేక వస్తే నేను పూల్గోవార్ల పోగు పడలేక వచ్చాను.

రాఘ—అదేమిటండో! నాకుబోధపడటంలేదు.

పూల్గోవార్ల పోగు పడలేక రావటం యేమిటి?

శ్రీని—నాకు శరీరములో బాగులేక శలవు వుచ్చుకొని మురరాసులో వైద్యం చేయించుకుందామని వచ్చినాను. సమద్రభటాద్దుకు పికారువల్లినా, బజారుకు పనియుండి వెళ్లి నా బైటకు వెళ్లగానే కను బడే స్నేహితులందరూ మొట్టమొదటి (రక్త)— “ఏమండీ, పంతులుగారూ! ఊటీ పెరుతారా పెంగరూరు వడతారా?” అని అడిగేవారేకదా! “నేను యొక్కడనూ వెళ్లను, యొక్కడనేవుంటాను.” అని చెప్పినా పూరుకోకుండా, “ఊటీ వెళ్లండి. చాలా

బాగావుంటుంది.” అని అమాదిత-పలచా రిచ్చేవారేకదా! ఈ విషయంగా యెందరు సీక్రులిస్తారని చెప్పను. మదరాసులోనే కూర్చుంటే, “ఏమి లభిస్తుంది. డబ్బు ఖర్చు వుకుందని వుంటే వెళ్లాడుకాదు” అనేనాగు కొందరు. “ఏమి పాత వుసిరిగవచ్చుడి. ఏడికి సవినపడ్తుంటెలియ” వనేనాగు కొందరు. నీళ్ల పోరుపడలేక, మదరాసులో వుంటే బతుకనీయరు. ఇలా పోడిచి సంపుతారని చెప్పి నేను వూటికవచ్చినాను. ఇప్పుడు నాయుపధి యేమని చెప్పను. ఒక్కటే వర్తాలు కదా! నూర్గ్యకృత్యయోగ్యుడో కాని కనుపించు. ఏవత్తువు ముట్టుకొన్నా చిల్లగా కాళ్లు కొంక్లల్లపోతాయి. చిన్నీర్లు ముట్టుకొనేలేదు గదా! కాళ్లు కడుక్కోవడానికి, త్రాగుటకు నీళ్లు, బైలు భూమికి వెడితే ప్రహరసకు చూడా వేడినీళ్లే వుపయోగించాలి. అందుచేత యిరవై నాలుగు ఘంటలు వేడినీళ్ల అండీ పాయిమీద కాగుతూ వుండవలసినదే. నాకు లెల్లవారగట్టే లేచి, యెంత శీతాలములోనైనా సరే శీతలోదకన్నా ననుచేసి, జపంచేసు కొనటం మామూలు. ఇక్కడ చిన్నీర్లు స్నానము చేస్తామనుకుంటే, నీళ్లు ముట్టుకొగానే, వేళ్లు కొంక్లల్లపోతే, ఇంక స్నానం యెల్లా చేయాలను? చిన్నీర్లలో స్నానముచేస్తే అన్ని అవయవములు బిగుసుకుపోయి Cramps ల యేమిటో వచ్చి వచ్చిపోతారన్నారు. నేను చచ్చిపోతే పోనీ అని చిన్నీర్లే స్నానముచేద్దను కాని, నా పిల్లలకు యింకా కొంతకాలం నా ఆసరా కావలసివుంటుందని చెప్పి సాహసించలేదు.

స్నానంచేసి, జపం చేసుకుందామని కూర్చుంటే చలిచే దవడలు వజనజ లావటంచేత “కృష్ణా, కృష్ణా” అనబోలే “వృషభ, వృషభ” అనేకబ్బం బజులుదేరు తోందండీ! ఇదో పాపంకూడాను.

ఇంట్లో పంతులూడా అన్నిరకలపులు, కిటికీలు మూసుకొని ప్లానల్సినో కూర్చోవలసిందేకదా! మరిన్ని ప్రతిగదిలోను గోడలలో పాయిలు, వాటిలో నిత్యాగ్ని హోత్రాలు వెలుగుతూ వుండవలసిందే. దుర్బరమైన యీ శీతలంలో! యెందుకురావాలి, మళ్లీ వేడినీళ్లతోరుతూ ఉష్ణోపచారాలకు యెందుకు యేడవాలి, పోనీ, శరీ,

వానగానున్నది యింట్లోనే కూర్చుండమంటే, బైటకు వెళ్లి, వొట్లు వేసి ఎక్కేవకూ నడచినస్తేనే గాని తిన్న తిండి అరగదు. ఆకలివుండదు. తిన్న తిండి అరగనేనే గాని ఆరోగ్యముండదు. అందుచేత వర్షం కురుస్తూ వున్నాగాని, రెండుపూటలూ చచ్చివట్టువెళ్లి నడచి రావలసిందే. నడవకపోతే జబ్బుచేస్తుంది. నడిచి వర్షములో తడుస్తే జబ్బుచేస్తుంది. “ముంగుడువడినే గోయ్యి, వెనక్కువడినే నయ్యి” అన్నట్లున్నది. ఏబుతువులో ఆ యుతుధర్మం జరుగుతే బాగుంటుందికాని, మండు వేసవికాలములో మనదేశంలో హేమంతియుతువులో నైనా లేం శీతకాలపు ధర్మములను కోరుకొనటం యెందుకండీ? యిదంతాచూస్తే, డబ్బెట్టి తద్దినం కొని తెచ్చుకున్నట్లున్నది. చన్నపట్నంలో పగలు కొంచెం వేడిగావున్నా, రాత్రి సమద్రపుగాలి తగులుతూ, ఆరు బయట పండువెన్నెలలో మంచంచేసుకు పడుకుంటే సుఖమా? లేక, యిక్కడ అన్నితరపులూ, కిటికీలు మూసుకొని, ఊపిరి పలపకుండా, నాలుగుబూర్మీగులు కప్పకుని, యింకా చలిఆకక వొణుకుతూ పడుకోవటం సుఖమా! ఈ కలికాలంలో అన్ని విపరీతాలు యేలా పుట్టుకున్నాయో, యీ ఊటికిరావటం అనేది వాటికి అనుగుణంగానే వున్నది. నేనుపుట్టిబుద్ధియెరిగినా చాలా కాలంవరకు “పూటి” అనేది యిక్కడవున్నదో యెవరికీ తెలియదు. యేదో దొరలుమాత్రమే పూటి పెడతారని వినేవాళ్ళు. వొకరినిచూచి వొకరికి ౧౦, ౧౫ యేండ్లనుంచి వేలాం పెక్కిరింద బయలుదేరింది. అంతకు పూర్వం మనవాళ్లు పూటిరావటం వినలేదు. అదివరకల్లా మనదేశంలోనే వేసవికాలంలోవుండి బ్రతుకుతూ వున్నవాళ్లు, యిప్పుడు పూటివస్తేనేకాని ప్రాణాలు పోతాయ! యివన్నీ వేపలండీ!

రాఘ—మీరు చెప్పినవన్నీ నిజమే. ఈచిత్రం చూచారా? మదరాసు వదిలివచ్చిననాటినుండి శుభ్రమైన పెరుగుగాని, మజ్జిగాని జీవ్యమిదపెట్టి యెరుగను. ఒక్కరోజునైనా కాచి తోడుపెట్టిన పాలుతోడు కంటేవొట్టు. రోజూకూడ తోడుకోకుండా పులిసి పోయిన పాలుపోతుకోవడమేకదా?

శ్రీ—మీరు పాలు తోడుకోవడం జ్ఞాపకం వచ్చింది. మాపూరునుంచి మండిరకం నూమిడి కాయలు కావకట్టింది బుట్టతెచ్చినాను. అందులో ఒక్కకాయకూడ పండలేదు సుమండీ! మనవైపున వుంటే అనుభవంపగల సౌఖ్యాలు అన్నీ కదలుకొని, యిక్కడ యీ బాధలు అనుభవించటానికి రావడం పూర్వజన్మ కృతకర్మానుభవమే.

రాఘ—ఇన్ని బాధలు పడతూవున్నా యిది పైకిచెప్పకోనూడవది. అల్లాచెప్పటం Bad Etiquette is “నీకు Rustic, పూటి Enjoyment యల్లాంటి పల్లెటూరివాళ్ళకు యేమి తెలియకండి” అంటారట. నా భార్య నన్ను Warn చేసింది.

శ్రీ—సరే! మీ భార్య చెప్పించంటే మన మం గీకరించవలసిందే. అమె నవీనవాగ్ధికతలో Authority కదా! మీపుణ్యమాయీ నాతో చెప్పినారు. లేకపోతే నేను నలుగురిద్దరూ యీలా వాగానంటే, మీరు పరమ మూఢుడు అనకొందురు.

రాఘ—నా భార్య యీవిషయములలో Authority అన్నమాట నిజమే. మొన్న Gardens లో ఒక పిల్ల పికెరా తిరుగుతూవుంటే చూచినాను. అమెచెవులలో యేవో వ్రేలాపగట్టుకున్నదండీ! చాలులూగ వున్నాయి. భుజములకు కెనులుతూ వుండేబంతపాడుగ్గా వ్రేలాడుతూ వున్నాయి. చూస్తే నాకు అసహ్యం చేసింది. ఇప్పుడు యిది యొక Fashion అని నా భార్యచెప్పింది.

శ్రీ—యొకవాళ్ల మీసాలకు క్రొత్త Fashion వచ్చింది, చూచారా! ముక్కుక్రింద చిన్న గొంగరీ పురుగులాగ నలుసంత నల్ల గావుంకి, మీసాలు గొరిగి కన్నా వున్నారు. ఇదియేమి అందిమా నాకు తెలియదు మొఖ చూస్తే దోకువేస్తుంది. పూర్వం మీసాలు కెంది వారంటే, సంపెంగనూనెలు రాసి రెండువైపులా తుమ్మెద రెక్కలవలె పట్టేదేనీ మీసాలు పెరిగితే, వాటిని రెండుచేతులతోనూ వొడవేస్తూ, మైసం రాసి, గొరగడ కొమ్ములవలె నిలబెట్టేవారు. ఇప్పుడు మనవాళ్ల మీసాలు క్రమముగా పట్టి అయిపోతూనీ

కారణం, ఈమధ్య యెవరో పుష్పస్థానం యిక్ష్వా చెప్పి నారు. అది యేమిటంటే, పూర్వం మనవాళ్లు పొరువం తెలియజేయటానికి, పొరువూరికి తగ్గట్టు మీసాలు పెంచే వారు. ఇప్పుడు పురుషులకు పొరువూరికి, యెంత వరకూ పొరువంతిగిందో మీసాలు అంత ముక్కులోకి దూయతూ వున్నాయట!

చీకటి పడుతూవున్నది. మంచుకురవటం ఆరంభించింది. ఎవ్వరూ బయటవుండరు. ఇట్లు చేరుకుందాము.

(ఇద్దరూ నిద్రమించుచున్నారు)

మూడవ యంకము

(రంగము గవర్న మెంటు బోటానికల్ గార్డెన్స్.

చంపకవర్ణి, వెంకుబాయమ్మ నడచుచున్నారు)

చంప- ఏమండీ! వెంకుబాయమ్మగారూ! మొఖానికి అంతవొత్తుగా పసుపురాసుకుని, కంకుమబొట్టు అంత పెద్దదిగా పెట్టుకున్నారేమిటి? ఈజోజులలో ఆప వాళ్లు పసుపు రాసుకోవటం మెంటు అయిందని మాని చేసినారని యెరుగరా? ఇలాగంటివేషముతో పికారు వస్తే అంతా చూచి నవ్వుతారు.

వెంకు- పోనీ! నవ్వులే నవ్వని అమ్మా! వాళ్ల మూతి వొంకరపోతుందిగాని, నాకేమీ దానివల్ల బోటు రాదు. నేను యేమి తప్పకని చేసినానని నవ్వుతారా? కూడనివని చేసినానని నవ్వుతారా? పుణ్యస్త్రీలకు పసుపు, కంకుమయే భూషణములు. మనజీవనముతా ఈపసుపు, కంకుమ నిలబెట్టుకున్నంతనే పే. ఈరెండు భద్రతలతో జీవనముతో ప్రయోజనమేలేదు. మీకంటి నవీనయువకులు ముఖమునకు యేదో విభూతి రాసు కొన్నట్లు యేదో తెల్లనిపొడర్లు చల్లకొని పూర్వ గుణానికంటే ముఖములవలె యొక్కడ బొట్టు లేకుండావుంటే అది అందమునున్నవా అమ్మయీ! ముగ్ధి మనము అలంకరించుకోవడము మన హృదయములకు తృప్తిగా నుండుటకున్నా, మన భర్తలను రంజింపజేయుటకున్నా కాని యితరులు మనలను చూచి ఆనందించకలెననినీ, క్లాసింపకలెననినీ కాదు.

చం—పతిని రంజింపజేయుట సతీమణిధర్మమని నేను వొప్పుకుంటాను. కాని నవీనపద్ధతుల ప్రకారం చక్కగా శృంగారించుకొని అందరిచేత “ఈమె Fashions లో authority” అని అనిపించుకుంటే గౌరవము కాదా? గుణం మంచిది అయివుంటే దీనిలో తప్పేమి వున్నదండీ?

వెంకు—కులస్త్రీలయొక్క యాశయము వేళ్ళ కాంతలవలె వేషములువేసి యితరుల మెప్పు పొందుట కాదు. మన యావశ్యకమునూ పతిసేవకై ధారపోసి మన స్వంతసౌఖ్యములను, ఆనందములను విడనాడి యైననూ భర్తృసేవాతత్పరులమై యుండవలయును. పూర్వము నీత, దమయంతి, చంద్రమతి మొదలగు పతి వ్రతా శిరోమణులు, ఆగర్భ శ్రీమంతురాండ్రై చక్ర వర్తులకు కుమార్తెలైననూ తమ సర్వసౌఖ్యములను గడ్డి పరకవలె తృణీకరించి భర్తలను వెన్నంటి తిరుగుచూ, యెన్ని యిక్కట్లనో పడియుండలేదా? కనుకనే వారి జీవితములు ఆచంద్రాగ్రము కాశ్వతముగా మన హిందూయువకులకు ఆదర్శములుగా నుండునట్లు విలసిల్లుచున్నవి.

చం—వారు పతివ్రతాశిరోమణులని క్లాసింప వచ్చునుకాని తమస్వంత సౌఖ్యములను పూర్తిగా వోదులు కొనుట నేనంత appreciate చేయలేను. భగవంతుడు అన్ని జీవులను సౌఖ్యపడమనే సృజించినాడు కాని, సౌఖ్యపడగలిగియుండియూ, కష్టములను కొనితెచ్చు కొనమని సృజించలేదు. ఇది నా యభిప్రాయము.

వెంకు—నీ మతము యిప్పటి కాలానుసరణము గానే యున్నది కాని మా బోట్లకు రుచింపదు.

చంప—దీనికిమీగి, నాటకముకు చెడుదాము వస్తారా? స్థానం నరసింహారావు character వేస్తాడట. పూరంతా విరగబడుతూ వున్నారు.

రేపు ఒకకొత్త సినిమాసీరిం వస్తుండటం. దాని పేరు “Fools! Come and see” దానికై నా రేపు నాయంత్రం తీసుకు వెళుతాను రండి.

వెంకట—ఈ ప్రపంచంతో ఒక నాటకరంగం కాదా? ఇందులో మనమందరము కూడా అభినయించు వేషధారులము. ఈ జగన్నాటకమున భగవంతుడు మనల కేర్పరచిన పాత్రలను ఉచితముగా నిర్వహించుకొని మన part ముగిసినతర్వాత, వేషములను చాలించి నిష్క్రమించుచున్నాము. నీవు చూడబోవు నది యింతకంటె యెక్కువ నాటకమా? మన మిప్పుడు ఆడుచున్న నాటకముయొక్క రహస్యమును గుర్తెగిన వారికి యితర నాటకము లెందుకు? నీనీయా ఫీలింగుల పేరు చిత్రంగావున్నదే! చూడడానికి వెళ్లినవారాకీ చాలా తగినపేరు పెట్టింది. నాకు యే నాటకములు, యే నీ మాటలు అక్కరలేదు. నాకు భర్తనీవకంటె యిది యేదో యెక్కువైనవికావు. పతిసేవలన వచ్చే ఆనందంకంటె నాకు ప్రపంచములో యేదో యెక్కువ ఆనందము నీయజాలవు. నేను యింటికి వెళ్లుటకు వేళ అవుతూవున్నది. ఎందరు నాఖిల్లువుండి నాఖిరి చేస్తూన్నా ఆడునకు కావలసిన ఉపచారములన్నీ నేను స్వయముగా చేసుకుంటేగాని నాకు తృప్తివుండదు. వంటబ్రాహ్మణుడు వంటచేస్తూవున్నా నాభర్తకు యేపదార్థములు యేరిసిని తయారుజేసిన ఆయనకు రుచిందునో, ఆ ప్రకారము నేను దగ్గరకూర్చుని చేయించుకొనవలెను. కనుక నేను పోయివచ్చెదను.

(అని నిష్క్రమించును)

చం—(తనలో) పాపము! ఈమెను జూచిన నాకు బారి పుట్టుచున్నది. తెల్లవారి లేచిన తర్వాత స్నానములని, పూజలని యెప్పుడూ తంటాలుపడుతూ వుంటుంది. వెలుతురు రాకుండానే లేచి చిన్నీళ్లలో స్నానముచేసి, పూజలతోనూ, పతిసేవతోనూ పడుకోబోయేవరకు మునిగి తేలుతూ వుంటుంది. భగవంతుడు ఈమెను కష్టశీలిగా పుట్టించినాడు. నావలె గుఱిపడడం యేమిటో ఈవిడకు తెలియదు. నేను బోధచేసినా నివదు. పోనీ ఎవరినుడువరాత యెవరు తప్పించగలరు? నాటకమునకు వేళ అగుచున్నది. పోవలెను.

(నిష్క్రమించును)

నాల్గవ రంగము

రాఘవయ్య కాపురమున్న యిల్లు

(రాఘవయ్య కంబళి కప్పకొని తలకు కొంతిగం. ధం పట్టువేసుకొని దగ్గరమా మంచమీద పరుండియుండును. చంపకవల్లి, శ్రీనివాసరావు సమీపమున కూర్చుని యుందురు.)

రాఘ—ఏమి తలసొప్ప! కణతలు బద్దలచేస్తూవున్నది. కంబళి కప్పకొన్నా చలి ఆగక మంచం మీదనుంచి యెగరవేస్తూ వున్నది. దగ్గరేత వొక్కనిమువమైనా నోరు మూరవవటండేదు. దగ్గరే గుండెలు అదిరిపోతూవున్నవి. రామయ్య తండ్రి! అమ్మ! అన్నా! లోపల బాధ యేమిటో చెప్పలేను. కడుపులో ఏదో ఆంకోళనగా వున్నది. నిన్నరాత్రి ఒక్కనిమువమైనా కంటిమీద కుసుకు పట్టలేదు.

చంప—రాత్రి రాగానిద్రపోయినారనుకుంటావున్నాను. నిదురపట్టలేదా నాకు వొళ్లుతెలియకుండా నిద్దరపట్టిపోయింది. ఇప్పటికూ మెలుకువ వచ్చింది కాదు.

రాఘ—రాత్రి ఆరుసార్లు దొడ్లోకి వెళ్లవలసినవ్చింది. వొకసారి దొడ్లోకి వెడుతూవుంటే పుట్టుకూరి క్రింద పడిపోయినాను. మోకాళ్లు కొట్టుకుపోయినవి.

చంప—అప్పుడే నా నన్ను లేపలేకపోయినారా? కాళ్లకు కొట్టుకుపోయినవోట బాంబక్ రాదును.

రాఘ—దొడ్లోకి వెళ్లబోయేటప్పుడే నెమ్మరెండుసార్లు పీరిచినాను. పలకలేదు. పోనీ, లేవటం యెందుకని చెల్లి పోయినాను.

చంప—(శ్రీనివాసరావుగారితో) పంతులుగారూ! మీబంట్రోకును పంపించి డాక్టరును పిలిపించెదరా!

శ్రీని—అల్లాగేనమ్మా! ఎవరోయి అక్కడ! రామసింగూ!

రామ—చిత్తంబాబూ!

శ్రీని—ఈనీధిలోనే చివర డాక్టరు మార్తాండం పిల్లె యిల్లువున్నది. ఆయనను నేను చెప్పినానని చెప్పి దగ్గరవుండి వోకసారి తీసుకొనిరా.

రామ—దిత్తం (అని వెళ్లుచున్నాడు)

శ్రీని—రాఘవయ్యగారూ! నేను మొదటినుంచీ మీతో చెప్పటంలేదా! ఈగ్రీష్మకరువులో శీతాకాలం కంటే యెక్కువశీతలంగా వున్నది. వర్ష ఋతువును మించిపోయి కోణా వర్షాలు కురుస్తూవున్నవి. మీకోసం రాన్ని గురించి తగిన జాగ్రత్త తుమ్మకొవటంలేదు. జబ్బుచేస్తుంది నునుండి అని చెప్పలేదా?

ఘో—నిమిచె న్యునండి! వర్షం కురుస్తూవున్నా ప్రతిపూటా నాలుగుమైళ్లన్నా అధనుపక్షం తిరిగిరనే కాని జబ్బుచేస్తుంది. అన్నం అరగదు అనిచెప్పి తిరుగుతూ వచ్చినాను. నాగొడుగుకు అన్ని చిల్లులమూలాన్ని తడస్తూవచ్చినాను. అక్కడకీ, వోకకోజున వర్షంయెక్కువగా వుండి నడవటం మనివేసినాను. మర్నాడు వికోచనం కాలేదు. కడుపు పొంగిరింది నానాబాధాపడ్డాను. తిరుగకపోతే జబ్బు. తిరిగితే జబ్బు. నక్కచావు వచ్చింది. మల్లీ దగ్గ పోలివత్తువున్నది. (అని విస్తారము దగ్గును).

చంప—ఈవర్షమాస్తే లంగు affect అయిన నేమిసాని భయముగా వున్నదండీ!

శ్రీని—ఆయనకు వోక ప్లానలుచొక్కా అయినారేదు. స్వెటర్ అయినారేదు. Lungs affect అయినాంటే ఆశ్చర్యంలేదు.

(డాక్టర్ మార్తాండంపిల్లె ప్రవేశించును).

శ్రీని — Good evening Doctor! ఈ Patient ను examine చేయండి.

డాక్ట—Symptoms కోల్లెంగో.

రాఘ—జ్వరము, దగ్గు, రొంప, తలనొప్పి, ఖాళిపలయేదో బాధ, షెప్పలేను. రాత్రి ఆరుసార్లు వికోచనములేనని.

డాక్ట—(తనితోచేసి) మీరు Weather కు Expose అయినట్లు కనపడుతుంది. మీరు సరియైన Dress చేసుకోలేదా? చెవులకు గుడ్డచుట్టినా లేమిటి! వులెన్ ముళ్లురు దుట్టుకోవాలి ప్లానల్ వర్షు, అల్లుడు Thick స్వెట్టరు పొట్టుకోవేయండి.

శ్రీని—చంపకవల్లి! ఏరైనా ముళ్లురు, స్వెట్టరు, లేక ప్లానల్ వర్షు యియ్యి.

చంప—ఆయనకు యిరుయేసీలేవు. కొని తీసుకురావలి.

శ్రీని—కొనితెచ్చేవరకూ నీవి అయినా యివ్వరాదా?

చంప—నావియిస్తే నాకుయెల్లాగ? ఆయనకు ఎప్పుడూ అంగోస్త్రం చెవులకుచుట్టుకోవడము, కంబలీ కప్పకోవటం మామూలే. సాయంత్రములోగా ఆయనకు వేరే కొనితెస్తావలెండి.

శ్రీని—డాక్టరుగారూ! Lungs examine చేసివారా?

డాక్ట—ఎల్లాం Examine పట్టి ఆది.

(రహస్యముగా శ్రీనివాసరావు, చంపకవల్లితో)

గంక డిగ్రీలు Temperature వున్నది. Right lung affect అయినది, Careful precautions తీసుకోకపోతే Dangerous అవుతుంది.

చంప—అయితే యిప్పుడు యేమి చికిత్సచేయమన్నారు?

డాక్ట—నేను Mixture పంపుతాను. మూడేసి గంటలకు వోక Dose చేయవలెను. వేడినీళ్లు బాగా మరుగుతూవుండగా అనీళ్లలో ప్లానల్ గుడ్డ తడిసి, లంగుకు కాపడం పెట్టవలెను

చంప—పొద్దున్న కాచిననీళ్లువున్నాయి. ఇప్పుడు చల్లారిపోయివాయి. ఇప్పుడు మల్లీ కాచవలెను. అది కాచిననీళ్లకు నుక వాటితో కాచుకొండదండీ?

డాక్టర్—ఎన్నయిదు అమ్మా! ఆ జిల్లునవున్న నీళ్లతో కాపటం పెట్టితే patient ఉడనే సచ్చి పూడుస్తాడు!

చంప—అయితే నీళ్లు మల్లీ కాస్తానులెండి. nourishment యేమి యిచ్చున్నారు?

డాక్టర్—Solid food యేమీ యివ్వకూడదు. పుడుకు పుడుకు కంజి పటించాలి.

చంప—అన్నం వార్చినప్పుడు వచ్చే వేడివేడి గంజివొంటికి పట్టించాలా?

శ్రీని—నీయిల్లు బంగారంగానూ! గంజి కాదు. మనము గోధుమబావ అనేదానిని అరవవాళ్లు కంజి అంటారు. వేడిగావుండే గోధుమబావ త్రాగించవలెనని డాక్టరుగారి అభిప్రాయం. కాని వేడిగంజి వొంటికి పట్టించమని కాదు. ఇంకానయితే! రాఘవయ్య గోజులు బాగున్నాయి గనుక నీవు అడిగినావు. నీవు అడగకుండా, మేమంతా వల్లనరక్తాకర వేడివేడి గంజి అతని వొంటినిండా పోకావంటే వొళ్లంతా తెగకాలి, కురిక్కురి చచ్చును.

చంప—నా కి గొడవలు తెలియవండీ! ఎప్పుడన్నా యిల్లాగంటి పాట్లుపడ్డానా! మీరు చెప్పినట్లు అడగటం నయమేవచ్చింది. లేకపోతే ప్రాణఘాత, లోకులవల్ల నాకు నిందకూడా వచ్చియుండును.

డాక్టర్—నాన్ పోయిట్టుకేన్!

శ్రీని—సరే. పోయిరండి. అవసరంవుంటే మల్లీ మీకు కబురుపంపుతాను. మీల్ని ఆఖరున యిప్పిస్తాను.

(డాక్టరు నిష్క్రమించును.)

శ్రీని—అమ్మయ్యా! నేను యిక్కడవుండగానే వేడినీళ్లు కాపడం పెట్టు. కంటికి బగులుగా గంజి అనుకున్నట్లు దానిలో యేమి ప్రమాదముచేస్తానో! కాపడంలో నేను కూడా సహాయంచేసి, రక్తాకర యింటికి పోతాను.

చంప—అల్లాగే! నీళ్లు కాదితెస్తాను.

(అని లోపలకు బోవును. రక్తాకర వోక పావు గంట ఆయివెనుక యింటిలోనుంచి చచ్చాను బాబో! చచ్చానుబాబో! అని చంపకవల్ల యేడ్పులు వినబడును. రాఘవయ్య తొట్టుబాటుతో లేచి లోపలకు వెళ్లుటకు ప్రయత్నించును. శ్రీనివాసరావు వారింది మీకు వొళ్లు తూలి పడిపోతాను. లేకవద్దు. నేను వెళ్లి చూచి వస్తాను. (అని లోపలకు బోవును.)

చంప—బాబో! చచ్చావండీ! బాబో!

శ్రీని—ఏమిటమ్మా! ఏమి జరిగింది?

చంప—వేడినీళ్లు కాచి పోయిమీదనుంచి దింపుతూ వుంటే కాళ్లమీద పడ్డాయి. బొబ్బలు యొక్కినాయి. చూడండి!

శ్రీని—ఏమి ఖర్మము వచ్చిందమ్మా! వేడినీళ్లు యినా కాచటం చేతకాని ఆవవాళ్లు వుంటారా? ఆడవాళ్లు చదువులు చదువుకొన్నా యింట్లో గృహ కృత్యాలు అన్నీ చేసుకోవటం నేర్చుకొని వుండవలెను. ఇప్పుటి ఆడవాళ్లు యింత అసమర్థులైతే పిల్లలపోషణ యేమి చేసుకోగలరు! కొబ్బరినూనెలో గుడ్డలు తడిసి తెచ్చి కాళ్లకు కడతాను వుండు. (అని లోపలకు వెళ్లి కొబ్బరినూనెలో గుడ్డలు తడిసి తెచ్చి పాదములకుట్టును.)

చంప—ఏమి చేయున్నార! మా పుట్టింటి వారు కూర తరగడమైనా నన్ను చెయ్యనిచ్చేవారు కారు. అత్తింటికి వచ్చి కొద్దికాలమే అయింది. ఇక్కడకూడా పనులు చేయటం యేమీ అలవాటు కాలేదు. పాపము! అన్ని పనులూ ఆయనేచేసుకుంటూ వున్నారు!

శ్రీని—ఆడపిల్లలను యీలాంటి పెంపకాలు పెంచిన పుట్టింటినారికి ఏమి కలుగ వేసినా దోషంలేదు. అత్తింటికి వెళ్లినాక ఆపిల్లల అనుభవాలు తెలుస్తాయి! .....నీకాళ్లు యెక్కన బాధ పెడుతూవున్నాయా?

చంప—తనలో 'బాధగా వున్నదని చెప్పితే. నన్ను యీ సాయంత్రం కినిమాకు వెళ్లనివ్వరు. కనుక బాధ దిగ్గ్రమింకుతాను' అనుకొని అంత బాధలేదు లేండీ! నూనెగుడ్డలు కట్టితాక చల్లగా వున్నది.

శ్రీని—నీవు యింక రాఘవయ్యకు కాపడం యేమి పెట్టగలవు? నీ వొట్ల మల్లీ కాల్పుకోవడమే కాకుండా అతని వొట్లకూడా తెగకాలస్తావు. నా భార్యను కూడా ఇలిపించి మేమిద్దరము రంటాలు పడి, కాపడంపెడతాములే. (అని జడిసిల్ల గిన్నె తానే రాఘవయ్య పరున్న మంచమువద్దకుతెచ్చి తనభార్యను కూడా పిలిపించును.)

చెంకు—నాధా! ఎందుకు నన్ను పిలువనంపిరి?

శ్రీని—రాఘవయ్యకు కాపడం పెట్టటానికి వేస్తీళ్లుకాస్తూ కాళ్లు తెగకాల్పుకున్నది. మనమిద్దరమూ కలసి ఆయనకి కాపడం పెడుదామని పిలిపించినాను.

చెంకు—అయ్యో! పాపము! చంపకవల్లిని చూస్తే నాకు జాలివేస్తుంది. వొక్కపనీ చేతకాదు. రేపు పిల్లలు పుట్టితే వాళ్ల పాట్లు యేమిటా అని నాకు విచారం కలుగుతుంది. పనులు చేసుకోలేని ఆడది. చదువురాని మొగవాడు యీ లోకములో యెందుకూ పనికిరారు. ఎంతడబ్బువున్నా, యెందరునపుకన్నపున్నా ఆడది అన్ని పనులూ చేసుకోవటం నేర్చివుండాలి. ఎల్ల కాలం వొక్కలాగు బెడుతుందా? ఎప్పటి కేమి అరసరం వస్తుందో.

నాధా! నేనుండగా మీరు కష్టపడవలసిన పని లేదు. నేనొక్కరైను కాచగలను. మీరు చూస్తు కూర్చోండి.

(అని చెప్పి తాను వొక్కరై రాఘవయ్యకు కాపడం పెట్టును.)

చంప—నేను బజారుకు వెళ్లి ఆయనకు కావలసిన ముళ్లరు, న్యెట్టరు కొని అక్కడనుంచి సినిమాకు వెళ్లి యెనిమిదిగంటలలోగా వస్తాను. పంతులుగారు! మీరు దయచేసి నేను వచ్చేవరకూ యిక్కడ కూర్చుంటారా?

చెంకు—(ముక్కుమీద నలుపెట్టుకొని ఆశ్చర్యపోవును) ఎంతటికైనా తగినదానవమ్మా నీవు! భర్తగారు జబ్బుతో పరుండియుండగా నీవు ఆయనను వదిలివెళ్లి సినిమాచూచుటకు కాళ్లెట్లాడుకోకదా! పైగా నీకాళ్లు

కూడా కాలి బాధపడుతున్నా సినిమాకు వెళ్లకతప్పదా?

చంప—ఎల్లాగైనా బజారుకు వెళ్లి రావాలి కాదండీ!

శ్రీని—నీ కిదోవొంక దొరికిందా? బజారుకు నేనువెళ్లి కొనుక్కొని వస్తానులే. నీవు ఇంట్లోకూర్చుంటావా?

చంప—ఈఫీరిం యీవాళ్లతో ఆఖరుట, వెళ్లి పోతుంది. చివరవరకు వుండకుండా కొంచెంసేపుమాచి వచ్చివస్తాను.

శ్రీని—అలా చెప్పరాదా! బజారు వొంక పెట్టటం యెందుకు! కాలినకాళ్లతో వెళ్లగలవా?

చంప—జబ్బుచేసుకు వెళ్లివస్తాను. తుమింది కొంచెంసేపు కూర్చోండి. నేను త్వరలోనే వస్తాను.

రాఘ—పోనీవ్వండి, పాపం, దాని సంతోషం చెడకొట్టటం యెందుకు?

(చంపకవల్లి నిద్రమించును.)

చెంకు—(పంతులుగారితో) నాకు యింట్లో పనులు వున్నవి. నాకు అనుజ్ఞయిచ్చెదరా?

శ్రీని—సరే వెళ్లు

[కొంతసేపు జరిగిన తర్వాత]

[రాఘవయ్య హఠాత్తుగా కాళ్ళూ చేతులూ మంచంమీద కొట్టుకొని, పళ్లు బిగిపోయి కళ్లు నిలువు గుడ్లుపడి, స్పృహతప్పి కవమువలె పడియుండెను.]

శ్రీని—అయ్యో! యిదేమిటి! హఠాత్తుగా యితడు స్పృహతప్పి కొయ్య అయిపోయినాడు! భార్యకూడా దగ్గిరలేదే! ఎవరోయి అక్కడ! జనానూ! తక్షణం పరుగెత్తి డాక్టరుగారిని యిక్కడకు పంపి, అక్కడనుంచి సినిమాహాలువద్దకు పరుగెత్తి లోపల చంపకవల్లెమ్మ వుంటుంది. మీభర్తకు జబ్బుగా వున్నది, తక్షణం రమ్మన్నారూ అని చెప్ప.

రామసింగు — చిత్తం (అని పరుగెత్తును)

(శ్రీనివాసరావు రాఘవయ్యకు చెవులుమాసి ఉపచారములు చేసినను తెలివిరా లేదు. శ్రీనివాసరావు కేకలునిని యిరుగుపొరుగు స్త్రీలు కొందరుచేరి దూర ముననిలచి చూచుచుండురు)

జయలక్ష్మి—చూచావా కామాక్షీ! ఆయిల్లా లుకు యెంత రాయగుండెయో కాని. పెనిమిటికి యింత జబ్బుగా వుండగా వొడిలిపెట్టి, సినిమా చూడ టానికి వెల్లిందిబ! ఆయన చచ్చిపోతూవున్నాడు! చచ్చిపోయినతర్వాత వస్తుందికాబోలును! ఇల్లాంటి ఆడవాళ్లే మనస్త్రీవాది అండికీహడా అపఖ్యాతి తెస్తారు. ఇల్లాంటివాళ్లు వుంటేనేమి, చస్తేనేమి?

కామాక్షి—మన ఆడవాళ్లలో యెంతటివాళ్లే నావున్నారు. మొగుడుకు వివంపెట్టిచంపినవాళ్లు లేరా? ఈమెది వొకజన్మమేనా? జన్మతనగా అనుచోయిల్లాలు వెంకుటాయమ్మగారిదే జన్మ. నిరంతర పతినేవానిరతు రాలు. ఆమెను చూస్తేనే నా యీపిల్లకు బుద్ధి వేమి? అడుగో! జవాబువొక్కడే వస్తూవున్నాడు. ఇప్పుడైనా సినిమానుంచి రావలండేదు. దాని మొండితనం చూడు. నలుగురూ ఛీ! ఛీ! అంటారని సిగ్గు నాలేని శిఖండీసుమీ!

(రామసింగు ప్రవేశించును.)

శ్రీని—డాక్టరుగారు యేరి? చంపకవల్లి యేడి?

రామ—డాక్టరుగారు యేదో అర్థంతుకేసువుండి దగ్గిరవారికి పోయినారట. చంపకవల్లి ఆమ్మగారితో చెప్పగా, ఇప్పుడే మంచికథపట్టలోవున్నది. వొకపా వుఘంటలో వస్తానని చెప్పి అన్నారు.

శ్రీని—అమ్మా! ఏమి యీ పిల్లడుండగను! డాక్టరు అయినా లేకపోయినాడే! నేనేమి చేయను! దైవమీద భారంవేసి మార్చేయటమే!

ఒక అరగంట ఆయినతర్వాత జబ్బుగో

చంపకవల్లి ప్రవేశించును.

చంప—ఏమండీ, పంతులుగారూ! ఏలావున్న ది! అంత అర్థంతుగా కలుగుపంపివారేమి!

శ్రీని—ఏలావున్నదా! ప్రాణాభివ్యంగివున్న ది. వొకనిముషానికో, ఘడియకో అన్నట్లుగా వున్నది. డాక్టరుకు కలుగుచేస్తే వూళ్లోలేదు.

చంప—ఇంతలో యింత మంచుకువచ్చునని యెరుగనైతికే! (అనుచు చంపకవల్లి వేగముగా లోనికి పోయి, మంచముమీద స్వప్నహరిప్పి పడేయున్న భర్త నుజూచును. నిలువుగ్రుడ్డు పడిపోయి, నోరుతెరచి మృత కళేబరమునలెనున్న భర్తనుచూడగా, ఒక్కసారిగా ఆమెకు తన ప్రవర్తననుగురించి మిక్కిటమగు పశ్చాత్తాపమును, పట్టరాని దుఃఖమును హృదయమున ముప్పి రిగొన, కన్నీరు వెల్లువలై పారుచుండ, గోలుగోలున నేడ్పుచు, భర్త శరీరముపైపడి, కాగలిండుకొని యిట్లు విలపింప దొడగెను.)

చంప—నాదా! ప్రాణేశ్వరా! నేను మీయెడల యెంత గొప్పయపరాధిని పోతినీ! నావంటి దురాత్ము రాలికి కారవాది సరకములు చాలక భగవంతుడు క్రొత్త సరకములు సృష్టి చేయవలెను కదా! నన్ను పెండ్లాడి నది మొదలు ఒక్కరోజైననూ నావలన గుఱివడియెరు గుదురా! పెద్ద యింటిలో పుట్టిన పిల్లనను గర్వమును, చూడనిద్యయు నా గొంతుక కొనినవి. జనులు తలం చుటకైననూ సాధ్యము కాని రాక్షసికైతెని. సర్వదా మీ చేత దాస్యము చేయించుటయేగాని మీకు వొక్క పూటయైననూ పట్టెడు మెతుకులు వొండిపెట్టి యెరు గని పాపాత్మురాలను గదా! మీకు జబ్బుగా నున్నప్పు డైననూ చెంతనుండి దాస్యముచేసి ఋణముతీర్చుకొనక సినిమా చూచుటకు పోయెడు గుండెవిభ్రముగల నావంటి స్త్రీరూపధారియగు పిశాచము లోకములో నుండునా! నే నెంత బాధ పెట్టిననూ విసుగులెందక, క్రేమరసముతో నా వైపు చూచెడి చూపులతోయిప్పు డొక్కసారి నన్ను జూడరా! నాదా! నాదా! యని పిలిచిననూ పలుకలేదు! నేను చేసిన దురాగతములకు నాపై కోపము వహించిపలుకకున్నారా? కోపమున్నది యెట్టిదో యెరుగనిమీరు. నేను నాయందు క్షమకపహించి యెన్ని సార్లుపిలిచిననూ పలుకకుండుట ధర్మమా? నన్ను క్షమకు వెళ్లకదని పంతులుగారు వాదించుచున్నప్పుడు

“పోనివ్వండి, పాపం; దానిసంతోషము చెడగొట్టడం యెందుకు?” అని హీనస్వరముతో పలికిన మధురవాక్యములే యీపాపిష్టిచెవులకు సోకెడు తుదిపలుకులయినా ప్రాణవల్లభా! మిమ్ములను దీనముగా బ్రతిమాలుకొనుచున్నాను. (అనుచూ రాఘవయ్య గడ్డముక్రింద చేయి యుంచి బ్రతిమాలుకొనుచూ) నా ప్రార్థననువిని ఒక్కసారి చిరునవ్వుతో నావైపునకు జూచి నాతో బదులు పలుకరా? ఇంక నాకేమిగలి, నన్నెవరికి వచ్చింది పోయెదరు? నేను మీయింటికి వచ్చినదిమొదలు ఒక్కదినమైననూ నన్ను విడచి యెరుంగరే, అట్టి మీరు నన్ను అనాధ యవతినిజేసి పొడచినచో నే నూరకుండుననుభవమే. లేదు, లేదు యిదుగో! నేనునూ మీ వెంట వచ్చుచున్నాను. (అనుచు పైటచెరుగు గొంతునకు ఉరిపోసుకొనబోగా శ్రీనివాసరావు బలవంతముగా వారించెను.)

మీరు లేనిచో నా కీ చక్కదనము లెందుకు? ఈ కృంగారము లెందుకు, ఈ ఆభరణములెందుకు? (అనుచు తాను తొడుగుకొన్న స్వెట్టర్, బూట్సు) మొదలొని యలంకారములు తీసి నేటిపై పారవైచి, నే నెన్ని వేషములు చేసికొని తిరిగిననూ నే నెంతస్వార్థ పరురాలనైననూ స్వకీయ సౌఖ్యాభిలాషిణై సంచరించిననూ పరపురుషుని మనసున తలంచనైననూ తలంచని దాననగుచో ఆ పరమేశ్వరుడు నామొదలొని మంగళ మాత్రమును నిలబెట్టునుగాక. (అకాశమువంక జూచుచూ) పరమదయాళూ! దీనరక్షకా! గడచిన నాజీవితమునివ్వుమై ఒక్కరిముషములో పశ్చాత్తాపము గలిగించి ఒక్కతగుములో నా ఆశయములను మార్చినదినివు. అమృతతుల్యుడు అగు ఈ భర్తకు దాసురాలనై నీపాదారవిందకులయందుజ్ఞానము కలదాననై కొంతకాలము నవీనజీవితము గడుపుట కవకాశము గలిగించవా? తండ్రి! యింక నా కెవరుదిక్కు? యేమిచేయుదును? అయ్యయ్యో! (అని తల మోడుకొనుచూ నేలపైగూలి కెడ్డపెట్టిన యెద్దుచుండును. ఆ రోదనము విని, మార్గమువెంటబోవుచున్న ఒక యోగి లోపలికి వచ్చి రాఘవయ్య నీలినిజూచి)

యోగి—కుమారీ! విలపింపకుము, కాంతింపుము నే నిప్పుడే నీభర్తనాది పరీక్షించి చికిత్సచేసెదను. (అనుచూ రాఘవయ్యనాదిని పరీక్షించి) అమ్మయ్యా, భయపడకుము. నీభర్తకు ప్రాణభయములేదు. శ్రేష్ఠము గుండెలకు తట్టుటచే నిట్లు స్పృహతప్పియున్నాడు. నే నొకమందుపొట్టును ఇచ్చుచున్నాను. ఇది నీళ్లలోకలిపి గొంతుకలో పోసినయెడల కొంచెమైనను లోపలికి దిగినచో ఈయన స్వస్థత జెందగలడు. (అనిచెప్పచు మందును నీళ్లలో కలిపి, గొంతుకలోబోయును) ఈయనకు తెలివి వచ్చినవరకు నే నిక్కడనేయుండెదను. (మందు నోటిలో పోసిన అయిదునిముషములకు ఒకపెద్దవాంతి అయి తరువాత రాఘవయ్య కనులు తెరుచును.)

రాఘ.—(నాలుగునైపులా జూచుచు మెల్లన) నేను చాలనేపు గాఢనిద్ర జెందినాను కాబోలును. ఈ యోగీశ్వరు లెవరు?

చంప.—(యోగీశ్వరుని పాదములపైబడి) నాకు భర్తృదానముచేయుటకు అవకరించి వచ్చిన పరమేశ్వరుడని తలంచెదను. తండ్రి! నీయుగమెట్లు తీర్చుకొందును?

యోగి—అవాప్తకాములమగు మాకు కావలసిన జేమున్నది? లోకోపకారార్థమై హిమవత్సర్వతములో మా గురువుల కటాక్షముచే పొందిన యీ క్రియలను అవసరమగుచో నుపయోగించుచుండుము. భర్తయం దెక్కుడు అనురాగము గలదాననై సుఖముగా జీవించుము. (అని చెప్పి నిష్క్రమించుచు)

రాఘ—అబ్బా! నా కంత జబ్బు చేసినదా?

శ్రీ—ఏమి యీ యెద్దురము! పరమేశ్వరుని లీలావిలాసము ఎన్ని యింద్రజాలముల నైననూ చేయగలుగును గదా! రాఘవయ్య ప్రాణావసాన దశలో నున్నవారు. ఈ యోగీశ్వరుని మహిమచే పునర్జీవితకు డగుట ఒక అద్భుతము. అంతకన్న నూ యెక్కువ అశ్చర్యకరమైనది. చంపకవల్లియొక్క జీవితవిధానము ఒక్కతగుములో మా కన్నుల యెదుట యిట్లుమారుట ఆపరమేశ్వరుని కటాక్షముగదా.

చం—మీరు చెప్పినట్లు యిది అంతయూ యింద్ర జాలమువలె కనుపించుచున్నది. శే నింతవరకూ గడిచిన స్వార్థపరజీవనమును తలచుకొనిన దేహమునకు కంప మెత్తుచున్నది. త్తణభంగురమైన యీ దేహము నలంకరించుకొని, తిరుగుబయ్యే పరమపురుషార్థముగా భావించుకొంటిని. మాంసపిండ వికారమైన యీ దేహమున, జర, వ్యాధి, మృత్యువులను కత్తువులు త్తణములో నాశనము చేయగలవను స్మృతియే లేకయుంటిని. అట్టిస్థితిలో మరణావస్థయందున్న నాభర్తశరీరము ఒక్కమారు మాచునంతట యీశరీర మెంత యశాశ్చర్యమాయనియూ పరమార్థ చింతలేక యైహిక సౌఖ్యమునకై జీవితమునంతనూ వినియోగించుట యెంతటి బుద్ధిహీనతయో యనియూ మనస్సునకు స్ఫురించెను. ఆ నిమిషమునందే నా జీవితమునంతయూ పూర్ణమైన మార్పు జెందెను.

శ్రీని—నీలో కలిగిన మార్పునకు నా కపరిమితా నందము కలుగుచున్నది. రాఘవశ్లోను యీ రాత్రి బహు జాగరూకతతో కనిపెట్టియుండవలయును. భగవదనుగ్రహముచే యీయనవ్యాధి కీఘ్రకాలములో కుదురగలదు. రాత్రి ఆయాగ్రక్రమ కనిపెట్టుకునియుండుటకు నౌఖరు నొకని నియమించుదము.

చం—నాభర్తకు పెద్దకాకరను శేనుండగా యింకవేరే నౌఖరులెందుకు? శేను పూర్వపుచంపకవల్లినని తలంపకుడు. ఈరాత్రియంతయు ఆయన మంచమునద్ద కన్ను మూయక నిరీక్షించివుండగలను. మీరు చాలాక్రమ తీసుకొన్నందులకు వేనవేలు వందనములు. ప్రాద్దుపోయినది, చెంకుబాయమ్మగారు మీకై నిరీక్షించియుండురు.

శ్రీని—శేను పోయినప్పటికీ, తిరిగి రేపుకలు కుకొంగును (అని నివ్రక్రమించును.)

5-వ రంగము

(మదరాసులో రాఘవశ్లో గృహము. ఉదయం యేడుగంటలకు రాఘవశ్లో కచ్చేరీగదిలో ఆసీనుడని

మాచుకొనుచుండును. చంపకవల్లి స్నానమాడి, కురులను. వేలుముడి వేసుకొని, నుడుటియందు పావలాశాసంత కంకుమబొట్టును ధరించి, ఆరణ్యసిన నుడిచీర కట్టుకుని ప్రవేశించును.)

చం—ప్రాణేశ్వరా! కాఫీ సిద్ధముచేసివాను. వచ్చి పుచ్చుకొని వెళ్లండి. మల్లీ మీకు ఆసీనునకు వేళ కాకుండా వంట చేసుకుందును.

రాఘ—నీవుమాడా కొంచెము కాఫీ పుచ్చుకుంటావంటేగాని, శేను రాను. నీవు బొత్తిగా కాఫీ మానివేసివావు యెందుచేత?

చం—నన్ను తమించండి. శేను పూజచేసుకుంటేనేగాని నోట్లో యేమీ వేసుకొనను.

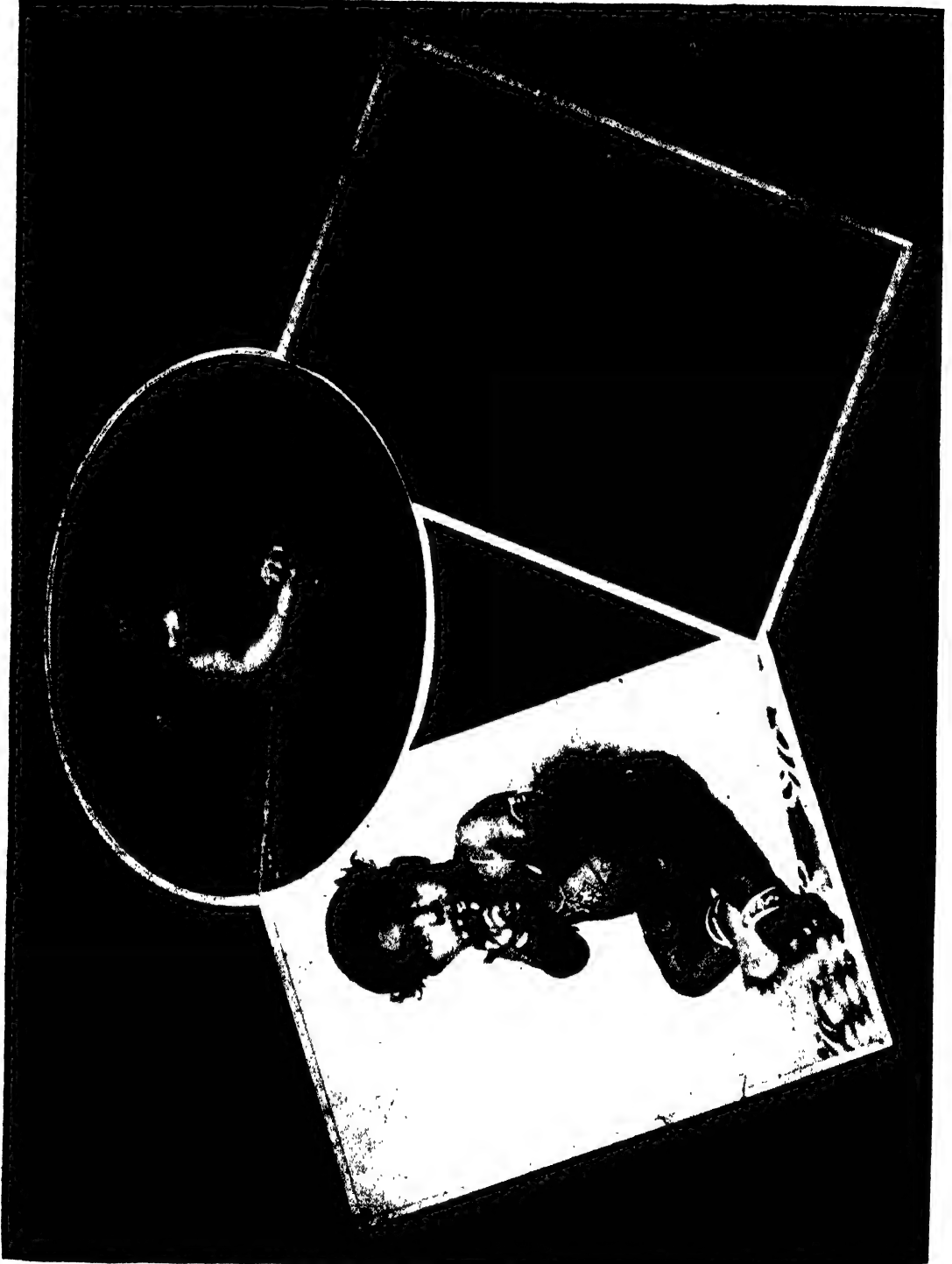
రాఘ—మనము వూటీ పెల్లి వచ్చినప్పటినుంచీ నీకు పూజలు, ఆచారములు యెక్కువైనవి. వూటీ అనుభవములు జ్ఞాపకమున్నవా?

చం—అన్నియు జ్ఞాపకమున్నవి. “సామ్యూ పోసు శనీపట్టె” వనెడు సామెత నిజమాయెను. మొదట మదరాసులో అమ్మిన నగగాక వూటీతో డాక్టరు బిల్లు వగైరాలకు అమ్మిన బంగారుగాజులతో మొత్తము రూ 300/- ఖరైచినది. ప్రాణావశిష్టలమై తిరిగి యిల్లు చేరితిమి. పాశ్చాత్యుల జీవితమునలోలు జీవితమును అనుసరించవలెననెడి సిద్ధికొరికతో మనకనుమాలముగా నిపనులను జేయుటచే యీ యనర్థములన్నియు సంభవించినవి. ఎన్నికష్టములుపడిననూ, ఎంతసామ్యూ కష్టములైననూ కుడు కాపర మేకవ్వరుని యనుగ్రహముచే నాకుం గళనూత్రము నిలచినందుల కావయామయమిది! వేనవేలు నమస్కారములు. కీఘ్రముగా కాఫీ తీసికొనుటకు రండి.

[ఇద్దరులోపలికి పోవుదురు.]

శైశవము

“క్షంతవ్యుడుగారు”

చెల్లపిల్ల వేంకటశాస్త్రి

క్రమంగా “విమర్శబుధుడు” గారు “క్షంతవ్యుడు” గారుకిందికి వచ్చినందుకు కొంత సంతోషించి వలసివుందిగాని యింకా ఆమాట వ్రాయడంలో కొంత వెనకాముండా లోక్కుల్లా మతూవుందిగాని కలంచుదగ్గా నడిచినట్లుమాత్రం ఆ ఘట్టంలో మాటలు వక్కాణించడంలేదు. యింకా పింగళి నూరన్న గారిని తిరుపతి వేంకటకవులు ప్రభావతీప్రస్థున్న నాటకంలో వెక్కిరించా రన్నమాట సమర్థనీయం అవుతుందనే ఆశ “క్షంతవ్యుడు” గారికి వుండే అనుకుందామా? శివశా! సాహిత్యశోమణి ప్యానై ఆమాత్రం జ్ఞానంమాడా వుండకుండా వుంటుందా? తి. వేం. కవులు శుచిముఖి పాత్రద్వారా ప్రకటించిన ప్రజ్ఞలపల్ల “బుధుడు” గారు ఇటీవల “కొబ్బరిచెట్టా - దూడగడ్డి” సామెతగా అపలపించిన వ్రాత సమర్థింపబడ దని పూర్తిగా తెలుసు కున్నాడు. దానిమీదే యీ “క్షంతవ్యు” వదం బయటికి వచ్చింది. యిప్పుడున్న అపేక్షేమిటంటే? జేసిలోనో వక దానిలో నెగ్గక పోతామా? యేమాత్రం నెగ్గినా ఆత్మపక్షియులు కొంతకాకపోలే కొంతేనా సంతోషిస్తారగదా అని వుంది పాపం! అయితే యీ “పిచ్చిసోమయాజులిరి” యీ “క్షంతవ్యుడు” గారు బాగా యెఱుంగరు. ముసలాడుగదా అనుకున్నారు. సభలో పిం. నూ. గారిని తి. వేం. కవులు వెక్కిరించడాన్ని సమర్థించడం కృష్ణలో నూదించాటప్పటికి కొంతమట్టుకు పశ్చాత్తాపం కలిగింది. మల్లా కొన్నిశంకలు పుట్టుకువచ్చాయి. పుట్టుకురాక అంతలో కాంతిస్తాయా? “మనోరథాః”. ఆశంకలలో, “న్యాకరణిశేషాలు నాటకాలలో వాడవచ్చునా!” అన్నదానికి లఘువుగా సమాధానం కృష్ణలో యివ్వబడ్డనే. అది అంతలో నికర్తించివుంటుం దనుకుంటాను. నికర్తినైమాత్రం పిడివాదం తప్పకుండా? తప్పదు. యింక శుచిముఖిని పక్షిగానే నటించడం

డం యెట్లాగ? అంటూ వక పెద్ద శంక. ఆ శంకకి మల్లా బాధ కలుగుతుండేమోనని, “అంజనేయులు, గరుత్మంతుడు” అంటూ యిద్దరించి వీరికి తప్ప యితరులకు ఆట్టి అవకాశం లేదనడం వకటి, యీ వినాయకం పెక్కడ వుండో కనా! పాపం కొంచెం యెదటిదెబ్బ కాసుకునే వుసాయం వుంది. కాని వ్యాసయంత్రం మంచిస్థితిలో లేదు. వుంటే “చక్కని రాజమార్గం” లోనే ప్రవర్తించి సందేహానివృత్తి చేసుకోవచ్చునుగదా! అసందర్భంగా— “వెక్కిరింపబోయి” అంటూ తారతమ్యజ్ఞానవిరహితంగా వుపక్రమించడం యెందుకు వస్తుంది? యీ వుపక్రమణానికి పూర్వగాథ చాలా వుంది. ఆ పాత్రము చిరకాలం నాణే అచ్చయి వుంది. పని పడ్డప్పుడు దానిపేరు తెలుపుతాను. యిటీవలి శంకలలో వకశంకని వుపపాదించాను గదా! యింకొకటి కృష్ణునికి ప్రద్యమ్నసాంబులు కొమాల్లు కాబట్టి వారిద్దరికీ కొడుకులున్నా మనమ లవడం బాగుంది కాని, గడుడు సోదరుడగుదా! అతని కొడుకు మనమండేలా అవుతాడంటూ వకశంక. మొట్టమొదట మాతో పాటుగా తానున్నా గదుణ్ణి ప్రద్యమ్నాదులతోపాటుగా జమకట్టుకొని యిప్పుడిప్పుడు తప్ప దిద్దుకొన్నట్లు అభినయించడంమాడా జరిగింది. మేము మొదటినుండిన్నీ వీరు మూడరున్నూ సోదరులే అన్న అభిప్రాయాన్నే కనపటిచివున్నాము. జంకుతూ జంకుతూ “క్షంతవ్యుడు” గారు శంకించడం ఆరంభించారు. మే మెందుకు సోదరుణ్ణి పుత్రుడని మార్చి వ్రాకామో సభాముఖాన్ని వుపన్యసింది మెప్పిస్తాము. దానికోసమేనా సభకు దయచేస్తారేమో అని మనవిచేసుకొంటూ వున్నాను. యిది ప్రధానశంకలు. అప్రధానా లింకా కొన్ని వున్నాయి. హృదయం చక్కగా వుంటే యేప్రశ్న అడిగినా అడగనువచ్చు, తెలుసుకో నున్నావచ్చు. అది మంచిస్థితిలో లేనప్పుడు “హట్టు వీరు”

గా వుండడంచేత ఆశ్రయమందు యేంచేసినా అవ్యక్తం గానే వుంటుంది. వాడు యీలోకం కాదని “గంధర్వ లోకం” దాకా వెళ్లినప్పటికీ అదిన్నీ తుట్టుకుదకు తలవంపునే సంఘటిస్తుం దని నావిజ్ఞప్తి. వృథాగా ప్రతి కలగారవం నెడగొట్టడానికి గాని యీ పనికిమాలిన శంకలు యెందుకున్నూ పనికిరావు. కనక కాకినాడ లో “విమర్శకాగ్రేసరాది” బిరుదులతో ప్రకాశిస్తున్న పెద్దలు వున్నారు. వా రేమంటానో ఈశంకలకు? వక పర్యాయం కనుక్కుంటే బాగుంటుం దని నే నిందు మూలంగా విన్నవిస్తావున్నాను. యెందుచేతంటే నాకు ప్రస్తుతం ఇంతకన్నా వీరసన్నితిలోనే అయినా గురువు గారిశంకలు ప్రధానంగా వుత్తరింపవలసిన పని అవశ్య మయిందిగా యేర్పడింది. ఆ పెద్దపనిలో ఈ “పిల్లస మేరీ” నిమిత్తం కాలం కర్చుపెట్టి ప్రతికలకు పని కల్పించడం మంచిదిగా తోచడంలేదు. అదీ గొళ్లనితీరేపనే. ఇదిన్నీ అట్టిదే. అయినా వారు గురువు లవడంచేత కొంత గౌరవం వారికి సంబంధించినదానికి యివ్వడం యుక్తం. దీనిలో! “ప్రతి చిగిరింతమొక్కా చింతమొక్కతో” అంటూ వెనక వకాయన సామెత వకటి వాడివున్నారు. కాబట్టి సభలో లేళ్ళే తీరిపోతుం దని తోచింది. పత్రికవారినికూడా ఈవాదం యీలాగే తీర్చుకోవలసిం దిగా సలహా యివ్వవలసిం దని కోరుతాను. లేకపోతే మూల కూర్చుని గిలకడంగనక వాడిప్రతివాడు రిద్దలూ యేదో గిలుకుతూనేవుంటారు. యెంత చక్కనిసమాధానం వ్రాసినప్పటికీ అది యింకా నచ్చలేదనే యేదో దాన్నిగూర్చి అపలపిస్తూనే

వుంటారు. వెనకాల తండ్రిగారో, లేక “గంధర్వలోక” స్థానికగర్లమో “మావాడిప్రక్కలకు జవాబులు రానే లే”దని హంగు చేస్తూనేవుంటారు. అందుచేత అర్థాంగీ కారంగా “తుంతవ్య”పదంతో వ్రాసిన విషయాన్నిగూర్చి యేమి, యిటీవల యివేనా నెగ్గకపోతాయో అనుకున్న విషయాలకేమి వకనూటు సభకే పనిచెపితే వీలుగా వుంటుం దనుకుంటాను. యీ అంశం యింతగా కాక పోయినా కొంత నూత్నంగా “యింకో అపవాద” అన్నవ్యాసంలో కృష్ణాపత్రికాద్వారా తెల్పడమయింది. యిప్పుడు మఱీ స్పష్టంగా తెలుస్తావున్నాను. వక సంగతి మఱిచాను. ఆసభలోకి “గంధర్వలోకం”చుట్టం గారినికూడా తీసుకురావలసిం దని మనవి. ఆయన పితాపురంలోనే వుంటా రనుకుంటాను. ఆయన “బహిరంగలేఖ” కూడా సభాముఖాన్ని వినికిచేస్తాను. మీ వద్దకు వచ్చిందంటూ తాము “భారతి”లో యిదివఱలో వ్యక్తీకరించిన “బహిరంగలేఖ”నికూడా తీసుకువస్తే దాన్ని దీన్ని సరిచూచి సభాధిపతులు మీకు యేలాటి బంధుసమద్రులు ప్రస్తుతవిషయంలో సహాయులుగా నున్నారో ఆవిషయంకూడా పనిలోపని లేల్చిచేస్తారు. దానితో “సర్వం సంపన్నం, సుసంపన్నం” గా సమస్తమూ చక్కపగడం అవుతుంది. యింతే నా మనవి. అందునిమిత్తం త్వరపడండి. వచ్చేవోపికవుంటే ఆసభకు నేనే వస్తాను. లేదా? నాతరపున మీఅన్న చి. నూర్యనారాయణశాస్త్రి రాగలడు. లేదా! మఱీ వక రెవరేనా వస్తారు. దాని కేమి? “సందో రాజా భవిష్యతి.” యింతే ముహూర్తానికి నామనవి.

[‘శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు’ వాదులసంకయములను సభలో తీర్చెదమనుచున్నారు. అట్లుచేయుటకలన వాదులకు, ప్రతివాదులకు, పత్రికకు, పాఠకులకు చాల అనవసరపుపని తగ్గిపోవును. కావున నికమం దిందుకుసంబంధించినచర్చ వీదియు ఎవ్వరిదియు భారతియందు ప్రకటింపబడదు. సం. భా.]

నరస భూపాలీయము

ఆకెళ్ల శేషాద్రి.

బులును వేంకటరమణయ్యగారు మార్చినెల భారతిలోఁ జూపిన మూర్తికవిలోపములలోఁ బదింటిపై నాయభిప్రాయభేదమును మేయినెల భారతిలో నేను వ్రాసితిని. వానిలో నైదంటివిషయమున శ్రీ వేంకట రమణయ్యగారు నాతో నేకీభవించుచు మిగిలిన యొరును నిజముగా మూర్తి కవిలోపములే యని జూలై నెల భారతిలో సమాధానము వ్రాయునన్నారు. వారి సమాధానములలోఁ జాలవఱకు నామదికి సరిపడకుండుటచే నాకుఁ గోచిన సంగతుల నిట వ్రాసుచున్నాను.

౧ పరిణామాలంకారవిషయము:

నరసభూపాలీయమందలి రూపకపరిణామలక్షణము లొకమాదిరిగ నున్నవనియు, ఉదాహరణములును నట్లే యున్నవనియు వేంకటరమణయ్యగారు వ్రాసిరి. కాని యీ రెండలంకారములకును భేదము నరసభూపాలీయమున స్పష్టముగ నున్నది. చూడఁడు— మూర్తి కవిరూపకలక్షణము

“అల సందేహముమాడ్కిఁగాక యుపమే

యం దెన్న నచ్చన్నమై

యలఘూత్రేక్షయ నా

నభిన్నమతి జంబైయొండ కారోప మిం

పలరంగాఁ బ్రకృతోయోగి

పరిణామారోపతుల్యంబుగా

కలయారోపిత మిందు

రంజనమునేయిన్ రూపకంబై తగున్.”

ఆరోపితము రూపకములో రంజనము * మాత్రము చేయుననియు, పరిణామములోవలె నిచ్చటి యారోపము ప్రకృతోపయోగి కాదనియు నిచ్చటనే రం

* “ఉపరంజక మారోప్యమాణం త ద్రూపకంమతమ్.

డలంకారములకును భేదము స్పష్టముగా వ్రాసియున్నాఁడు.

ఇంక దీని యుదాహరణము:

“నరసింహుని కీర్తియనెడు పాలసముద్రము హిమత్పర్వతమనెడి ద్వీపము కలదియై యమరుచున్నది.

ఇచ్చటఁ గీర్తియందు సముద్రత్వముమాత్ర మారోపింపఁబడినది. కాని యీ యారోపమునకుఁ బ్రకృతోపయోగిత్వము లేదు.

మూర్తికవి పరిణామాలంకారలక్షణము:—

“ధరలో నుపమేయమునను

నరుదుగ నారోప్యమాణముగు నుపమానం

బరయఁ బ్రకృతోపయోగా

కరముగఁ బరిణామమయ్యె.....”

ఉపమేయమునందు నారోపింపఁబడు నుపమానము ప్రకృతోపయోగియైనచోఁ బరిణామమని దీని యర్థము. ఇంక దీని యుదాహరణము—

“ఓరాజా! నీఖడ్గ ముప్పురఃస్త్రీల సంభోగమునకై స్వర్గమున కేగునట్టి నీకత్తువులకు నిచ్చెన యయ్యెను.”

ఇక్కడ ఖడ్గమునందు నిచ్చెనధర్మ మారోపింపఁబడుచున్నది. అట్లారోపించుట ప్రకృతముగు వ్యర్థారోపాణమున కుపయోగించుచున్నది. రూపకములోవలెఁగాక యారోప మిచ్చటఁ బ్రకృతోపయోగముగుటయే విశేషము. ఇదియే రెండలంకారములకును భేదము. ఈ భేదమును మూర్తికవి నైలత్కల్యణములలో స్పష్టముగాఁ జూపియేయున్నాఁడు. ఆలంకారికులందఱును నంగీకరించియున్నారు.

మఱియు శ్రీ వేంకట రమణయ్యగారు “ఉపమానమున ఉపమేయత్వ మారోపింపఁబడిన పరిణామము;

ఉపమేయమున ఉపమానత ఆరోపింపబడిన రూపకము" అని రెండలంకారములకును గ్రాంతగా భేదము చూపి యున్నారు.

ఇట్టి భేద మలంకారకాస్త్ర సంప్రదాయ విరుద్ధము. 'నేత్రమనెడి పద్యము' అనెడి రూపకమునందును, 'నేత్రమనెడి పద్యముతోఁ జూచుచున్నది' అను పరిణామాలంకారమునందును నేత్రమనందే పద్యత్వ మారోపింపబడుచున్నది; కాని, పరిణామమునఁ బద్యమనందు నేత్రత్వ మారోపింపబడుటలేదు. ఆరోప్యమాణ మారోపవిషయాత్మక యాస్థితం, ప్రకృత స్థాపయోగిత్వే పరిణామః" అని చెప్పిన ప్రతాపరుద్రుడీ యమును, నింకను నితరాలంకారగ్రంథములును, సుపమేయమునం దుపమానతయే యారోపింపబడినని స్పష్టముగాఁ జెప్పవలెదలేదా?

ఇంక స్వతః సిద్ధార్థ క్తిమాలాలంకార కృత వస్తుస్వనిశ్చిన్న యుదాహరణ పద్యమున మూర్తి కవి సమన్వయము చేసినట్లు పరిణామాలంకారము నిజముగా లేదోయు, కాని యిచట నితనిమతమునఁ బరిణామ మనియు శ్రీ వేంకట రమణయ్యగారు వ్రాసిరి.

కాని నిజముగా నిచటి యలంకారము రూపక మేయనియు, మూర్తికవి పరిణామములో నారోపము ప్రకృతోపయోగికావలయునని లక్షణము చెప్పియుండుటచే నితనిమతములోఁ గూడ నిది పరిణామమగుటకు వీలులేదనియు, కాన నిచటఁ బరిణామాలంకారము కలదని మూర్తికవి సమన్వయించుట ప్రమాదము కావచ్చుననియు నా యాశయము. మూర్తికవి యిట్లు తప్పుగా సమన్వయించిన స్థలములు నరసభూపాలీయమున లేకపోలేదు.

ఈ లక్ష్య సమన్వయము మూర్తికవిది పొరపాటు కావచ్చునుగాని యితని రూపక లక్ష్యలక్షణములును, పరిణామలక్ష్య లక్షణములును సరిగనే యున్నవనియు, రెండలంకారములకును భేదము నాతఁడు స్పష్టపరిచియే యున్నాడనియు ననక తప్పదు.

ప్రతాపరుద్రయముంజిరి "రాజా! నీమాజ్ఞ యనెడి భ్రమచాలను నీ సామంతరాజులు శిరస్సులందు

ధరించుచున్నారు" అను పరిణామాలంకారోదాహరణ మునఁ బ్రకృతతాదాత్మ్యము కలదా యనుసందర్భమున "శిరస్సులందుఁ బుష్పమాలను ధరింతుగుగాని యాజ్ఞను ధరింపరుగదా" అని నేను వ్రాసినదానికి వేంకట రమణయ్యగారు "అజ్ఞను శిరసావహించుట అసంభవము కాదు. లోకమున నిట్టి వాఁక కలదు" అని వ్రాసిరి.

లోకములో లాక్షణికులగు నిట్టి ప్రయోగము లకుమాత్రమే సంభవమున్నది కాని నిజముగా నాజ్ఞను దలపైధరించుట మాత్ర మసంభవమే! ఇట్టి ప్రయోగము లందు ముఖ్యార్థభావవలన లాక్షణికార్థమును గ్రహింపకలెనుగదా!

౨ ఉత్సాహస్థాయిభావ విషయ:

మూర్తికవి స్థాయిభావపరిణామ పద్యమున "రతి హాసశోకయత్నములు" అని యుత్సాహమునకు బదులు యత్నము చెప్పట తప్పని వేంకటరమణయ్య గారనిరి. పుటయడుగునఁ జూపబడిన "రతిహాసశుగుత్సాహములు" అనుపాఠాంతరమే గ్రాహ్యమని నా వ్రాత. దానిపై వేంకటరమణయ్యగారు, ప్రేమారము శ్రీ వెల్లాలపదాశివ కాస్త్రులుగారు కల్పించినదే కాని మూలములోనిది కాదనియు, ఈపాఠములో 'సక' అనునది శోకమును భోదించునట్లు దోయు, అట్లే యయినచో శ్రోధమునకు బదులు శోపరోహితి పదములును వాడవలసివచ్చుననియు నాశంకించుచున్నాడు.

కాని, సదాశివకాస్త్రులుగారు తమ యిష్టము వచ్చినట్లు పాఠములను కద్దివారనుటకంటె వారి కేదైన ప్రతిలో నాపాఠము కనపడియుండనని యనుకొనుట యుక్తముగాఁదోచెనని.

మఱియు నలంకారగ్రంథములలో స్థాయి, సాత్విక వ్యభిచారి భావాదుల నానుములు విభిన్నములై చూపట్టుచున్నవి :

౧. నిశ్చేదము = కమము.
౨. కంపము = వేషభుజు.
౩. లజ్జ = చీడ.
౪. ఈర్ష్య = అనూదు
౫. సుప్తి = స్వప్నము, గుప్తము.

ఈ ట్లెన్నియేని పర్యావృత్తములను వాడియుండగా నేకధాతువ్యములగు 'శుక్', 'శోక'ము అనునవి పర్యావృత్తములు కాఁగూడదా? పద్యములలోనే ట్లెన్నిటిని గుదుర్చుననన్న నిట్టిమార్పులు చేసికొనవలసియుండుట వింతకాదు.

మఱియు వేంకటరమణయ్యగారు శ్రోధమునకు బదులు రోషముని వాడఁగూడదని స్పష్టముగా నొక్కి చెప్పియున్నారు. రసగంగా ధరకారుఁడు భావకాంతి భావోదయా దాహరణములలో రోష కాంత్యుదయములు వ్యంగ్యములని వ్రాసియున్నాఁడు. అతఁడు వ్రాసిన రోషపదము శ్రోధమునకు బదులు పదమో, మఱియే భావమునకైన పర్యావృత్తము కాని, యెచ్చటను రోషమును నేభాపములలోను నాలంకారికులు పరిగణించి యుండలేదు.

ఇంక 'నిత్యముఁడలఁచు ప్రయత్న మత్సహము' అను మూర్తివి తెనిఁగింపు 'స్థేయాక ప్రయత్న ఉత్సహా' అను మూలమునకు సరిపడవనియు, నిత్యముఁడలఁచునది యస్థిరమును గావచ్చుననియు వేంకటరమణయ్యగారు వ్రాసిరి. కాని, నిత్యముఁడలఁచునది చాలనరకు స్థిరములగుటయే ప్రసిద్ధ మకానట్లు మూర్తివి తెనిఁగించి నుండునని నాయూహ!

౩ ఆకృతిలేని వెంపు విషయము:

'కావ్యములు కాంతాసమ్మితములు' అను మూలమునకు మూర్తివి 'అంగనాజన విలాసాలాప లీలాసమ ప్రాదుర్భావములు' అని పెంచినాఁడని వేంకటరమణయ్యగారు వ్రాయుచు "కాంత తన యభిప్రాయమును ప్రియునికి మాటలచేగాక చేష్టలచేతనే తెలియజేయును. ఇందు దానికి విరుద్ధముగ 'అలాపలీలా సమప్రాదుర్భావ' అని చెప్పబడినది" అని వ్రాసిరి. నేను దానిపై కాంత మాటలచేతనే తనకోరిక తెలియజేయుట యనుభవ సిద్ధమనియు, విరుద్ధము కాదనియు వ్రాసితిని. దానిపై వేంకటరమణయ్యగారు, వారు మొదటివ్యాసములో వ్రాసిన "కాంత తన యభిప్రాయము మాటలచేగాక చేష్టలచేతనే తెలియజేయును." అనువాక్యమునకు, "స్త్రీ

తన యభిప్రాయము వాచ్యవిధిని మాటలచేఁ దెలుపక వ్యంగ్యవిధిని చేష్టలచేఁ దెలియజేయును" అను నభిప్రాయమును వివరించిరి.

కాని "మాటలచేఁ దెలుపదు" అనుదానికలన "వాచ్యవిధిని మాటలచేఁదెలుపదు" అను నర్థ మెట్లు వచ్చునో! టానిండు. మాటలచే వాచ్యవిధిని దెలుపదనుటచే వ్యంగ్యరీతిని మాటలచేఁ దెలుపవచ్చుననియే కదా వారి యాశయము! అట్లయిన మొదటి వ్యాసముండలి "ఇందు విరుద్ధముగ అలాపలీలాసమప్రాదుర్భావ అని చెప్పఁ బడినది!" అను వీరి వ్రాత యెట్లు పాసఁగునో!

౪. శబ్ద శక్తి మూలా లంకారధ్వని విషయము:

ఈధ్వనికి మూర్తివి యిచ్చిన "ఈకోమలి పద్మిని, నీ వినుఁడవు" అను నుదాహరణమునకును, శబ్ద శక్తి మూలాలంకార ధ్వని సిద్ధాంతమునకును సేమాశ్రయ సంబంధము లేదనియు, నిచ్చట రూపకాలంకారము వాచ్యముగా నున్నదనియు శ్రీ వేంకటరమణయ్యగారు మొదటి వ్యాసమున వ్రాసిరి. 'పద్మిని, ఇనుఁడు' అను పదములు ప్రస్తుతప్రస్తుతోభయార్థములు గాన, నారెండర్థములకును నుపమ వ్యంగ్య మనియు, నందుచే నిది యాధ్వని కుదాహరణము కానోపుననియు నేను వ్రాయఁగా, వ్యంగ్యమయినను బ్రధానము కామింతేసి ధ్వనికాదని సద్దుకొనియున్నారు.

మరియు శబ్దశక్తి ధ్వనిలో నేయలంకారము వ్యంగ్యముగు నను విషయములో "ఉపమ, స్లేష, రూపకము" అను విభిన్నమతములలో రూపకవాదియగు రసగంగాధరకారుని మతము ననుసరించియే తామియుదాహరణ పద్యమున 'రూపకాలంకారము వాచ్యము' అని వ్రాసితిమని చెప్పసాహించినారు.

కాని యలంకారధ్వని కలదని యంగీకరించిన పద్యమున నా యలంకార మేది యనువాదములో రూపకమే యనిచెప్పిన రసగంగాధరకారుని మత మెక్కడ? అలంకారధ్వని కేపద్యమున సంబంధమే లేదని వాదించు వేంకట రమణయ్యగారి మత మెక్కడ? రసగంగాధరకారుని మతము ననుసరించియే వారు రూపకము వాచ్య

మని నారలు ! యాపకము వాచ్యమని వాదించుతాము
వ్యంగ్య సందర్భములలో బ్రసంగించిన జగన్నాథుని
ననుసరించితి మనుకొనుట యనాలోచితము కాదా !

మేయినెల భారతిలోని నాసమాధానముల యం
దలి వ్రాతనుబట్టి, తమవ్యాసమునఁ బడిన తత్వలను గో
రింతలు కొండంతిలుగాఁ జేయుటయందే నాకు మిక్కిలి
పూనిక కల్గినట్లు శ్రీ వేంకట రమణయ్యగారి రభిప్రాయ
పడియున్నాను. గమ్యాత్ప్రేక్ష, రసవదాద్య లంకా
రములు మొదలగు విషయములలో నెక్కువగాఁ

బ్రహ్మణములను నేను జాపుటయే వారినందేహమునకుఁ
గారణమైయుండును. కాని వా రా విషయములలో
“అలంకారికుల యనుకాసనము, అలంకారికుల సిద్ధాం
తము” అని వ్రాసియుండుటచేతను, అట్టి యనుకాస
నములు నాకుఁ దెలిసినంతవఱకు నలంకార గ్రంథము
లలోఁ గన్పడకుండుటయేకాక తద్విరుద్ధముగ వానిలో
గోచరించుటచేతను, నా యీ సందేహముల నలంకార
కాస్త్ర పండితులగు శ్రీ వేంకటరమణయ్యగారి యొద్దనే
తెలిసికొననెంచి యిట్లు వ్రాసితిని గాని వేఱొందుకాదు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును
శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాషధము

కుత్రిములు చూచి
పోసపోకుడు. “కోడి”
మార్కు గమనింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిష్టర్డ్)

ఈయాషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయ ఔషధములను పుచ్చుకొనినను
గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్కినులవలననుగూడ లాభము లేక
పోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గో నో కిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని
చూడుడు. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ
సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గో నో
కిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మూత్రము ర్భూగిగా వెడలును. మూత్రముపోవుచున్న
పుడు కలుచుండు తగ్గిపోవును. మూత్రవాళమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి

(గో నో కో క సు)వలన మూత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మూత్ర
ద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు
లేక మూత్రతియొక్క వాపు, సరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గో నో
కిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము(సెమును)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును, ఖరీదు
50 మూత్రులగల సీసారు. 8-0-0. కృత్రిములు చూచి భ్రమజెందవలదు. మా పుంజామార్కు గమనింపుడు.

బి. కి. చార్జీ ప్రత్యేకము అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, సిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.
Dr D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainappa Naick St., P. T. Madras.

నన్ను తిలేదా?

యం. వి. కృష్ణరావు

౧

“పద్మా! మీనాన్నెవరే?”

“ఏమైనమ్మా నాకు తెలియదు.”

“కాదులే, నీకు తెలుసు. నువ్వు వేళ్ళకూతురువి”

పద్మమనసు చివుక్కు మన్నది. తక్షణం యింటి కొద్ది కళికా నడిగింది.

“అమ్మా! మా నాన్నెవరే?”

“మీ నాన్న చాలగొప్పవాడు. సరియైన సమయాన్ని రానీ, మీ నాన్నెవరో చెబుతాను.”

(ఇదిపూర్వగాథ.)

* * *

పద్మాసనీ యావనవసంతములో తొలితడుగు వేసిన జవరాలు. చాలకుమారుమైన హృదయం ఆపిల్లది. మొగలిపూవువంటి మేనిఛాయ, ముఖమిద ఎట్టటి పెద్దబొట్టు, భూమిస్థమునుంచి ఫాలముమీది సగము వరకూ కుంకుమపువ్వురేకవల ఉన్నది. వికాలమైన మెరకకళ్లు, కొంచెంమందుకువంగి ఉద్రేకం నూచించే ముక్కు, గడ్డమమీద చిన్నగుంట, కాలిమీదనుంచి చీలమండలవరకూ నల్లని శిరోజాలు పడుతుంటాయి. చక్కని, గుండ్రని, నునుపైన పిక్కలు. వొంటినిండా నగలే. కళ్లు నవ్వుకుంటాయి. పద్మసంగీతసాహిత్యాలలో అసమాన ప్రజ్ఞామనీర్వుడు గడించింది. చిన్నప్పటినుంచీ సకల భోగ భాగ్యాలతో కులతూగుతుండేది; ఎప్పుడూ ఆనందవారాళి దొప్పతోగుతుండేది. పిదపిద ‘జాగేలరా కృష్ణ!’ అని పాడుతుంటే యెట్టిమననైనా కలిగి నీరాతుంది.

పాకాలలో మర్యాదగల కుటుంబాల్లోపుట్టిన పిల్లలతో కలిసిమెలిసి తిరగడము, తనతోటిపిల్లలకు

పెళ్లిళ్లుకావడముకూడా గమనించింది ఆవేదనాహృదయంతో. వేళ్ళకులంలో పుట్టినందుకు పద్మయొక్క లేతహృదయం యెంత తిరుక్కుపోయిందో!

“అమ్మా! ఈపాకాలలో చదువు పూర్తిఅయింది. మరి నాకు పెళ్లిప్పుడుచేస్తావు? నాతోటిపిల్లలలో చాలమందికి పెళ్లిళ్ళయినాయి.”

“వొందరపడబోకే పద్మా! నీకు తగినవాణ్ణొక్కణ్ణి కుదురుస్తా. అయితే అందరికీ జరిగినట్లు నీకుమాత్రం పెళ్లి జరగదు.”

పద్మ కి జవాబేమీ అర్థంకాలేదు. అప్పటికి తల ఫంగా ఊరుకుంది.

౨

పద్మకు మొదటినుంచీ తన ఉపాధ్యాయురాలు నరినీబాయి అంటే పరమస్రీతి. ఆమెయింటి కల్లి వాళ్లు మృయిచ్చిన జవాబుకి అర్థం అడిగింది. నరినీబాయికి కళ్లనిండా నీళ్లు వచ్చాయి.

“పద్మా! నువ్వునాకు మల్లేనే సంఘ దొర్ల న్యానికి బలియైన ఒకవ్యక్తివి. నేను విధవను. మరి నువ్వో అవినీతి కరమైన జీవితానికి అర్పించబడ్డ వేళ్ళకన్యవు”.

“అయితే నా కెప్పుడూ పెళ్లికాదంటారా?”

“ఉహూ.. మీ అమ్మ చెయ్యనంతకాలం కాదు.”

“మా అమ్మ నా కందుకు చె

“నీకు పెళ్లికాకుండావుంటేనే మీ అమ్మకు లాభం. పిన్నలు, పెద్దలు, పెళ్లిఅయినవాళ్లు, కానివాళ్లు- ఒక్కోమిటి, అందరూ మీయింటికొస్తారు. నీకేరాన్ని నాకనం చేస్తారు; మీ అమ్మకు అంతులేని ధనంయిస్తారు.

నువ్వు పెళ్లిచేసుకుంటే మరీ విశ్వరూపంలా యెలా వస్తుంది?"

"అయితే మా అమ్మకు నా సౌఖ్యంకంటే ధనం యండే యెక్కువ వ్యాపారమా? మా అమ్మ నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తుంది దనుకుంటాను. అట్లాంటిది నా సౌఖ్యాన్ని భంగపరచే సేవీచేయదు."

"పిచ్చిపిల్లా! నువ్వడికే ప్రశ్నలకు జవాబివ్వడం కష్టం. మీ అమ్మకు పెళ్లిఅంటే పరమ ఆసక్త్యం. పెళ్లిచేసుకోకుండా ఉండే జీవితమే యెక్కువ సుఖకరమైందని ఆవిష్కృతమిశ్వాసం."

"నేను పెళ్లిచేసుకుంటానని మా అమ్మతో ఖండితంగా చెప్పేస్తాను. తప్పకుండా వొప్పుకుంటుందనుకుంటాను."

"ఆమె అట్లా వొప్పుకుంటుందా? నీమాటల్ని లక్ష్యపెట్టదు."

"ఊరి పెళ్లిచేసుకోకుండా ఆమెగడపిన జీవితం అవినీతికరమైందని, పాపభూయిష్టమైందని అమ్మకు నచ్చుచెబుతాను. నాకు పెళ్లిచేసుకుని మర్యాదగా బ్రతకాలని వున్నది. అట్లాంటిది నన్నెట్లా బలవంతపరుస్తుంది?"

"వేశ్యాగృహాల్లా ప్రతినిత్యం జరిగే తగాదాలే యివి. ఇష్టంలేని పిల్లల్ని తల్లులు బలవంతంగా యీ నీచవృత్తిలోకి దింపుతున్నారు. ఈవృత్తిచేట్టిన కొద్ది కాలంలోనే పిపాస అనేది యేమన్నావుంటే అది కాస్తా హరించిపోతుంది. ఒక అలవాటు నిర్వర్తించుకోవడంలోకి దిగుతుంది. ఇతరులధనం తానుకోరి తీసుకుంటావుంటే, ఆకొందరు యితరులు కోరకుండానే దుస్సహమైనవ్యాధులు యిచ్చిపోతారు. వాళ్లలో మనువున్న అంగసౌష్ఠ్యం వుండదు. సహజంగా కాంతురీతే కళ్లలో కళ్లవుండదు. జీవచ్ఛవాల్లా తయారౌతారు."

"భయంకరం! ఇట్లాంటిది జరుగుతుంటే సంఘం యెట్లా ఊరకుంటుంది?"

"సంఘంకూడా మీ అమ్మమాదిరే. విజ్ఞానభూమిలమని చెప్పకునేవాళ్లలో కొందరు ఈవదువువృత్తి

చాలా ఆరోగ్యకరమైనదని, హిందూసంఘాని కఠ్యవసరమని గంభీరంగా నెలవిస్తారు. ఈవృత్తివలంబించే వని తలచుకుని పవిత్రమైన (?) దేవాలయాల్లో ఆర్యకురూళ్లగా భావిస్తారు. ఎందుచేతనంటే దేశంలో అధికంగా మిగిలిపోయిన కామాన్నంతా మింగాలింపు వాళ్లులేకుంటే ఆకామమే కులకాంతలమీదకు విజృంభించేది. విలాసపురుషులు కొంతకాలం వేశ్యలతో తండవాలాడి, తరవాత కులకాంతల్ని చేరచడానికి ప్రయత్నిస్తారు సర్వవిధాలా. ఒక్కవేశ్యజాతిమాత్రం అవినీతికరమైన జీవితాన్ని గడపాలంటానికి సంఘాని సేవీ మాకులేను"

"అట్లాగైతే నేను పెళ్లిచేసుకుంటేయిదా మా అమ్మమాటలను ధిక్కరించవలసినా పెళ్లిచేసుకుంటాను. నాప్రాణాలనన్నా అర్పిస్తానని ఈకులవృత్తిమాత్రం యెట్లా అనుసరిస్తాను? అనుసరింపజాలను."

"పద్యా! నీది ప్రశుభనీయమైన ఆశయం. అది నువ్వు నెరవేర్చుకోలేవేమోనని నాభయం. ఈ నీచుపాదాశయంలో సహాయంచేసేవాళ్లు బహుశక్కువ. అదీ కాక నిన్ను పెళ్లిచేసుకుంటానికి ప్రతివాడు యుక్తుస్తాడు. అవినీతికరమైన పనులుచేయడానికి మిదగ్గరకు వస్తారుగాని, యామర్యాదస్థులంతా మిమ్మల్ని పెళ్లిమాత్రం చేసుకోరు. సంఘసంస్కర్తలు, దేశనాయకులు ఎవరు పడిలేవాళ్లు ఎవర్ని పడిలేవాళ్లని పెళ్లిచేసుకోమని సలహాచెబుతారుగాని వాళ్లుమాత్రం జలనిధింటుకుగాక అంతపని చెయ్యరు. మీ అమ్మను తిరస్కరిస్తే నిన్ను యింట్లోంచి పొమ్మనచ్చు. స్వభావంవల్లగాని, చదువువల్లగాని ధనం అర్జించి గౌరవప్రదమైన జీవితాన్ని గడవతగినంతకత్తి సిద్ధగలేదు. కాకట్టి తొందరపడక. ముందు నిన్ను పెళ్లిచేసుకునే యువకన్యణ్ణి చూసుకో. ఆ పిమ్మట మీ అమ్మని యెదిరించవచ్చు. నిన్ను దేవుడు ఆశీర్వదించుగాక!"

"ఆపత్కాలంలో మీరు నాకు సహాయం చేస్తారనుకుంటాను."

"అందుకు సందేహమేమిటి? నా చేతనైనంత చేయడానికి సిద్ధంగావున్నాను."

వివాహంచేసుకుని తనభర్తతో యెన్నో సదాశయాలు పూరించాలనుకున్న పద్మాసని ఏబన్నిటికి దూరం కావలసివస్తుందా? అటువంటి నీచమై దుర్భరమైన పాడుకీవితాన్ని ఒక్క తుణమైనా గడుపగలదా లేకపోవడం? ఈ ప్రక్క రాక్షసిలా తల్లి పెళ్లంపే భగ్గుమని మండిపడుతుంది. ఈ పాపాన్ని యెదుర్కునే సాహసం, తల్లిని తిరస్కరించే ధైర్యం పద్మాసనిలో ఉన్నదా? ప్రస్తుతపుస్థితిని ఆలోచించుకుంటూ నీళ్లలో పడ్డ ఈగలా కొట్టుకుంటూన్నది పద్మాసని.

3

“నలేకచెట్టి! నీకు వయసులో ఉన్నవాళ్లంటే వ్యామోహంగాని వయసుమీరిన నాలాంటి వాళ్లంటే అంతయిష్టంలేదు.”

“నువ్వు ముసలిదానవా శశిరేఖా! ఇంకా ఏదై యేళ్లవరకు నీవొళ్లు ముడతలుపడదు; నేను చెబుతున్నా చూసుకో.”

“ఎన్నోవేషాలునేర్చిన దొంగవినుమా! అందుకే నీ యంతమం దుండగా నిన్నుమాత్రమే పద్మకి కన్నెరికం పెట్టమని అడుగుతున్నా.”

“అయితే యెప్పుడూభక్తార్థంకాస్త జరగటం? ఇదుగో చూశావు శశిరేఖా! ఎంతతొందరగా అయితే అంతమందిది.”

“నేటిరాత్రే. బహుమతిగా వెయ్యిరూపాయలు తీసుకురా. మరి పద్మకేమన్నా ఓ చంద్రహారం”.

“అబ్బో! చాలయెక్కువే.”

“ఆ. నీ కీసామ్రేంత? అసలు నిన్ను కన్నెరికం పెట్టమని అడగటం నాదేవారపాలు. సరే, వెంకన్న చెట్టిని కుదురుస్తారే.”

వెంకన్న చెట్టినేరు విసేసరికి నలేకచెట్టికి ఎక్కడలేని రోవం పుట్టుకొచ్చింది. అయితే దాన్ని బయటపడనీయకుండా,

“రోపపడమోక శశిరేఖా! ఏదో అనుగ్రహించు. నువ్వెంత కావాలంటే అంతిస్తాను”.

“చెట్టి ఒకవిషయం. పద్మ నాకూతురై నా చాలపవిత్రమైనకన్య. యంతవరకు యేపురుషుడిగారీ సోఎరిగదు. మ రెట్లా దారికి తెచ్చుకుంటావో?”

“అదినాకువొదులు. మన ఆకారం, మనమాట, మననేమభావలతో, ఊహలూ, యెంతమంది గడుసుపిండాల్ని పట్టిచూశామా. ఒక్కరాత్రి ఆపిల్లతోపాటు నన్ను వొంటరిగా వుండనియ్యి. తరవాతచూడు నా తడాఖా.”

“నాకుమట్టుకు నమ్మగం తక్కువే. బొత్తిగా నేచెప్పినమాట వినడంలేదు.”

“ఈ ప్రపంచంలో డబ్బుకి, బలానికి, మోసానికి లొంగని దేం లేదు.”

చెట్టి మధురాలోచనతో స్వగృహానికి దారి తీగాడు. రాత్రి ఏడుగంటలకల్లా పద్మ యింటికొచ్చింది. శశిరేఖ మాతుర్ని కావలించుకుని,

“పద్మా! మాటదక్కించుకున్నాను. నీకు లక్ష్మీ పుత్రుడైన చక్కని నలేకచెట్టిని కుదిర్చాను.”

“మనయింటి కప్పడపుడు వస్తూంటాడు, అతనేనా? అతనికి వేరే పనేమిలేదా, అందరియిళ్లమట్టా తిరగడం మినహా?”

“అవునతనే! అతనంటే నీక్ష్మమేనా?”

“అయితే అతనికి పెల్లి అయ్యకట్టుంది. భార్య రూపవతిగూడా! బహుళం పెల్లాన్ని సరిగా ఏలడంలేదేమో. అట్లాంటివాణ్ణి నేను చేసుకోను. అదీకాక పెల్లాంపున్నవాడు నన్ను మల్లీ యెట్లాచేసుకుంటాడు?”

“అమ్మాయి, నిన్ను చెట్టిని పెల్లిచేసుకోమనడంలేదు. నీక్ష్మంపున్నంతకాలం నీప్రియుడుగావుంటాడు, అంతే!”

“అట్లాగలే అతన్నెప్పుడూ మనింటికి రావద్దని చెప్పు. అటువంటివాళ్ళతో నాకేమిసంబంధంవద్దు.”

“ఏమీ నామాటవినవు? అమ్మాయి, నామాట వినవు?”

“అమ్మా! యేమీ ప్రయోజనంలేదు ఏమైనా సరే ఈ వేళాల్లో తిమూత్రం అవలంబించను. అందరినూదిరి పెల్లి చేసుకుని కుఖం గావుంటాను. నేను చావడానికై నా సిద్ధంగా వున్నానుగాని.....”

“నీకేం వెట్టితలలేస్తున్నాయా? పెల్లి చేసుకున్న నాల్గూత్రం యేం కుఖపడి యేడుస్తున్నారు! నాల్గో గనంలేదు. కుఖం అంతకన్నా లేదు. ఇంట్లో అరవ చాకిరీ చెయ్యడం - పిల్లల్ని కనడం; ఎక్కువ కాన్పుల వల్ల దుర్బలత్వమున నీరసించిన దేహంతో, కృశించిన హృదయంతో కాలంగడుపుతారు. నీ ప్రేమకోసం లక్షాధికారులంతా నీకు జోహారు పడతారు.”

“ఇక నీలెక్కరు ఆపు. వేళవనితలకుండే దగ్గా నాకక్కరలేదు. వేళవనిత సమస్తకోలా మరణిగుంట. ఎన్ని అబద్ధాలు! యెన్ని ఆక్రమాలు!! యెన్ని ఆప్రమాదాలు!!! ఎంతోమోసంచేసి చీదరవిలుల్ని కామిస్తున్న దానికంటే నీచమైన బ్రతుకీ ప్రపంచంలో యెక్కడా లేదు.”

“అదంతా యిప్పు డెందుకుగాని, యీ రాత్రి నీలేకచెట్టి నీప్రియుడుగా ఉంటాడు.”

“ఊహించు.”

“ఆ, నిన్నుకని యింతకుఖంగా పెంచినట్లైతే ధిక్కరిస్తావా?”

“ఆ కన్నంతమాత్రాన పిల్లని వైదికంగా చంపడాని కొంతమాత్రం హక్కులేదు.”

“నీలేకచెట్టి నాకు వెయ్యిరూపాయలు, నీ కో చంద్రహారం చేయించాడు.”

“ఆయనవి ఆయనకీచ్చేద్దాం.”

“ఇట్లాంటిదానివి నాకడుపు నెట్లా పుట్టావో?”

“ఇంకోకడుపునన్నావుడిలే నా కీబాధ ఉండకుండా పోయేది.”

“సరే. నీకోసరం ఖర్చుపెట్టిన ఐదువేలు నాకు లిగి యిచ్చేసెయ్యి; నాయెంట్లోంచి వెళ్లిపో.”

“నాదగ్గర యిప్పుడేమీలేదు. నువ్వునాకోసరం ఖర్చుపెట్టినది వడ్డీతో సహా తీరుస్తాను.”

“ఈమృత్తి అనుసరించకపోతే అదెట్లా వీలవుతుంది? నువ్వు సంపాదించేవరకు నే నాగను. కాబట్టి నేచెప్పి నట్టల్లా చెయ్యి.”

“నాకు సాధ్యమైనంతవరకు యిస్తాను.”

అదేసమయానికి చెట్టివచ్చినట్లు కనిపించింది.

“అమ్మా! అతణ్ణి చూడటానికి నాకీష్టంలేదు.”

“నువ్వుచూడాలి; నీకోసమే వచ్చావు - నిన్ను చూస్తాను.”

“సరే, కానియ్యి.”

“అతనితో యిట్లా విప్పిపిచ్చగా మాట్లాడడంలే నాయెంట్లోంచి ఈక్షణం వెళ్లిపోతాను; జాగ్రత్త.”

౪

నీలేకచెట్టి సుమగుమాయింపు సెంటునో, జల్తారు వస్త్రాలు ధరించి అడుగుల్లా అడుగులు వేసుకుంటూ కోద నపు పెళ్ళికొడుకులాగ బుట్టెడు పూలదండలతో హాజరై నాడు.

“కళికా! ఏదీ పద్మ?”

పక్కనే ఉన్న పద్మరిమాసి నిస్తబ్ధుడైనాడు; చంద్రహారం పద్మమెట్లో వేశాడు. ఈక్షణం పద్మ అది తీసేసి,

“ఇది తీసుకెళ్ళి నీ పెల్లానికీయ్యి. నిక్షేపంలాంటి పెల్లాన్ని విడిచి వేళ్ళల యిళ్ళకుపోయి, వాళ్ళను పాడు చేసి నువ్వు చెడిపోవడం మొందుకు? నువ్వి వేళాల్లో హాల చుట్టూ ప్రదక్షిణాలు చేస్తుంటే నీ భార్యమనసు యెంత భేదిస్తోందో!”

“పద్మా! యింటికొచ్చిన పెద్దమనిషి నట్లా అవమానం చేస్తావా?”

“నేను అవమానం చేయడం లేదమ్మా. ఆయనకు బుద్ధివచ్చేటట్లు చెయ్యాలని చూస్తున్నా. చెట్టి! నీకేం సిగ్గులేదు? ఇక్కడనుంచి కాంతంగా వెళ్లిపోగూడదు?”

“నాయుంట్లోంచి పొమ్మనడానికి నీకేం అధికారం ఉన్నదే? ఇది నాయిల్లు; అతను నా అతిథి.”

“ఇది తీసుకెళ్లి నీ పెళ్లానికియ్యి”

“అయితే నేనే యీ పాపభూయిష్టమైన కొంపలోంచి లేచిపోతాను.”

“ఎక్కడికే?”

“ఎక్కడికో!”

“వయసులోవున్న నీలాంటివాళ్లు రాత్రిసమయంలో బయటకు పోకూడదు.”

“ఈ యింట్లోకంటే బయట నా కింకెక్కువ హానికలగదు. ఈ తుణుం నీ యిల్లువిడిచి పోతున్నాను.”

“నీకర్మం ను వ్యవధివించు.”

* * * *

“ఏమిచెట్టి! నీప్రతాపం అంతా యిట్లా తగలబడ్డదే!”

“నాపని అయిపోయింది. ఇంక నాకొంపకి నే వెడతాను. ఇన్నాళ్లు బ్రతికి యింటివెనక.....అన్నంత అయింది నాపని. ఆపిల్ల అన్నమాటలు నా హృదయాన్ని దూకుకుపోయినాయి. ఈచంద్రహారాన్ని, పవ్య అన్నట్లు, నాభార్యకే యిస్తాను. ఎన్నాళ్లో అయింది దానితో మనసారమాట్లాడి సరే, యింక నెలవు.”

శశిరేఖసితి కాస్త విషమించింది. కళ్ల వెంబడి నీళ్లు ఏకధారగా ప్రవహిస్తున్నాయి. తనసంపాదనలో యేమీ మిగుల్పుకోలేదు. ఎత్తినకాలు దించకుండా సర్వసౌఖ్యాలూ చూరగొన్నది. ఎంతకాలమని గట్టిగా ఉంటుంది శరీరం? భౌతికంగామాస్తే వయసు ముదిరింది; కృద్ధాప్యం తొంగిచూస్తోంది. ఇంకెంతకాలమని విటులువస్తారు? తనభావికాలం గూవస్తు పవ్యమీద - ఆపిల్ల సంపాదనమీద ఆధారపడిఉన్నది. తానుచూడబోలే మధురరసాలు త్రాగడానికికూడా అలవాటుపడ్డది. ఏంచేయడానికి తోచక పక్కమీద పడుకుని చెక్కి చెక్కి యేడ్చింది శశిరేఖ.

౧౯

నెల్లొళ్లయినా పద్మావతి నిజగృహానికి తిరిగిరా లేదు. నరినీబాయియింట్లో వాసంచేస్తూ ఆ మెనహాయం వల్ల అయిదుగురు పిల్లలకు సంగీతంనీర్వుతూ నెలకు సునాయాసంగా అరవైరూపాయలు సంపాదిస్తోంది. ప్రతినెల తనకిల్లికి ముప్పయిరూపాయలు పంపిస్తూండేది. ఇంతకుముందు తండోపతండాలుగా వస్తుండేవాళ్లు యిప్పుడొక పిట్టకూడా రావడంలేదు శశిరేఖయింటికి. సంపాదన పూర్తిగా తగ్గిపోయింది; జీవితం దుర్భరమై పోయింది.

తలవనితలంపుగా రాణీపేట జమీందారు శశిరేఖయింటికి చక్కా వచ్చాడు. జమీందారుని శశిరేఖ ఉచితరీతి మర్యాదచేసింది. ఎక్కువ కాలయాపన చేయకుండా అసలుగ్రంథంలోకి దిగాడు జమీందారు.

“మీహతురు అసమాన సౌందర్యవతి అని నాకు మొన్నమధ్యనే తెలిసింది. మీ అమ్మాయి విషయమై చాల భాగవత్తు చేశాడు. రాణోద్యానంలో పుష్పించ

వలసిన వుప్పు పడ్డానని. నళినీబాయియింట్లో వున్నంతకాలం మీ పద్మావనితో మాట్లాడేభాగ్యం నాకు కలగలేదు. కాబట్టి మీ విషయంలో నువ్వు నాకు తగు సహాయంచేస్తావా? అందుకు నిన్ను, మీ అమ్మాయిని సంపూర్ణంగా బహూకరిస్తాను.”

“చిత్తం. దేవరవారి ఆనగ్రహం మామీద కలగడానికి ధక్కలం. ప్రభువులది దిక్కనుండరస్వరూపం మా అమ్మాయి నావగ్గరకు మళ్ళీ వస్తుందనే నమ్మకం నాకు లేదు. కాబట్టి మీరేమన్నా సలహాయిస్తే శక్తికం చనలేకుండా ప్రయత్నించేస్తాను.”

“శశిరేఖా! నాకొకటి తట్టింది. మీ అమ్మాయి దగ్గరకళ్ళి ‘నువ్వులేంజే బ్రతకబాలను. ఈ వృత్తి పూర్తిగా మానేశాను. వచ్చి నాతోఉండు.’ అని బొల్లి బొల్లి యేళ్ళు యేళ్ళి పడ్డావన్నీ బ్రతిమాలుకో, నీ ప్రార్థనాకు పద్మ తప్పుకుండా అంగీకరిస్తుంది. అటు నుంచి నేను నరుక్కొస్తాను.”

“అయితే ఈ దానికి బహుమతి యెంత?”

“ఓ. ఎంతకాలంలే అంతి! పద్మావనే నువ్వే చేతికి దొరకాలిగాని. సరే నేనింక వస్తాను. దీన్ని నుజేంచి తీరవైనప్రయత్నం చెయ్యి.”

* * * *

“పక్కా! ఎన్నార్ల కన్నార్లకే! నాకళ్ళు కాయలుకొచ్చాయి. నువ్వులేంజే యిక బ్రతకలేనే అమ్మాయి. ఈదుఃఖం నాహృదయకోణితాన్ని తానేస్తోంది. వృత్తి సంపూర్ణంగా వదిలిపెట్టేశాను. నాతోకలిసిఉండమ్యూ.”

“అమ్మా! నువ్వుమాట్లాడేవి నిజమేనా?”

“సందేహమేమిటి? కడుపు తయక్కుపోతోంది. ఇందుకు అదేవుడే సాక్షి. ఇక నేనెక్కవకాలం బ్రతకను.”

“ఇప్పుటికి నీత్యాగశీలం నాకు బోధపడ్డది. నీది చాలమృదువైన మనస్సుని నాకు మొదటినుంచి తెలుసు. నువ్వకు మంచిరోజులువచ్చాయి. మనింటికిపోదాం.”

పద్మావని శశిరేఖతోసహా నిజగృహానికి వచ్చేసింది. ఇప్పుడు శశిరేఖయింటికి వొక్కడుగూడా రాక

డంలేదు. ఈపరివర్తనం పరికించేసరికి పద్మ కంఠులేని సంతోషం కలిగింది. ఆనాడురాత్రి శశిరేఖ కోవుత్తరం వచ్చింది. అది లేతరంగుకాగితం; చక్కని పరిమళం దానింనుండి వెలువడుతూంది.

“నువ్వకు మంచిరోజులువచ్చాయి. మనింటికిపోదాం”

“అమ్మా!

ఎన్నిదినాలైంది నిన్ను చూసి. ఇంతకాలం నిన్ను చూడకుండా వున్నందుకు తుమించు. నేను దేశాలు తిరిగడంలో మీ యోగక్షేమాలు విచారణచేయలేక పోయాను. ఈ అప్రయోజకుణ్ణి యింకా క్రేమిస్తున్నారనే నానమ్మకం. నామధుచ్చెల్లెలు పద్మ కులాసాగా వుంటోందా? రేప్రరాత్రి మిస్కర్నీ చూడటానికి మీ యింటికిస్తాను. అమ్మగారికి నానమస్కారాలు. చిన్న చెల్లెలుకి నామధులు.

ఇట్లు,

రాణీపేట జమీందారు.”

“మనకష్టాలు గట్టెక్కాయే. మీ అన్నయ్య మన్నిచూడటానికి వస్తున్నాడుట. పాపం మన్ని మఱిది పోలేదు.”

“రాణీపేట జమీందారా?”

“అవునేపద్యా. అతనితండ్రి నీతండ్రికూడా!”

“అమ్మా! అతనంటే నాకు చాలాయిత్యం. చాల చక్కటివాడు. నేనొకమాటు గానసభచేసినపుడు నాకో బంగారుపతకంకూడా యిచ్చాడు. అతన్ని చూడాలని నా కంతో కుకూహలంగావున్నది.”

మర్నాడురాత్రి పదిగంటలకల్లా టంచకగా తలుపుతట్టాడు జమీందారు. పద్య పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి తలుపుతీశింది. జమీందారు పద్యని చొక్కసారి గట్టిగా కావలించుకుని,

“అప్పుడే పెద్దదానయ్యావు పద్యా! ఎన్నార్య యిందమ్మా నిన్ను చూసి. ఆమ్మాయి, నీ కీ చంద్రహారం తెచ్చాను. చూడు.” అని పద్యమెల్లో ఆచంద్రహారాన్ని వేశాడు. పద్య స్వర్గంలోవున్నట్లుంది. పద్యకి తెలియ కుండా, శిశువు జమీందారుచెవిలో యేదోవూది,

“ఈ మంచికోసమే మనమందరం తిరిగి కలుసు కున్నందుకు ద్రాక్షపళ్లరసాన్ని త్రాగుదాము.”

అంతా ద్రాక్షపళ్ల రసాన్ని తాగారు; పెల్లగా శిశువు ఆగదిలోంచి బయటకు వెళ్లిపోయింది.

౬

జమీందారు పద్యని పూర్తిగా నిమగ్నయై టట్లు ద్రాక్షపళ్లరసం త్రాగిచిచ్చాడు. ఆపిల్లయింత కన్నులు, రానుతిరిగిన చక్కని శ్వేతభుజాలు, గాజుల గలగలతోకూడిన పొడుగుగాటిచేతులు, భుజమైన వజ్ర భాగం, వీటియొక్క ఆకారంచూసి జమీందారు ముగ్ధుడైపోయాడు. పద్యబుగ్గలు పాలుదిలకుతున్నాయి. భుజాలు యెత్తుగావుండి యెప్పుడు చేతులు వేస్తానా అంటూ జమీందారుచేతులు ముందుకు వెక్కున్నాయి. ఆకళ్లు విచార పద్యప్రతాల్లాగు-కాదు, లేడికళ్లలాగు మిలమిల మెరిసిపోతున్నాయి. దుస్తులలోంచి తొంగి

“అంతా ద్రాక్షపళ్ల రసాన్ని తాగారు”

చూస్తున్న ఆమె తనుసౌందర్యం త్రస్సుటంగా కనబడు తోంది. పద్య సౌందర్యపు తలపే అతని నాశాలలోని రక్తాన్ని పరుగులెత్తించింది. జమీందారునోరు ఊబ ఊరిపోతున్నది; కళ్లయింతచేసుకుని చూస్తున్నాడు.

ఆ కోమలివనకనుండి చేతులుపోనిచ్చి పద్యని ఆలింగనం చేశాడు. తన శరీరమైన బాహువులతో ఆకుకుమారశరీరాన్ని నలిపేస్తున్నాడు. మైమరచి వుండటంవల్ల విస్మయంగా ‘అబ్బ’ అన్నది. జమీందారు మరింత ఉత్సాహంతో ఉచ్చిపోయాడు. అతని కామాట విగమిటులా వినబడ్డది.

* * * *

ద్రాక్షపళ్లరసం మైకం తగ్గిపోయింది. కళ్లుతెరిచి చూసేసరికి తాను జమీందారుచేతుల్లోవున్నది. కళ్లు

నులుముకుంది. ఆబంధంకాదు - భ్రమకాదు. తన్నిపట్టు కున్నది, తన్ని చేతుల్లో గాఢంగా నలిపేసింది, తన్ని ముద్దు పెట్టుకున్నది తన అన్న అని చెప్పుకున్న ఆజమిందారే. అత నానుందరిని వదలడమలేదు. జమిందారు మళ్ళీ బలవంతముగా ముద్దు పెట్టుకొబోతున్నాడు.

“విదు. నన్ను విడిచిపెట్టు. నీ కేం మరిపోయిందా?”

ఎంత చెడ్డ జమిందారుకింకా పాపభీతిపోలేదు. బిక్కమొహంతో,

“ప్రియరాలా! నిన్ను మోసంచేసినందుకు క్షమించు. నిన్ను పొందాలనుకున్నాను. అందుకు వేరే మార్గం కనబడలేదు. కాబట్టి ఈవిధంగా..... ఎటువంటి శిలబూదయ్యున్నా తలక్రిందుచేయగల నీ అప్రతిమాన సాందర్భం యెదట పూర్తొక్కేకే.....”

“నాలుగంటలు. ఇక ఆపు నీవొక్కటి. మంచు నన్ను విడిచిపెట్టాలా లేదా?” అని పద్మ గంధీరస్వరంతో అన్నది, “నూతనమైన నువ్వు యేకమై చేశారన్నమాట.”

ఆయన ఉత్తమనైతిక బలగౌరవాలయందు గడ్డి పోచ అయిపోయినాడు.

“ఆవును.”

“మా అమ్మ కంటిచ్చావు?”

“మొత్తమూడ పదివేలు.”

“వధవడబ్బుకోసం తల్లి మాతురిసుఖాన్ని, మా నాన్న అమ్మలని చూసింది. జమిందారని పేరు పెట్టుకుని, గౌరవమర్యాదలతో బ్రతుకుతున్నానని అందరికీ చాటుతూ, అసహాయమైన ఒక కన్యని మైకంకమ్మించి చెబుస్తావు. నీకేంసిగ్గులేదు?”

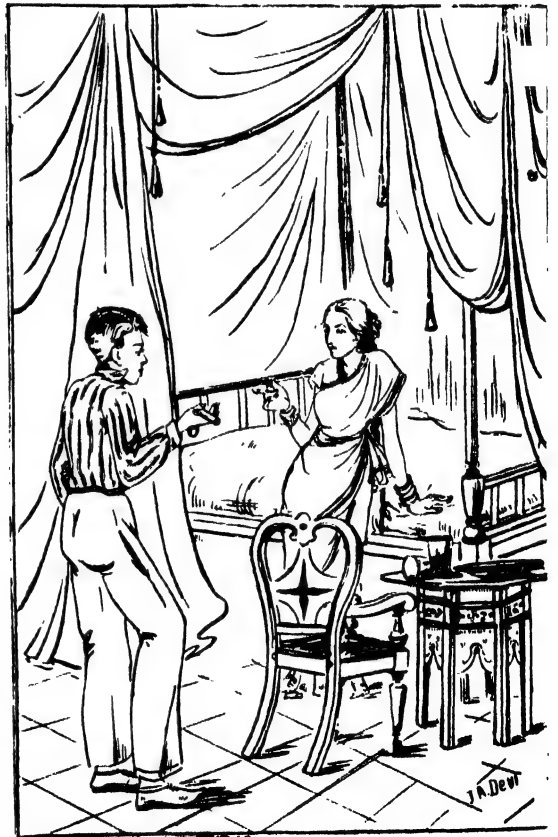
“పద్మాసనీ! కోపపడవద్దు. నాతప్పు నేను మోస్తుంటున్నాను; పశ్చాత్తాప సంతప్తమౌదయుడైన ఈజనుడు నీ క్షమార్పణకు తగినవాడునుమా! నారాజ గృహనికి తీసుకెళ్లి, ఆజన్మాంతమ నిన్ను, నీప్లిల్ని నా భార్యబిడ్డలులా పోషిస్తాను. అయితే నిన్ను న్యాయ సమ్మతంగా వివాహంనుటుకు చేసుకోను.”

“నోరుమానుకో. ఇంకా మాట్లాడతా చెందుకు? నే నొక అసహాయమైన శత్రుకన్యనైనంతమాత్రాన నాలో పవిత్రత లేదనుకున్నావా? నీ అప్పుకుగాని, చెల్లెల్నిగాని ఎవరన్నా యీవిధంగా చేశారనుకో. నువ్వు యేంచేసేవాడివి చెప్పు.”

“ఉన్నవాణ్ణి వున్న పశాన సంచేసేవాణ్ణి. అది ఉత్తమక్షత్రియధర్మం. మరి నువ్వు రాచకన్యవు కావుగా!”

“నన్ను నువ్వు చెలచనంతవరకు నేను రాచకన్యలంత పవిత్రంగా ఉన్నాను.” అని అతని ముఖాన్ని తీక్షణంగా చూసింది.

“అదిమాత్రం మోస్తుంటూ.”

“ఇదిగో నాదగ్గర రివాల్యరుంది. దాంతో.”

“అయితే నీరాజధర్మం నెరవేర్చుకో. నీకార్యము, పాపము ఏమైనాయి? ఏంచేసేవాడివో అంత నీమీద నువ్వుచేసుకో. చెయ్యలేవు? పిరికిపందవా?? ఇతరుల విషయంలో నీప్రాణం వెనక్కిలాగుతోందే? ఏం నీప్రాణమంటే అంతిపా?”

ఈ ఉక్తప్రకారమైన మాటలు విన్నవారికి జమిందారు పరవశుడై పోయాడు.

“ఇదిగో నాదగ్గర రివాల్యరుంది. దాంతో నన్ను కాల్చేయ్యి”

“నామాన్యకన్యనైన నాకు రాజకుమారుణ్ణి చంపడానికి చేతులు రాకుండా వున్నాయి.”

“నేను చావుకుభయపడేఅంత పిరికిపందమగాను” అని జమిందారు రివాల్యరు పేల్చాడు; కుప్పగా నేల మీద పడిపోయినాడు.

“ఎంత ధైర్యపాపాలున్న యువకుడు! ఇంకో విధంగా వెంచబడినట్లయితే దేశాని కంత ఉపకారం చేసేవాడో! పాపం, చేసినపాపానికి పరిహారం చేసుకున్నాడు. పాపపంకిలమైన యీ శరీరంవల్ల యేమీ ప్రయోజనంలేదు.” అని అనుకుని తానుకూడా రివాల్యరుతో కాలేసుకుంది.

సంఘ దౌర్జన్యానికి, అసహ్యమైన వాడుకలకు యెంతమంది బలి విలేనోగాని మనదేశం బాగుపడదేమో. హిందూసంఘం యిప్పుడు జీవంలేని అసిపంజరంలాంటిది. ఇట్లాంటివి మతమనే శ్రేయస్కరమైన వాడుకలు, అలవాట్లు యెన్నోఉన్నాయి. అవి పోగేనేగాని దేశానికి మోక్షంలేదు. ఎంతమంది ప్రాణాలు అర్పించడే ప్రజల మనస్సులలో సంఘటనం కలుగుతుంది, హృదయ పరివర్తనం వస్తుంది?

అయితే యీలోగా సన్నుతిలేదా వేశ్యాజాతికి?

బా ల గో పా ల లీ ల

—పి. ఆర్. శర్మ.

స్పెయిన్ విప్లవం

(రావు జీ)

(రాయిటర్)

పార్లమెంట్, ఆగస్టు 15:—

“నిన్న సాయంత్రం విద్రోహులు బడజాజ్ ను పట్టుకున్నారని లిస్ బన్ నుంచి తంతివార్త వచ్చింది”

(రాయిటర్)

లిస్ బన్, ఆగస్టు 16:—

“బడజాజ్ లో విద్రోహులు మహా భీకరమైన చిత్రవధ చేస్తున్నారు.

“ప్రభుత్వపక్షాన పోరాడి వుండవచ్చునని అనుమానం తోచిన ప్రతిక్కొని కాల్చివేస్తున్నారు.

“ఇంతవరకు కనీసం ౨,౦౦౦ మందిని చిత్రవధ చేసివుంటారు.

“తనయులను గోల్పోయిన తల్లుల కడుపుకోత, భర్తలకు దూరమైన భార్యల ఆక్రోశం, తండ్రులను పోగొట్టుకున్న బిడ్డల దీనాలాపాలు మహావృదయ విచారకంగా వున్నాయి!

“ఏగోడను చూచినా తుపాకిగుళ్ల తూట్లు కనబడుతున్నాయి! ఏవీధికి వెళ్ళినా రక్తప్రవంతులు ప్రవహిస్తున్నాయి. ఏవాడకుపోయినా పీనుగుపెంటలు ఎదురౌతున్నాయి!”

ఈవిధంగా ఏనాటికానాడు స్పెయిన్ విప్లవ దౌర్జన్యాలను గురించి వార్తలు వస్తున్నాయి!

ఒకనాడుకాదు, రెండురోజులు కాదు, విప్లవం ప్రారంభమైన ఈరెండు మాసాలనుంచీమాడా ఇదేవరస.

మైనా అనాటికానాటికి ఈదౌర్జన్యాలు అతి రాక్షసం అయిపోతున్నాయి.

అప్పుడే అనేక ప్రదేశాలలో అస్త్రకోటిని గోల్పోయి, దుఃఖపాగరాన మునిగివున్న స్త్రీలు, శిశువులు వినా మచ్చుకైనా మగపురుష లేకుండా పోయినట్టుమాడా తెలుస్తున్నది! విప్లవాలు, రక్తపాతం మానవ ప్రపంచానికి కొత్త ఏమీకాదు. అయినా, ఇంత ఘోరం మాత్రం ఇంతకుముందు కని విని యెరగము.

అంతకుపూర్వం జరిగిన ఏ విప్లవంలోమాడా ౧౯౧౭ నాటి బోల్షివిక్ విప్లవంలో జరిగినంత జననష్టం జరగలేదని చెబుతూవుండేవారు! ఇప్పుడు ఆ (అ?) ప్రతిష్ఠ స్పెయిన్ కు దక్కింది!

అసలు స్పెయిన్ లో విప్లవం ఎందువల్ల వచ్చింది? అది ఇంతటి మహా తీవ్రరూపాన్ని ఎందుకు గృహించింది? ఇన్ని రాక్షసకృత్యాలు జరగడానికి కారణం ఏమిటి? ఈవిప్లవం చివరకు ఎలా పరిణమిస్తుంది? స్పానిష్ విప్లవవిషయంలో ప్రతివారువేసే ప్రశ్నలు ఇవే, వీటికి సంగ్రహంగానూ, సమగ్రంగానూ ఇక్కడ జవాబులు చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

ముందు మొదటిప్రశ్న: స్పెయిన్ లో విప్లవం ఎందువల్ల వచ్చింది?

మొన్నటి ఫిబ్రవరిలో ఎన్నికలు జరిగినాయి. ఈ ఎన్నికలలో రిపబ్లికన్సు, సోషలిస్టులు, కమ్యూనిస్టులు, అనార్కో సెన్ డికలిస్టులు గెలిచారు. రిపబ్లికన్ పక్షము వాడైన సీనార్ అజానా అగ్రశ్రేణి తాన్ని అధిష్ఠించాడు. ఇది మానార్కిస్టులవన, ఫాసిస్టులకు కడుపు మంటకు కారణమైంది. అంచేత వారు ప్రభుత్వంపై దిరగబడ్డారు.

ఇలా చెబితే మొదటి ప్రశ్నకు సరైన జవాబు చెప్పినట్టే! అయితే ఇలా చెప్పడంలో ఒక్కటేచిన్న లోపం వుంది. ఆలోపం ఏమిటంటే చెప్పింది ఏమిటో

ఎవ్వరికీ బోధపడదు ! అంచేత విషయాన్ని కొంత వివరిస్తాను.

ఎన్నికలలో కేవలం ఏదో ఒకపక్షం వోడిపోవడంవల్ల ఏదేశంలోనూ విప్లవంరాదు. విప్లవం ప్రజ్వరిల్లడానికి అంతకంటే బలమైన కారణాలు వుండాలి. చారిత్రక సంబంధమైన కారణాలు, ఆర్థికంగా చెప్పరానన్ని చిక్కులు, ప్రాణమానవిత్తాలకు రక్షణవుండదనే ఆశంక-ఇలాంటి ఇంధనాలు చాలా చేరితేనేగాని విప్లవాన్ని అంటుకోదు.

కొంచెం జాగ్రత్తగా చూస్తే ఇప్పటి స్పెయిన్ విప్లవానికి ఈ అన్ని కారణాలుకూడా దోహదం అవునట్టు కనబడుతుంది.

ఒక కారణంవల్ల మరొక కారణం కలుగుతూవుంటుంది గనక ఇది చారిత్రక సంబంధమైనది, ఇది ఆర్థిక సంబంధమైనది, ఇది మరి ఏదో సంబంధమైనది అని వివరించి చెప్పడానికి వీలుపడదు. అంచేత ఇప్పటి స్పెయిన్ విప్లవానికి దోహదం ఇచ్చిన కారణాలను గుడిగుచ్చి ఏదో వొక పరస్పరం చెబుతాను.

స్పెయిన్ విస్తీర్ణం, ౧,౯౦,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు. ప్రజాస్వామ్య బట్టి చూస్తే యూరప్ లో రాజ్యాలలో అది మూడవదిగా నిలుస్తుంది. ప్రాస్తుకంటే అది ఏకొంచెమా చిన్నది. జర్మనీకంటే చాలా పెద్దది. అయినా దాని జనసంఖ్య అర్ధి కోట్లకు మించదు. పోతే ప్రాస్తుజనసంఖ్య దాదాపు ౪ కోట్లు; జర్మనీ జనసంఖ్య ౭ కోట్లు ! విస్తీర్ణం హెచ్చుగా వున్నా, స్పెయిన్ జనసంఖ్య తక్కువగా వుండడానికి అనేక దారిత్రయమే కారణం.

స్పెయిన్ ధూమలు అంత సారవంతమైనవికావు. మైగా కొన్నిచోట్ల ఆరివృష్టి; మరికొన్నిచోట్ల అనావృష్టి. సమతలంకంటే మిట్టపల్లల ప్రదేశం హెచ్చు. రాకపోకలకు తగిన సౌకర్యాలు తక్కువ ! ఈ అన్ని కారణాలవల్ల అదేశం తక్కిన యూరప్ లో రాజ్యాలవలె భాగ్యవంతులగా వుండడానికిగాని, తక్కినవానిలా

వలె అక్కడమాడ జనవృద్ధి జరగడానికిగాని అవకాశాలు లేవు.

పై సర్దికమైన ఈ చిక్కులకు రాజకీయమైన కారణాలు మొదటినుంచీ తోడవుతూ వచ్చాయి. అదేమి పాపమోగాని ప్రజాక్షేమాన్నే తన క్షేమంగా ఎంచుకొన్న ప్రభువు ఒక్కడుకూడా స్పెయిన్ లో వుట్టలేదు. స్పెయిన్ రాజులు అందరూకూడా దుర్మార్గులు, దురహంకారులు ! అందుచేత ౧౭ శతాబ్దంలో తక్కిన అన్ని యూరప్ లో రాజ్యాలుకూడా ఇంతో అంతో పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధిపొందితే, ఒక్క స్పెయిన్ మాత్రం ఈ విషయంలో చాలా వెనకబడిపోయింది. ప్రజలు నిరక్షరకుత్తులు కావడంవల్ల, కనీసం వ్యవసాయ పద్ధతులు వృద్ధిఅవడానికైనా అవకాశం లేకపోయింది. ఇందువల్ల యూరప్ లో వీడతనానికి అగ్రతంబులం ఎప్పుడూ స్పెయిన్ దే !

స్పెయిన్ లో వున్న మరొక విపరీతమైన పరిస్థితి ఏమిటంటే, అక్కడ సాగుబడిధూమిలో చాలా భాగం జమీందారుల ఆధీనంలో వుంది. ధూమిని చక్కగా పండించాలనీ, మంచి ఫలసాయం తియ్యాలనీ వారికి ఆందోళన ఏమీలేదు. రైతులు తమ రక్తాన్ని ధారపోసి పంటలు పండిస్తూవుంటారు. ఆ పంటల్ని అందిసంతవరకు జమీందారులు హరిస్తూవుంటారు. ఇక దేశం సుభిక్షంగా ఎలా వుంటుంది ?

తమ రెక్కలకప్పుతూ తమకు దక్కకుండా పోతున్నదని ప్రజలు అనాదికాలంనుంచీ కూడా ఆందోళన పడుతూనే వచ్చారు. కాని, జమీందారుల ధాటికి వారు తాళలేకపోయారు. జమీందారులు ఎప్పుడూ రాజును ఆశ్రయించుకుని వుండేవారు. రాజు జమీందారులను ఆదరిస్తూ వుండేవాడు. వీరు ఉభయాలూ నేనాధిపతుల ప్రాపకంకోసం దేవులడుతూ వుండేవారు. దుష్టచక్రవర్తియ్యం పూర్తికావడానికి వీతాధిపతులు పై ముగ్గురితోనూ చేతులు కలిపేవారు. అర్థబలం, అధికారబలం లేని ప్రజలు ఇక ఏమిచేయగలరు ?

అక్కడికి స్పానిష్ ప్రజలు సంస్కరణలకోసం చాలా ఆందోళనచేశారు. అప్పుడక్కడుం హతాశులై

విప్లవాన్ని చేశారు. అయినా, ఎప్పటికప్పుడు దుష్ట చతుష్టయానికి విజయం సంప్రాప్తించింది.

స్పానిష్ ప్రజలు చేసిన ఈ అగ్ని తిరుగుబాటు గురించి చెప్పాలంటే పెద్దగ్రంథం అవుతుంది. అంచేత ఇటీవలి స్పానిష్ చరిత్రను మాత్రం ఇక్కడ స్లప్తంగా ఉదాహరిస్తాను.

ప్రజా విశ్వాసాన్ని కోల్పోయిన ప్రభువు పను బలంమీద ఆధారపడాల్సి వస్తుంది. స్పెయిన్ రాజులు ఈ న్యూత్రాన్ని అనుసరించి ఎల్లప్పుడు తమ సేనాపతుల మీదనే ఆధారపడి వుండేవారు. ఆ సేనాపతులకూడా కేవలం స్వార్థాన్ని ఆశించి, తమకు అనుకూలంగా పరిపాలన సాగిస్తూ వుండేవారు. వారిలో ఒకరికొకరిని గృహకలలవస్తే పరస్పర నాశనంకోసం ప్రయత్నిస్తూ వుండేవారు. నిరంకుశుడైన ఒక సేనాపతి పోతే, వాడి స్థానంలో ఇంకొకడు వస్తూవుండేవాడు. అంచేత స్పెయిన్ చరిత్రను అతిసులభంగా సేనాపతుల కాలక్రింద విడదీయవచ్చును.

సేనాపతుల కాలంలో ఒకశకం ప్రైమోద రివోల్యూషన్, ౧౯౨౩లో ప్రారంభమయింది. ఈ రివోల్యూషన్ లానాలో కెప్టెన్ జనరల్. అప్పటి స్పానిష్ రాజు ఆల్ ఫాన్ బో నిరంకుశాధికారాన్ని సుస్థిరం చేయడానికి ఇతడు ౧౯౨౩ లో ఒక సైనికవిప్లవాన్ని తోడిసి ప్రభుత్వాన్ని పూర్తిగా వశపరచుకున్నాడు.

౧౯౨౩ నుంచి ౧౯౨౯ వరకు రివోలా ఆవిర్భవంగా రాజ్యం ఏలాడు. మొట్టమొదటిలో అతని ప్రభుత్వం పూర్తిగా సైనికప్రభుత్వంలా వుంది. కాని ప్రజాసంక్షోభం కొంతవరకు తీవ్రం కావడంవల్ల ౧౯౨౫ లో అతడు నామక ఒక మంత్రివర్గాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. ఇది కూడ ప్రజలను సంతృప్తిపరచకపోవడంజూచి, తన ప్రభుత్వం ప్రజాప్రభుత్వంగా అనుసరించాలని అతడు మరికొంత కపటనాటకం ఆడాడు. ఈ కపటనాటకంలో ఒక భాగం ఏమిటంటే—నామక పెద్ద సభ్యులతో ఒక పార్లమెంటును ఏర్పాటుచేయడం.

రివోలా చాలా నిరంకుశంగా పరిపాలించిన మాట నిజమేగాని అతగాడు తాను శాశ్వతంగా డిక్టేటర్ కావాలని ప్రయత్నించలేదు. దేశంలో తమదుష్టచతుష్టయం స్థానం తగినంత బలపడగానే ఏదో వొక ప్రజాప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయాలనే ఆశని వుండేసేం. అందుచేతనే అతడు పార్లమెంటును పిలవడం మొదలయిన గొడవల్ని చేయడం! కాని, ఇదే అతని పతనానికి కారణం అయింది. నిజమయిన అధికారాన్ని తమకు ఇవ్వలేదని ప్రజలు ఒకపై పున అసంతృప్తిపడ్డారు. ప్రజల కోరికలను మన్నించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడని ఇంకోపై పున ప్రభువు అగ్రహపడ్డాడు. తగిన అవకాశాన్ని చూచుకొని ౧౯౨౯ లో ఆల్ ఫాన్ బో రివోలా చేత రాజీనామా పెట్టించి, ఆపదని జనరల్ బెరెన్ గైరుకు ఇచ్చాడు.

ఈలోపుగా దేశంలో అకాంతి చాలా పెచ్చు పెరిగి పోయింది. అక్కడక్కడ కార్మికులు సమ్మెలు కట్టడం ప్రారంభించారు. ఈ సమ్మెలను ఆపునెయ్యడం ప్రభుత్వానికి అంతకంతకు దుర్బలం కాసాగింది. అయితే, ప్రజాపక్షంలో అప్పటికింకా ఒక విప్లవ సైన్యం ఏర్పడలేదు. సిండికలిష్టులవారి కేరు, సోషలిష్టుల దారివేరు. రాడికల్స్ ఒకపక్కకు ఈకిస్తే, ఎక్స్ రియన్స్ ఇంకొకపక్కకు ఈడుస్తారు. స్పానిష్ దేశాన్ని అంతటికి ఒక్క కేంద్రప్రభుత్వం అధీనంలో వుంచాలని కొందరు; కాదు వివిధభాగాలను స్వతంత్ర రాజ్యాలుగా చెయ్యాలని మరికొందరు. ఈ విధంగా రకరకాల భేదాలవల్ల ఏపార్టీ ఆపార్టీకి విడిగా వుండిపోయింది!

కాని, ౧౯౩౦ జూన్, జూలై ప్రాంతానికి జనరల్ బెరెన్ గైర్ నిరంకుశత్వము బాతిగా దుర్బలం కావడంవల్ల, అన్ని పార్టీలవారు కూడ ఏకమైనారు. సాధారణంగా మితవాదులుగా వుండేవారుకూడ ఈ ప్రజాపక్షమాటమిలో చేరారు. ఇన్ని పక్షాలవారు ఒక్కటి కావడంవల్ల జనరల్ బెరెన్ గైర్ ప్రభుత్వం కూలిపోకతప్పదని నిశ్చయమైపోయింది. ఇంతలో ఆడికెటర్ నెలలో గెలిచిన లావై నైమాకా శ్రమలో విద్రోహం ప్రారంభమైంది. ఈ విద్రోహాన్ని ప్రభుత్వం

కొంత కష్టమొక అనుభవించింది. చాలామంది రిపబ్లికన్ నాయకులను బురిఖానాలో పడవేసింది.

బింకాని! దౌర్జన్యనిధానాన్ని అవలంబించినా ప్రజాశక్తికి లోలోన కొంత వరిది ౧౯౩౧ మార్చిలో ఎన్నికలను జరుపుతానని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఈ ఎన్నికలతర్వాత ప్రజావాసనసభకు కొంత రాజ్య పాలనా స్వాతంత్ర్యం ఇస్తాననికూడా మాట ఇచ్చింది.

అయితే అప్పటి స్పెయిన్ పరిస్థితులనుబట్టి ఎన్నికలు సక్రమంగా నిర్వహించుతంగా జరగడానికి సాధకాశంలేదు. ప్రత్యక్షంగా కాకపోతే పగోళ్లుగా నయినా ప్రభుత్వం వ్యూహం వేయడంపై తీరుతుంది. అంచేత కేవలం ప్రభుత్వానికి జోహాను అనేవారు మాత్రమే ఎన్నికలలో నెగ్గుతారు. ఈ చిక్కును కనిపెట్టి ప్రజాపక్షములవారు తాము ఎన్నికలను బహిష్కరిస్తామని ప్రకటించారు.

ఈ ప్రకటనను చూచినమీదట ఆల్ ఫాన్ జోరాజు ఒక పెట్టు క్రిందకుదిగి ప్రజావాంఛలను కొన్నింటిని మన్నించక తప్పినదికాదు. ప్రభుత్వము కొంత రాజీకి దిగడం చూచి లిబరల్ పార్టీవారు ఎన్నికలను తాము బహిష్కరించమని ప్రకటించినారు. కాని, వారి ముఖ్యనాయకుడు కాన్టో రోమనోస్సు “కాన్స్ట్యూటన్ట్ ఎస్సెన్స్” విషయమై తాను పట్టుపట్టకతప్పదని నిశ్చయించి చెప్పాడు. ఇది తెలియగానే ఆల్ ఫాన్ జోరాజు ఎన్నికలనే రద్దుచేసేవాడు!

ఎన్నికలను రద్దుచెయ్యడంవల్ల ప్రభుత్వం మరి ఆల్లరిహాలయింది. జనరల్ బెరెన్డెర్ రాజీనామా ఇచ్చాడు. అప్పుడు - నేనాపతులంటే వినుగుపుట్టి కాబోలు-నాకాదరాధిపతిఅయిన ఎక్విరల్ ఆజ్ నార్ కు ఆల్ ఫాన్ జోరాజు ప్రభుత్వాధికారాన్ని కట్టబెట్టాడు.

ఎక్విరల్ ఆజ్ నార్ అధికారానికి వచ్చిన రెండు మాసాలకు ౧౯౩౧ ఏప్రిల్ లో పురపాలకసంఘాల ఎన్నికలు వచ్చాయి. ఈ ఎన్నికలలో రిపబ్లికన్లకు అఖండమైన మెజారిటీ వచ్చింది. ఈ విషయం ఫలితం ఏమిటంటే-ఎక్విరల్ ఆజ్ నార్ రాజీనామా

యివ్వడం! ఏప్రిల్ ౧౮ న లేదీని స్పెయిన్ ప్రజాస్వామిక రాజ్యమని ప్రకటన జరగడం!!

ప్రజాస్వామిక రాజ్యప్రకటన జరగగానే, ఆల్ ఫాన్ జోరాజు స్పెయిన్ నుంచి పలాయనం చిత్తగించాడు; రాజు పారిపోవడం చూచి స్పానిష్ చరిత్ర గురువుకూడా కోనగరం పోవద్దగ్గరకు పరుగెత్తాడు!!

అంతకు పూర్వం ఇటు రాజుకూ, అటు చరిత్రకీ తమ దేశంలో పెద్దస్థానం బాం వున్నదనీ, వారిని ఒక పట్టున అధికారంనుంచి కూలద్రోయడం సాధ్యంకాదనీ ప్రజలు భయపడుతూ వుండేవారు. తాము కొంచెం విక్రమ చూపడంతోనే ఉభయముకూడా కాలికి బుద్ధిచెప్పడం చూచి వారు నిజంగా ఆశ్చర్యపడ్డారు.

ఆల్ ఫాన్ జోరాజు నుంచి పారిపోయినా తాను సింహాసనాన్ని త్యజించలేదనీ, తన అధికారాలను తాను వదులుకొననీ ప్రకటించాడు. అయితే ఈ ప్రకటనను ఎవ్వరూ లక్ష్యపెట్టలేదు. తాత్కాలికంగా క్యవహరించడానికి డాన్ జామెరా అధిపత్యంక్రింద ఒక ప్రభుత్వం యేర్పడింది. చట్టనిర్మాణాన్ని చెయ్యడానికి ఒక ప్రత్యేకసంఘం యేర్పాటు అయింది.

చట్టనిర్మాణం చెయ్యడంలో కొన్ని చిక్కులు వచ్చాయి. ఈచిక్కులలో ప్రధానమైనది మత సీతాల భూమిలనుగురించి భేదాభిప్రాయం. క్రైస్తవము సీతాల భూమిలను జప్తుచేసి, వాటిని ప్రజలకు పంచి ఇవ్వాలని చట్టనిర్మాణానికి ఏర్పడినసంఘం సిఫార్సు చేసింది. దాన్ని చూచి, జామెరా తనపదవికి రాజీనామా ఇచ్చాడు. అంతట సీనార్ అజానా ఆయన స్థానాన్ని తాత్కాలికంగా ఆక్రమించాడు. చివరకు ౧౯౩౧ నవంబర్ లో నూతనచట్టము ఆమోదనబడసింది. క్రొత్తచట్టం క్రింద జామెరాను స్పానిష్ ప్రభుత్వాధ్యక్షునిగాను, అజానాను ప్రధానమంత్రిగాను ఎన్నుకొన్నారు.

నూతన ప్రభుత్వం ఎన్నో సమస్యల్ని పరిష్కరించవలసి వచ్చింది. వాటిలో ముఖ్యమైనది భూమికి సంబంధించిన సమస్య. కష్టపడి పని చేసుకునే రైతులకు భూమిలేదు. పండించకుండా కలసాయం దిగిపోతే

జమిందారులకు ఎన్నో భూములు వున్నాయి. అంచేత ఈసమస్యను ఎలా పరిష్కరించడం?

ఆల్ ఫాన్ జో దేశవ్రోహంచేశాడు గనుక అతడు నేరస్థుడని రిపబ్లికన్ ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. అతని భూముల్ని జప్తు చేసింది. ఈ భూముల్ని మతస్థుల వారిదగ్గరనుంచి జప్తుచేసిన భూముల్ని కలిపి, ప్రభుత్వం కొందరు ప్రజలకు పంచి ఇచ్చింది.

ఇంకేగాక ౧౯౩౨ సెప్టెంబరులో ప్రభుత్వం ప్రత్యేకంగా ఒక శాసనాన్ని చేసి, ఆ ఆగష్టులో ఆల్ ఫాన్ జోకు తిరిగి పట్టంకట్టాలని విప్లవం చేసినవారి (చూనార్కిష్టులు) భూముల్ని, మరికొందరు జమిందారుల భూముల్ని నష్టపరిహారం అయినా లేకుండా జప్తుచేసి, ప్రజావాహుళ్యానికి పంచిపెట్టింది.

ఏవో కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలలో మాత్రం ప్రభుత్వం ఈవిధంగా నష్టపరిహారం లేకుండా భూముల్ని జప్తుచేసింది. పోతే, సర్వసాధారణంగా ససిఅయిన నేడ్యంలోనేని భూముల్ని వాటిఖానుండులకు ఏదోకొంత సామ్య ఇచ్చి తీసుకుని, స్వయంగా సాగుచేసుకునే రైతులకు ఇచ్చింది! ఇలా తీసుకున్న భూములకు విలువ నిర్ణయించడంలో ప్రభుత్వం అంతకు పూర్వం ఆ భూఖానుండులు చూపించిన ఆదాయపు పన్ను లెక్కలమీద ఆధారపడింది! ఆదాయపుపన్ను తక్కువకావాలని ఆస్తివిలువ తక్కువకట్టుకోవడం మామూలు గనుక, ఈ ఏర్పాటు ప్రభుత్వానికి మహారాయితీగా వుండేది!

భూమివిషయమై ఇంకేగాక మరికొన్ని సంస్కరణములను కూడ సీనార్ అజానా ప్రభుత్వం చేసింది! అయితే, ఆయన ఎలాగూ కొంతమితవాదగనక పోవలసి నంతదూరం పోలేదనే చెప్పాలి!

అజానా కొంతవరకు మితవాదనైఖితి వహించినా, అక్కడికే ఆయనచేసిన సంస్కరణములు పెద్ద పెద్ద భూస్వాములకును, పీతాధిపతులకును, మరికొందరి కిని దుస్సహమమై పోయినవి. వీరందరుచేరి ౧౯౩౪ లో విప్లవాన్ని సాగించారు. పరిస్థితులు వివమించే నూచ

నలు కనబడడంకల్ల, అజానా రాజీనామా ఇచ్చాడు. ఆయనస్థానంలో సిల్వోబెల్లు అధికారానికి వచ్చాడు. ధర్మసంకోచాలువున్న అజానా ప్రతికర్షులవిషయంలో దయాదాక్షిణ్యాలు చూపాడుగాని ఈనూతన ప్రభుత్వం వారు మహాదారుణమైన చిత్రపథ ప్రారంభించారు. ఆకారణంగా ౧౯౩౪ లో తిరిగి స్వయిన్ లో సంఘర్షణలు ప్రారంభమైనాయి; తిరిగి రక్తప్రసవంతులు ప్రవహించినాయి. ఆసంవత్సరంమొత్తంలో ఈసంఘర్షణల కారణంగా ౧౮,౦౦౦ మంది చనిపోయారు. ఆ మరు సంవత్సరంలో ప్రభుత్వం ౨౫,౦౦౦ మందిని సామ్య వాదులని చెప్పి—సామ్యవాదికావడం మహానేరం కాబోలు—ఖైదుచేసింది!!

ఈ తీవ్ర నిరంకుశవిధాన ప్రయోగంకల్ల భూస్వాములు, పైనికోద్యోగులు, మతాధికారులు మొదలైన వారు ఇక తమను ప్రతిఘటించడానికి ఏపక్షంవారూ సాహసించలేరనీ, ఎన్నికలలో తమకు విజయం ఆమోఘమనీ, తామే కాశ్వతంగా అధికారపీఠంలో కూర్చుంటామనీ ఆశించారు. కాని మొన్నటి ఫిబ్రవరిఎలక్షన్ లో వారు ఖూర్తిగావోడిపోయారు. సీనార్ అజానా (ఈసారి) అధ్యక్షుడు అయ్యాడు. సీనార్ గిరార్ ప్రధానామాత్యుడు అయ్యాడు. ఎన్నికల ఫలితం చూచినమీదట దుష్టచతుష్టయానికి ఆల్ ఫాన్ జో పరజేతాల పాలయ్యాడు గనక దుష్టత్రయం అని అనాలి కాబోలు—కలిగిన ఆశ్చర్యం, ఉడుకుపోతుతనం, కడుపుమంట, కోపం ఇంతంతకాదు.

పూర్వం సీనార్ అజానా ప్రధానామాత్యుడు కావడానికి ముఖ్య కారణం: రిపబ్లికన్ పార్టీ వారి మెజారిటీ. అంచేత ఆయన సాంఘికవ్యవస్థలలో విప్లవకరమైన మార్పులను తెచ్చిపెట్టక కేవలం స్వల్ప సంస్కరణములతో సంతృప్తిపడినాడు. ఈసారి ఆయన అధికారానికిరావడానికి సోషియలిస్టులు, కమ్యూనిస్టులు, అనార్కిస్ట్ సిన్ డికలిస్టులు మున్నగు అతివాదపక్షములవారి సహాయం కొంతవరకు కారణం! అంచేత ఆ పక్షములవారి సహాయాన్ని పోగొట్టుకోకుండా వుండడానికి అజానా విప్లవకరమైన మార్పులను తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాడు.

ల్పించవచ్చును! ఇది దుష్టత్రయాన్ని కలతపెట్టిన పెద్ద భయం.

వైగా ప్రపంచ ఆర్థికమాండ్యంవల్లను ఇతర కారణాలవల్లను స్పెయిన్ ఆర్థికస్థితి మహాఘోరమయి పోయినది. ఏదో వొక్క కొప్పూర్పు జరిగితేనేగాని గత్యంతరంలేదు. కాని మార్పు అంటే దుష్టత్రయానికి గిట్టదుకదా?

ఈ అన్ని కారణాలవల్ల స్పెయిన్ లో విప్లవం బయటపడింది. పోలే "ఇది ఇంతటి మహాతీవ్రస్వరూపాన్ని ఎందుకు ధరించింది?" అనే రెండవ ప్రశ్నకు వస్తాను.

ఇంతకుపూర్వం విప్లవాలలో నేనాపతులను అనుసరించే సైనికులు కూడా వుండేవారు. కాని ఈసారి సైనికులు నేనాపతులమీద తిరుగుబడ్డారు. కొన్నికొన్ని చోట్ల కుట్రచేస్తున్న నేనాపతులను వారు చంపివేసారు కూడా! ఈ కారణంవల్ల ఈసారి విప్లవాన్ని-సాధారణ పరిస్థితిలో అయితే-అణచివేయడం మహాసులభం కావలసింది. కాని అది ఇంతకాలంపాటు సాగడం, ఇంత భయంకరరూపం దాల్చడం- ఇది ఎందువల్ల?

ద్రోహ నేనాపతులకు పరదేశాల సహాయం వుంది. లేకపోతే విప్లవం ప్రస్తరభీతివరకు వచ్చేదేకాదు. ఇటలీ, జర్మనీ, పోర్చుగల్ ఈమాడు రాజ్యాలూకూడా విద్రోహులకు కొంతవరకు బహిరంగంగానూ, చాలా భాగం రహస్యంగానూ సహాయం చేస్తున్నాయి.

ఇటలీ, జర్మనీరాజ్యాలనుంచి విద్రోహుల సహాయార్థము విమానాలు వెళ్లినాయి. పోర్చుగల్ నుంచి వారికి ఆహారపదార్థాలు సప్లయి అవుతున్నాయి. హిట్లర్, ముసోలినీలు రహస్యంగా ధనసహాయంకూడా చేస్తున్నారు.

హిట్లర్, ముసోలినీల ప్రోద్బలమేలేకపోలే ఇప్పుడు స్పెయిన్ లో ఈవిప్లవం అసలు వచ్చివుండేది కాదు అని కూడా కొందరు అంటున్నారు.

ఈనాటి, ఫాసిస్టు నియంతలకు స్పానిష్ విద్రోహులపై ఇంత అభిమానం వుండటానికి కారణంయేమిటి? స్పార్థమా? రాజకీయమైన ఒకయెత్తు మాత్రమేనా? లేక రెండూనా?

ఇంతవరకు బయటపడిన పరిస్థితులనుబట్టి చూస్తే రెండూ అని అవలంబిస్తుంది. విద్రోహనాయకుడైన జనరల్ ఫ్రాంకో తను స్పానిష్ మొర్రాకో సామ్రాజ్యంలో కొంతభాగాన్ని మీకు ఇస్తామని హిట్లరుకు వాగ్దానం చేశాడు. బాలేరిక్ ద్వీపాలను ఇస్తానని ముసోలినీని ఆశపెట్టాడు.

పోలే, ఇందులోవున్న రాజకీయపు ఎత్తు ఏమిటంటే, ఇందుమూలంగా ఫ్రాన్సు, బ్రిటన్, రుష్య రాజ్యాలమీద గట్టిదెబ్బ తీయవచ్చును. ఒకవైపున జర్మనీ, ఇంకోవైపున ఇటలీ బహిష్కరించిన యుద్ధసన్నాహాలను చెయ్యడంచూచి ఫ్రాన్సు గడగడలాడి పోతున్నది. ఈఫాసిస్టు రాజ్యాల ముప్పునుంచి తప్పించుకోవడానికి అది అటు రుష్య, పోలెండ్ దేశాలతోనూ ఇటు బ్రిటన్ తోనూ మైత్రిచేస్తున్నది. అందువల్ల ఈ మాడుదేశాల కలయికనూ, అందువల్ల వాటికి విడివిడిగానూ, మొత్తంమీదనూ చేహానే బలమునా వమ్ము చెయ్యాలంటే, స్పెయిన్ కూడా ఫాసిస్టురాజ్యం కావడం అవసరం! స్పెయిన్ ఫాసిస్టురాజ్యంఅయితే, మెడిటరేనియన్ లో బ్రిటన్ ప్రాబల్యం తగ్గుతుంది. వైగా ఫ్రాన్సుకు దాదాపు మాడువైపుల ఫాసిస్టు రాజ్యాలు మాడు పెద్దపులులుగా వుంటాయి!

స్పెయిన్ పశ్చిమభాగంలో ఈ రాజ్యాలు అభేద్యమైన ఒక నాకాత్రయాన్ని కడిగే, బ్రిటన్ పని బోనులోపడ్డ ఎలుకచందం కాకతప్పదు.

వైగా, స్పెయిన్ ఈదెబ్బలో ఫాసిస్టురాజ్యం కాకపోలే, త్వరగా తప్పకుండా బోర్నివిక్ రాజ్యం అయితిరుతుంది. బ్లం సోషియలిస్టు కావడంవల్ల ఇప్పటికీ యూరప్ లో సోషియలిస్టు భావాలకు చాలా ప్రాబల్యంవచ్చింది. ఇప్పుడు స్పెయిన్ కూడా రుష్య, ఫ్రాన్సులతో కలిస్తే తమకు కొంతవత్సం వాటిల్లుతుంది,

ఈకారణంవల్ల కూడా వారు జనరల్ ఫ్రాన్కోకు సహాయంచేసితిరాలి.

హిట్లర్, ముసోలినీలు చేస్తున్న సహాయంవల్లనే స్వేయిన్ విప్లవం ఈసీరికివచ్చింది. కాకపోతే ఏనాడో సమసిపోయి వుండేది.

ఇక మూడవ ప్రశ్నకు వద్దాము.

స్పానిష్ ప్రజలకు తోటి మానవుడి నెత్తురు కళ్ల జూడడం ఒక పెద్ద విషయంకాదు. బలిసిన ఆబోతులతో వినోదార్థంపోరాడే జాతి అది! సి. జి. జి. దాసగారు ఆ మధ్య చెప్పినట్లు క్రొర్యం వారి క్రంతలో జీర్ణించిపోయింది. అంచేత వారు ఇంతటి దౌష్ట్యం కుదిగడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీ లేదు.

పైగా, ఇక్కడుం ఉభయకక్షలవారుకూడా తమ ప్రాణమానవిత్తాలకోసం పోరాడుతున్నారు.

ఈ భీషణ సంఘర్షణలో పరాజయమందిన పక్షం సర్వనాశం అయినదన్నమాటే! అంచేతనే ఉభయులుకూడ చావో, బ్రతుకో లేల్పుకోనాలని పోరాడుతున్నారు.

గమనించవలసిన మరొకవిషయం ఏమిటంటే— స్పానిష్ చరిత్ర మొదటిసారిగా హత్యలతోనూ, చిత్రనశలతోనూ, అంతర్దృష్టాలతోనూ నానాభీభత్సంగా వుంటూ వచ్చింది. అంచేత వారికి ఇది కొంతవరకు కరిపాటి అయిపోయింది.

విప్లవ దౌర్జన్యాలమాట యెలావున్నా, ప్రజాపక్షాన చాలమంది స్త్రీలు తమ పురుషులతోపాటు ఆతిధైర్యస్థైర్యాలతో రణరంగంలో నిలిచి పోరాడడం మహాశుభనూచకం. ఇంతవరకు స్పానిష్ స్త్రీ సాంఘికంగా చాలా నీచస్థితిలో వుంది. ఈ విప్లవ పర్యవసానం ఎలా జేరినా, ఇకమాండు స్పానిష్ స్త్రీ గృహబాసిత్యాన్ని అంగీకరించడం మాత్రం కల్గి!

ఇక చివరి ప్రశ్నకు వస్తాను.

“చివరకు ఈవిప్లవం ఎలా పరిణమిస్తుంది?”

స్వేయిన్ సింహాసనానికి ఎవరు రావాలి అనే ప్రశ్న ౧౯౩౦ లో ఫ్రాన్కో—ప్రవక్తయ్యడానికి కారణం అయింది. అలాగే ఈసారికూడా ఈ స్పానిష్ విప్లవం యూరపియన్ యుద్ధానికి దోహదంఅవుతుందా అనే భయం మొదటిలో కలిగింది. కానీ, ఫ్రెంచివారు విప్లవవిషయమై తటస్థవైఖరిని అవలంబించడానికి చేసిన నూచనలు వివిధ యూరపియన్ రాజ్యాలు ఆమోదాన్ని పొందినాయి. అంచేత ఇక ఈ భయానికి అవకాశం లేదు.

అయితే ఈ ఫ్రెంచి నూచనలు ఒకవిధంగాచాలా అన్యాయ మైనవని చెప్పాలి. ఫ్రెంచివారు ఇటుస్పానిష్ విద్రోహులను, అటు స్పానిష్ ప్రభుత్వాన్ని ఒకేవిధంగా చూడాలని ఒకనూత్రం చేశారు. ఈ నూత్రం ప్రకారమే ఉభయులకుకూడా ఆయుధముల ఎగుమతి చేయరాదనీ ధనసహాయంకూడదనీ, యేవేనోవరకులు పెట్టినారు. విద్రోహం చేస్తున్నవారి, చట్టసమ్మతంగా ఏర్పడిన ప్రభుత్వంవారిని సమానంగా చూడడం తప్ప.

పైగా అంతర్జాతీయధర్మప్రకారం జర్మనీ ఇటలీ రాజ్యాలు స్పానిష్ విద్రోహులకు ఆయుధాలను, ధనాన్ని సప్లయి చెయ్యడం గురుప్రక్రియగానే యెంచాలి. ఆమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలలో పూర్వం అంతర్దృష్టం వచ్చినప్పుడు బ్రిటన్ దక్షిణరాష్ట్రాలకు సహాయం చేసింది. అందుమీదట ఖండనమండనలుచాలాజరిగాయి. చివరకు బ్రిటన్ చేసిన పని తప్ప! అని నిర్ణయించింది. ఇదేవిధంగా ఇప్పుడు జర్మనీ, ఇటలీలు తప్పుచేస్తూ వుంటే తక్కిన రాజ్యాలుచూచిమాడనట్లు నటించడం ఒకతిప్ప. పైగా విద్రోహులను ప్రభుత్వపక్షంవారిని ఒక్కఫాయాలో పెట్టడం రెండోతిప్ప.

ఫ్రెంచి ప్రజలు స్పానిష్ ప్రభుత్వము తరపున చాలా సానుభూతిని చూపుతున్నారు. చాలమంది వారి పక్షాన పోరాడడానికి వాలంటీయర్లు వెళుతున్నారు. ధనసహాయంకూడా విశేషంగా జరుగుతున్నది. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వానికికూడా సానుభూతి ఎంతోవున్నది. అయితే తాము బహిరంగంగా సహాయంచేస్తే హిట్లర్, ముసోలి

నీలు ఎక్కడ కొంపముంచుతానో అని భయం. అంతేకాదు అన్యాయమని తెలిసే కూడా తటస్థవిధానాన్ని తయారుచేశారు.

ఈవిషయంలో విద్రోహులు జయమందితే (న్యూస్ పేట్రుమన్ అండ్ సేవన్ ప్రతిక వ్రాసినట్లు) మహా దారుణమైన చిత్రవర్ణాలు జరుగుతాయి. స్త్రీలు, శిశువులు, వృద్ధులు అనేభేదం అయినారేమనగా అందరూ కూడా కత్తికి ఎర్రవుతారు. ప్రజాబాహుళ్యం కలకాలం దాస్యశృంఖలాబద్ధులైపోతారు.

దారిద్ర్యనేవత, మరణదేవత దేశంలో తాండవం ఆడతాయి. కాంతి, సౌఖ్యానిక, ఆనందానికి స్పానిష్ ప్రజలు అజన్మాంతం దూరం అయిపోతారు. యూరప్ ఫేసిజం నెల్లూర ముంచివేస్తుంది! ఎప్పుడు వచ్చి పడుతుందో అని మానవప్రపంచం అంతా భయభ్రాంతం అవుతున్న మహా సంగ్రామం త్వరలోనే సంభవిస్తుంది!! దానితో యుగయుగ సంచితమైన ఈవిజ్ఞానం, ఈసభ్యత నాశనం అయిపోతాయి!!

ఇక, స్పానిష్ ప్రభుత్వమవారే విజయలాభాన్ని పొందితే, ప్రపంచానికి ఇంతలా ఈ ఫేసిజం విజృంభిం

భణ భయం, ఈ మహాసంగ్రామ భయం తప్పడమే కాకుండా, స్పెయిన్ సర్వతోముఖాభివృద్ధి గాండానికే స్పానిష్ ప్రజలు పరితృప్తులుగానూ, ప్రమాదంగానూ బ్రదకడానికే అవకాశం ఏర్పడుతుంది!

(౫-౯-౩౬)

ఈ న్యాసాన్ని వ్రాసి పూర్తిచేసిన తర్వాత స్పెయిన్ విప్లవ పరిస్థితులలో ఎక్కువగా ఎన్నడైన మార్పులు ఏదీ జరగలేదు. సెప్టెంబర్ ౫ వ తేదీ నాడు ఎలావుందో, అలాగే ఈనాడుకూడా స్పెయినుభవిస్తున్న సందిగ్ధంగా వుంది.

పోలే, ఈలోపుగా జరిగిన కొన్ని స్వల్పమైన మార్పులు ఏమిటంటే, ఒకటి రెండు ప్రదేశాలలో విప్లవకారులు విజయలాభాన్ని పొందారు; అంతకుపూర్వం అధికారింలోవున్న మంత్రివర్గం రాజీనామా ఇచ్చింది. దానిపానంలో పూర్తిఅయిన సోషలిస్టు మంత్రివర్గం పదివికి వచ్చింది. జర్మనీ, ఇటలీ పోర్చుగల్ రాజ్యాలు విద్రోహసేనాపతులకు రహస్య సహాయం చేస్తున్నమాట మరింత ఖాయపడింది. ఇంతకు వినా, ఆనాటికి ఈనాటికి స్పెయినుపరిస్థితులలో గొప్ప మార్పుకనబడదు.

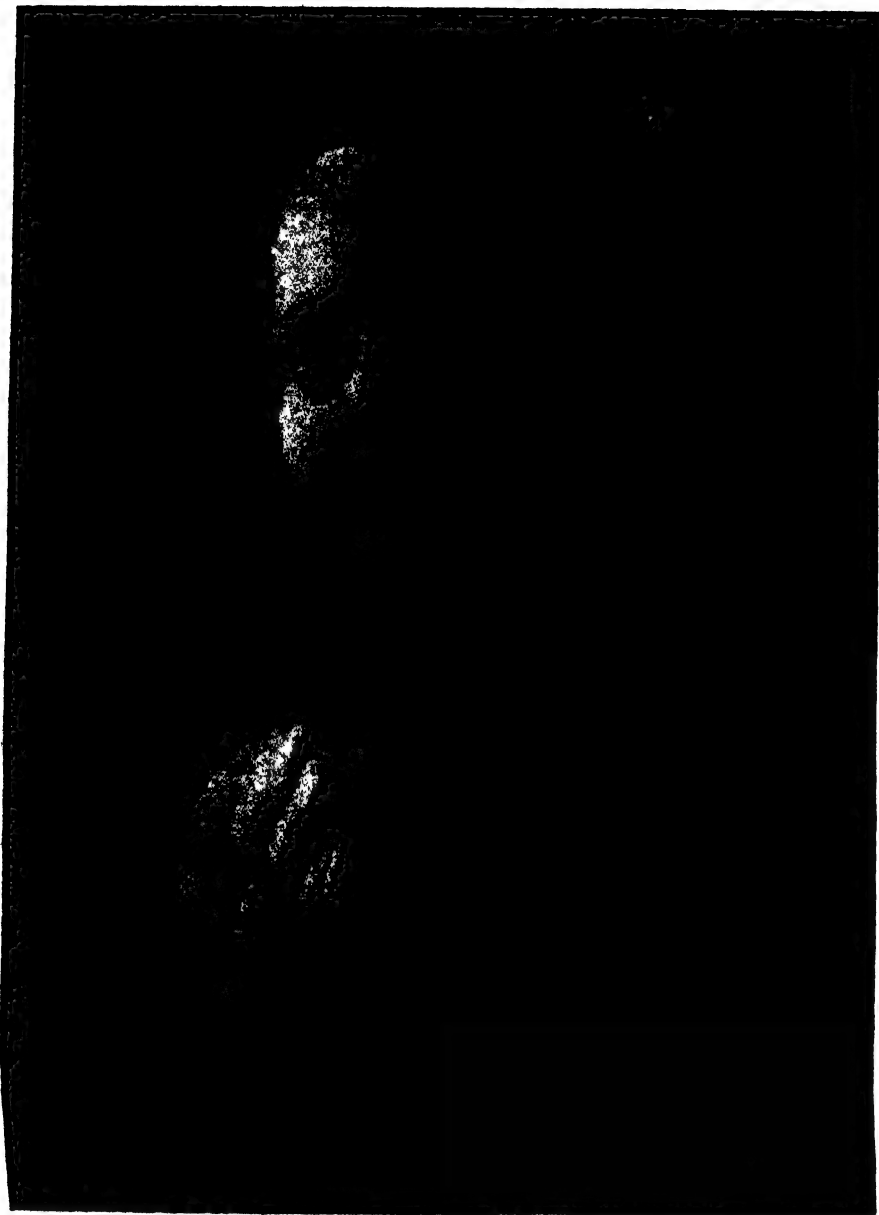
(౨౪-౯-౩౬)

ఆనందజ్యోతి

D. A. R.

అదైవము

నా నా దేశ స్త్రీలు

అపస్తంబ

మలనేషియా

(వైతరూప భారతిః)

నూచి హి బ్రహ్మసూదీపులలో పురుషుడు తనభార్య చిన్నదైనయెడల నామెకు సహాయార్థము ఒకవయస చెల్లిన వితంతువును వివాహమాడును. ఒకడు చనిపోయినయెడల వానిభార్య భర్తవంకవారికి కుటుంబాస్తిగ గణింపబడును. ఆమె తనభర్త యొక్క సహాదరునికిగాని, వాని కుమారునికిగాని భార్య కావలెను. ఈ పద్ధతివలన ఒకనికే యనేక భార్యలేర్పడుట తటస్థించుటకలదు. కాని ఆట్లు సంక్రమించినవారినందరిని వివాహమాడక ఒకరిద్దరినిమాత్రమే చేపట్టును. ఒక్కొక్క పురుషుడు పురుషుడు ధనికుడైనయెడల ఇష్టము వచ్చినపుడంతయు యావనవతియగు మఱియొక స్త్రీని వివాహమాడుటయు, మొదటిభార్య యాత్మ హత్యగావింతుకొనుటయు సంభవించును.

నూచిటనులో ఒకడు రెండవభార్యను తెచ్చుకొనినయెడల ఆమెనచ్చిన రెండవరొజున సవతు లిరువురును పదిమందియెదుట పోట్లాడుదుట. ఇది యొక వేడుకగాలుపు నాచారము. పోట్లాడుటకు బదులుగా నిద్దరును, ఎర్రనిరంగును ఒంటినిండ వూసికొని సముద్రపు దరికి పోయి ఒకరినొకరు సముద్రములో ద్రోసికొన బ్రయత్నింతురు.

ఇట్టి వర్మలవలన వారికిద్దరకును, మున్నందు ఏలాటిస్వర్గలు లేక యుండగలరని వారి శివము.

మలనేషియాలో సాధారణముగా వ్యభిచారము తీర్క్లదండనకు కారణమగును. వివాహమునకు బూర్వము వ్యభిచరించినయెడల మరణదండన విధింపబడును. వివాహము నిశ్చయమయినతర్వాత కన్యలను బహు జాగ్రత్తగా కనివెట్టియుండురు. దుర్బడవదికగల కన్యలకు విలువ తక్కువయెగును.

గొప్పకుటుంబమునకు జేరిన ఫీశీస్త్రీ.

సాలమను దీపులలో జిన్నిచోట్ల మాత్రము కన్య ఎంత ఎక్కువమంది పురుషుల నాదరించినంత గొప్పగా నెంచబడును. పురుషులలో నెవడైననొకడు తన్ను భార్యగా వరించినయెడల వానిని వివాహమాడి సుఖముగా నుండును. మొత్తమునకు ఇట్టి నడవదిగల స్త్రీలకుగాని, వారికుటుంబములకుగాని గౌరవము తక్కువగానే యుండును.

న్యూ బ్రిటనులో స్త్రీ వ్యభిచరించినయెడల నామెను బల్లెముతో పొడిచిచంపుదురు. దొరకిన యెడల నా పురుషునిగూడ నలియగొట్టి వాని మెడను మెలిద్రిప్పి విడుతురు. వాడు తర్వాత కొన్నిరోజులవరకు బాధ ననుభవించి చనిపోవును. ఈ దీవియందే యుత్తర తీరవాసులలో వ్యభిచరించిన స్త్రీకి శిక్షలేదు. పురుషునికి మాత్రము శిక్షకలదు. వాడు తన దుష్కార్యమునకు అపరాధకానుక నిచ్చుకొనవలసియుండును. కానుక నివ్వనియెడల వానియింటిని దగ్గులబెట్టుదురు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఇరుగుపొరుగు

ఫిజీదీప్ పబ్లిక. వివాహమునకు పూర్వము జనన దువ్యుకొనుతీతి

వారు వానిని బలవంతపెట్టి కానుకను చెల్లించజేయుటకని, వారియిండ్లకుగూడ నివ్వంటించజూతురు. ఇదియు సాధ్యముకానియెడల నేరస్థుని బంధువులవై కసిదీసికొనజూతురు. కడకు వీరిలో నెవరైననరి, కానుకనిచ్చినయెడల అవరాధి క్షేమముగానుండగలడు.

సాలమను దీవులలోగూడ వ్యభిచరించిన స్త్రీని జంపుదురు. లేదా, యొకకెట్టునకుగట్టి

దారినిపోవు ప్రతివాడును ఒకబాణము నామెవైవేసి పోవును. అప్పటికిని చావనియెడల నామె నేరస్థురాలుకాదని తీర్మానించబడి విడుదలచేయబడును. భార్యభర్తలిరువురిలో నెవరికిష్టములే కున్నను వివాహబంధమును వీడుకొనవచ్చును. భర్తవిషయమున నిది సులభతరము.

భార్యను కాజ్ఞాదినయెడల నామె పుట్టింటికి పోవచ్చును. అపుడామెభర్త ముందు వివాహకాలమున తానొసగిన శుల్కధనమును మరలకోరినయెడల దానినిచ్చి వేయవలసియుండును. అట్టి స్త్రీ పునర్వివాహము చేసుకొనవచ్చును. ప్రథమవివాహమయినతర్వాత ఎంతకాలము భార్య భర్తతో కాపురము చేసియుండునో దానికి తగినట్లు తిరుగు చెల్లించవలసిన శుల్కధనము తగ్గును. ఏలయనగా నామె ఈ కాలమున భర్తకై పాటుపడియుండును. సాధారణముగా భార్యభర్తలకుగల విరోధమును పోగొట్టుట కన్ని ప్రయత్నములును జరిగి విఫలమైన తర్వాతనే వారు వేరుగా పోవుదురు. ఒకానొక పురుషుడు తనభార్యను మరియొకని కిచ్చి తాను తొలుతనిచ్చిన శుల్కధనమును వానివద్దనుండి తీసికొనుటయు ఆరుదుగా జరుగుటకలదు.

సాలమను దీవులలో భర్తయందు మిగుల అనురాగముగల స్త్రీ భర్తమరణానంతరము ప్రాణత్యాగము చేసికొనును. న్యూ హిబ్రీడిసులో భర్త మరణించగనే అతనికి పరలోకమున తోడగుటకు భార్యను చంపుదురు. భర్త మరణించిన యుత్తర క్షణముననే భార్యనుగూడ పంచనియెడల వారియాత్మలు వేరుపడునేమోయని వారిసంశయము. ఇట్టి విధవలను చంపుటకై యొకకుళ్ళాయికలదు. ఇది సాలీడు గూడుతో చేయబడును. భర్తమరణించగనే చావున కిచ్చగించనిస్త్రీ భర్తయందనురాగములేనిదను అవవాదమునకు గురి

యగును కాన, మఱియే మేలని యెంచును. ఫిజీదీవులలో స్త్రీలను భర్తలవెంట పరలోకము నకు పంపుట యావశ్యకమనుట కొక కథగలదు. వివాహము చేసికొన్న నే పురుషుడు ఇహలోకమున గౌరవపాత్రుడు కాజాలడు. పరలోకమునకు పోవుమార్గమున నొకచెట్టు కలదట. వాడు ఆచెట్టును సమీపించగనే తనన్నేహితులు తనకిచ్చి పంపిన తిమింగిలపువంటిని చెట్టుపై విసరివేయవలెను. అతనివెంట నొకస్త్రీయాత్మ రాసియెడల గురితప్పి ఆ చెట్టునకు తగులనేరదట. గురితప్పకున్న వాడు సంతోషింపఁ పరలోకమునకు పోగలడు. గురితప్పిన, పిశాచమై, "నేను నాతండ్రిని స్త్రీతో పోషించలేదా, నేహితులకు సహాయము చేసినవాడనుగానా, ఏల నాన్నేహితులు నా భార్యను నావెంట పంపలేదు." అని దుఃఖించుచుపోవునట. పోనుపోను మార్గమున నొక భయంకరమగు మార్గరక్షకభూత ముండునట. ఈ భూతమునకు బ్రహ్మచారిగన్న ధ్వేషమట. స్త్రీయాత్మ కూడరానివారందఱును బ్రహ్మచారులని దానితీర్పు. కాన అది, స్త్రీ లేక వచ్చు పురుషుని పట్టుకొని ఒకరాతికిసి కొట్టునట. స్త్రీతోకూడవచ్చువానిని నిరాటంకముగ పోనిచ్చునట. పురుషుడు లేకవచ్చు స్త్రీగతియు నింతే. పురుషునికన్న ముందుమరణించు స్త్రీతోకూడ పురుషుడు పోనక్కరలేదు. కాని, అట్టిస్త్రీ వివాహితఁడునుటకు పురుషుని గడ్డమునందలి వెండ్రుకలను కొంత దీసికొనిపోయిన చాలును.

‘మలెకులా’ దీవియందు వితంతువులు పునర్వివాహము చేసికొనువఱకు భర్తల గోరిల్పవై నిద్రించుచుండురు.

ఇచ్చట ముసలి మగవారిని చంపుట యాక్షేపణకరముకాదు వారిని గొంతుపిసికిగాని, పాతిపెట్టిగాని చంపుదురు. ముసలివారే దీనికి

సంతోషముతో నొప్పుకొందురు. ముసలిస్త్రీలను మాత్రము చిన్నవారికి బుద్ధుల గణపుటకై బ్రతికి యుండనిత్తురు.

న్యూకెలడోనియాలో వితంతువు ఒక అం దమైన గంపయందు తనభర్తయొక్క కపాలపు పెముకను ఎల్లప్పుడును తనవెంట దీసికొనిపోవుచుండును. ఆప్రకారే ఎర్రని పత్తనములను,

ఫిజీదేశములో అపనిభాగమునకు బీరినస్త్రీ. చేపలను పట్టుకు పోవుచున్నది.

సువాసనగల యొకచెట్టు పాలనుగూడ దీసికొని పోవుట వాడుక.

కుటుంబమున స్త్రీస్థితి

మలనేసియాలో స్త్రీలేయొక్క పాటుపడవలసినవారు. పురుషులకు శత్రువులతో పోరాడుటయు, స్వగృహరక్షణమును ముఖ్యవిధి. స్త్రీలకు గృహకృత్యముల నిర్వర్తించుట, పురుషులకు సౌకర్యములను గలుగజేయుట ఇవి వారిలోగల కర్తబ్యధ్యత.

అనాగరికులలో ఒకరితోనొకరుగాని, ఒక జాతితో ఒకజాతిగాని నిరంతరాయముగ పోట్లా

దుమండవలసిన పరిస్థితులే సర్వసామాన్యముగ పరిగణించబడుచు వచ్చుచుండుటవలన పురుషులెల్లప్పుడును యుద్ధసన్నద్ధులై యుండవలసియుండి గృహకృత్యములందు పాల్గొనుట కవకాశములేసివ్వాలై యున్నారు. అందువలన గృహకృత్యముల నిర్వహించుట స్త్రీలవిధిగా నేర్పడియున్నది. ఒకవేళ పురుషులకు యుద్ధసన్నాహ విధి లేకుండుట తటస్థించినను, నాగరికులలోవలె వారు కుటుంబ పోషకార్థము పాటుపడక సోమరులై కాలముపుచ్చుచు, కుటుంబపోషణకు

పాలకుడిపుట్టి రూపము వాడేవారిక. గవ్వలతో కూర్చబడిన మింగున నిలిచి యున్నది.

గాను పాటుపడు స్త్రీలకు సహాయభూతులంకాయుండుట వాడుకయైనది. అందువలననే నాగరికులలోకన్న అనాగరికులలో స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యములేదను అపవాదున కవకాశము కలిగినది. కాని కొన్ని విషయములలో నాగరిక స్త్రీలకన్న అనాగరిక స్త్రీలకే యెక్కువ స్వాతంత్ర్యము కలదు. స్వాతంత్ర్యమెక్కువగాగల విషయములు మలనేషియాలో రెండుకలపు: (1) తల్లివంక వారికి ఎక్కువ హక్కు, (2) స్త్రీ వార్యముననే ఆస్తిపాస్తులు సంక్రమించుట.

(1) తల్లివంకవారి హక్కు అనగా వంశక్రమము. తల్లివార్యముననే గణించబడుచుం

డుట. ఇందువలన తండ్రికన్న గూడ తల్లితోబుట్టువే (పేసమాను) బిడ్డలకు సన్నిహితుడు. వివాహానంతరముగూడ స్త్రీ తనతల్లి యాస్తికి హక్కుగలదై యుండును. ఆమె కుమారులకుగూడ నా యాస్తియందు హక్కుగలదు. తండ్రియాస్తి వానిసోదరియొక్క సంతానమునకు చేరును. తండ్రిస్వార్థితమున కొంతభాగమును తనబిడ్డలకిచ్చనచ్చును గాని, వానియాస్తియందు గల మొదటిహక్కు వాని సోదరిబిడ్డలదే. కొన్నిచోట్ల కుమారులతోబాటు కుమార్తెలకుగూడ భాగముగలదు.

మానవజాతియందు వాడుకలు, ఆచారములు, హక్కులు ఇత్యాదులు పరిసరములను (Environments) బట్టియు, జాతిని (Race) బట్టియు, కాలములేక యుగమును (Epoch) బట్టియు, ఏర్పడుటగాని మారుటగాని సంభవించును. ఈ మూడువిషయముల బట్టి మాచినయెడల న్యూకెలడోనియాలోని పరిస్థితులు మిక్కిలి క్లిష్టములైయున్నవి. అందు వెంపుడుమృగములుగాని, యడవిమృగములుగాని లేవు. ప్రయోజనకారులగు వృక్షములను మృగ్యములు. ఆతికష్టముమీదగాని భూమిలో నేమియు పండజాలదు. ఇట్టిదేశములో నైరుపందించుటకుగాను కష్టపడవలసినవారు స్త్రీలే యయియున్నారు. పురుషులు సుఖముగ నొడలువెంచుకొని తలలుదుప్పుకొనుటయందును, ఇతర మైనైకతలయందును తక్కువలైయుండస్తిలు ముండితలై యావత్కాలమును పొలములలో పాటుపడి వాడివత్తలై యుండవలసిన వారైయున్నారు. వారు భారవాహకమృగములవలె జూడబడుదురు. దీనిఫలితమేమన నట్టిస్త్రీలకు గలుగు సంతానము బలహీనమయి ఆల్పాయుష్కమయి యుండక తప్పనిదగుచున్నది. - మగవారిలో 20 సంవత్సరములు బ్రతికినయెడల నది బహువింత

విషయము. స్త్రీలు ఇరువదేండ్లప్రాయమునకే ఏలదేండ్లవారుగ నగువడుదురు. కాని ఇట్టి విపరీతవర్ణితులకు కేవలము పురుషుల నిందించిన రాభములేదు. ఏలనన ఏదైనకష్టములువచ్చినయెడల బలహీనులే యాకష్టముల భరించవలసినవారుగ నేర్పడుట లోకసహజము. అటులనే న్యూకెలడోనియాలోని క్లిష్టపరిస్థితులలో కష్టముల ననుభవించవలసినవారు ఆబలలగు స్త్రీలేయిరి. ఇన్నికష్టములలోను కొన్నియనుకూలాంశములు వారికి లేకపోలేదు. వివాహవిషయమున స్త్రీలు స్వతంత్రులు. వారియిష్టానుసారముగ పురుషులతో ప్రవర్తించుకొనవచ్చును. స్వయంవరము ఇచ్చటి యాచారము. ప్రతిసంవత్సరమునను జరుగు పంటసంబంధముగు పండుగులలోను, ఉత్సవములలోను స్త్రీలకు ప్రధానస్థానము కలదు. స్త్రీలు చేయవలసినపనిలో పురుషులు వారికి సహాయపడుట యనునది యచ్చటిస్త్రీల సామర్థ్యమునకు న్యూనతదెచ్చునదను నభిప్రాయము ఇచ్చటివారికి కలదు.

బిష్టార్కు ద్వీప సముదాయమునగల న్యూహానోవరు (New Hanover) ద్వీపము చిన్నదైనను జలసమృద్ధిగలిగి సారవంతమయియున్నది. ఇచ్చటి పురుషులు ఏకభార్యయుతులు. వారిలో భార్యలకు విశేషాధికారముకలదు. బేరములందు స్త్రీలయనుమతిలేక పురుషులు వస్తువులను విక్రయించగూడదు.

న్యూ ఐర్లాండునందు భూమి యంత సారవంతముకాకయు, జలవసతి తక్కువగను నుండును. అందువలన పొలములలో పనిచేయు బాధ్యతగల స్త్రీలకు కష్టమెక్కువ. ఈదేశమున భార్యలైన భర్తల కధికారముమెండు. వివాహసంతరము భార్యవెగల నర్వాధికారము భర్తది కాన, భర్త తనభార్యను చంపినను ఆమె బంధువు

ల కేజోక్యమును కలుగజేసికొను నధికారము లేదు. న్యూబ్రిటనులో స్త్రీలకు గొప్పగౌరవస్థానముకలదు. తక్కినదీవులలో లేని గౌరవము వీరికిచ్చటగలదు. పురుషులు వ్యాపారముచేయనిచ్చగలవారుకాన తామును స్త్రీలతోబాటు పాటుపడుచుందురు. భార కేయధికారమును లేక స్త్రీతన కష్టార్థితమును చేర్చివెట్టుకొని ధనికురాలు కావచ్చును. కాని యిందువలన భార్య కొంతకష్ట

న్యూకెలడోనియా స్త్రీ.

మునకు గురియగును. భర్త భార్యసొత్తున కృత్రిమమార్గమున గొనజూచి యామెనై యవాదముమోపి యామె కాగ్రహమువచ్చునట రేపును. అందునై యామె తన్ను దూషించినరెడల న్యాయవిచారణమొకటి యేర్పడును. త భార్యవై నేరమును స్థిరపఱుపగలిగినయెడ యామె మాననష్టపరిహారముగ తనధనముగాని, యాస్తిలోగాని కొంత భర్తకిచ్చి తప్పించునవలసివచ్చును. నిష్కారణముగ భార్యసొత్తు భర్త తీసికొనుట కధికారములేదు. భర్త భార్యమోపు నింద నిజముకావచ్చును, కాకపోవును. కాని భర్త తనయెడల నేకారణమున్న దౌష్యము చూపగల దను భయమువలన! తధనము వానికిచ్చి సుఖముగానుండ య!

చును. ఎట్లయినను ఆస్తుల గడించుటకును, వాటి క్రయవిక్రయములను స్వతంత్రముగా జేసికొనుటకును స్త్రీ కధికారము కలదు.

సాలమూదీవులలో నిట్లు కాక స్త్రీలు కష్టజీవులయ్యు స్వాతంత్ర్యరహితలు. ఇందు జనులు పరస్పరము వేటాడుకొనుచుందురు. ఇచ్చటి ప్రభుత్వము బలహీనమయియుండుట యందుకు కారణము.

బోగో విల్లె జలసంధిదీవులలో, గోరాయ్ ఆనువాని పాలనమున జనులు కట్టుబాట్లకు లోబడియుండుటయేగాక స్త్రీలను గౌరవముతో చూచుట యేర్పడెను. గోరాయ్కి ౮౦-౧౦౦ భార్యలు కలరట. కాని వారిసందరను కరుణతోను, గౌరవముతోను చూచుచుండుటయేగాక వారికి కొన్ని యధికారములుగూడ నిచ్చియున్నాడు. వానిభార్య లెవరును పొలములలో పనిచేయు నవసరములేదు. వారు భర్తకు సహచారిణులే కాని, బానిసలుకారు. అనేకమైన చేతిపనులలో కుశలులై వారు తమ భర్త యింట నుండు తరుణమున వాని కానందము నొడగూర్చుచుందురు. వారిలో కొందఱు పొలములలో పనిచేయువారివై తనిఖీచేయునధికారము కలిగియున్నారు. భర్త స్వయముగా పనిచేయ బూనుకొన్ననే భార్యలును వానితో పనిచేయ బూనుకొందురు. తీరుబదియున్నగాని నాగరికతాభివృద్ధి కవకాశము కలుగదు. సాలమూదీవులలోని స్త్రీలు చేతిపనులలో నిపుణులు. చెట్లపట్లతో వస్త్రముల జేసికొందురు. గడ్డి పోచలతోను, టెంకాయనారతోను, అరటి యాకులతోను అల్లి, బుట్టలు, చాపలు, వస్త్రములు, తడకలు, మెడలకును, నడుములకును ధట్టిలు మొదలగువాటిని చేయుదురు. ఇచ్చటి స్త్రీలు చేయు పూసలపనులు వ్రశస్త్రములు గాన వాటివలన విశేషధనమును సంపాదించుకొందురు.

సాలమూదీవులలోను, లాయల్వీదీవులలోను, స్త్రీలకు, అందును వృద్ధస్త్రీలకు మాట చెల్లుబడి యెక్కువ. వృద్ధస్త్రీలకు మంత్రములు తెలియు నను నమ్మకమువలన వారినిజూచిన నందఱును భయపడుదురు. ఒకవృద్ధస్త్రీ యెవనినేని 'బిడ్డా'యని పిలచినయెడల నతని కేయావదయు రాసీయక తనబిడ్డవలెనే భావించి కాపాడును.

ఈ జాతులవారితో నేపనినైన కొనసాగించుకొనవలెనన్న వారిలోని వృద్ధస్త్రీలకు కానుకల నిచ్చి సంత్సప్తిపఱచిన నది చాలును. వారే మన పనిని చక్కచేయగలరు. ఒకస్త్రీవై నిష్కారణముగ నవనిందమోపబడినయెడల అధికారము గారెండు తెగలవారికి గొప్పపోరాటము కలుగుట కలదు.

న్యూ హిబ్రుదీనులోని శీతోష్ణస్థితి అనారోగ్యకరమయినది. ఎప్పుడును జ్వరభయమును, జ్వరబాధయు ఎక్కువ. ఇచ్చటి స్త్రీలస్థితి మిక్కిలి క్లిష్టమయినది. వారు బానిసలకన్న నీచముగ జూడబడుదురు. అన్ని పనులును స్త్రీలే చేయవలెను. పురుషులకు చేపలుబట్టుట ముఖ్యమగు వృత్తి. పురుషులు చేపలబట్టునపుడు, స్త్రీలె వారిపడవలను, దోనెలను నడుపవలెను. ఎప్పుడును, ఎక్కువభారమును మోయుటవలన స్త్రీలు సాధారణముగా గూనుకలవారై వికారస్వరూపులయి యుందురు. వారికి సుఖమనునదిలేదు. ఆనందమనునది లేదు. అంబ్రీముదీవిలోని పరిస్థితులు ఇంకను చిత్రమయినవి. అచ్చటి పురుషులతో పదితరగతులుకలవు. అందు కడపటితరగతి 'బెరాంగ' అనునది. కొన్ని పండుల నిచ్చిననేగాని ఈ తరగతిలో చేర్చుకొనబడదు. దీని నుండి వైతరగతులకు పోవలెనన్న గొప్పగొవ కానుకల నిచ్చినగాని యది సాధ్యముకాదు. అన్ని

టిలోను గొప్పతరగతి 'మాల్' అనునది. ఈ తరగతికి వేరగలిగినయెడల నదియే పురుషునికి జేవేంద్రపదవి లభించినట్లు. ఇట్టి పదవులు తునదేశములోని రావుసాహెబు, రావుబహదూరు ఇత్యాదులవంటివి. పురుషులందుగల యీ తరగతులను జూచుకొని స్త్రీలును తమలో ఎనిమిదితరగతులను ఏర్పరచుకొనియున్నారు. ఇందలి తక్కువతరగతి బేరంగ-వీర్ (Berangvir) అనబడును. క్రమముగా ఎనిమిదవ యం

మతియొక ఫిజీదేశస్త్రీ. తలవెండ్రుకలను కొనలంపకుచ్చులుగా వేర్పడునట్లు చేసికొనుట యొకవిధమున కై నేత.

తస్తును జేరిన స్త్రీ, పురుషులలో కడవటియంత స్తున నుండువానికి సమానురాలుగా నెంచబడును.

ఈ దీవిలో పురుషుని జూడగనే స్త్రీ మోకరించి వానిని దాటిపోవువఱకు దోగాడుమరొక

లెను. ఈ ద్వీపసమూహములన్నిటిలోను ఫిజీ ద్వీపవాసులుమాత్రమే మిక్కిలి నాగరికతగలవారని చెప్పవచ్చును. ఫిజీదీవులు జలవసతి గలవై యదవులతోనిండి సారవంతములై, ఆరోగ్యవంతములై, సస్యసమృద్ధి గలవై యున్నవి. వీరు ఆచారములందును, రూపమునందును, భాషయందును మఱొకజాతివారగు వాలినేషియాదీ పులవారిని బోలియుండురు. ఇందలి పలుకెగలునువాటివాటియధిపతుల సత్వరిపాలనకులోనైనాగరికతగలవై యున్నవి. ఇచ్చటిస్వకీయపరిపాలనాపద్ధతులవలన జనులు సోమరులుకాక పాటుపడనిచ్చకలవారై యున్నారు. గొప్పవారిలో స్త్రీలకత్యున్నతస్థానము కలదు. అధిపతులు తమ స్త్రీలను గౌరవముతో జూచుచుండురు. స్త్రీలకు కష్టము గలుగజేయునెడల నాజాతికంతకును కష్టములును, తలవంపులును కలుగగలవను నమ్మకముగల యీ ఫిజీవాసులు తమభార్యలకే కాక నేవకస్త్రీలకును గౌరవము జూపుదురు. స్త్రీవ్యవస్థితులుగల చోటులలో మాత్రము స్త్రీలకు కష్టమొక్కవ. ఇట్టిచోట్ల భారముల మోయువనియుండిన నది స్త్రీలవనియగును. కొన్నిచోట్ల స్త్రీలు పాలములకు పోవుటయే యరుదు. గొప్పకుటుంబమునకు జేరినస్త్రీలు మిక్కిలి నాగరికులై యుండురు. నాగరికతలేని ఫిజీస్త్రీకిని, నాగరికతగల స్త్రీకిని అజగజాంతరము. ఫిజీస్త్రీలు నృత్యమునందు నిపుణులు. వారిన్యత్యము వింతగనుండును. ఫిజీయులు చట్టములకు బద్ధులుగా నుండగోరువారు. ప్రతివిషయమును న్యాయశాలలలోను, చట్టసభలలోను నిర్ణయింపబడుటవలన జనులు న్యాయబద్ధులుగానుండురు. ఒకశుభకార్యవిషయము దీసికొనినదానికి జేరినవారు సభగూడి యాకార్యమున నిచ్చిపుచ్చుకొనవలసిన వస్తువులును, వాటిపరి

మితియును వారిజే నిర్ణయించబడును. తర్వాత ఆదేరితిగ నందరును నడమకొన బద్ధులుగానుండురు. వస్తువుల పంపకమును గుఱించియు నిట్లే జరుగును. మనస్తాపములకు చోటియ్యరు.

మొత్తమున మలనేపియాద్విపసమూహములలో స్త్రీలే జీవదాతలు. వారికష్టములే యా దీవులవారికి ప్రాణదాతలు. పొలములలో

పాటుపడి నైరులపండించుటకేమి, ఫలశాయములను పొలములనుండి యిండ్లకు మోచికొని పోవుటకేమి, అంగళ్లలో బేరశారముల జేయుటకేమి, ఆహార సంగ్రహణమునకేమి, వచనమునకేమి అంతటికిని స్త్రీయే యాధారము. గృహములలో కావలసిన సామగ్రిలనుగూడ స్త్రీయే తయారుజేసికొనవలెను. ఇన్నిపాట్లు వడు స్త్రీజాతియొక్క యోరిమి ప్రశంసనీయుము.

సూర్యనమస్కారము

D. A. R

దైవము

E. V. R.

ప్రథమ పాఠము

నానాదేశ సందర్శనము

‘గ్రహ’ వీక్షణము

౧. స్వేయిను:

ఇండియాకు గోమాత యెట్లో అట్లు ఒక్కొక్క దేశమునకును ఒక్కొక్కజాతీయ జంతువు సంప్రదాయసిద్ధముగ నేర్పడియున్నట్లు తెలియుచున్నది. బిలునుకు సింహము; రష్యాకు భల్లూకము; ఫ్రాన్సుకు కోడిపుంజు. ఇక ప్రస్తుతము ప్రపంచదృష్టికి కేంద్రమయిన స్వేయినుకు అట్టిది వృషభము!

స్వేయినుదేశస్థులు వినోదార్థము వృషభములను చంపుదురు, నిజమే. కాని దానికేమి? ఇంగ్లీషు వారుకూడ సింహములను వేటాడుదురు. గుండెలలో కత్తి గుచ్చుకొని, మోకరిల్లి, ఆకుపులను బాయు వృషభము మంచిచావు చచ్చినదన్నమాట, మహావిజృంభణముతో నుండి చచ్చినచో మరింతగొప్ప. వృషభోత్సవ కాలలలో ప్రేక్షకులు అట్టి విజృంభణమునకు వృషభములను కేకొట్టుచుందురు.

ఈసాహచర్య సంపదకల్గినే కాబోలు, స్వేయినుదేశస్థులకు వృషభలక్షణములు కొంతకొంత పట్టునడియున్నవి. ఎట్లగుదో జూచినచో చాలును, వారు తెదురుకొని నిలువున లేకురు. ఉద్రేకము, ఆవేశము వారి నహజగుడుతులు.

ఫ్రెంచివారికన్నను, ఇటాలియనులకన్నను వారు బలాభ్యులు; కాని బుద్ధిచురుకుమాత్రము తక్కువ. తమసోదరలాచీనులతో పోల్చిచూచినను వారిది వెనుకముగ్గ. బద్ధకము వారికి సామ్యము.

స్వేయినుదేశస్థులలో చైతన్యము సదా తోణికినలాడుచుండును. వారిని నవ్వు మొగములతో చూచుట అశంభవము. వీధిని జోవుచు పరిహాసమునకు ఒకపిల్లడి ప్రోత్సాహ లాగినను, వానితో తమాషాగా మాట్లాడి

ననుష్ఠిస్తేమో మునిగిపోయినట్లు వాడు వీనిని తీక్షణముగా జూచును.

నడువేసవిలోకూడ వారు నల్లనిదుస్తులనే వేసుకొందురు. అది ఆజాతిలక్షణము. ఇంగ్లీషుయాత్రికులను వారు వారి ట్యీడుదుస్తులకు అసహ్యించుకొందురు. వారికి మర్యాద కొరతయందురు.

జాత్యభివృద్ధిలోకూడ వారిది వెనుకంజయే. ఆ మాటయే వారు తలపెట్టరు. ఇతరదేశక వ్యవహారములలోకూడ వారి కభిరుది పూజ్యము.

వారికిని ఒకప్పుడు కోజులు బాగుండినవి. కొంత రాజ్యమును క్రొత్తగ సంపాదించియు అయినది; పోగొట్టుకొనియు అయినది. దక్షిణ, మధ్య ఆమెరికాలలో చాలభాగము వారి యాక్రమణకు పాలయినది నేడు వారిపట్టు తప్పిపోయినది.

స్వేయినులో వ్యవహారములు తక్కువయినను మర్యాదనడతలు విశేషము. అన్న, పాన, విహారములు జీవితములో ప్రధానాంశములు.

వంటసరంజాములోకూడ వారి కొక ప్రత్యేకత కలదు. తెల్ల బటాణీల చారుకు వారు నాలుక కోనుకొందురు. గుల్ల చేపలుకూడ చాడలోవేయుట వారిలో కలదు. గుల్లలు గుల్లలుగావానినట్లేపాత్రలోవేసికొంచెము నే పుడికించినచో లోని ప్రాణులుడికి పైపెంకులు చిట్టిపోవును. ఆరసము ఎంతో రుచిగానుండునట. అన్నము వండుటలో వారు ప్రసింజులు. వారి ముఖ్యాహార పదార్థము దియ్యమే.

అతిథి అభ్యాగతులను ఆదరించుట వారికి ధరమగ్రీతి. రైళ్లలో ప్రయాణము చేయునప్పుడు తామే మయినను తినునపుడు తోడి ప్రయాణికులకు ఇవ్వనిదే

కుతరాము వీరు ఉండనొల్లరు. సారాయిమొదలగు పానీయముల ప్రసక్తిలోకూడ సీసా అయిదారుగురినోట బడి రావలసినదే. ఒంటిగా దారినడువ గూడదను సామెత వినియున్నాము. ఒంటిగా అన్నపానములు ముట్టరాదని వారిమతము. అది అన్నపానముల పుష్టిగల దేశము. అందువల్ల అక్కడ ప్రతివాడును దేహపుష్టి గలిగియుండును. బిచ్చగాండ్లుగూడ దేహపుష్టి తప్పి యుండుట అక్కడ చూడము. ఇంత ఆహారసమృద్ధి మైన దేశములోకూడ బిచ్చగాండ్లు పుట్టులుపుట్టులుగా నుండుట ఒకవిశేషముగా నున్నది. ఈ మధ్య నేర్పడి యుండు కల్లాలములవలన వారుగూడ పనిపాటలకు పూనుకొనుచున్నారగాని వారి వృత్తిని మాన్పుట అసాధ్యమేమో యనియే చెప్పవలసియున్నది. బిచ్చము వేగుట మహాపుణ్యకార్యమని, తమ పవిత్రధర్మమని తలంచు కాశీలిక్కులు వీరికి దోహద మొసగుచున్నారు. శ్రౌంచివారివలె స్వేయినుదేశములును ఒట్లువంది పాటు పడ బూనుకొన్నచో నక్కడ బిచ్చగాండ్లపేరే ఉండ నవసరములేదు. కాని పరిశ్రమలవైపు, వ్యవహారముల వైపు వారికి అభిప్రాయమేలేదు. ఒకప్పుడు వారు ధనదాసులయి యుండిరి. కాని నేడు ఒకడును ధనము నకు ప్రాకులాడువాడే లేడు.

కాని, విద్యావంతులు, కులీనులకుట ఎట్లున్నను గ్రామీణులలోను, పాటకపు జనులలోను కొంత ఉత్సాహోద్యోగములు గోచరించుచునే యున్నవి. వారికన్న వీరు పలుమడుంగుల కార్యవ్యాప్తిని చూపుచుందురు.

ఉత్తరమున బిల్వాపులోను, దక్షిణమున బార్ని లానాలోను-అవి జాతి, ప్రకృతులలో పరస్పరము విశేష వ్యత్యాసము గలవేయైనను- ఆధునికమైన, సజీవమైన సంప్రదాయవ్యవహారములు దృగ్గోచరమగుచున్నవి.

టాలెడోనగరము స్వేయినుదేశముయొక్క నిర్వికారతను చాటు నొక శిలాస్తంభమై కలయుచున్నది. అందు ఒక ప్రాచీనమైన కెరీడ్రల్ ఉన్నదే కాని మధ్యవకైన అందు ఒక్క సినిమాగాని, ఒక్కట్రాము బండిగాని లేవు.

౨. రహ్యా:

రహ్యావారివి పెద్ద తలలు. అందుల కనుపూలము గా వారి మెదళ్లుకూడ గొప్పవే. చదిరంగములో ప్రపంచోన్నతి నందినతడు రహ్యావాడు. జర్మనీలో కెల్ల చదిరంగమున గొప్పదనమును సంపాదించినతడును రహ్యావాడే. కాని వారివి ఉపయోగకరమయిన మెదళ్లు కావు.

మామూలు ఇంగ్లీషు యాంత్రిక నిపుణుడు చిన్న తలకాయయే కలిగియున్నప్పటికిని, పేర్కొనదగిన మెదడు కలిగియుండకపోయినప్పటికిని ఆకలిగినదేదో తనకును, తన సంఘమునకును ఉపయోగపడునట్టిదై యున్నది. రహ్యావారికి జ్ఞాపకశక్తి యొక్కవ. విద్యా ర్జనయం దాసక్తియు నెక్కువయే. కాని వా రాచరణ శూన్యులు. ఎంతో నిపుణతతో ఎంతోమంది ఉత్తమ శ్రేణిలో వైద్యవిద్య నభ్యసించినవారు వారి లోకలరు. కాని గొప్ప వైద్యులుగ తయారయినవారు మాత్రము చేతలేదు. వారిలో ఎన్నో ఇంజనీయరు పరీక్షలయందు తేరినవారును కలరు. కాని మంచి ఇంజనీయర్లు మాత్రము లేరు. రాజకీయములందు కూడ వారు గొప్ప గొప్ప సిద్ధాంతముల నల్లగలరే కాని వాని నాచరణలోనుంచి నిర్వహించగల నేర్పు మాత్రము వారివద్ద లేదు. కాని రహ్యావారు మంచి వాడై పుణి గలవారు వారితో సంభాషణ మొక ఆనందము. వారు మంచి ప్రాణగాండ్లు కూడ.

రహ్యావారివద్ద వైతన్య మెక్కువగా కలదు. పాశ్చాత్యులు అంతకన్న బలవంతులేయైనను రహ్యా వారి ముందు నీరసిల్లి పోవుదురు.

యూరపులోని తదితర దేశములవా రక్షేపించు నంత నిద్ర వీరి కవసరములేదు. పడమట దేశము సజీవ మయియున్న కాలములో ఏండ్ల తరబడి నిద్రించుచుండిన పేతువున కాబోలు వారి వైతన్యశక్తి పేరుకొని పోయియున్నది. నిద్రలేని రాత్రిల్లు మనకు తోచినట్లు వారి కాయాసముగ తోచనే తోచవు. ఈ సాకార్యము వారి యాచారవ్యవహారములందు పెక్కు అక్రమములకు కారణమైనది. ఆర గంటలనేపును వారు పొగ ద్రావు

చుండవచ్చును. దినమొక్కంటికి వరుసతప్పక అలవాటుగ ౨౦౦ సిగరెట్లు కాల్యవారుకూడ ఆదేశమున గలరు. కాని యేమాత్రము చెడుగును వారు అనుభవించుటలేదు, వ్రేళ్లుకొంచెము రూపరి పోయి నాలుకలం కొంచెము ముతక పొరియుండుటతప్ప.

ఇంటిలో అలవాట్లనుకూడ వారు మిలిమించు చునేయుండురు. భోజనములో తాము తినకలిగినది తిని యింకను ఎక్కువతిందురు. సోవియటువారి ఆహార నియమమువల్ల కొన్నియేండ్లుగా వారు ఆహారపరిమితిని అతిక్రమించలేకున్నారు గాని అన్నపానములందు ఇతర దేశములవారికన్న రష్యావారిదే పై చెయ్యి. వారికిలల వలెనే వారి కడుపులుకూడ పెద్దవే. కాని సమయము వచ్చినచో వారు దట్టలను బిగించి దినమున కరపాను నల్లొట్టెమీదనే కాలక్షేపము చేయగలుగుదురు.

ఇంగ్లండులోనున్నట్లు రష్యాలో గృహ మొక పవిత్రసంస్థగా భావించబడుటలేదు. సంసారజీవితమున కక్కడ ప్రాస్తుజర్మనీలలోనున్న ప్రాముఖ్యమును లేదు. రివాజుబంధములు విశిష్టవిధానపుడు బిడ్డలకు మాత్రము సంరక్షణ కావలసియుండును.

రష్యాలో బిడ్డలు ప్రభుత్వమువారి సొంత. జననీ జనకులు కేవలము బాగ్రత్తకుగానే. బాలబాలికలకు తక్కినదేశములందు కన్న అక్కడ స్వాతంత్ర్య మెక్కువ. అతి చిరుతనయస్సులోనే వారు రాజకీయసంఘము లందు ప్రవేశించుచుండురు. కాని వారి పోషణ వ్యయ భారము మాత్రమే తల్లిసంక్రమణ. అక్రమసంతతినిపోషించువ్యయమునకు తల్లిదండ్రులను నిర్బంధించునదిట్టి రష్యాకాకమరొక్కటి కనుపించుటలేదు.

అక్కడ గొప్పవారు, చిన్నవారు అను తరగతి విభేదమేలేదు. ఉన్నచో అది విశ్వర్యముకల రావలసినదే. విశ్వర్యవంతులక్కడ లేనేలేరు. కోటిశ్వరులంత ర్ధాన నుయిపోయినారు. మరల జన్మించలేదు. అర్ధకోటి శ్వరులు, పాతికకోటిశ్వరులు, చివరకు సంవత్సరమునకు

౧౦ వేలు వచ్చువారుకూడ నేడు లేరు. అందరు నక్కడ ఒక్కతరగతివారే.

రష్యాలో అందరును సామాన్యపు పాటకజనుల దుస్తులనే ధరించుచుండురు. ఎవరోకొందరుగాని హ్యోటులను వేసుకొనరు. వ్యవసాయదార్లకు అక్కడ మంచి ప్రోత్సాహము గలదు. సాముదాయిక వ్యవసాయశాలలెన్నియో ఆదేశమున నెలకొలుపబడినవి. కొత్త కొత్తపనిముట్లు ఖండు ప్రవేశపెట్టబడినవి.

రష్యావారికి ప్రాచీన సంప్రదాయముల మీద విశ్వాస మెక్కువ. యక్షిణీవిద్యను, దృష్టిదోషమునకు గారలను వారు విశ్వసించురు. వారికి చాదస్తములు మెండు.

సిరనిర్ణయము వారికి లేదు. ఇటీవలి వివాహవిధానములు ఈ విషయమునకు దృష్టాంతములుగా నున్నవి. ఒకడు ఒకానొకబాలికను ప్రాముఖండిలో చూచుట, వెంటనే వివాహమునకు నిశ్చయించుకొనుట జరిగిపోవును. తరువాతిప్రాము ఆపుడలలోనే వారిరువురును దిగి వివాహమునదురు. తరువాత ఆకస్య 'సాయంకాలము చూడుగంటలకు మాతల్లిని, కుటుంబమును వచ్చిచూడు' డని చెప్పి వెల్లిపోవును. ఆప్రకారమే ఆచారనభర్త ఆయింటికి వెళ్లును. అక్కడ అపూర్వమైన సమాధానమున కేర్పాట్లుజరిగి, ఎదురుకోలుకు పెక్క యువకులు హాజరగుదురు. అందులో తనభార్య యెవరో ఇతడు గుర్తుపట్టలేదు. ప్రమాదమున వెనకవరినో కాగిలించుకొనును. అలజడికలుగును. అతని నడతకు అతనిభార్య ఏవగించుకొనును. వెంటనే విడాకులకు ఏర్పాట్లు జరిగిపోవును.

రష్యావారికి యోచనాశక్తి విపరీతము. క్రొంగ్రొత్త భావప్రపంచమును రష్యా ప్రపంచమునకు ప్రసాదించుచుండును.

ఎంతమందినో మహామహులను ప్రసవించినదైనను రష్యా యూరపులో ఇంకను వెనుకకే తగ్గుచున్నది. నిత్యము వారికింకను 'రేపటికి మనకన్నము దొరకునా' యనియే యాలోచన.

అలంకరణము

—వాస్తి.

ఆంధ్ర కేశరిప్రకాశం

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

ప్రబోధనమును పడసి ప్రజ్ఞజాపగలవారు కొందఱు, దాని నందినను నెనుకబడువారు కొందఱు, శిక్షకు మనసిచ్చువారు కొందఱు, ఈయని

శ్రీ జొన్నలగడ్డ ప్రకాశంగారు

వారు కొందఱు, ఒకరియందోధన మందకున్నను వివిధ శక్తులను, భిన్నానభవములను దమయందు నిహితమై యున్న శక్తులను లేపినపుడు ఎదుటితెరువున చరచర సాగిపోవువారు కొందఱు మానవులందున్నారు. మనుష్యమానసమున నెన్నిరీతు లున్నవో! వీనిని గుర్తింప గలుగుట సామాన్యక్రియకాదు. కృత్రిగతమైన సహజశక్తి వృద్ధియైన నుండును. అనుకూలస్వరూప నందినపు డిది తలయెత్తును.

స్వీయమానసగ్రంథముపై కన్ను వేయబాలు వాతడు ఆత్మశక్తి యెట్టిదో గ్రహించి, ఆత్మోన్నతి నందగలుగును. కనులు మూసికొని చూపుతూవు నంత రంగములోని కెక్కుబెట్టి అందిరి మత్స్యకృతుంఠము గుర్తించుట విజయుడు కాగోరు నరుని కర్తవ్యము.

ఆత్మ పరిశీలనమున కెంతేని అభ్యాస మవసరము. చెప్పినట్లువిను చూపుమాత్రమే పరిశీలనమునకు పనికివచ్చును. మానసముయొక్క గుఱుము చూపునకు ప్రాపించును. చేపవలె నిలుకడనెలుగక చలించునది కావున మనసును మత్స్యకృతుంఠ ముట్టిమ, కన్నులనుంకి చూడ్కి యన్నిదిశలకు దుముక గమకించును. కల్లముచే చూపుగుఱ్ఱమును లోనికి మరలించు వాతడు జీతేంద్రియుడు.

చిత్తశక్తిగతన ఆత్మపరిశీలన మలవకును. ద్వేషముగాని, అనురాగముగాని నిష్పాక్షికమైన విమర్శనమునకు, సత్యాన్వేషణమునకు చెఱుపు దెచ్చునని కదా తర్కశాస్త్రము వాకొనుచున్నది. ఈ నూత్రము: పరవిమర్శనమునకు మాత్రమేగాక ఆత్మ విమర్శనమునకుగూడ జెల్లును. తననుగుటంచి అధికముగగాని, అల్పముగగాని తలచువాతడు సత్యమునకు దూరముడైయుండి తన కెంతేని చెఱుపుదెచ్చుకొనును. తాను ఘనుడనని యపోహపడువాడు సంకల్పప్రశీవియై, చలనమెలుగక, శిలవిగ్రహమై నిలుచును. తా నల్పుడనని యూహించుకొనువాడు నిట్టూర్పులందు బ్రతుకీడ్చి, అంతరంగస్థశక్తిస్ఫులింగములను రవుల్కాలుపుటకు మాటు దానిపై నెంతేని నిగులు జేరనిచ్చును. క్రమయత్నముకతన సత్యపరిశీలనము సాధ్యమగును. వాడినకొలది కల్గినాడి యధికమగులీల, క్రమనిష్ఠకతన మనుజునిచూడ్కి వాడియగును. వాడిచూపు ఇందందు చెదురదు.

ఆత్మపరిశీలన మలనడినంతన నాత్మజీవనమున మనుజుడు పథికుడుకావలెను. ఈతనిమార్గము కంటక భూయిష్టమే యుండును. మిట్టుపల్లములలో నిండియుండును. చెమ్మటలనేకాదు నెత్తురుచుక్కలను గూడ రాల్చి, ఈ పథికుడు తనయాత్రను సాగించవలెను. తలపై పిఠగు రాలుచున్నన, ఈతడు కిక్కిరుమనరాదు. ననుమోముతో వేడినిప్పుల నరచేత బట్టితీయవలెను. అస్సురుస్సురుల, ఆర్తనాదములు ఈతని నపజయమున గూల్చివేయును! తననేసులను లక్ష్మీంపక, వానికి బలాహిరని, చిటునవ్వుతో ముద్దిమటకై మూడులకువచ్చు ప్రలోభములపై కన్నువేయక ఎత్తుకొండపై నెగబ్రాసు పథికుడు నిండుపండునట్లు తనయాశయమును పుడికి జీవనమును సార్థకమొనరించుకొనును. దిక్కులందు ప్రతి స్వర్ణాలు లేవును ఘంటారవ మునరించును! విజయభేరి మ్రోగించును! ఈతనితలపైజేరిన ఈతమండ్లు నాచు సుధావర్షముగురించు గులాబులగును! ఈతడోప్పిన రక్తబిందువులు దేవవీరులకు కల్యాణలిలకములగును! తమకు నొజ్జబంతికాగలదని నిలింపు లేతని జీవనచరిత్ర మును తమ పూజానీతములం దిడికొని వాడనిపూలతో, నారని దీపజ్యోతులతో దానినిబూజింతురు. మను ఘ్యలం దీతడు మనఘ్యుడని యుగము లేతని పవిత్ర జీవనముపై ముత్రయలను, ననలను చల్లును; వీని! పద్య ముల నర్ఘ్యమిచ్చి, గీతాంజలి సమర్పించి, కోటికందులందు నన్నత్రప్రదీపములు నిలిపి వానితో వీరిపూజ జీవన మునకు నివాళియిచ్చును. వాల్మీకిదృష్టియందలి వీర్య వంతుడును, గుణవంతుడును, దృఢద్రతుడును ఈతడే!

ఆత్మపరిశీలనమునకు, అద్భుతయాత్రకు అంత రంగప్రోత్సాహ మవసరము. అద్భిప్రవంతుడగుచో, నొకమహావీరు డీ పథికుని కనులెదుటదోచి, తనప్రబోధ మువలన, తనదృష్టాంతముకలన వీనియంతరంగస్థకర్తుల నొకమాటు కదపును! వానిపై సమిధలువేయును. ఆపుడవి ప్రజ్వలించును. అప్పటినుండి ఈ యద్భిప్రవంతుడు ఆత్మపరిశీలనము సాగించుచు, జెండాబూని

గమ్యస్థానముదెస నడచును. కిరణచుంబనమువలనగదా కుట్టులము కుసుమమగును! సమీరస్పర్శ నందికదా

(శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము; బాలకాండము.)
స్థితముఖియై సుమనీమంతిని పయ్యెవవిదల్చి పవన తిన యునకు సుధాస్తన్య మొసగును! పులకితయై తీవచేడి యపై నొరగి కనులప్పగించు కవికుమారునకు సౌందర్యము నప్పన మని, అధర మాసించినంతనే ఆతని కవిరళ సౌరభమును ప్రసాదించి ధన్యనై తినని పుష్ప ప్రణయిని కలుకదా? హృదయమును విప్పి “ఇందలి యనంత సామ్రాజ్యము నేఁకొ” మ్మని కుసుమప్రేయసి కవిసుందరునకు అన్నిచుక్కల నిచ్చివేయదా? అను రాగ కల్హారమున నాతనితో జలక్రీడలు సలుపదా? ప్రేమస్పర్శ యెట్టివో గ్రహించితిరా? ఒకమహాత్ముని భావస్పర్శలన హృదయమందలి స్వర్గము, స్వప్నము నుండి, ఆత్మవిస్మృతినుండి మేల్కొంచి మంగళ సంకీర్తన మొనరించును! వీరుని స్పర్శకలన అంతరంగమం దలి ఆత్మశక్తి ఉన్వత్తుగ లేచి, విజయడిండిమమును మ్రోగించును. ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రమున దివ్య పురుషు డవతరించినపుడు మహావీరు లెందఱో మం దుల కరుదెంచి శంఖములను బూరించుటకు కారణమిది. హృషీకేశుడు పాంచజన్యమును పూరించినంతన, ధనం జయుడు దేవదత్తమును, భీమకర్మయం దాటిలేటిన వ్యకోదరుడు పాండ్రమును మహాశంఖమును, యుధిష్ఠిరుడు అనంతవిజయమును, నకులసహదేవులు సుధామృదునిపుష్పకములను బూరించిరికదా!

భారతాంబ సర్వకాలములందు వీరప్రసవినీ. విజ్ఞానమును, వీరమును, సంయములను ఈతల్లికడుపున నేడును (నాటివలె నేడు వీరిసంఖ్య యధికముగాకు న్నను) పుట్టుచునేయున్నారు. కాక్యముని చెంగట, నేసుదాపున నిలువనర్హుడైన మహాత్ముడు నేకు భారతదిగ్విజయమున ద్యుమణికిరణి లేజరిల్లుచున్నాడు. ఈతని భాసమాన భావమయూఖలు స్ఫురించినంతన వసుంధరాదేవి నవజీవనము నందినది. నే డొకమూల

* “కో న్యస్థి న్నాంప్రతం లోకే గుణవాన్కృచ్చ వీర్యవాక్, ధర్మజ్ఞకృచ్చ కృతజ్ఞకృచ్చ సత్యవాక్యోద్భవతః”

ఫిరంగులు మ్రోగుచున్న సేమి, వివవాయావులు వీచుచున్న సేమి, పూర్వవక్షునుతియందు గాంధీ వెలసినాడని ఆతని ఘన హృదయమునుండి జాలువారు శాంతివృష్టి పశ్చిమావనియందలి యగ్నికుండము నార్పివేయునని, సేమిగాకున్న నీరుభయమార్తము లేపైన తలనూపునని పల్కుగు ప్రతిచీమనీమలే వాకొనుచున్నారు. ఆన్యదేశముల మాటలుంటుండ, భారతావనియందు గాంధీ స్వర్ణకరణ నెండటోవీరులు ధర్మక్షేత్రమున గోచరించిరి. అహింస, ఆత్మసంయమము, ఆత్మగౌరవము, ఆత్మశక్తి, ఇచ్చాశక్తి, తమ, ధృతి, దృఢనిశ్చయము, స్వార్థత్యాగము, సత్యాగ్రహము మన్నగు మహద్గుణములను* మహాత్ముని ప్రబోధదృష్టాంతములకరణ పీఠలవలుచుకొనిరి. వీరిలో ప్రకాశ మొకడు. ఈతని యంతరంగముందలి శక్తి గాంధీచేతి తాకుమలన వేయిపడగలతో శిరమెత్తింది. తన మణిమృగులతో మహాత్ముని కనులకు మిలుమిట్లుగొలిపినది.

నిప్పుచ్చరమున బుట్టినగాని కాలక్రమమునైన నెవ్వడును మహాపురుషుడు కాలేదని నాగట్టినమ్మకము. కఠినదార్ద్రమునకు కన్న బిడ్డకాజాలన దృష్ట మెందటికి లభించును? ధనికునింబ జన్మించినను, పేదటికము నాచార్యుని గావించుకొని దాని చెప్పచేతలకు లాంగి దానిహుకుము నాదల దాల్చి, కఠిననియమములకు

బోహారని వర్ధిలు వ్యక్తి ఆత్మసంయమమంది మహాపురుషు డగును. చిలుతప్రాయమునుండి మనసుపై గుత్తెపోటులు పడుచునేయుండవలెను. పవిత్రపురు లోనిపనిండి మెలుపుల జిమ్మును. భారతమహాపురుషులందు రవీంద్రు డైశ్వర్యమున జనించినాడు. ఇతడు దేవేంద్రనాథుని కడుపున బుట్టినవిషయమును మనము మఱువరాదు. అతులనిభూతిసంపన్నుడయ్యు దేవేంద్రనాథుడు దార్ద్ర్యమును కవునిగిందికొనినాడు. కళోరనియమముల ననుసరించి అనుగులు వేసినాడు. సేమి శాంతినికేతనమున కరిగిఘామము. గంపుగనిలిచిన వృద్ధ సాలములనడుమ, మాధవీతలగుఱుగల నొకచక్కనివేదికను పరికిలింపుడు. తూరుపున రవిని విశోకించినంతన భక్తునిచేతులు తమంతదాము మకుళితము లగునట్లు, పాడుపుకొండపోలు వేదికనుచూచినంతన మీ కరకములములు మొగుడ్చుకొనును. సేమి దేవేంద్రు డపృథ్వ డైనాడు. కాలవియత్తలమున కారుమొగుళ్ళు తోచినను, అవి నూర్యగోళమును మితాయాయుండనట్లు దిగమింగగలవా? మొయిలుగుండియలను చీల్చుకొని వాడియైన రవికిరణములు వెలువడవా? విహాయమునుండి కనకరశ్మికుంభవృష్టిగ జగతిపై కురియదా? భక్తుని హృదయమందలి మహత్తరభావమట్లు, రక్తాభదాల్చి మొగిలుగములు నూర్యభగవానునకు మొక్కి తరలిపోవా? దేవేంద్ర

* "I believe that non-violence is infinitely superior to violence, forgiveness is more manly than punishment.....Forgiveness adorns a soldier, But abstinence is forgiveness only when there is power to punish; it is meaningless when it pretends to proceed from a helpless creature.....Strength does not come from physical capacity. It comes from an indomitable will.....I am not a visionary. I claim to be a practical idealist. The religion of non-violence is not meant merely for the rishis and Saints. It is meant for the common people as well. Non-violence is the law of our species as violence is the law of the brute. The spirit lies dormant in the brute and he knows no law but that of physical might. The dignity of man requires obedience to a higher law—to the strength of the spirit.....I have therefore ventured to place before India the ancient law of self-sacrifice...The Rishis who discovered the law of non-violence in the midst of violence, were greater geniuses than Newton. They were themselves greater warriors than Wellington....." (Vide: Gandhiji's great article, 'The Doctrine of the Sword' published in 1920.)

నాగుని ప్రభాకరితశీవనమునుండి నేడును సప్తరాగ సంధిరములైన మరీచిసమాహములు చెడలుచున్నవి. శాంతినికేతనమందలి వేదికనుండి జ్ఞానమరీచులు ప్రసరించుట బహుయాత్రికులు నేడు వీక్షించుచున్నారు. పెండ్లికొడుకుచుట్టును జేరిన ముత్తైదువులవలె, జా బిలికి నలువలంకులందుగూడిన చుక్కపడంకులట్లు, జవ్వనియైన పూవునెలంత నాశ్రయించిన గండుకుమ్మెదలలీల విజయించుట్టును నిలిచిన కందిమాగధులవడువున, కమల భవన ద్రకునిచెన్న నాడు దేవభాగవతులకై వశి, పరం జ్యోతినుట్టు తన్మయసృత్యమొరించు పరమాశయ వితానముపగిది, శ్యామసుందరునకు నలువలంకులందు రాస శ్రీహలులేలు గోపికానివహముట్లు, పట్టరానియానందమున శ్రీరామునిచుట్టు గంతులేయు శోతిమాకలవలె, దేవేంద్రనాగుని పవిత్రసృతిచుట్టు జేరి యెల్లసీములు కొన్ని దిశాద్వలనండి జేజీలుపాడుచున్నవి; వేదికదావున లతాలవలల రాల్చు పూలు దేవేంద్రునికిర్తిమానములని నమ్మి వానిని నైకొని భక్తిపురస్కరముగ కనుల కద్దుకొనుచు న్నువి. తపసియైన దేవేంద్రనాగుడు తనయుని వ్రత సేవమున నాసీనుజేసి, తానే వానిని దీక్షాశీవనమున బ్రవేశపెట్టినాడు. రవీంద్రు డెన్నడును కలమాన్నమును మెక్కియుండలేదు. పైడిగిన్నెలందు లేనెలను గ్రోలలేదు. ఇలువేలుపులని హేమరాసుల నారాధింపలేదు. హిమగిరిప్రాంతమున తపోవనమున తాను కొంతకాలము వసించి, కనకశృంగారమునకును, శీతవాతూలమునకును దేవేంద్రుడు రవీంద్రు నప్పగించినాడు (Vide: Rabindranath's "Reminiscences"). ధనరాసులపై రవికవికి మక్కువలేదు. కావున లక్ష్మీగృహమందే జనించినను, రవీంద్రుడు కారదకరుణ నందగలిగినాడు.

ప్రకాశమునకు ఉగ్ధబాలిచ్చినది దారిద్ర్యము. ఉపనయన మొసగినదియు దారిద్ర్యమే! ఇక్కట్టులందు పెరిగియేకదా మహారాష్ట్రులును, రసపుత్రులును యోధులైరి. ఇక్కట్టులచెలిమికలిమి నందియే ప్రకాశము యోధుడైనాడు. పట్టుడలకు ప్రకాశము పర్యాయపదము, * సాహసమునకు రూపాంతరము, సహనమునకు మాటు చేరు. ధృతిగుణము రూపుదాల్చి ఆంధ్రకేశరి యైనది. ప్రకాశ మెన్నడు సుఖముపేక్షింపలేదు. స్కూలుచదువు నెట్లో యొనదనిపించి, ఎట్లెట్లో మనసీమయందును, ఇంగ్లాండునను 'లా' చదివి, న్యాయవాదకృత్తి నవలంబించి, చరచర సాగిపోయినాడు. ఇతడు చెప్పేపురిలో బల్లగట్టినపుడు ఆంధ్రన్యాయవాదులసంఖ్య మిగుల నల్పమై యుండెడిది. ప్రకాశం గట్టిఘటం! మొండి ఘటం! పెంకిఘటం! జంకుగొంతులు లేనివాడు. సహజ వివేకముగల పెంకిఘటము న్యాయవాదియైనయెడల, తాను విజ్ఞాని కాకున్నను, తనవృత్తికి తప్పక మామిడి తోరణము గట్టగలడు. ప్రకాశ మట్లు కట్టినాడు.

విజ్ఞానియైన న్యాయవాది తనకృత్తియందు నెగ్గి నీటునని తలపరారు. విజ్ఞాని కానిన్యాయవాది తనవృత్తియందు చితికిలపడునని యూహింపరారు. విజ్ఞానులైన న్యాయవాదులలో దరిద్రు లున్నారు. కంచములతో రూకలు కొలబోసికొనిన న్యాయవాదులలో తప్పక గ్రామదురదృష్టలతో మాట్లాడు మహాశయులు కలరు. లాయరు 'లా' తెలిసికొన జాలకపోయినను 'లా', యొందున్నదో తెలిసికొనవలెను.

వృత్తికి సంబంధించిన ఎత్తులు కొన్ని కలవు. ఇవి నాటకములకును, బూటకములకును సంబంధించినవి. వృత్తి నల్లబడుకొలది ఈయెత్తు లధికముగుచున్నవి. కాఠి

* "Whatever we treasure for our-selves separates us from others; Our possessions are our limitations" Tagore.

* ప్రకాశము శీవనమును సింహావలోకన మొనరించితిమేని, ఈతనిపట్టుడలను రూఢిచేయు దృష్టాంతము తెన్నో గోచరించను. రాజమండ్రులో నీతడు సాధారణ న్యాయవాదియై యున్నపుడు ఎడ్యోకేటుతో నీతిని నుజ్జీ జేయుకాక్కుగాని, ఘనతగాని ఈతనికి లేదని ఒకరెత్తిపొడిచిరట! తోడనే ప్రకాశ మవ్యతిరగి, ధనికుడు కాకున్నను ఎట్లో రెక్కలుకట్టుకొని, ఇంగ్లాండు నకరిగి, "లా" చదివి, 'హోమకాల'లో పసదనమంది, దారిద్ర్యరైన్యాయసీమకు మరలివచ్చి తనవృత్తిపై విజయధ్వజమును నెలకొలిపినాడు. ఇదొక్క దృష్టాంతము మాత్రమే!

నయ్యుందును, కాత్యునుందును, దుర్వృత్తులందును, దురభ్యాసములందును 'రాదుజేత' తనవృత్తియే తనదైవతమని యెంచునాతడు (వానిజే వృత్తియైనను) తన పృథ్వీమను పాతాళలోకమందు లోతుగపూడ్చి పెట్టి, తనమెదడును బాగుగ బలియనిచ్చి, యెదుటివాని మొగమునకు మసిపూసి తన మొగమునకు మెలుగుపూసి, తన యాత్మగౌరవమును చిటచిటలాడించి, అక్కటగు వేళలందు కొండలు లక్ష్మీప్రసన్నులకు 'దాసోహం' అని, ఎదుటివాని దుస్థితిని తనబలముజేసికొని, లోకులైన వానిని 'మేకుతో' పొడిచి, ఒక నిమిషము క్రూర్యమును, వేటొకనమిషమున నవృత్తును ఆభినయించును. ఒకతూరి దేవతయై మాపట్టి వేటొకపర్యాయము ఘోరపీకాచమై ప్రత్యక్షమై తనకై యమలోకము చీరసింగారించుకొనిన దని యెఱుగక, రాశిరాసులుగ ధనముతోపాటు పాపమును సంపాదించును. అధునాతననాగరకత ఈతనికి మిగులగూర్చునేచ్చెరి. బుద్ధిగలమహాపాపి మనసును మురికిగుంట గావించినను, తియ్యగ మాటలాడగలడు. గుండెలో కొర్చిచ్చు జ్వలించుచున్నను, మొగమున చిరునగవు తళిస్తోందింపగలడు. కావున నీతడు మానవసంఘమునకు దాపురించిన ప్రారబ్ధమని చెప్పకతప్పదు.

విశేషకాతినయ్యున కొడిగట్టని పుణ్యాత్ములు కొండలున్నారు. వీరు జూనియరుల మొగములుచూడరు. వారు వంగి వందనమిడినపు డొకమాటు రెప్పలెత్తుదురు. వారు తమంతదాము ఆసీనునకువచ్చి తమంతదాము జోవలెను. Facts కు Law ను apply చేయుటెట్లో, కేసును పీజికి బట్టుటెట్లో యెఱుగని జూనియరులు ఈనీతిసీనియరుల ఆసీనులలో 'దిప్టిపిడతలై' యుండవలసినదే! కొద్దులందు 'దిప్టిబామ్మలై' యుండవలసినదే! ఎన్నో అవతారములైతే ఒకజూనియరు ఏదైనచక్కని కేసునుదెచ్చి సీనియరునకు అప్పగించినయెడల పచ్చని క్రొత్తక్లయంటును సీనియరుగారు మెల్లగ తనయొడిలో జేడ్చుకొని, జూనియరునకు 'ఇంచక్కటి' ఆయనెల్లము పెట్టి 'హూ! కా! అని ఆయభానునీ మఱపించును. 'జాన్సు మక్కవంటి' తన క్లయంటును యాయయ్య

ఎగదన్నుకొని పోయెననిమాత్రము ఈ ఇట్టిమొహం చాటున మాటున నేమో అఘోరించి ఎన్నటికైన తన యిలువేలుపైన సీనియరుగుండె కరగునేమో అని తడయును, కొట్లకుక్కనంటి దారిద్ర్యమునకు తన తనవు నప్పగించును! చావలేక, చావడుకావున, బ్రదికినను చచ్చినట్లేయుండును కావున చచ్చి మరల జూనియరై పుట్టుటకంటె, యిప్పుడే జూనియరు పీరియడ్ ముగింప నుద్దేశించువాడు కావున శృకానమువలె భయ దమైయున్న మొగముతో గతిమోక్షములు లేక, పిచ్చివానివలె నితడించుడు మసలుచుండును. తనవృత్తిలో స్వర్గము కానుపించునని యెంచి, దానిని దేవత జేసికొని తరతరములనుండి పెరిగిన ఆస్తిని దానికి పైవే ద్యముగ సమర్పించి, తన యారోగ్యమును మానాభిమానములను దానికి బలియిచ్చి, తనతో తనవార నున్నాదుల జేసికొను ఈజూనియరుకంటె దౌర్భాగ్యుడు ప్రపంచమందు ఎందైననుండునా? ఇట్లొకడు పుట్టకముందు బల్లకట్టి మడిమనయ్యములను మడుగు సంపాదించి, కొద్దునుదేవాలయముజేసికొని బ్రతుకు నండేకడపి అందుండియే ధైర్యముగా పరలోకమునకు వేంచేయవలెనని ముచ్చటపడువారు కొందలున్నారు. తులసీజలము చేబూని, వీరికి పిలుపువచ్చు పవిత్రముహూర్తమునకై గ్రుక్కిల్లుమ్రొంగు కుట్టులున్నారు. నేటి న్యాయవాద వృత్తికి దాపురించిన దుస్థితిని వర్ణించుట కేవలరికిని సాధ్యముకాదు. ఒకవైపు కండకావరములు పెరుగుచున్నవి. వేటొకవైపున నెమకలు నేల రాలుచున్నవి. ఎన్నటికైనను పున్నెము నెగ్గకమానదు; పాపము బ్రద్దలు కాకమానదు. ఎట్టిదుష్కర్మమైనను Nemesis నుండి దాటిపోగలదా? నేడు చంకలుకొట్టుకొనువారు నేడభాగులైన పిన్నుల తోడ్పాటులేక రేపాకాయడుగు వేయజాలుదురా? వృత్తి సంతానమును మాడనిచ్చి, తాము బూచులవలె దయారగుపా రెంతకాలమునిలుతురు? న్యాయవాద వృత్తి నేడు తప్పగవరిగ ఆంతరంగికపరివర్తన ముండవలెను. చచ్చి మరల బ్రతుకవలెను. దీనికి సర్వరమైన Resurrection అవసరము.

న్యాయవాదవృత్తి కి దురవస్థపట్టినది నేడే! ఒక ప్షుడు గుండెగలనీయరులు కొందఱవృత్తియందుండిరి. అఘోషనకు రావవిహారీఘోష చేయూతనిచ్చినాడు కావున అతడు తనవృత్తియందగ్రస్థానము వహించి, దానికి వన్నెదెచ్చినాడు. అల్లాడికి గుండర అయ్యరు ప్రోత్సాహముసగినాడు కావున నేడు దక్షిణసీమయందాతడు సాటిలేని న్యాయవాది యైనాడు. గాంధీ చిత్తరంజనులును, లజపతిమోతీలాలులును తమవృత్తికి గౌరవముదెచ్చి, దానివలన పడసిన ప్రజ్ఞావిశేషములను దేశాభ్యుదయమునకై వినియోగించిరి; తమ వృత్తి మహత్తరమైనదని సభ్యజగతియందు రూఢిచేసిరి. తమకు నమ్మకగొనిన ఎఱపెంటిసులను, జూనియరులను కన్నబిడ్డలట్లు చూచిరి. నేటిపెద్దలాయరులు ఇంచుమించుగ నంతర్గానమైరి. నేటిపెద్దలాయరులు మేఘములపై కుప్పిలువేసికొనినూర్పున్నార! ఊర్ధ్వదిశ జూడ్చుల బంధించిరి! అభాగులైన యువకులమొగము లెందుకు చూతురు?

లాయరులందు కలగూరగంప ఉంకితీటును. అనంతకృష్ణ అయ్యరువలె నీతినియమములు పాటించువారును, ఉత్కృష్టప్రేక్షయవలకై ఆత్మార్పణమునరించుకొను వాసు ప్రభృతులును, స్వార్థపరులును వీరియందు గోచరించుట చూతుము కావున వీరి నిక్కంపు ప్రతిమలు చిత్రింపవలెననిన, ఒక్కొక్కపుడు కలమును మడ్డిలో ముంచవలెను; వేటొకప్పుడు బంగారునీరులో ముంచవలెను. ఈ వృత్తియందలి పెద్దలు ఎవరెట్టివారో, ప్రజ్ఞవలన కైకివచ్చినవారో, చక్కని యెత్తులవలన లేచినారో, ఒకనిచేయూతవలన తలయెత్తినారో, గీత బాగుండబట్టి లేవంజాలిలో చెప్పలేము.

ప్రకాశం వృత్తి మొదలిడినపుడు దేశపరిస్థితులును, లాయరుల మానసికపరిస్థితులును అనుమాలముగా నుండెడివి. ప్రకాశము వికాలహృదయుడు. స్వార్థము చుట్టు ఈత డెన్నడును రామభజనము చేసియుండుడు. పేరినారాయణమూర్తివలె తనజూనియరులకు చక్కని ప్రోత్సాహమిచ్చినాడు. ఈతనికడ తరిఫీదునందినవారు కొందఱు కాలక్రమమున న్యాయమూర్తులు కాగలిగిరి.

పదునాఠేండ్లకుమున్ను కురుక్షేత్రమున గాంధీ కావించిన శంఖారవము ప్రకాశముచేపుల బడినది. నడుముగట్టి ప్రకాశము ముందుల కురికినాడు.

త్యాగికి దీర్ఘయోచనము కూడదు. కండ్లుమూసి కొని యెవ్వకును నుడిగుండమున లంఘింపరాదు. వాడి కోరలుగల ఆపదను పిలిచి, దానినోబు తలమార్చరాదు. కన్నులెఱచియే ఒకడు మహాత్యాగ మొనరింపవలెను. మినమేనములను లెక్కింపరాదు. హేమ్లెట్ వలె, టెన్నిసో చిత్రించిన పర్ విసివియర్ ('Vide. Idylls of the king') పాత్రవలె అత డూగిసలాడరాదు. ఒక్కొక్కపుడు చివాలను దుముకవలెను. బిడ్డదావానలమున బడినపుడు కన్నతల్లి నీళ్లునములుచు నిలువంబడునా? కమలకాసారమున తటాలన వ్రాలు రాజహంసవలె పడడపురాణిలో రాలు నవధర్మశలాకలీల, చారులలనముల కుప్పలో పడు మంచుతుంపురు చొప్పున, సాంద్రవనమున జారిపడు వెన్నెల నాకవడువున తననిసుగునకై నిష్క్రమపులో లంఘింపదా? అఘనాతన భారతీయులలో నిట్టిత్యాగముజూపిన మహాపురుషుడు చిత్తరంజనుడు. తన యొక్కవ్యక్తిత్వము పునాదులతో త్రవ్వి యాతడు రస్సాగోడ్డులో పోసినాడు. విలువగల వలువలు వదలి దీక్షావిప్రములుకట్టి జోలి చేత బుచ్చుకొన్నాడు; జోగియైనాడు. త్యాగనమయమున నరనిముసమైన యోచింపనివాడు చిత్తరంజనుడు.

ఒరులందువలె ఆంధ్రులందును లోపములున్నవి. కాని త్యాగముచేయు నవసరమున వీరు వెనుకకు చూడక ముందంజవేతురు. వీరి కుశ్చాహము మెండు. ప్రతి యాద్యమముందును వీరు వంగీయులకు నైదోడులట్లు మెలగుచున్నారు. వంగ నీమయందు తలనూపిన రాజకీయాద్యమములే కాక మత మహోద్యమములకూడ వీరినేవల నందినవి. వంగ రాష్ట్రముందు పాడనూపిన బ్రహ్మసమాజమతము ఒక్క ఆంధ్రావనియందే తన కాఖోపకాఖిలను నెలకొలుపగలిగినది. రామకృష్ణమతములు మనరాజధానిలోనే పెంపొందుచున్నవి. సారస్వతముండు వంగీయులకు తక్క ఆంధ్రు లింకెవరికిని దీసిపోరు. ఆంధ్రులలో

నందలు నాయకులకొవలెనని ఆకురపడుదురను అపోహ కలదు. కనులముందు ఉన్న తాళయము నిలుపుకొనుట సాధారణులకు సాధ్యముకాదు. తమకు దిగువనున్న మహాళయులవలె రాహులము చాటనిచ్చి నాయకపద వికై లంఘించి, త్యాగసమయమున నాంధ్రులు కలుగు లలో చూరరు. త్యాగకుండమున గుభాలున లంఘించిన ఆంధ్రవీరులలో ప్రకాశ మొకడు.

త్యాగమునకును, కళోపాసనమునకును ఒకేరీతి చిత్తవృత్తి, ఒకేతెలుగు ప్రకృతి యుండునని తెలుపుచుండును. ఈరీతి మానసికగ్రథనము తమకుండు అంతగా గోచరింపదు. ఇతనికి కావలసినంత మెదడున్నది. ఇం దీతడు ప్రపంచమున దేజాతికిని తీసిపోడు. తన యద్భుతమేధాశక్తికలన నీతడు కాస్త్రముల నవలీలగ గ్రహింపగలడు. ఘోషాండితి సంపాదించగలడు. ఈతని తలకు వీనిగుండె సరితూగదు. అది చిన్నది.

పూలతోటలోని సౌరభమువలెఁ బొంగు భావము గాని, మధాంశ సౌందర్యముట్లు తెరలుతెరలై జాలువారు భావముగాని, ప్రభాతకాలమున బిందునుండురీ హృదయమున దివ్యదృశ్యములు ప్రదర్శించు మిహిరమండలము పోలు భావముగాని, చల్లని అనన్యాయ చేతివలె మువ్వరు మూర్ఛలను దనుపగల భావము గాని హద్దులేని హృదయ సామ్రాజ్యమండే, నందనము కలె నెనలేని సూర్యులునొప్ప గుండెయండే, బృందావనమువలె సౌందర్య మాధుర్యములకు నిధానమైన ఎడందయండే ఉదయించును! ఇట్టి భావములకే సృష్టికర్త యుండును. వీనినే కళాసామగ్రి యందుము. వట్టి పండితుడు పండితుడుమాత్రమే! ఇతనికి సృష్టికర్త హుక్కి. “కవిత్వ వైరుషీవేగిక యాచు” నీతడు పేర్వదజాలడు, అడుచానికి మగవేషమువేసినట్లు లలితకళల కీతడు బండరూపు నిచ్చును.

కాస్త్రముపై నిలిచినను కళ దళదళలండు తన సామ్రాజ్యమును స్థాపించుకొని, వైకుంఠమువలె విస్తృతముగు నను విషయ మెఱుగక, కళయొక్క కారికింద నుండవలయు కాస్త్రమును లేకనై తమిళులు దానిని

కళనైతివై చెట్టిరి. కారికిందనుండవలయు బండరాతిని తలపైచెట్టిన నది చిరుకదా? అరవలు సంగీతము నేమి చేసిగో చూడుడు. సంగీతము కళయనునంతయును మఱచి దానిని కాస్త్రము చేసి వదలిరి. జగన్మోహినికి మీషములను, గడ్డములను అంటించిన నామె యెట్లుండును? కోయిలకంతమును సానచెట్టినయెడల నది తెలి ముక్కలుకాదా? గంధర్వకన్యకలై వెలయు గులాబిపూవును ఉనిపి యునిపివదలిన నది ఘోరదుర్మరణమునకు బాల్పడదా? సౌందర్య మాధుర్యసౌరభముల ప్రధానగుణములు స్వాతంత్ర్యమును, సహజవృద్ధియును. ఈరెండుగుణములకును గోహవ మిచ్చునంతదనుక కాస్త్రము అదరింపదగినది. కళకు కాస్త్రము చరణాశ్రితదాక్షిణ్య, చెలికత్తెయై యుండవలెను. ఇది తనహద్దున దా నుండవలెను. తమిళులు చెలికత్తెను రాణిని గావించి, రాణిని నైరంధ్రినిజేసి వదలిరి. కాస్త్రప్రజ్ఞ కళాప్రతిభ యుద్భవపడుచుండిరి. కాస్త్రప్రజ్ఞను పదుగురు మెచ్చుదులే కాని కళాప్రతిభకు పదునాలుగుభువనములును ప్రణమిల్లుననునంతము నెఱుగకున్నారు. గ్రుక్కరియగని చిట్టలు చిరుకెరటాల కెనయగు సంగీతసంగతి సంతకు లెట్లగును? అస్సరుస్సరులు మక్కపడంతుల గుసగుసల కీడువచ్చునా? పువ్వునెచ్చెలుల చిరునవ్వులతో గులదూగునా? కోయిల కూచుకూచాలల కుజ్జేయగునా? వికృతముఖనైఖరులు, వికృతవిజృంభణములు కళకు సరిపడునా? కళను గుర్తింపజాలకపోవుటచే తమిళులు కవిత్వ మహత్త్వమును మాహాలకపోవుచున్నారు. దేశమున నే డెంతోపంచలనము పాడనూపినను తమిళసారస్వతము తగ్గుల నీనుచుండుటలేదు. నే డది నీరసించి యున్నదని అరవలే యనుచుండురు.

కళనెఱుగని అన్నయ్యలు, ప్రతిభలేని దేశయ్యలు, సాహిత్యవాసన లేఱుగని ఓబయ్యలు త్యాగమునంతగా నెఱుగరు. తమిళులం దిరువురు తప్పబుట్టిరి. కళనెఱిగినవాడు ఒక్క శ్రీనివాసకాశ్రమీ మాత్రమే! త్యాగ మెఱిగినవా డొక్క రాజగోపాలాచారి మాత్రమే! విగిలినవారి బ్రాతలుగాని, ఉపవాసములుగాని, చేతలుగాని గంధబంధురములై యుండునా? శత్య

మూర్తి పెద్దన క్తయని పేరుగాంచినాడు. నిజమే! ఈ మహాశయు డెన్నో శబ్దములను కంఠస్థము గావించినాడు. ఇతనికి రాద్రము కలదు. వీనిమాటలందు వేడిసీసము పొంగుచుండును గాని సుధాలహరి తొలుకాడను. సత్య మూర్తిలో భారతనాటకము బండిసున్న. ఇతనిహృదయము పుష్పవనము కాదు. కావున నీతనివైలియందు సౌందర్యసౌరభ మాధుర్యములేవు. కన్నుపొడుచుకొని నను అందు కళాకోభ కానంబడదు.

హృదయమును, మేడస్సును ఇంచుమించుగ సరి సముగ గలవారు భారతభూమియందు దొక్క ఆంధ్రులు మాత్రమే! వంగీయులకు తలకంటె గుండె పెద్దది. తలుచుగ వారు ముందుచెప్పలు చూడక పరుగులెత్తుచుందురు. పంజాబీలు, హిందూస్థానీయులు, రాజస్థాన వాసులు బుద్ధిబలమునకై శ్రమింపరు. వారికి కంఠ బలము మెండు. వీరికంటె మహారాష్ట్రులు మేలు. ఓ డ్రులు వంగీయులకు తమ్ములు. కృషిపరిపివచో వారు వంగీయులతో నుజ్జీకావాలిదురు. కాని వారిలో తపసు తక్కువ. కావున వారిగుండె మెదడుకంటె చిన్నది గను, మెదడుకంటె గుండె చిన్నదిగను గోచరించుచున్నది. వానిలో నే డే సంచలనములేదు, ఏవిజృంభణములేదు. ఎట్లో కాలక్షేపముచేయుచున్నారు. అల్లరిపిల్ల కాయలు కారు కాబట్టి అవలీలగ రాష్ట్రము దెచ్చుకొన్నారు.

కళకును త్యాగమునకును ఆంధ్రప్రకృతి అను కూలమైనదే కానితెలుగు సైదోడులందు ఉత్సాహమునకు నీడువచ్చు సంఘిభావము లేదు. వారిప్రజ్ఞకు సరివచ్చు నిష్ఠ నే డెంకను గోచరించుటలేదు. తమ ప్రజ్ఞాప్రతిభలను గుర్తించి ద్విగుణీకృత నిశ్చయశక్తితో దీక్షను నెఱపిలేని సర్వవిజ్ఞానశాఖలందును, లలితకళలందును, త్యాగాది మహాగుణములందును వసుంధరయందు దాంధ్రులజేయులై యుండజాలదురు.

కాంగ్రెసుమహోద్యమమునకు దక్షిణసీమయందు సౌరభులైన వా రాంధ్రులేయయు, అఖిలభారత రాజకీయములందు వీరి కంతగా పలుకుబడిలేదు. అఖిల భారత రాజకీయములను నడుపవలయు దక్షిణదేశముడు

కావలసివచ్చుచో ప్లేట్ ఫారమ్మిద పెద్దగొంతుకతో నటించు తమిళుడే ముందులకువచ్చును. పెద్దలాయరు కాబట్టి శ్రీనివాస అయ్యంగా రొకప్పుడు గద్దెపైనుమికిరి! ఆంధ్రత్వము తమిళములో తలదూర్చివేయవలెనని ఒకప్పు డీయన నెలవిచ్చినారు. కొంతనేపు కలాపనమువినిపించి వీరు మరల జవనిక వెన్నకు తరలిపోయిరి. వేళమానకు తా నవసరమైనచో మరలవచ్చి పందిరిలో నిలుతునని వీ రిపుడు నెలవిచ్చుచున్నారు. ఆత్మహృదియందు చప్పుడుచేయు ఆశురపాటునకు చెరియొగ్గి, ఆత్మగుళి మును పడదన్ని, ఆగ్నివర్షము తురియుచున్నను, బ్రహ్మాండ మడ్డునిలిచినను కర్తవ్య నిర్వహణమునకై వీరుడు ముందుల కులుకును. ఎవరో వచ్చి కార్లకు పారాణిపట్టించి, నోసలున నోముబొట్టుపెట్టి, వాయనమున కాహ్వానించినయెడల ముందులకువచ్చి జయ మంగళము పొందుదుననువాడు వీరుడు కాడు. అయ్యంగారు ఆంతఃపురములో నుండగా నాయకత్వముపై కన్నుచేసినవాడు సత్యమూర్తి! ఇల్లి దగ్గినను, కుక్కచీదినను ఇతడు తప్పక ఇంట్లోవూర్చు ఇచ్చుచుండును! గడుసువాడు! గట్టిబుట్టుగలవాడు! పస్తాయించి పస్తాయించి, నూరమాలోచించి ఈత దొక పర్యాయము జెయిలులోని కరిగినాడు! “పదవులకై మోకరించు వారము కాము, చేతులు మొగుచువారము గాను, డేకు కొని పోవువారము కాము” అని పట్టాభి యనినాడు. పదవులకు చక్కనిప్రేమలేఖలు వ్రాయగలవాడు సత్యమూర్తి! చెన్నపురినిర్మాణమునకును, వృద్ధికిని జనకులైన వా రాంధ్రులది చరిత్ర తెలుపుచున్నను చెన్నపురి ఆంధ్రులదికాక అరవలదని, వైకరావలసిన మాట అరవలదిగాని ఆంధ్రులదికాదని, ముందునిలువవలసినవారు తమిళులు కాని తెలుగులుకారని అట్టహాసము చేయుచున్న పెద్దమనిషి యితడే!

ఆంధ్రమాతకనిన విజ్ఞకావున నాగేశ్వరరావు, సాంబమూర్తి, పట్టాభిప్రభృతులవలె కలకత్తా అవసర కాంగ్రెస్ మహాసభలోనే ప్రకాశము తపమణికట్టినకు కంకణముగట్టుకొన్నాడు. దీక్షావస్త్రములు ధరించి, శ్రతిపీఠముం దాసీనుడై “స్వాహా!” యని తనలమీసలు

హామకుండుమన కర్పించినాడు. తనకు భర్తించునది నిష్పచ్చరమగాని ద్రౌశ్వర్యమగాదని తనయింటినుండి ప్రకాశము లక్ష్మిని తఱిమికొట్టినాడు !

భారతరాజకీయములందు ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమునకు తావురావలెననిన ఆంధ్రుల కొక దైనికాంగ్ల ప్రతిక ఆవశ్యమని ఆంధ్రనాయకులు తమ రాష్ట్ర పథిలందు పలుమాటు తీర్మానములు గావించిరి. వీనిని పురస్కరించుకొని ప్రకాశము “స్వరాజ్య” ను నెలకొలిపినాడు. ఆంధ్రయువకులము ఎగిరిగంతుచేసితిమి. దేశసేవకున, సారస్వతసేవకున చక్కనితరుణము లభించినదని యుద్ఘోషితిమి.

ప్రకాశమునకు గుండెకాయ కుశీకాగలుగు కలకాయ లేదు. ఇతనికి బొత్తుగా మెదడు లేకపోవుట ఆంధ్రుల దురదృష్టము. ఇతడు విజ్ఞానికాడు; వ్యవహారకాడు. చేతలందు దిట్టగాని భావములందు పెద్ద కాడు; మాటలందు శేర్పరికాడు. కడుపులో సరుకు లేనివాడుకావున సరుకున్నవానిని గుర్తింపలేదు.

“స్వరాజ్య”పత్రికై సాంతమైకమును విశేషముగ చెప్పించినాడు. స్వీయసీమనుండియేగాక దావున నున్న దీవులనుండి చాలధనమును దానికై కొల్లగొట్టుకొని వచ్చినాడు. నిర్వహణవైపున మెలుగుడుకావున నెగ్గలేకపోయినాడు. బ్రహ్మాత్రి చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహముగారు నన్ను గుఱించి తనతో పెద్దగాజెప్పినారని నాకు జాబువ్రాసి, తన ఆఫీసులోని కీతడు. నన్ను హానించి నాడు. తాను మాడి మమ్ములను మాప్చి వదిలిపెట్టినాడు. “మతము కాలుచున్న కడుపులకు గా”దనికదా రామకృష్ణపరమహంస పలికినాడు! ర్యవహారమున ప్రకాశ మిందుక కాళలముజాయించినచో, నాడు ప్లా కట్టిగతి పట్టుకుండెడిది నాయుభయము నధ్యసించియుండినచో, నాడు మాకెట్టియబ్బంది కలుగుకుండెడిది. ప్రాయోపవేశమునకైన నొకపాద్మలేదా? గొంత అఖరున నాసంపాదకత్వమున తెలుగు “స్వరా

జ్య”ను నెలకొలుపవలెనని ప్రకాశ ముద్దేశించినాడు. కావలసినంత ఆనుభవమును వృద్ధయంగను మొనరించుకొని, “స్వరాజ్య”కు జోహాదని, “స్వరాజ్య” ఆఫీసునకు ప్రణమిల్లి “స్వరాజ్య”పత్రికాధిపతికి సలాముగొట్టి మరల కలకత్తాకు కలిపోతిని. నాడుగాని శేడుగాని ప్రకాశమును చూచినపుడు జాబిలుగును గాని కోపమురాదు.

ప్రకాశముబుద్ధిలో గుండులేనట్లే కడుపులో క్రుద్ధులేదు. ఒరుని కెన్నచేయవలెనని ఈతడు కలలో వైన నూహింపడు. దూరదృష్టి లేనివాడుకావున తఱచుగ నీతడు చిక్కులలో కూలబడుచుండును. ఈతని దావున శేరువారి కీతనిజడ్డు పట్టుకొనితీటును. ఇతని మాటలు మోటుగానుండును. కాని యివి యెదుటి మనసున పోటుబెట్టవు. తనయంతరంగమిత్రుడు జాకాసనును గుఱించి గోల్డ్స్మిత్ వాకొనిన నుడువులు ప్రకాశముపట్ల జెల్లును.*

నాడు శేను కలకత్తా కరిగినపిదప “స్వరాజ్య” పరుండినది. పదపది పునరుద్ధరణ ముండినది. సంతోషము. ధాత సంకల్పరాదినండి ప్రకాశము “ఆంధ్ర స్వరాజ్య” పత్రికను నెలకొలుపు నను వదంతి పుట్టినది కాని ఆంగ్ల ‘స్వరాజ్య’ మరల నిద్రామగ్నమైనది. ఈమాసాంతమునుండి మరల నది తలనూపుననియు, హోడ్కోడనే తెలుగు స్వరాజ్య నెలకొనుననియు వినుచున్నాము. ఈయదృశ్యము నెఱవేటుగాక! కలలజ్జీప్రతిక లాచంద్రతారార్కము నిలుచుగాక!

‘స్వరాజ్య’ పత్రికాజీవనము ప్రకాశముయొక్క ప్రకృతిని చెప్పక చెప్పదున్నది. జమగ నీతడు తోగియైన దీ పత్రికాపుత్రికాణితే! పట్టుపరపులనుండి దిగి కటికినేలను కయ్యనుచేసికొనినది, లొలితరగతి రైలు పెట్టెకుండి చోటులేని తుది తరగతిలోనికి జారినది, కలమాన్నమునుండి గంజిమెరుకులలోనికి దిగినది, దోసిల్లాది రూకలను పెదజల్లి నే దనివ్యామైన అక్కలలకై అపప్రపంచున్నది ‘స్వరాజ్య’ కొఱకే! ఈ

“He has, to be sure, a roughness in his manner; but no man alive has a more tender heart. He has nothing of the bear but his skin.”

“స్వరాజ్య” నిక్కంపు స్వరాజ్యమునకు సింహద్వారము కాగలిగినచో ఈరాజకీయ భిక్షుకుని తపసు పండిన దని భారతాంబ ఎంతో మరియూను, ప్రకాశము ప్రయత్నముపై పచ్చతోరణము గోచరించునో, గోచరింపదో తెలుపజాలను. కాని, యీస్వార్థతృప్తిగిప్రయత్నమునా త్వమునకు చేతులు జోడింపనివా రుండరు. పిడుగులు తలపై డల్లి పడుచున్నను, తనయున్నతాళయమునుండి దృష్టిమరల్చి స్థిరప్రజ్ఞలు మానవమాత్రులందు నెందఱుండరు? విజయిని దృష్టిని, జగదీశుని చూడ్కిని ఆకర్షించువా రిట్టి మహాపురుషులే కదా!

‘ప్రజాపతి యదా కామాన్సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్, ఆత్మసేవార్థేనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తద్యోచ్యతే.’

(శ్రీభగవద్గీత, అధ్యాయము-౨; శ్లోకము-౧౪)

ప్రకాశమునకును, క్యామసుందర చక్రవర్తిని కొంతపారిక కలదు. రాజకీయములందు ప్రవేశించి ప్రకాశమువలె నిక్కంపు సన్యాసియైన మహాపురుషుడు క్యామసుందరుడు. ఆతడు నిరుపేద. ఆరవింద, తిలక్, లజపతి, చిత్రరంజన్, గాంధీ ప్రభృతులతో కలసి మెలిసియుండి మాతృభూమిని సేవించినాడు. పంగ హిందీ భాషలలోవలె నాంగ్లమున చక్కని పరిశ్రమ చేసినాడు. హృదయము నాకర్షించు అంగ్లమును వ్రాయు కొలదిమంది భారతీయులలో క్యామసుందరు డొక్కడు. ఈతనికై లినిజావి ఒక్కొక్కపుడు ఇది యరచిందుని రచనమేమో!” అని యనుకొందుము. కలకత్తాలో, నీల్దాదాపున, హుజూరహర్ లో కానినెల గలపత్రికను నెలకొలిపినాడు. నాన్తో ఆపరేషన్ కోజులలో ఈతని “Servant” చేసిననేత అత్యద్భుతమైనది. కాని, యీతనిపేదటిక మీతని పత్రికను పట్టి పల్లార్చినది. అది నేలగులినది. క్యామసుందరుడు పలుమాటు కారాగారమున ప్రవేశించినాడు. కొంత కాలము అరణాచెలగల ఇంగ్లీషు “వసుమతి” లో పనిచేసినాడు. వృద్ధుడై పడరానిపాటుపడిపడి తుద కాయువును గోల్పోయినాడు. “కఠినదారిద్ర్యము వలన గలిగిన తెవులాకటి ఈతని జంపిజేసిన” దని ముతం ద్రనాథరాజ్ అల్ బర్హీచౌర్ మీటింగు (1932)

లో చెప్పుట వింటిని. క్యామసుందరునిగుండె నిండుకుండవంటిది. ఈతనిది పెద్దకంఠము. కెవ్వసకేకలనేయుచు నీత డుపన్యాసమిచ్చువాడు. రాజకీయములతో నారంభించి, భూగోళము నొకమాటు చుట్టివచ్చి, భౌగోళమున కెగిరి, గురుగోవిందుని వృత్తాంతముతో నీతడు మూడు గంటలలో తనయుపన్యాసమును ముగించువాడు. యోధాగ్రేసరునివలె నెంతోయావేశముతో ధోరణిని మొదలిడి ఆడుదానివలె డగ్గుత్తికతో దాని నీతడు తెనుల్పువాడు.

ఉపన్యాసము, వ్యాసము, కథ, పద్యము, స్త్రీ రూపము ఒకే తెగలోనిదని నాయభిప్రాయము. స్త్రీ రూపమునకు వలసినది సౌందర్యసౌష్ఠవములు. పచ్చని మేనిచాయ గలదియైననేమి, అంగసౌష్ఠవము లేనిదేని ఆడుది రూపవతికానేరదు. అక్కఱకుమాలిన అంగము అందమును చెఱుచును. దబ్బుపండునకెనయైన చాయగలిగినను, రెండుముక్కులతో నొకయాడుది ప్రత్యక్షమైనచో “అమ్మో!” యని తుట్టుమనమా? గంధఫలీవలె నుండవలన నాసిక చీడిమిమికికాయవలె నున్నచో, ఉపమలకై తడుములాడుకుచి దానినిచూచి సిగ్గుపడి పాటి పోదా? తిమ్మాయమ్మను చంద్రాననయని వర్ణించుట కాతనికి మన పెట్టు ఒప్పును? గూరుగల యవ్వను జవ్వని యనగలదా? అక్కఱకుమాలిన కండగలిగి, ఎంతో క్రొవ్వును పెంచిన ఆడుది పిల్లకొండవలె, వీధి యరుగుడంబున, డబ్బోస్తీప్రీతురుచందమున నుండదా? వినాయకుని అప్పగారని ప్రజలీమెకడనుండి పాటిపోరా? ఆడువారివేళ్లు రెండకాయలట్లుకాక పాట్లకాయల వలెనో, నాగుబాములవలెనో ఉన్నయెడల ఎదుటిగుండె దడపడలాడదా? అటువేళ్లుకలచేయి అసహ్యముగా నుండదా? కథకు అక్కఱకురాని సరుకు కథలో చేరిన యెడల, అది కంఠులతో వికృతమైన కఠీరమువలె, వ్రణములతోనిండిన యొడలవరువున నుండును. పద్యముపట్ల, వ్యాసముపట్లగూడ నీవలకు చెల్లును. కాని కఠీరమునకు తనుసౌష్ఠవము కావలెననిన అక్కఱైన రక్తమాంసము లుండవలెను. వీనిని కొఱవడిన కాయము పెదురుకట్టకు చెల్లెలివలె, చీపురుపుల్లకు అక్కరలేనుండి సృష్టికర్తకు తలవంపులు తెచ్చినను దెచ్చును. వ్యాసకుండను, ఉత్

న్యాయమందును అంగప్రత్యంగములన్నియు నుండవలెను. ఇవి పుష్టిగలిగియుండవలెను. శరీరసౌష్ఠవమును గ్రహించుటకు మాపుగల కన్నుండవలెను; వ్యాసమును గుర్తించుటకు చక్కని అంతరంగికదృష్టి యుండవలెను. వివిధాంగములనుజూచి “ ఎందులకీ సంఖ్య?” యనరాదు. ఉండవలసిన అంగములందు లోపము గోచరించినను, వానిసంఖ్యతగ్గినను అందముచెడదా? వీనియన్నింటికీని అంతరంగికమైన సంబంధ ముండును. ఏదేనియంగము తెలిపడినయెడల వ్యాసము కంటుపడదా? పరీక్షించిన యెడల ఆదర్శవ్యాసమందు, చక్కనియుపన్యాసమందు Sensory nerves, motor nerves ఉండును. ఇవి నిశ్చయగలవైననీమి, ఆహానబాహువులైన రామలక్ష్మణులట్లుండును. సురేంద్రునిభావవలె విశిష్టచంద్రపాల్ భావ ఎన్నోమెఱపు నెఱుగదు; కాని పాల్మహాశయుని వ్యాసమందును, ఉపన్యాసమందును అక్కరిమాలిన సరుకు ఉండెడిదికాదు. వానిసౌష్ఠవము, సౌరు అద్భుతములు. కూడనిమాంసము నెఱుగవుకావున వానిగమనము చక్కపై యుండెడిది.

విభజనాద్వితీయలు (Analysis, Division, classification etc) పైవునకు సంబంధించినవి. ఈ నిబంధనలను పాటించి కళ తనచిత్రములను చిత్రించును. బొమ్మను అల్లుదలచినబాలిక తొలక బొమ్మరూపమును ఏర్పఱచుకొనును. పదంపడి దానిపై రంగుదారములన్ని మనోహరమైన రూపమును సృష్టించును. రాగమందలి కళాకును, ప్రతిమయందలి రంగులకును, నృత్యమందలి వివిధభంగిమములకును, ఎమ్మలపై శోభిలు వివిధాంగ ప్రత్యంగములకును, వివిధ వ్యాపాంగములకును, కథాభాగములకును, ఉపన్యాస భాగములకును పరస్పర సంబంధ ముండితీలును.

కామసుందరుని ఉపన్యాసమందు చక్కని భావను చూడజాలువారము. కాని అందు సౌష్ఠవమును గాంచువారముగాము. అతనిధోరణిలో ఖిలకళ ఉండెడిదిగాదు. సన్యాసియైన కామసుందరునకును, బోగియైన ప్రకాశమునకును ఎంతోపొలిక యున్నట్లు

వక్తయైన కామసుందరునకును, ఉపన్యాసకుడైన ప్రకాశమునకును ఎంతోపొందు కలదు. కామసుందరుని వలె ప్రకాశము కెత్తుకెత్తున కేకలుచేయజాలక పోయిన నేమి, అతనివలె చక్కనిభావము ప్రయోగించు తెఱుగక పోయిన నేమి, అతనిపగిది వానాలవృత్తిగను తెఱుగును. ఏదోధోరణి మొదలిడి, దండకారణ్యములను, సప్త సముద్రములను దాటి తనకూడ శ్రోతిలను చెడద్రిప్పి, తుదకు వారి నేయండమానలలోనో ప్రకాశము విడిచి వేయును.

చెప్పబోవు విషయమున చక్కని పాండితి నలరఱుచుకొనిన సాహితీవికారదుడే మంచివక్త కాజాలును. ప్రకాశముయొక్క ఉపన్యాసములలో వైదుమ్యమునున్నది. అంగ సాహితీయందు గాని, అంగ సాహిత్యమునగాని ప్రకాశమునకు ఆచరియైన ప్రజ్ఞలేదు. వివిధ విజ్ఞానకాఖలం దీక్షకు విశేషప్రయాణము సాగించి యెఱుగదు. ఒకప్పుడు ‘మారకము’ను గుఱించి ఇతడేమేమో చెప్పవాడు. చిత్రమేమన నొకపర్యాయము “మారకము”నుగుఱించి గుంటూరులో నుపన్యాస మొకటి యేర్పఱచి దానికి టిక్కెట్లు సేపట్టినాడు. అర్థకాస్త్రము నం దీరిడు అందవేసిన చేయుయనుట తప్పు. రాజకీయము లందైనను ఈతడు క్రమపఠనము నెఱుగడు. కంచుకా గడాలలో వెలికినను ఈతని యుపన్యాసములందు అసలైన సరుకు కానంపడదు. మాట్లాడవలసినవచ్చినపుడు జంకుగొంతులలేక ఇతి డేమేమో మాటలాడును. ఇతని ధోరణిలో బియ్యముకంటె ఊక అధికముగా నుండును. తవుతు సమృద్ధిగా నుండును.

వక్తృత్వమునకును, రచనమునకును ఒకేరీతివిజ్ఞాన సంపత్తి అవసరము. ఇట్టిసంపత్తి ప్రకాశమునకు నాడును లేదు, నేడును లేదు. ఇతడు వక్తకాదు, వ్రాతగాడును కాదు. పట్టుమని ప్రకాశము సొంపుగ పడిపంక్తులను వ్రాయగలడనుట కెట్టినిదర్శనములును కానరావు.

దీక్షసాంగణమున జరుగవలయు క్రియలెన్నో యున్నవి. అన్నిటిని ఒక్కడెన్నడునుచక్క రెట్టలేదు. యోధుడు కవిత జెప్పలేదు. కవి కదసాంగణమున కం

డలు సేలరాల్పలేడు. ఇరువురును వికలహృదయులే. ఇరవై సంవత్సరమునకు ప్రతిరూపములే! ఏకైక హృదయశక్తిని క్రమనిష్ఠకరన నిరువురును విభిన్నపంథలందు వ్యక్తీకరింతురు. అంతే! రహస్వీయండు ప్రకాశమును మించిన మహారథు డింకొక డుండడు.

సైమన్ కమిషన్ తొలగి చెన్నపురిలో కాలిషినపుడు చాలయల్లరిజరిగినది. అపాయకరస్థితియందుకదా మనుషుని సత్తువ యెట్టిదో, ఉద్దేశమెట్టిదో, హృదయమెట్టిదో స్పష్టమగును. నూత్యునిజూచి పరుగులెత్తు అంధకారమవలె అపాయమునుచూచి వాచాలుడు కాలనకు బుద్ధిచెప్పును. పులియెడుట నిలిచినపుడు మహాపన్యాసములును, మధురగీతికలును, ఘనపాండిత్యము బనికివచ్చునా? నాటియల్లరిలో సేవోముసలమున్నదని ముందే యూహించిన మదరాసుమహా వక్తలు తోకలు ముడుచుకొని తమ కలగులలో తాము దూరిరి! వక్తకాని ప్రకాశము, మనుష్యుడైన ప్రకాశము, రచయితకాని ప్రకాశము, ఆంధ్రకేశరయైన ప్రకాశము రాజస్థానరణంగమున చివాలన లంఘించిన రాజాప్రతాపునివలె నాటి భీమవిజృంభణమున దుమికినాడు. ఎంతకును ఆధికారులకు లొంగని బహుళసంఖ్యాకుల నొక్కమాటలో కూడజేరదీసికొనినాడు. ఆంధ్రకేశరసింహునాడమయలేవిన ప్రతిభ్యనులు సేడును శ్రుతిగోచరమగుచున్నవి! గుండె నెరుట నిలిపి ప్రకాశం గుండుడెబ్బల నావోనించినాడు! ఆత్మత్యాగము గావించుకొన దలపడినాడు!

మనుష్యజీవనముపై మణిముకుటమును నిలుపునది, మనుష్యజీవనమును నవరత్నములతో పూజించునది, మనుష్యజీవనమును దివ్యసింహాసనమున నాసీనగావించునది, మనుష్యజీవనమునకు మహాయుగములచే నూడిగము జేయించునది, మనుష్యజీవనమున కమరత్వము బ్రసాదించునది, మనుష్యజీవనమున దివ్యభావమహోదధుల నుప్పొంగించునది, మనుష్యజీవనమునకు శరణొడినక్షత్రక్షోభకులతో నివారియ్యునది, మనుష్యజీవనమును కనుంతుకాస్తుభములచే నలంకరించునది. ఇట్టివిద్యుత్తు

త్యాగమే! గుట్టలకొలది పుస్తకములను దిగమ్రుంగినంతన మనుష్యజీవనము ధన్యత గాంచును. రాజురానులుగ ధనమును ప్రోగొనరించి వానిచుట్టును భజనచేసినంతన మనుష్యజీవనము పార్థకముకాదు. జీర్ణముకాని గ్రంథములకు కడుపులోగూడ చెదపట్టితిలును. పంకిలమందు ప్రోగొనరింపబడిన ధనము పేడకుప్పయై, క్రిమిప్రపంచమున కాలవాలమై, దుర్గంధమునకు పుట్టినిల్లయి యుండును. దుర్గంధము నాశ్రయించునది దౌష్ట్యము; పంకిలమునకై ప్రాకులాడునవి దోమలును, ఈగలును. పాపియైన ధనికునిచుట్టును జేరు వనిమాగధులు దుష్టక్రిములే! ఆతనికి నైవేద్యముగనది కంపుగొట్టు పొగప్తయే. కాపినధారియైనను, కడలేని గ్రంథములను మెక్కకపోయినను, తన రక్తమాంసముల నొరులకు కలమాన్నములు జేయువాడు, తనయెముకలచే దర్పదనారాయణునకు పాదుకలు నిర్మించునాతడు, తనయెత్తుగుండియను జగదీశునకు ముక్కాలిపేట జేయువాడు, తనజీవనమును తున్నతున్నయెచేరి కాలుచున్న కడుపులను నింపునాతడు, వాడీమేకులకో, ఈతముండ్లకో, విచ్చుకస్తలకో, చింతనిప్పులకో పరార్థ జీవియై తనప్రాణము లప్పగించువాడు సేడు పలుగాకుల జుగుప్పకు, దుర్మకుల క్రొర్రమునకు, గుడ్డుల చెక్కిరింతలకు, పాపుల గుమ్ములకు, దుమ్ముకకు, దూషణలకు పాల్పడిన సేవి, శత్రు పదునాలుగుభువనములు నీతని పరిత్రజీవనమును యాత్రాస్థలముజేసికొని, దానిచుట్టును జేజీలు పాగును! ఈతన తలపై రాలిన దుమ్ము శత్రు పుప్పాడియగును! ఈత దోడ్చిన రక్తబిందువులలో నొక్కొక బిందువందు శోటిశోటివీరు బద్ధులెందురు! ఈతడు రాలిన కన్నీటిచుక్కలు అవిరళామృతధార లగును! ఈతనిపై నెల్లకాలములు పూలవాసలు కురిపించును! ఈతని యద్భుతగుణము నలవఱుచుకొనుటకే దేవతలు మనుష్యులై పుట్టి భూలోకమున మసలుదురు! ఈతని ముఖతరజీవనము మహాకవుల హృదయములందు భావద్రవ్యరూప సుప్పొంగించును! త్యాగులచుట్టునుగదా వీరు తమమహాకావ్యముల నల్లి నాడు!

సాగరతీరమున ననంతగీతికను వినుచు చల్లని గాలిలో హాయి నడభవించుచు, కిరివిగా విరిదండలను దాల్చి, మేఘ గంభీరస్వరమున బహుసంఖ్యాకుల మ్రోల దేశభక్తిని ప్రదర్శించుటకంటే, వక్తృతాళ లము నెఱుగక, పిదగులరాలున్నను తడయక, అడలక కర్తవ్యంగణమున లంఘించికన్న కల్పిత ఆత్మజీవన మును వైచేర్యముగనర్పించుట కంటికంటిచేతగలరచయిత లెంతోమీ యున్నారు, వివేకాత్మకైన వక్తలున్నారు, బహుశాస్త్రోపాంగములైనవారున్నారు. వీరిండఱును మనవ్యూహ లెచులు తప్ప. కీలో కల్పితకు చాల కలగు. కలువమందు కలముమందైన రచయితను, గండెయందు యమలొకము నిమద్భుతానిన వక్తలను; దౌష్ట్యమున దిగబడిన కాస్త్రవేత్తలను ప్రపంచ సార స్వతిము మనకనులెడుట నిలుపుచున్నది. ధూర్తులైన విద్వాంసులు ప్రపంచమందు ప్రత్యక్షమగుచున్నారు. ఈతీర్థవిద్వాంసుల సంఖ్య నేడు తెగబడియుచున్నది. మన ష్యుడగాని వక్త ఉన్నామేమి, లేకున్నామేమి? మన కర్తవ్యము వలమాయమొకరించిన వ్రాతగాదు పుట్టినామేమి, గిట్టినామేమి? మనవ్యక్త్యము చంద్రకానినవిద్వాంసుడు బ్రహ్మనామేమి, చచ్చినామేమి? వక్తగాక, వ్రాత కాదుకాక, వహావిద్వాంసుడుగాక ప్రకాశము మహావీరుడైనాడు, వహాత్యగిడైనాడు, మనవ్యుడైనాడు. మనవ్యులైనవా రీతనిజీవముపై మణిమకుటమును నిలిపి తీలుదురు.

గాంధీవంటినాయకు లన్నతావున ప్రకాశము పోలు యోధు లండకతప్పదు. “నీమి?” “ఏమి?” అని ప్రశ్నించుట యోధునకు తగదనియు, “నాయకునిమాట శిరసావహించుటే ఆతనికర్తవ్య”మనియు తెన్నిసకా మహావీరి పలికినాడు. నాయకులుకావలెనని కాంతీం చువారిసంఖ్య అధికమైయుండును. ఒకనియాజ్ఞను తలదాల్చినప్పనించువారిని తఱచుగా చూడము. రాసు చంద్రునిపోయి అవతారపురుషులు మఱితొమ్మిండుగురు శుట్టిరి, గిట్టిరి. హనమంతునిబోలిన నేకకుడును, యోధు

డును రెండవవాడు పుట్టినేలేదు. పుట్టినవానుమంతుడు గిట్టక నేడును మనియున్నాడని చెప్పకొనచుండుము. నేనామహాత్మ్యము చావదనిగాదా ఈయంశముకలన మనము గ్రహించుము! దండములుగ్రహించుటకు పట్టెవర్తనములు తెగదిద్ది, ముందులకువచ్చువా రెండటో ఉండురు. భక్తివివేకములను రెండు చేసుకోవలెనని నేన నిలువేలుపుడేశికొనువా రెంద యున్నార? నాయకునికంటె ఆతనిచేరికింద నుండవాడే మహాత్యగియని చెప్పదును. నాయకునిదోరిలందు యశశ్చంద్రికలు రాజును. ఎఱుక బడినందుగానే వదలి ప్రాణమిలన్పించును. ఈతనిపై మె దరు పొనులదురు?

గాంధీ అడుగుబాడెనుబట్టి నడచిన మహనీయుడు ప్రకాశము. గాంధీయంతరంగినివ్యూహలో ప్రకాశముకొం పని పలికినాడు శంకరనాయరు కొంతకాల మైక్రోస్కోపునుభవించిన ప్రకాశము ఆకస్మికముగ బూడిదబుప్పన్న యైనాడు. ఈతనితో కీర్తినయధ్ధాంగలక్ష్య పడరాని పట్టుపడినది తుద కాంక్షలు తనదారి తాను చూచు కొన్నది. దిగిదుడైన ప్రకాశమునకు నేడు పెండ్లామం లేదు. బారిష్టరైన ప్రకాశము, మేడలందు, మిడ్లలందు వసించిన ప్రకాశము నే డిట్టులైనాడు. గండెలేనిరాళ్ళ మాడ ఈ యమాయకుని దుస్థితిని చూచి కడుచలకొని కన్నీటిని విడువనా?

కష్టమును చూచి వెఱవకుడని తఱచుగ లెలుపుచుం గును. మనవ్యుడహానుకు పాద్మకలదరి యిపుడు చెప్ప వలె వచ్చినందులకు దుఃఖించుచుంటిని. పుట్టినదిమొదలు చచ్చువఱకు మనజుడు దేనినిగాని కిక్కిరుమనకుండు సహించుచునే యుండగలదా? మనవ్యుహృదయము “వజ్రాదపి కళోర”మనన భవభూతి “కుసుమాదపి మృదు” యని గూడ పలికినాడుకదా! * ప్రభుల్ల హృదయముననగ్నికణమునురాల్యానదిఘోరదారిద్ర్యము. కావుననేకావోలు ఒకరమిళకవి “జగదీశా! ఎట్టికష్టముల వైన నాకిమ్ముగాని దారిద్ర్యమువలది”న్నాడు. ఉన్నత గుణగ్రధనమునకు దారిద్ర్య మవసరమైనను, ఇది వాడు

* “వజ్రాదపి కళోరాపి మృదుగికుసుమాదపి, లోకాంతరాకాం చేతాంకి కోమలిజ్ఞాతు మర్హతి.”

మీలో పోరాడు. హద్దుమీటిని వేడలేక మకతన సాధారణమంటుంటుంటే పెద్దపెద్దలే గంగపాలైరి. ఆంధ్రులలో శమంతకమై వేజిల్లిన దగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య పీరిలో నొక్కడు. గడముపై నీమహాపురుషుడెన్నడు కన్నునిలుపలేదు. ఈత డెట్లో విశేషమన చెబువుసాగించి నాడు. ఈతని లేఖలను జూచినపుడు, నిప్పుచ్చుర మీటిని నెల్లవేళలం గాత్రయించియుండెనని గ్రహించుము. గాంధీ పిమ్మట యితడు 'నెంటు పెర్సంటు' జోగియైనాడు. తుయకు ప్రాణములర్పించుటకును తన శరీరమందలి మూడువంతుల నీతిద దార్శిన్యమునకు సంకొన పెట్టినాడు. శేషభక్తి దార్శిన్యము కట్టు మైనది ఒక్క భారతదేశమంటే! విద్వాంస బొకడు కఠిన దార్శిన్యమునకు కజ్జమగు ప్రారబ్ధము సభ్యజాతిలో ఒక్క భారతదేశమందమాత్రము కావలెననెన్నది. మనదేశమందు చెల్లుబిడియననన్న ఆర్థికభావ పే యాద్యంతి కన్న కలియినది.*

దరంత దార్శిన్యమును కవుంగిలించకొనిన ప్రకాశము కడసేని భారతదార్శిన్యమును కడముట్టించటమై శ్రమపడచున్నాడు. ఆకలి నిప్పుల నడంచి, ఎండివానల

నోగించి, భీమకర్ముడై. యితడు దేశమందు మసలుచున్నాడు.

రాజకీయము క్రిగిని, ఆర్థికము క్రిగిని ఆవివాభావ సంబంధ మన్నది. రాజకీయము క్రియపుడు లభించినన, భౌతిక పోయినను ఆర్థిక పాలనావిధానమున ఆనుకూలమైన మార్పులు జరిగినన, జరుగకపోయినన, గృహపరిశ్రమల నద్దరించున, సమతుల్యము విజృంభించు దురాచారముల దుంపలెంకియు, హాజనల నద్దరించున, భారతజాతిని వీడించు దుస్థితిని కొంతగర్రైన మపుచేయవలెనని మహాత్ముడు నిశ్చయించినాడు. ప్రకాశము ప్రశస్తిగలు నాయకుని ఆదగ జూడె ఒట్టి నడచుచు నీయు తక్కుప్రాశయస్థితై వేయివెరవులు రోయుచున్నారు.

మనదేశమందలి వివిధ పరిశ్రమలనుగలించి ఈజాతిలో పెన్నొక్క భాగములు చెలరేగినవి. వీనిని చెందాడి గాంధీ గృహపరిశ్రమలను పునరుద్ధరించుచున్నాడు. చేసి చేస్సలు ఈతని యభ్యాసము. ఒకప్పుడేతడు చాకలిపని చేసి గోఖలేను మెప్పించినాడు. చెప్పలుకట్టి ఒకతెల్ల నెచ్చెలి కెచ్చినాడు. పాకీ పనికాని ఒకప్పుడు రవీంద్రునకున, శాంతినికేతనవాసులకును ఎంతో ఆశ్చర్యమును

* ఈయర్థికిని గురించి కొలదిమనములకు మన్ను మన రాధాకృష్ణు డేవననాడో గమనింపుడు:

An economic condition which doesn't offer secure and self-respecting employment to millions of young, brainy, educated and sensitive men and women, has no justification. It is absolutely necessary to bring about a radical revision of our present economic condition" తన తాత్విక జ్ఞానమును తన యంగరకాశేనాని మరియవాడు కాడు రాధాకృష్ణుడు. భారతావని ప్రకటన కితికై దుఃఖింపగల దొడ్డుమిషి రాధాకృష్ణుడు. దానికై ఆగ్రహించగల కిరుడు రాధాకృష్ణుడు. నేడేతడు ఆకుపర్జున పూజనీయుడై ప్రాచీనతీచీనశ్రమనకై శ్రమించి, పదంపడి స్వీయ నీమము క్రిత, మానవాత్మము క్రిత పాటపడనని జోష్యము చెప్పెదను. వేడిపెననునండి రలిన నూనెబొట్టలు రాధాకృష్ణు డెచ్చరించవచ్చు సంతప్రస్ఫురదయనునండి వెడలినది. నేటిదుస్థితికి రాధాకృష్ణుడు తననామగమను కేర్పొనినాడుకాదని "The Madras Mail" ఆతని నెల్లపొడిచినది. రాధాకృష్ణుడంటుండ, గాంధీయైన నీరుద్ధరిని పోగొట్టగలదా? ఈ దుస్థితిని కెచ్చికట్టిన కారణమును గునమాడునవి దేశస్వాతంత్ర్యమును, ఆనుకూల ప్రకంప పరిస్థితులును. రాధాకృష్ణుడు తాత్వికుడు, గాంధీ మహాత్ముడు; వీరు మాంత్రికులుకాదు. శాంతమునుద్బోధించు మహాపురుషులు. చేత సభికారము నందిననాడు వీరు దేశదౌర్భాగ్యమును మపుచేయగలరు. భారతనీమయంకయు నొక పెద్దకెయిల్ ఆననారు గాంధీ, ఒకపర్లలులు. రాధాకృష్ణుడును ఈకెయిల్లోని వాడే! మహావిద్వాంసుడైననీమి, కారాగారవాసి యేమిచేయగలడు? ఘోష పెట్టగలడు. కన్నీ రోడ్డుగలడు. విన్నపములు అధికారులచేసి సాకనపుడు, శాంతిమంత్రము వారికి తారకమంత్రము కానపుడు వారి హృదయ పరిరర్తనమానకై, తాను తెలుపుచుండు Inward renewal కై వేయిదేవులకు మొక్కుగలడు. అంతయే!

గలిగించినాడు. నేతకాడననియు, కర్నకుడననియు, ఎన్నికవలన హరిజనుడననియు మహాత్ముడు తెలుపుకొనుచుండును. *

గాంధీజీవలె కర్నకుడును, నేతికాడును కాగలగువాడు ప్రకాశము. కలమునుబట్టిజాలని ప్రకాశము చక్కగ హలమును బట్టగలడు. నేను కర్నకశ్రేత్రమే ధర్మశ్రేత్రమైన కురుశ్రేత్రమైనది. ఒకచేత నాగలిగి, రెండవచేత రాట్నమును బట్టు ప్రకాశము లేపటిమైతిమూల కాగలడు.

అంగ్రజాతి పునరుద్ధరణమునందినగాని భారత పునరుద్ధరణమునది పాట్లానలేదు. వంగీయులవలె భారత సమస్యలపై అంగ్రలు నేటికొకన్నుంచవలెను. ఈవిషయమునకు అంగ్రు లీపటలో నవగతులుకాలేదు. రేపు నెలకొను ఫెడరల్ విధానమున లోపము తెన్నో పొడ నూపును. అయినను, దానికతన ప్రశ్నోకజాతులును, ప్రశ్నోకరాష్ట్రములును ప్రామాఖ్యమందితీటును. అంగ్రజాతి తన ప్రశ్నోకవ్యక్తిత్వమును, ప్రశ్నోక ప్రజ్ఞను నిలుపుకొనవలెను అంగ్రులకు ప్రశ్నోకరాష్ట్ర మేర్పడిన

* మహాత్ముని గురుగంధీరప్రబోధముకతనను, మహాత్మిరదృష్టాంతమువలనను భారతావనియం దిద్దుత భావనంచలనము కలిగినది. ప్రజలమనసులు వికసించి నవకీవనసౌరభమును చలారించినవి. భీరువులై పడియున్న వారు పీరునై తలచెత్తిరి. ఆహింసాతత్త్వమును గుర్తించి అసిధారాగ్రతదీక్షకు గడిసి, 'అనంతవిజయము' ను పూరించి, అనంతిలమున ఆపూర్వదృశ్యమును ప్రదర్శించిరి. జవహరుపంథికుని పల్కులను పరిశీలింపుడు:

"It was this extraordinary stiffening up of the masses that filled us with confidence. A demoralized, backward, and broken-up people suddenly straightened their backs and lifted their heads and took part in disciplined, joint action on a country-wide scale. This action itself, we felt, would give irresistible power to the masses. We ignored the necessity of thought behind the action; we forgot that without a conscious ideology and objective the energy and enthusiasm of the masses must end largely in smoke. To some extent the revivalist element in our movement carried us on; a feeling that non-violence as conceived for political or economic movements or for righting wrongs was a new message which our people were destined to give, to the world." (Vide Pandit Jawaharlal Nehru's Autobiography Page 76.)

గాంధీజీ రాజకీయములకంటే తరలుచుచేతను, చిత్తశుద్ధిని మోతీలాలు మహాత్మాదలీ మున్నగు నవోద్యోగముమహాధికులు దివంగతులగుచేతను, కాంగ్రెసువాదు లందే ఆభిప్రాయభేదములు పొడనూపుటచేతను, కొందఱు శిష్టలవననారిదృష్టియే పదవులమీదను, ప్రేక్షకులైనను, నిరుదులదిక్కునను వ్రాలుటవలనను, పెద్దలయడుగుజాడల బట్టి చనుప్రజలందు నేడు నాటిదీక్షగాని, పట్టుదలగాని గోచరించుటలేదు. నిర్దిష్టనియమములపై హంసపాదులై గ్రాహకపుడు, ఏకాగ్రదృష్టికి భంగపాలు కలుగదా? విమర్శింపక ప్రజలు నేడేపాటకైనను అనుపల్లవివాడుచున్నారు. తొల్లింటి భావావస్థత్యమనుండి జరిపడుచున్నారు. తమనుజింపములమీది కంకణములను సడల నిచ్చుచున్నారు. ముందంజవేయకుమాట చికింపడుచున్నారు. దురదృష్టము. కాని మొయిలుపై కొంపుకాంతి తగ్గిస్తున్నది! భారతరాజకీయ దిగ్విలయమున జవహరు నేజిల్లుచున్నాడు! మహాత్మునివలెనొరుల కడగండ్లను తనవిజేసికొని, పరార్థతీవిద్రో, ఈతదాత్మగౌరవమునకు లిగోదకములు వదలినాడు. ఇట్టిత్యాగకలననే దేశ దౌర్భాగ్యము చచ్చితిరును. నేడుగాకున్న రేపైన భారతభాగ్యోదయము పొడనూపును. నాగేశ్వరరావు ప్రకాశము ప్రభువు తిట్టిత్యాగము. చెన్నరాష్ట్ర కాంగ్రెసు పార్లమెంటరీబోర్డున కిపు దాత దృశ్యమిది, ఈతడు కార్యదర్శియగుదా! వీరిపుకొభాగమున నిపుడు మహాత్మర కర్తవ్యముకలదు. తమ Manifestoలో కాంగ్రెసు వీరులు తమ గంధీరాజకీయములను వ్యక్తపఱచిరి. ప్రబాదృష్టియం దిది దివ్యత్యోక్తులై నెలుగొందుగాక!

గాని ఈయాశయము పూర్ణముకాదు. ప్రత్యేకరాష్ట్రమునందే ఆంధ్రపారస్వతము వృద్ధిపొందును; ఆంధ్రజాతి తక్కినజాతులవలె కొంతయభ్యున్నతి నందగలదు. ఒకే తల్లికడుపునపుట్టి, ఒకేజనని ప్రవృత్తియను గ్రోలితిమను విషయమును మఱువక తమరాష్ట్రమునకై ఆంధ్రులు ఆందోళనము సలుపవలెను. ఆంధ్రసమస్యకై ఆంధ్రమహాపురుషు లీడరులై శ్రద్ధవహింపవలెను. ప్రకాశముప్రభృతులు భారతరాజకీయములందు మునిగియుండిరి. వీరులందు వీరులైన ఏవురుమగ లెదుటనుండ “ద్రౌపదీకస్త్రాపహరణము” ఒకప్పుడు భారతభూమియందు ప్రదర్శింపబడెను. ఒకప్పుడు దానేతుశీతగమువలన రాజ్యవేలిన ఆంధ్రులు కట్టెదుటనిలిచియుండ, ౨ కోట్ల ౩౦ లక్షల ఆంధ్రవీరులు మనియుండ పండ్రెండువేల చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణముగల ఆంధ్రభూమిపై నొడులచేతులు పడినవి. కాలకమున ఆంధ్రభూమియందలి ముఖ్యభాగములు తిమిళులపాలబడును; కర్ణాటకవాసులచేత బడును. ఆంధ్రులకై మిగులు నేల కాపీసముం దగ్గ భాగముండును. తమరాష్ట్రమున కవచారము జరుగుచుండ నాంధ్రులు నిర్దురపోవుచున్నారు. తమ యాంధ్రత్వమును గుర్తింపక తమ మనుష్యత్వమునకు వీరు తలవంపులుబెచ్చుకొనుచున్నారు. ఇప్పుడైనను తమజాతి “థిక్” అని వీరు లేచినయెడల జరిగినఅవచారము బూడిదలోని యక్కరవట్లు అదృశ్యమగును. వంగీయులతో “వంశేమాతరం!” అని యావేశపూరితులై పలికిన ఆంధ్రులువారు “సోనార్ బంగ్లా!” యని కంతమెత్తిపలుకునట్లు “మాస్వర్గ-ఆంధ్ర” మని ఒక్కమాత్రమే మచ్చెప్పవలసిన బలికిరా? గుఱ్ఱులొనున్న ఒకనిద్వితాంధ్రులకు నేడు కొంత కడలికపుట్టినది. శ్రీయుత సునంద్ర శ్రీరామనృసింహంగారు సంవత్సరమునందే “ఆంధ్రనవరాత్రులు” జగుపువని మొరపెట్టుకొనుచున్నారు. ఊరేగింపులు, దీక్షాతోరములు, బహిరంగసభలు జరుగవలసిన ఘోషించినారు. ఈయుత్సవములు తొమ్మిదివారము వ్యవహరించినవి! పండుగనాడు కట్టె కొనినతోరములు నవమిడదినంతన పులుకున్నతెగిపడినవి! తమయందేజము సిద్ధించునంతదనుక తమకంకణముల నాంధ్రులువిప్పరాదని గ్రహించిరికారు. మనికట్టులపై నిని

మనియున్నంతకాలము తమనిశ్చయశక్తిని దూరింపరాదని యెఱిగిరికారు.

రాజకీయములందు విక్రమసింహులై విజృంభించిన యోధులు ఆంధ్రపునరుద్ధరణ మహోత్సవమున బాగ్దానవలెను. ఇట్టియుత్సవములు బహుళముగ వంగదేశమందు జరిగినవి. వంగరాష్ట్రరాజకీయములే పదంపడి భారతరాజకీయములైనవి. ఇందలిపరమార్థమును ఆంధ్రులు గుర్తించుట పాడి. ఇంటగలిచినగాని రచ్చనెవ్వరు గలువలేదు. ఆంధ్రధర్మమును నెఱపుకొనినవాడే మనము భారతధర్మము నిర్వహింపగలము. ఆంధ్రనాయకుల మనసులు స్థిరపడినపుడు, వారిలోసంఘీభావము పావనమైనపుడు, ఆంధ్రమాతదే సవారు ఆదరంపుజూడ్చి సారించినపుడు, ఆంధ్రప్రజలు కలయిక నెఱిగి చేసుకుకట్టుకొని వారిమోలనిది యెట్టిమడలకైన శిరమలాగ్గునుగ. యువకులుపృథు వారిమోలకు నటులలేదుచు వస్తురు! వారితో సర్వపక్షములను సహకరించి, ఏకగ్రీవముగ జాతీయగీతినాలాపింతురు!

ఆంధ్రవిక్రమసింహులలో నాంగ్రక్షసరియొక్కడు కదా! ప్రతిక్రియయందు తలమార్చి నేడీతడు ఆసేతుతు సారాధివలెను పరుసలెత్తుచున్నాడు. తనయోషికను, తన దైర్యమును, తన సాహసమును, తన శక్తిని, తన యుత్సాహమును కొంతకాల మితడు స్వీయజాతి పునరుద్ధరణమునకై వినియోగింపవలెను. కేవల ముండునిలిచిన నెగజాలనిక్రియయేది? ఈతడు శంఖమును పూరించి నంతన ఈతనిపైదోడులుమాడ శంఖములను బూరించుచు, నేటికురుక్షేత్రమున కేరుకొందురు.

దీక్షాశీవియైనప్రకాశము, స్వీయసీమకై పాసలు ప్రకాశము, నాలకునివలె పవిత్రప్రాయమైనప్రకాశము, అసిధారావ్రతమున నాటిజేతిన ప్రకాశము, మహాన్నతాళమునునకై తనతనుపున, కనయాముపును పరిత్యజింపగల ప్రకాశము ఆంధ్రపునరుద్ధరణమునకై, భావి భారతాభ్యుదయమునకై, మానవకల్యాణమునకై నవ్య శక్తితో, ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో, నిరుపమానస్ఫూర్తితో గడంగిన మహూర్తమున నాకలమును స్వర్ణపరిమల ముంచి, ఈతనిచరిత్రకు మణితనస్సేదెత్తును.

ఆడవలసిన అబద్ధం

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

అతని పేరుతో మనకు ప్రసక్తిలేదు. అది చాలా సామాన్యమైన పేరు. అపేరుగలవారు ఆంధ్ర దేశంలో అనేకమంది ఉంటారు. మాటవరసకు అతన్ని నేరికుబ్బారావు అని పిలుస్తాం.

ప్రతివాడికీ నీవమూత్ర వికారమైన తారుగోడ్ల మీద సుఖకరమైన మోటార్లలో ప్రారంభంకావటం ఆసంధనమే. కాని వారి అక్కడక్కడా అప్పుడప్పుడూ చదునుగా కనిపించకపోతే సామాన్యస్థితికి పిచ్చిఅయినా ఎత్తుకుంది, ఆత్మహత్య అయినా చేసుకుంటాడు.

సుబ్బారావు ఏవిధంగానూ అసామాన్యస్థితికి కాదు. సామాన్యమానవుడు చెయ్యలేనిపని అత నేదీ చెయ్యలేదు. అయినా అతని నీవమూత్ర ముళ్లకంచెల మధ్య ప్రారంభమై భయంకరమైన ఊబిలోకి తీసుకుపోయింది అతన్ని. రెండుసంవత్సరాలపాటు అతనికి పూర్తిగా మతిచెడిపోయింది ఇంకా రెండునెలలలో అతనికి మంచిదోసాలు వస్తున్నవనగా అతను ఆత్మహత్య కూడా చేసుకోజూచాడు. అందులోకూడా విధి తనకు విరుద్ధంగానే నడవాలా అని అతను చింతించాడు. అతని ఆత్మహత్యాప్రయత్నం జయప్రసంగం కాలేదు.

ఇంతకూ ఆరోజులన్నీ గడిచిపోయినై. ఇరవై మూడేళ్లు వార్ధక్యం కాదు. అందరిచేతనూ గర్హించబడే భీమాకంపెనీ ఏజంటుపని ప్రారంభించి సుబ్బారావు నెలకు నూరు, నూటయ్యైదై సంపాదనలో పడ్డాడు. అతని కిష్కణమూ కొరతలేదు. అతన్ని అందరూ ఎంతో దయతో చూస్తారు. లోపల ఏమనుకుంటావో ఈశ్వరుడి కరుణ. పైకి అతన్ని ఎవ్వరూ అసహ్యించుకున్నట్టు కనిపించరు.

ప్రపంచంలో ఇంతమంది గొప్పవాళ్లున్నారు—కళాపాణితులు, కాస్త్రజ్ఞులు, ఉపన్యాసకులు, రచ

యితలు—వాళ్ల జాబితాకు అంతులేదు. అనుదినమూ అతనికి కనిపించేవారిలో సహాయుని పేర్లు ఏదో కొరతంవల్ల ఆంధ్రదేశానికి బాగా పరిచయములైనవే. వారితో తనకు పరిచయం కలగటమే తనభాగ్యం అనుకునేవాడు సుబ్బారావు. అతని పే రెంత సామాన్యమైనదో అతనుకూడా అంత సామాన్యమే కద! అతనిచేత గొప్పవారికింద గణింపబడేవారి కంపెనీకి ఏహ్యంగా గోచరించే ప్రపంచం సుబ్బారావుకు చాలా ఆనందమయంగా కనిపించింది. ఇరవైమూడు సంవత్సరాలపాటు అన్నివిధాల ప్రాపంచిక సుఖాలకూ మూకుడై ఉండిన సుబ్బారావు తాను చిట్టచివరకు ఈ ప్రపంచంలో సుఖపడటం భగవంతుడియొక్క దయవల్ల ననీ, ప్రపంచం తనకు చూపిన ఆదరంవల్ల ననీ నమ్మాడే కాని తన ప్రజ్ఞ వల్ల ననీ అనుకోలేదు. ఇంతకాలమూ తన ప్రజ్ఞ ఏమి చెయ్యగలిగింది?

అతని కల్లా ఒక్కటేకోరిక—జరిగిన దంతా స్మరణకై నా రామాడదని. గతాన్ని అతను పూర్తిగా విస్మరించాడు; అందులో తన కేమీ మిగిలిలేదు—కనీసం అత నట్లా భావించుకున్నాడు.

పూర్తిగా రెండు సంవత్సరాలపాటు సుబ్బారావు తన కష్టదశకు మరిచి ఈమారన నీవితాన్ని ఆరంభించాడు. పాతన్నే హితుణ్ణి ఒక్కణ్ణి అయినా పోగొట్టుకోకుండా రోజూ కొత్తన్నే హితులను సంపాదించుకుంటున్నందుకు అతను చాలాగర్వపడేవాడు. ఆరోజు కాగోజు అతని ఆర్జనకూడా జాస్తి అవుతున్నది. కొద్ది రోజుల క్రితమే అతను వెనక తీసుకొన్న రెండువేల పాలనీకాక మరొక మూడువేలకు మరొకపాలనీ తన కంపెనీలోనే తీసుకున్నాడు. అదికాక అతని పేర బాంకులో ఒక వెయ్యిరూపాయల డిపాజిటుకూడా ఉన్నది. అతను ఎక్కువడబ్బు ఖర్చుపెట్టే మనిషి కాదు. మంచి

దుస్తులూ, మంచి ఆచారమూ, మంచి ఇల్లూ మంచి అతను కోరిందేదీ లేదు—ఒక్కటితప్ప, మంచిభార్య! అతని సామాన్యతను సహించ గల మంచిభార్య—అదీ అతను గాఢంగా కోరింది. అది అతనికి తీరని కోర్కె అయిపోయింది. అతనికి అందమనేదిహూడా తెలియదు పాపం. అతని స్నేహితులలో గొప్ప చిత్రకారుడొకడున్నాడు. అతను మగ్గముగ్గ వీచ్యకళయోషిప్రేమానుసరించి, “అహ! ఏమిసౌందర్యం!” అనేవాడు. ఆ సౌందర్యం ఎక్కడఉందో, దాని స్వరూపమేమిటో గ్రహించామని సుబ్బారావు విశ్వప్రయత్నం చేసిహూడా విఫలమైనాడు. సుబ్బారావుకు సౌందర్యవిహీన కలిగింతుమనే సదుద్దేశంతో ఆ చిత్రకారుడు “నీకు అందంగా కనిపించే మొహాలు నాకు చూపిస్తూ ఉండు!” అన్నాడు సుబ్బారావుతో. సుబ్బారావు చూపించాడు. చిత్రకారుడు నిస్సృహుడైనాడు. కాని ఆ చిత్రకారుడు ఒకపని చేయువలసిందే. సుబ్బారావు కళ్లకు అందంగా కనిపించిన మొహాల తాలూకు మనుష్యుల ప్రకృతి ఎటువంటిదో విచారింపించుకొనవలసింది. వారంతా సాగువులు, మంచివారికింద పరిగణింపబడదగినవారు!

సుబ్బారావు తనకు “ఆకన్న” లేదనే నిశ్చయానికి వచ్చాడు.

మరొక గాయకుడైన స్నేహితుడు సుబ్బారావుకు “ఆ చెవి” కూడా లేదని నిరూపించాడు. సుబ్బారావు దిగులుపడలేదు. తనను భగవంతు డట్లా సృష్టించాడు. అంతే!

“నాకు అందమైన భార్య అవసరంలేదు. నే నామెసౌందర్యం అనుభవించలేను. అప్పుడామెకు చాలా కష్టంగా ఉంటుంది. ఎన్నడూ ఎవరితోనూ పోల్చాడనిది, ఎప్పుడూ సంతోషంగా ఉండగలది, సులభంగా తృప్తిపడగలది, నన్ను చూసి ఆనందపడదని అయిన భార్య నాకు చాలు!” అనుకున్నాడు సుబ్బారావు. మరుగున అతనికి తనకోరిక గొంతెక్కుకోరిక కూడిరిగా కనిపించింది. ఎందుకంటే, రాజాధిరాజు క్షాత్రా అంతకన్న ఎక్కువకోరిక ఉండవలసరంలేనట్లు

కనపడ్డది. కాని అంతకన్న తక్కువభార్యతో తనకు సుఖం ఉండదని అతను గ్రహించాడు.

“ఈ కోరిక తీరని కోరికే. పోనీ, యావజ్జీవమూ ఇట్లాగే బ్రహ్మచర్యంలో ఉంటాను. ఒక నేతి గుబ్బా రావుకు ఒక్క-తీరనికోరిక ఉండటం అసహజమా ఏమిటి?” అని అతను నిట్టూర్పు విడిచాడు. భార్య కోసరం వాంఛించటమే తన మానుకుందామనిహూడా అతను ప్రయత్నించేకాదు. కాని అతని ప్రయత్నం లేకుండానే అది సమద్రతరంగమాదిరిగా అతని మీద విరుచుకుపడేది.

అన్నివిధాలా తను అసహ్యుడు కావచ్చును. కాని తనూ ప్రేమించేకత్తి ఉన్నది. తనహృదయం ప్రేమతో నిండి పొగ్గి కూడా పోతున్నది. తనకు ఆకత్తి నిచ్చిన ప్రకృతి దాన్ని సద్వినియోగంచేసే అధికారంకూడా ఇచ్చింది. తన తనకు తనభార్యకోసం—తనప్రేమకు నిజంగా పాశురాలయే స్త్రీకోసం—ఎందుకు వెతక కూడదు?

కాని అతను ఆ ఆశ్చర్యం ఎన్నడూ ప్రారంభించలేదు. అతని అంతరంగికస్నేహితులు ఒకరిద్దరు అతన్ని ప్రోత్సహించారు కూడాను. కాని అతను భార్యకోసరం ప్రయత్నాలుప్రారంభించలేదు. “ఇప్పుడు కాదు. నే నీంకా గట్టితీర్మానాని! రాలేకుండా ఉన్నాను.” అని అతను తప్పించుకునేవాడు. అతను ఖయూరీమనిషి. కాడని వారెరుగుదురు. అందుకని వారు అతని పంచేహానికి కారణం ఉంటుందని నమ్మి పోతున్నారు.

కోజులు గడిచినై.

ఒకనాడుదయం అయిదుగంటలకు అతను పక్కాగా లేచి కూర్చున్నాడు. కిటికీలోనుంచి చక్కని చల్లగాలి వీస్తన్నది. కిటికీబయట ఉన్న ఒక చిన్న పూలమొక్క అతన్ని చూసి నవ్వింది.

“నసంతకాలంవచ్చింది!” అన్నది పూలమొక్క. “నాకోసరం కాదు!” అనుకుని సుబ్బారావు తల అడ్డంగా తిప్పాడు దీనంగా భయవల్లన నవ్వుతూ.

అతను లేచి కాలకృత్యము తీర్చుకుని స్నానం చేసేటప్పటికి అతనికి పనిచేస్తున్న కుర్రవాడు ఇల్లు చిమ్మి కాఫీహోటలుకు పల్లి అతనికి కావలసిన ఫల హారము, కన్నాకన్నా పోప్టాఫీసునుంచి ఉత్తరాలూ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టాడు.

అనాడు అతనికి రెండే ఉత్తరాలు వచ్చినై. ఒకటి ఫీమాకంపెనీనించి. ఆ ఉత్తరం చూసి గుబ్బారావు అమితఆశ్చర్యపడ్డాడు. కంపెనీవారు అతన్ని చాలాసహస్యమైనటువంటి ఒకపనిమీద నియోగించారు. అంతకుపూర్వం ఎన్నడూ అటువంటివి అతనికి జరగ లేదు; గునిషి చాలా కంగారుపడిపోయినాడు సంతోషంతో.

అకంగారులోనే రెండో ఉత్తరం తీసి చదవటం మొదలుపెట్టాడు.

“‘చిరంజీవి’...కంపెనీవారు ఇంతమంది ఏజంట్లలోనించి తన్నే ఎంచుకు ఎన్నుకున్నావో...‘నీకు చాలాఆశ్చర్యం కలగవచ్చును’...అయితే తనతో కంపెనీ వారు చాలా తృప్తిపడ్డారన్న మాట. లేకపోతే తనయందు వారి కంత నమ్మకం... ‘మీ మామగారిని త్షమించలేకపోయినా అయిన ఇప్పుడు చచ్చి స్వర్గాన’ ఇది మంచి అరకాళం. ఈ దెబ్బతో తన్ను కంపెనీ వారు ఏజంట్లలో ఏజంటుగా పాఠేసివా ఆశ్చర్యం లేదు”

ఉత్తరమంతా పూరిచేసి నతరువాత తనకు అందులోని సారాంశం ఈవత్కృతమైనా బోధపడలేదని గుబ్బారావు కనుక్కున్నాడు. అతను కాస్త మనస్సు నిలకడ చేసుకుని ఉత్తరం ఒక్కసారి పైనించి కిందకి చూశాడు. అడస్తూరి ఎవరిదీ? కింద దస్కతు చూశాడు. “వెంకటరమణయ్య” అని ఉంది. ఎవరి వెంకటరమణయ్య?

బాగర్తగా ఉత్తరం మొదట మొదలుపెట్టి తిరిగి చదవటం మొదలుపెట్టాడు.

“చిరంజీవి నేటి గుబ్బారావును (ఫలాని) వెంకటరమణయ్య పుత్రపాత్రాభివృద్ధిగా ఆశీర్వదించి వ్రాయు నది. ఈ ఉత్తరం చూసి నీకు చాలా ఆశ్చర్యం కలగ వచ్చును. నీ మామగారు పదిసంవత్సరాలక్రితం చని పోయినప్పటినించీ నీ భార్య అయిన నీతారామమ్మను నేను పెంచుతూ వచ్చి నాను గనుక నేను నీకు మామగారి కుల్యడను, తండ్రికంటివాణ్ణి. నాకు నీ మేలున్నూ, నీ భార్య మేలున్నూ తప్ప మరేమీ ఎక్కువకాదు. నీకు నీ మామగారు చాలా అపకారము చేసినమాట వాస్తవమే. కాని నీ భార్య చాలా మోసగరాలు. పెంచిన మమకారం కావచ్చును. నాకు నాకుమార్తై కంటే ఉత్తమురాలు కనిపించను. నీవు నీమామగారిని త్షమించి లేకపోయినప్పటికిన్నీ పిల్లదాని అమాయకత్వము చూసి దాన్ని నీ భార్యగా తిరిగి స్వీకరించమని నేను

“బాగర్తగా ఉత్తరం తిరిగి చదవటం మొదలుపెట్టాడు.”

నిన్ను పెద్దవాడనో చిన్నవాడనో ప్రార్థించుతున్నాను. మా నీక నాయందు ఎంత ప్రేమగల దయచప్పటికీ దాని మనస్సు భర్తమీదికి పోతున్నదని నాకు తెలియవచ్చి నది. అది సహజమే. నేను మిమ్మల్నిద్దర్నీ కలవలసిన బాధ్యతను గుర్తించినవాడనై, నీవు నా సలహాను అతిక్రమించని నమ్మకూ, పిల్లలు తీసుకుని బతులుదేరు శున్నాను. శేపు ఉదయం తొమ్మిదిగంటలకు మా కొరకు నిశ్చించుచుండేది.

వెంకటరమణయ్య.”

ఆ ఉత్తరంచూసి అతను అమెరి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. మరిరెండుసార్లు చదివి చూసివా ఆ పుటలన్నీ లక్కడై ఉన్నాయి. ఉత్తరం తనది అవునో కాదో అని కవరుమీద దిరునామా చూశాడు. ఉత్తరం తనదే. ఆ ఉల్లోనే మరొక నేతిసుబ్బారా వున్నమాట నిజమేకాని ఆయన ఇన్నూరెన్ను ఏజంటూ కామా, ఆయన డెబ్బయి అయిళ్ళవాడుమాదానూ. ఈ ఉత్తరం ఆయనది కావటం అసంభవం. ఉత్తరం తనదే. అయితే?—

ఎరిమిదయింది. ఇంకోగంటలోవస్తాడు ఆ వెంకటరమణయ్య, నీ తారామమ్మ! నీ తారామమ్మ-సామాన్యమైన పేరే.

సరిగా తొమ్మిదీ అయిదింటికి బండ్లి వచ్చి సుబ్బారావింటిమం దాగింది. ఆ బండిలోనించి ఒక నలభై సంవత్సరాలవయస్సుగల ఒక పెద్దమనిషి, అంతే వయస్సుగల ఒక వితంతువూ, ఒక ఇరవై సంవత్సరాల వయస్సుగల ఒక పిల్లా దిగారు; లోపలికి వచ్చారు.

సుబ్బారావు మర్యాదగా లేచి నుంచున్నాడు. అతనికి మాట్లాడటానికి ఏమీ కనిపించలేదు. అత నా ప్రయత్నంకూడా చెయ్యలేదు.

“నీ భార్యను నీకు వప్పగించాం నాయనా. మాపని అయిపోయింది. ఇక నీయిష్టం, అవిషయమే!” అన్నది వితంతువు.

వెంకటరమణయ్య—మరి ఆ పెద్దమనిషి వెంకటరమణయ్యగారే అయిఉండాలి—సుబ్బారావును సమీ

పించి బలవంతాన దుఃఖం ఆత్మకుంటున్నవాడల్లే “అపిల్లమీద నాకున్న ప్రేమ నీకిప్పుడుండదు. నైగా నీమామగారు చేసిన పాడుపని నిన్ను కొంత కలవర పెట్టిపూడా ఉండాలి. అందుచేత నీ భార్యమీద నీకు చప్పర ప్రేమ పుట్టకపోవచ్చును. కాని అపిల్లను నీచాతకయినంతవరకు దయతో చూస్తానని నాకు వాదానం చెయ్యి. నీకోసం చాలకోజులనించీ తపిస్తున్నది, అది నేను అడవలిసినమాట కాకపోయినప్పటికీ. నీ భార్యను ఏలు, మాను. నేను నిన్ను నిర్బంధించలేను. కాని ఏమిటంటే గాని దాని మనసు నొప్పించవద్దు. అది చాలాకష్టం.” అని ఆ పెద్దమనిషి చెయ్యి చాచాడు.

సుబ్బారావు మరుమాట్లాడకుండా తన చెయ్యి అంచుచాడు.

వెంకటరమణయ్యగారి దైన్యం తాత్కాలికంగా ఒక చిరునవ్వునో కప్పబడినట్లయింది.

“నువు మంచివాడల్లే కనిపిస్తున్నావు నాయనా! జరిగినంతా మరిచిపోగలిగితే నువ్వు నీ భార్య చాలా కుఖపడతారని నాకు ధైర్యం ఉంది. నీకే చెప్పివని తల పెట్టిం దనుకున్నాను. అది పొరపాటే!”

సుబ్బారావు అప్పటికీ ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతని మొహం చాలా శాంతంగా ఉంది కాని అతని మనస్సు అనివార కన్నమా ఆలోచించనంత విగతతో ఆలోచిస్తున్నది. ఇక ఆ వెంకటరమణయ్య గారూ, ఆ వితంతువూ చెల్లిపోతారు. అపిల్ల—ఎంత అందమైన మొహం!—అపిల్లా తనూ అయిపోతారు. అప్పుడు తను ఆ మెలో మాట్లాడక తప్పదు. ఏమాట్లాడాలి? ఏట్లా మాట్లాడాలి?

“ఇక నేం చెల్లివస్తాం అబ్బాయి.” అన్నాడు వెంకటరమణయ్య. ఆయన పెంపుకుమాకురు వంక తిరిగి, “నీకోసం సెరవేర్చాను తల్లీ. నువ్వు నీ భర్తా తరచు వచ్చిపోతూంటే నేను సంతోషిస్తాను. నిన్ను భగవంతుడు కుఖపెడతాడు” అన్నాడు.

అపిల్ల చెంగు అడ్డం పెట్టుకుని ఏడవటం మొదలుపెట్టింది. వెంకటరమణయ్య మొహం చూస్తే సుబ్బారావుకు హరితేసింది.

చిట్టచివరకు వెంకటరమణ గృహ, విరంతులూ వెళ్లి పోయినారు. సుబ్బారావుగంటే గుబుక్కు మన్నది.

నీతారామమ్మ దుఃఖం దిగమింగి కళ్లు తుడుచు కంటూ ఒక్క సారి అతనివంక చూసింది. అతను ఆమె వంకనే చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

ఆమె కళ్లునలవటం పూర్తిచేసి పరధ్యానంగా వాకిలివంక చూస్తూ తన బ్రంకుపెట్టెమీద ఆసీనురాలయింది. అతనుకూడా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అతని కళ్లు ఆమెమొహంమీదే ఉన్నాయి.

“ఎంత అందమైన మొహం!” అనుకున్నాడు సుబ్బారావు. “ఎంత అందమైన కళ్లు!” ఏలాభం—తను అందం అనుకునేది నిజంగా అందంకానప్పుడు? ఎవడికి కావాలి అందం—అసలు అందం? అనుకున్నాడతను మళ్లీ—కొంచెం కోపంగా. ఇదే అందం! ఇదే చక్కదనం—కందమంది ఇంకొటి చెప్పినాసరే!

అతని ఆలోచన చూడతూ చిందరవందర అయేటట్టు నీత పెద్దనిట్టూర్పు విడిచింది. ఆమె వెంకటరమణ యగ్గనుగురించి విచారిస్తున్న దని కనిపెట్టి అతను “చాలా మంచివాడు పాపం!” అన్నాడు.

ఆమెమొహానికి ఒక్కచెలుగు వచ్చింది. ఆమె చప్పున తన విప్పారిన మొహం అతనివైపు తిప్పి “మానాన్నకాదూ?” అన్నది.

సుబ్బారావు అవునని తల ఊపాడు. ఆతరవాత నీత తన తండ్రినిగురించి ఆలోచించటం కొంత తగ్గించి సుబ్బారావును గమనించటం మొదలుపెట్టింది.

“మీరుకూడా మంచివారే పాపం. నామొహం చూడటానికై నా ఒప్పుకుంటూ రనుకోలేదు మానాన్న—మా అసలునాన్న—చేసిన చెధవపనికి.”

ఆతరవాత కాస్తేపు ఇద్దరూ మానంగా ఉన్నారు.

“అయితే నీ పేరు—నీతారామమ్మ?” అన్నాడతను.

“నా పేరు మరిచిపోయినారా?” అన్న దామె నవ్వుతూ. “నేను మీపేరు మరిచిపోలేదు...నన్నెవ్వరూ అంత పొడుగున పిలవరు. నీత అని పిలుస్తారు...నేను మిమ్మల్ని చివరిసారి చూసినప్పుడు నాకు ఏడు, కాదు ఆరేళ్లు. మీ రప్పు డెట్లా ఉండేవాణో కూడా నాకొక కళ్లకు కట్టినట్టుంటుంది.”

“నేను మారానా?”

“మారలేదా?”

“నీ కిప్పుకు నే నెవరో పరాయివాడల్లే కనిపించటం లేదా?”

“మీ రొకా అట్లాగే ఉంటారని అనుకున్నానా ఏమిటి? మరిఉంటారని నే నెట్లాగో అనుకున్నాను. మీ రిన్ని సంవత్సరాలనించీ నన్ను ఒక్కసారిఅయినా తలవలేదా?”

“నువ్వు నన్ను అట్లా అడిగి లాభంలేదు. నాకు ఈరెండు నూడు సంవత్సరాలనించీ జరుగుతున్న విషయాలే జ్ఞాపకం ఉన్నాయికాని అంతకు పూర్వం ఏం జరిగిందో ఏమీ జ్ఞాపకంలేదు.”

“నిజంగానా?” అన్నది నీత ఆశ్చర్యంతో. “అయితే మీకు మానాన్న నాలుగేళ్ల వయస్సుగల చెధవపిల్లను పెల్లిచెయ్యటంకూడా జ్ఞాపకంలేదా?”

“అట్లా అడిగి లాభం లేదన్నాను కాదూ? నేను పరాయివాణ్ణుకొని జరిగిందంతా చెప్పు.”

“చెప్పేటందు కేమంది? నన్ను కని మా అమ్మ చచ్చిపోయింది. మానాన్న వ్యాజ్యాలకోసరం ఆస్తి యావత్తూ తగలపెట్టి చివరకు నామూడోదేట నన్నొక ముసలివాడి కిచ్చి పెల్లిచేసి ఆయనపంచను పడిఉన్నాడు. ఆముసలివాడు ఒక్కసంవత్సరంలోగాచచ్చిపోయినాడు. మానాన్న కాకాస్త అండా పోయింది. దూర దేశంవెళ్లి నన్ను మరొకరికిచ్చి పెల్లిచేసి మళ్లీ డాతరి అండనన్నా చేయడామని ఆయనకు దుర్బుద్ధి పుట్టింది. పూరిలో మీనాన్నగారు తగిలారు. అప్పటికి మీకు ఏ డెమిదేళ్లు కుంటాను. మానాన్న మీనాన్నగారిని

యెట్లాగో ఒప్పించాడు ముద్దరికి పెళ్లి జరపడం విషయమై. మీనాన్నగారికి మానాన్న చెప్పిన జోళ్ళంలో మరి కలిగి తనకు మరకం సమీపించిందని నమ్మి అట్లా చేశారు. ఆ తరువాత ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు గడిచినై. ఈలోపుగా మీనాన్నగారికి విజయనగరం ఆస్థానంలో పనికుదిరింది. అక్కడే నామొనటి పెళ్లి సంగతి బయటపడ్డది. అప్పుడు మీనాన్నగారూ, మీనాన్నగారూ మాయింటికి ప్రయాణమై వచ్చారు. మానాన్నను ఆన కలసినమాటలన్నీ అని తెగ తెంపులు చెప్పి వెళ్లిపోయినారు. నే నదే మిమ్మల్ని కిందటిసారి చూడటం.

“ఆ తరువాత మానాన్న కొద్దికాలానికే చనిపోయినాడు- వీధిలో. నన్నప్పుడు మాయానాన్న దగ్గరికి తీసి వెంచటం మొదలుపెట్టాడు. ఆయనకు పాపం ల్లు లేరు. నన్ను తన కూతురికన్న ప్రాణంగా పెంచాడు, పెద్దదాన్ని చేశాడు. చదువు చెప్పించాడు. ఉన్నంతలో నా కోరికలం లేకుండా చూశాడు. ఆయన నా కెంత తండ్రిమాదిరిగా ఆయిపోయినాడంటే ఆయనకు నే నిప్పుడు కృతజ్ఞురాలినిగా ఉందామని ప్రయత్నం కూడా చెయ్యలేను. మీ కర్థమాకుం దకుంటాను.”

సుబ్బారావు తల ఊపాడు.

“నాకు మళ్ళీ పెళ్లిచేస్తా నన్నాడు మానాన్న- ఈనాన్న. నేను ఒప్పుకోలేదు. నాసాటివారంతా వారివారి భర్తలతో చక్కగా కాపరంచేస్తూ పతి వ్రతాధర్యం నెరవేరుస్తున్నారు. నేనుమాత్రం ఎందుకు చెయ్యరాదు? ఎప్పుడో మానాన్న నా కొక అవాఙ్మయైన పెళ్లి చేశాడు కనుక నేను ఆధర్యానికి దూరం ఎందుకైపోవాలి? వయస్సు వచ్చినతరువాత నేను జుర్రోకభర్తను ఏరుకుని ఆయనతో కాపరంచేస్తే ఆండులో గొప్ప ఏమిందీ? ఆపని ఎవరైతే అయినా చెయ్యగలను. వైగా ఇప్పటికాలపు పెళ్లి చేసుకుని పతివ్రతాధర్యం అంటే అంతా నవ్వుతారు. మొగుడికన్న మొగుడి స్నేహితులను ఎక్కువగా చూడటం ఇప్పటి ఘావనల్లే ఉంది. నాకది రుచించదు.

“నీభర్త నిన్ను ఏలకపోతేనో?” అని మానాన్న నన్నుభయపెట్టేవాడు. పతివ్రతాధర్యానికి అనేక అడ్డం రావు. నేను నాభర్త వాకిలి కుక్కగా ఉండితయినా నాధర్యం నేను నెరవేర్చగఁనని సమాధానం చెప్పాను.

“నేను తెలియనితనంచేత మాట్లాడుతున్నానని మానాన్న చాలాకాలం సందేహించాడు. ఆ తరువాత నా మొండిపట్టు నేను వదలనని గ్రహించి మీకోసం వెతికించటం మొదలుపెట్టాడు. నేను చెప్పగల విషయాలు బహుకొద్ది. నాకు మీ నాన్నగారి కేరకూడా జ్ఞాపకం లేకపోయింది. మానాన్న పూరిలోనూ విజయనగరంలోనూ కొంతకాలం విచారించిన తరువాత మీ ఆలోచన దొరికింది. ఆ తరువాత మీరు ఎక్కడెక్కడ ఎప్పుడెప్పుడు నన్నాగో క్రమంగా అంతా ఆరాతీశాడు మానాన్న. మీసంగతి తెలిసినతరువాత నేను మిమ్మల్ని చూడాలని ముళ్లమీద ఉండసాగాను. అందుచేతనే మానాన్న మీకు అంత ఆవ్యవధిగా ఉత్తరంరాసి బయలుదేరాం. మానాన్న, పాపం, నామనకు బాగా కనిపెట్టగలడు.”

సుబ్బారావు కొంతసేపు మానంగా ఉండి, “నీ పతివ్రతాధర్యం చాలా చిత్రంగా ఉంది. నాకు ఆపతివ్రతాధర్యంలో ఎక్కువనమ్మకంలేదు.” అన్నాడు.

“మానాన్నకూ లేదు. నాకున్నది!”

ఆమాటకు అప్పీలే లేదు.

“మీరు నిజంగా చెప్పండి. ఈ విషయం లేనీ మీకు జ్ఞాపకంలేవా?”

“నువ్వు జ్ఞాపకంచేస్తుంటే నాకు ఒక్కొక్కటే లీలగా జ్ఞాపకంరస్తున్నట్టున్నది.”

“మీ రెట్లా మరిచిపోయినానో నేను ఊహించలేకుండా వున్నాను.”

“అయినా ఒకటి జరిగిందిలే. మూడునాలుగేళ్ల కిందట నా కొక పెద్దజబ్బు చేసి ఆజబ్బులో మరిచిపోయింది, పెనకటివి బాగా జ్ఞాపకంరావు.”

పదిగంటలకు పనిచేసే కుర్రవాడు వచ్చి వారి సంతాపమును అంతరాయం కలిగించాడు.

“హోటలునించి భోజనం ఇద్దరికీ తీసుకరారా!” అన్నాడు సుబ్బారావు వాడితో.

వాడు చాలానేపు సీతవంక మాన్తూ నిలబడి మాట వినించుకోక చివరకు చివాట్లు తిని టిఫినుకొరియరు తీసుకుని వెళ్లాడు.

“సాయంకాలంనంచీ నేనే వంటచేస్తాను. నాకు ఇంటిపనులు చెయ్యటం చాలాసరదా” అన్నది సీత.

ఇంట్లో ఆడది తిరుగుతుంటే అదొక శోభగా ఉంది. తన కోరిక భగవంతు డీవిధంగా తీర్చదలుచుకున్నాడా? అతని కామాట అనుకుని ఏంత్పట్టి? ఇప్పుడీ సీతను ఏం చెయ్యాలి? నూరు మాట్లాడకుండా స్వీకరించాలా? అండుపల్ల తనకు చాలా గుళుం చేకూర్చేట్టే కనిపిస్తున్నది. దానికి త వెళ్లా ఆర్జునపుతాడు? ఆమె తనమీద చూపుతున్న ఆకేతు తను ఆమెభర్త అనే నమ్మకంతోనే. నేను సీత భర్తను కాను అని చెప్పితే ఈ సీతే తనవంక ఎట్లా చూస్తుంది?

ఇటువంటి క్లిష్టపరిస్థితులు తనకే వస్తనా, లేక అందరికీ ఇంటేనా?

ఎంత విచారించినా ఓర్వతో రాగలదానికీ ఎదురుచూడటం తప్ప గర్భంతరం కనిపించలేదు.

మరిషింకనిపెట్టి ఉండటంలా సీత ఎంత నేర్పరి! తన అవసరాలన్నీ చెప్పకుండానే అట్లా గ్రహించి తనకు పరిచర్యచేసే మరిషి తన కన్నమా ఉండిఉండలేదు. అటువంటి భార్య ఉంటే కొంప భూలోకస్వర్గం అనిపించదా?

తనను చూసి సంతోషంగా ఉండకుండా ఉండలేదు. తన చూపు ఆమెచూపుతో కలిసినప్పుడల్లా తిప్పక నవ్వుతుంది. తనకు కిందిత్తు అసంతృప్తిగానీ, కష్టంగానీ కలిగినట్టు కనిపిస్తే చాలాఅపరాధపడుతుంది.

ఇదంతా ప్రేమా?

పతివ్రతాత్వమా, కొంపతీసి!

అందరు భార్యలూ—పాతివ్రత్యంలో నమ్మకం ఉన్న భార్యలు—భర్తలను ఇట్లాగే చూస్తున్నారా? చూస్తే ఆభర్తలంతా తనసూదిగా సంతృప్తి చెందుతున్నారా భార్యలతో? అనుమానాస్పదం.

ఇది పతివ్రతాత్వం కాదు, ప్రేమే!

అయితే ఏమీ ఎరగని తనను సీత ఎప్పుడు ఏవారణంచేత ప్రేమించటం మొదలుపెట్టినట్టా!

సీత అతనికి అర్థంకాలేదు.

ఆమెమీద మాత్రం అతనికి ఆక్షణాని కాటుకం ప్రేమ పుట్టుకురావటం మొదలుపెట్టింది. ఒకటిచెండు గోసల్లానే అది పెద్దప్రవాహమై ఉండును—అదుగడుగుకూ అతన్ని ఇటువంటి సంకయాలు బాధించక పోలే.

ఏమిటి నన ప్రారబ్ధం? తన కోరిక ఎంతనై పుణ్యంతో తీర్చాలా అంతనై పుణ్యంతో తీర్చాడు భగవంతుడు. అతనికి భార్యమీద మనస్సుపోయినా ఇప్పుడతను ఏమిన్నపిల్లనో చేసుకోవటం అసంభవం. పెద్దపిల్లను చేసుకుంటే ఆపిల్ల అన్నివిధాలా తన కోరిక రకంకాదని అనుమానం. (పెద్ద అయినతరువాత పెల్లిళ్లుచేసుకునేవాళ్ళూ, పునర్వివాహం చేసుకునే విధం తువులూ ఎట్లా అయినా కాస్త గడుగుగా ఉండదూ?) తనకోరిక ఎంత గొంతెమ్మకోరికో అది తీరేవరకూ తెలిసి రాలేదు. ఇప్పుడు?

ఒకసారి పంపెట్టుకుని ఈవిషయం సీతతో తర్కించాడు.

“సీతా, నీకు నామీద ఎంత అభిమానం?”

“మీకు నిజంగా నమ్మకం ఉందా?” అన్నది సీత నవ్వుతూ.

“నాకు కళ్ళూ చెవులూ, లేవా? అయితే నాకొకటే ఆకర్షణం.”

“ఏమిటది?”

“ఎందుకు నీ కా అభిమానం నన్ను చూస్తే?”

“చేతుకున్న భర్తగారు కాదా?” అని సిగ్గుపడ్డ దానల్లే నీత తలవంచుకుంది.

అతని మనస్సు చివుక్కుమన్నది.

అతరవార ఎన్నిసార్లు డిగినా నీత అక్కడి దాకా వచ్చి ఆగిపోయేది.

మూడురోజులు గడిచినై. నీతకు ఏం చెయ్యాలో అతనికి తెలియనేలేదు. అతను ఆమెకు గణండ్గిరి గాకూడా వెళ్లకుండా ఈమూడురోజులూ గడిపాడు. ఆమె అందుకు చింతించినట్టు కనపడలేదు. కాని తను ఏక్షణం చేతులుచూస్తే అక్షణం ఆమె తనదగ్గిరికి పరిగెత్తుకుని వస్తుందని అతనికి నమ్మకమే. ఆమెకళ్లలో ఒక్కొక్కసారి అంత అమరాగం కనిపించేది.

అంతా తన భర్తమీద!

కంపెనీవారి డిగ్గిరనించి ఉత్తరంవచ్చి మూడు రోజులయింది. ఆవిషయం అతను తగిన చర్యతీసుకోనే లేదు. నాలుగోనాడు ఉదయం ఆపనిమీదే బయలుదేరాడు. అతను భోజనానికి వచ్చేసరికి ఒంటిగంట కావచ్చింది.

అతనికోసరం నిశ్చిత్తున్న ముగ్ధిమాదిరిగా నీత నవ్వుతూ ఎదురవచ్చి ఆమె విప్పిన కోటూ, చొక్కా తీసుకుంటూ “ఇంత ఆలస్యం మయిందేమండీ? పాపం, పొద్దున కాఫీహోటల్లో తినింజేనా?” అన్నది.

అతను వినుపించుకోలేదు. అతని భోగట్టా ఫలితాలు మహా భయంకరంగా పరిణమించేట్టు కనపడుతున్నై. ఇద్దరు ముగ్గురు పెద్దలకు జైలుప్రాప్తి కలిగేట్టు కనపడుతున్నది. కొన్ని విచిత్రములైన విషయాలు బహుబహుశా మరీకొన్ని త్వరలో బహుబహుశా నున్నై. సుబ్బారావుమన స్పృహ ఆవిషయాలమీదనే ఉంది.

నీత అతను తన్ను గమనించకపోవటం చూసి ఇంతమొహం చేసుకున్నది. అతను పరధ్యానంగా స్నానం చేశాడు.

నానికీ చెల్లాడు. భోజనానికి వచ్చినప్పుడు కూడా అతని మన స్పృహతో ఉన్నది.

అతను భోజనం చేస్తూ అకస్మాత్తుగా తలఎత్తి “ఈకూర ఎంత బాగా కుదిరిందీ!” అన్నాడు.

నీత మామూలుఅలవాటుచొప్పున నవ్విస్తట్టు నవ్వలేదు. ఏమాత్రమూ తడిగాఉన్నట్టు కనిపించే కళ్లు అతనినైపు తిప్పి మల్లీ నేలవంకచూస్తూ ఉరుకుంది. ఆమె కిందిపెదవి ఏమాత్రమూ వణుకుతూ ఒక్కసారి ఆమె వైపులువరుసకిందికి వెళ్లివచ్చింది.

“నీతా!” అన్నాడు సుబ్బారావు ఆదుర్దాగా.

ఈసారి నీత తల ఎత్తినప్పుడు ఆమెకళ్లు పువ్వుగా తడితో మెరుస్తున్నై.

“ఏమిటది? ఎందు కట్లా ఉన్నావు?” అన్నాడతను ఆదుర్దాగా.

“నే నెట్లా ఉన్నాను? మీకే ఎందుకో నామీద కోపం వచ్చింది. నేను ముందు భోంచేశాననో ఏమో! ఇక ఎవ్వరూ భోంచెయ్యకు లెండి!” అన్నది నీత.

సుబ్బారావు పొంగిపోయినాడు. అక్షణంలో అతను ఆ ఎంగిలిచేస్తోనే లేచివచ్చి ఆమెను గట్టిగా కాసిలించుకుని ఎందుకు ముద్దు పెట్టుకోలేదో అతనికి తెలియదు ఈనాటికీ. ఇది ప్రేమే! ఇది చాదస్తం కాదు. అయితే తనకంటే ముందు భోంచెయ్యకు.

అతను మృదువుగా “నే నేదో ఆలోచిస్తున్నాను. నాకు నీమీద కోపం వచ్చిందని ఎందుకు నీకంత అనుమానం?” అన్నాడు. అతని మొహంకూడా సంతోషంతో వికసిందింది. “నావిషయమై నీ కంత ఆరాటం ఎందుకు నీతా!”

నీత జంకుతూ సమాధానం చెప్పింది.

“ఎందు కట్లా అడుగుతారు? నేను మీభాగ్యను కామా?”

అతనికి మొహం చిరునవ్వు కుడిచేసినట్టు చూయమయింది. అతను మానంగా తలవంచుకుని భోజనం పూర్తిచేశాడు.

“అ ఎంగిలిచేతోనే లేచినచ్చి ఆమెను గట్టిగా కాగిలించుకుని ఎందుకు.....”

అతినివెంట ఆమెకూడా వచ్చింది గదిలోకి.

“నేను అజ్ఞానరాలిని. నావల్ల తప్పులుంటే క్షమించండి. నాకు మీరు సంతోషంగా లేకపోతే చాలాకష్టంగా ఉంటుంది. నేను మీ కెట్లాగో ఉత్సాహ భంగంచేశాను. నాకు చాలాకష్టంగా ఉంది—” పై న మాట్లాడలేక నీక చీరెకొంగుతో కళ్లు తుడుచుకో సాగింది.

చప్పున సుబ్బారావుకు వెంకటరమణయ్య స్ఫుర తుచుచున్నాడు. తరువాత ఆయన చివరచెప్పిన మాటలు అతనిచెవిలో మోగినై. ఆయన వద్దన్న ఒక్కపని చేస్తు న్నాడు తను. ఆమెను హింసిస్తున్నాడు. ఆమె తన భర్తను ప్రేమించింది కనక తన ఆమెను హింసిం చాలా? ఆమె తనకు చూపుతున్న ప్రేమకూ, చేస్తున్న నేవకూ ఇదా బహుమతి?

“చూడు, సీతా. నన్ను నాలుగు కోజాలపాటు గమనించకు. నే నీవ్వు బొక పనిలో ముణిగిఉన్నాను. నేను పరధ్యవంగా ఉన్నా, చిరాకుగాఉన్నా తప్పు నీమీద వేసుకోకు. సరేనా? నాకు నీమీద ఏకారణం చేతా కోపంరాదని నమ్ము. అంతకన్న ఇప్పుడేమీ చెప్పలేను. నువ్వుట్లా అనవసరంగా చింతించటం నాకు చాలా కష్టంగావుంది,” అని అతను ద్రెస్సు వేసుకుని బయటికి వెళ్లి పోయానాడు.

సుబ్బారావు చేసిన భోగట్లా ఆతనికి వారం కోడాలు పట్టింది. ఆతరవాత ఆపనిమీదనింది అతన్ని తప్పించి చెయ్యకలసినదంతా కంపెనీవారే చేశారు. అవి వరాలన్నీ పత్రికలలో కాలక్రమాన ప్రకటించబడినై.

ఒక్కసారిగానే తన జీవితంలో అడుగుపెట్టిన రెండు సమస్యలలోనూ ఒకటి తృప్తికరంగా ఒక ఒడ్డు చేర్చి రెండవదానిచైపు తిరిగాడు సుబ్బారావు.

నిజానికి చెయ్యిమందిలో తొమ్మిదివందల తొమ్మిదివందల మైచిల్లరకు ఇది సమస్యేకాదు. తను చెయ్యవలసిందంతా ఏమిటంటే మారు మాట్లాడకుండా సీతను స్వీకరించటం. అందులో తప్పేమీ లేదు. మైచిల్లర అది ఉభయాలకూ చాలా శృష్టికర మైనటువంటి ఏర్పాటుకూడానూ! కాని—

అక్కడే సుబ్బారావుకు చిక్కు వచ్చింది. అట్లా చేసి సుబ్బారావు సీతతో నిజమైన సుఖం ఒక్కక్షణం అనుభవించలేదు. ఆమెకు తనమీద ప్రేమ ఉన్నదని సంపూర్ణంగా విశ్వసించటానికి తనకు ఎంతమాత్రమూ ఆధారం చిక్కలేదు— చిక్కటట్టూ లేదు. అతనికి ఆనాటి కానాడు ఆమెమీద ప్రేమ ఎంత గ్రువం అవుతున్నదో ఆమె తనను ప్రేమించటం నిరూపణ కానటం అంత అనుమానాస్పదం అవుతున్నది. “నేను నీ భార్యను కానా? నువ్వు నా భర్తవు కానా?” అనేవాడన సీత ముండి తనవల్ల చెయ్యటంలేదు. ఆమె కంఠకన్న ఆధారం లేదు. పాపం, ఏంచేస్తుంది?

పిచ్చిసీత! అమాయకురాలు! ఆమెను తన ఇంట ఒక్కక్షణం ఉంచుకునే అర్హత తనకు లేదు. అతను ఒక తీర్మానానికి వచ్చాడు.

సీతకూడా ఒక తీర్మానానికి వచ్చినట్టే కనపడ్డది. ఆరాత్రి భోజనానంతరం అతను వెన్నెలపికారు వెల్లి చాలా అలస్యంగా తిరిగివచ్చాడు. సీత గదిలో— వారు వేరువేరుగదుల్లో శయనిస్తున్నారు—దీపం తగ్గింది ఉన్నది. సీత అతని కాలిచప్పుడు విని లేచి కూర్చున్నది. అతను గమనించనివాడల్లే వెల్లి తనగదిలో పడుకున్నాడు.

అయిదునిమిషాలలో ఆమె మెల్లిగా అతనగదిలోకి వచ్చింది. అతను నిద్రపోతున్నట్టు నటించాడు. ఆమె అతనిమీద చెయ్యివేసింది. అది ప్రభమస్పర్శ. అతని కీరం జల్లునున్నది. పక్కలో లేచి కూర్చున్నాడు.

“నామూలకంగా మీ రేదో బాధపడుతున్నారు— ఉండండి! నేను మిమ్మల్ని చెప్పటం లేదు. నేను మిమ్మల్ని సుఖపెడదామని వచ్చాను. అది నా చేతకాలేదని

తెలుసుకున్నాను. నన్ను మానాన్న దగ్గరికి పంపించండి. ఒకప్పుడు భయపడ్డాను, నన్ను మీరు చాలా చురుకైనగా చూస్తారని. ఈవిధంగా నన్ను గురించి మీరు లోలోపల విచారిస్తారని నాకు తెలియదు. మిశ్రమం ఏమిటో నాకు స్పష్టంగా చెప్పండి, నా కీరం అమ్మి తీర్చుతాను. మీరు వైకి నాతో మంచిగా ఉంటూ లోపల బాధపడుతుంటే నాగుండె పగిలిపోతున్నది. నే నేదో పాడుఘడియలో ఇక్కడ ఉన్నాను అన్నది సీత.

తను పాడుఘడియలో అడుగుపెట్టిందా? ఆక్షణంనుంచీ తను ఎంతసేపు అనుభవిస్తున్నాడో ఆమె కేం తెలుసుకునే? ప్రేమించబడటం ఎంత సుఖకరమైన విషయమో ప్రేమించటం అంత బాధాకరం. అతను ప్రేమిస్తున్నాడేకాని ప్రేమించబడుతున్నాడనే నమ్మకంలేదు. దానికే అతని ఆరాటం యావత్తునూ. ప్రేమించి ప్రేమించబడనివాడికి తెలుస్తుంది ప్రేమించటం ఎంతకష్టంతో పాడుకున్న విషయమో.

“నవ్వు నన్ను ప్రేమించా ననుకుంటున్నావు సీతా. అది పొరపాటు. నవ్వు పాతివ్రత్య ధర్మప్రకారం నీ భర్తను ప్రేమిస్తున్నావు. అది నాకేం తృప్తి? నీ భర్త వై నా ఫలాని కారణంకల్ల ప్రేమించకుండా నీ భర్తగనక ప్రేమించావు.”

“మీరు చెప్పేది నా కర్థం కావటంలేదు. మీరు నా భర్త అయినప్పుడు నేను నా భర్తను ప్రేమించటం మిమ్మల్ని ప్రేమించటంకాదా?”

“నేను నీ భర్తను కాననుకో!”

“ఎందుకు కారూ?” సీత కొద్దిగా పాలిపోయింది.

అతడు మాట్లాడుతూ సీత మొహావంక చూడలేకపోయానాడు.

“నేను అబద్ధం ఆడాను. నా కన్నడూ మరచిపోలేదు. నాకు చిన్నతనంనుంచీ జరిగిన విషయాలన్నీ బాగా జ్ఞాపకం ఉన్నాయి. మనం—మనం భార్యభర్తలం కాము!”

నీర ఈసారి పూర్తిగా పారిపోయింది. ఆమె నిలబటానికికూడా సత్తువలేక అతనిమంచమీద ఒక మూల కూర్చుంది

ఇద్దరూ చాలాసేపు మానంగా ఉన్నారు.

“ఇక నీ కిక్కడ ఒక్కతుణం గడపటంకూడా చాలాకష్టమవుతుంటుంది, ఏమిటికర్తవ్యం?” అన్నాడు సుబ్బారావు.

ఆమె చెప్పిన సమాధానం రహస్యం మాదిరిగా ఉంది.

“నా కేమీ తెలియదు, మానాన్న గారింటికి పోవాలి. ఇంకేముంది?... ఎంత జాగ్రత్తగా విచారించాను మానాన్న! పొరపాటు ఎట్లా జరిగిఉంటుంది?”

“ఎట్లా జరిగినా జరిగిఉంటుంది. ఆంధ్రదేశం నిండా నేతి సుబ్బారావులే. ఈజిప్టులో నీ మరొకనేతి సుబ్బారావున్నాడు. ఈజిప్టుపక్కల గ్రామాల్లో కనీసం నలుగురు నేతి సుబ్బారావులున్నారు—నే నెరిగినంతవరకు.”

మళ్ళీ కాసేపు ఇద్దరూ మాట్లాడలేదు.

“మీరెంత మంచివారు! మరొకరయితే నన్ను మొదటితోనే వంచించిఉండురు. మీ రెప్పుడు నన్ను దగ్గరి కూర్చోపెట్టుకుంటారు, ఎప్పుడు మద్దుపెట్టుకుంటారు అనిఉండేది నాకు. మీరు దూరందూరంగా ఉన్నారని నాకు చాలా కష్టంగాఉండేది. కాని నేను ఏమీ అడగలేదు. ఒకసారివిరంతువును, నా కట్లా అడగటానికి అర్హురేమిమంది?”

సుబ్బారావు కళ్ళనెంట్ల నీళ్లు తిరిగినై.

“నేను మంచివల్లయితే నిన్ను ఒక్కతుణం ఈజిప్టులో ఉండనిచ్చేవాణ్ణా! నాగిలోనువు అడుగు పెట్టగానే గది కెంత తోటవచ్చిందో నీవు తిరిగి పంపించెయ్యటం నాకు అసంభవం అయింది. నేను వట్టి స్వార్థ పరుణ్ణి. నేను మామూలు పెద్దమనిషి నై నా కాదు!”

అతను గడియారంచూసి “ఇంకా మెయిలుకు ఆరగంట వ్యవధిఉంది. బయలుదేరుతావా?” అన్నాడు.

“బయలుదేరుతాను.”

“నువ్వు వెళ్లినతరువాత ఈజిప్టు స్మృతానందాదిరిగా ఉంటుంది—కొంతకాలం పాటు.” అన్నాడతను చుట్టూ చూస్తూ.

ఆమెకూడా చుట్టూ కలయచూసి “ఈజిప్టులో ఉన్న ప్రతి వస్తువునూ ప్రేమించటం నేర్చుకున్నాను. నాకూ కొంతకాలం పాటు ఇదంతా వరువురాదు.” అన్నది.

“ఇకలే! నీబట్టలు ఆపి సగ్గికో! చీరకూడా మార్చుకో.”

నీర సరేనన్నట్టు తల ఉపిండికాని కదలలేదు.

“మల్లా నీభర్తకోసం అన్వేషణ ప్రారంభిస్తావా? నేనుకూడా నాచారనైనసహాయం చేస్తాను.”

“నేనిక ఏమీచెయ్యకు. అదంతా వట్టిచాదస్తం అనిపిస్తున్నది. ఈజీవం ఇట్లాగే వెళ్లిపోతుంది.”

“లే, సీతా! ఎక్కువవ్యవధి లేదు... నేను నిన్ను తరుముతున్నానా?”

ఆమె మారుమాట్లాడకుండా లేచి కార్టిడ్డు తంటూ తనగదిలోకి వెళ్లింది.

“అయిదు నిమిషాలలో శయ్యారూకా ప్రయాణానికి!”

తనమాడాలేచి నీరగనికి వెళ్ళేలోపల సుబ్బారావు అయిదునిమిషాలు కాదు పదినిమిషాలు లాగాడు.

అతను వెళ్ళేటప్పటికి నీర గది చిందరవందరగా ఉన్నది. ఆమె గదిమధ్య పెట్టెపెట్టుకుని పరధ్యానంగా చూస్తున్నది. ఆమెసగ్గడు ఇంకా ప్రారంభమైనాకాలేదు.

అతన్నిచూడగానే ఆమె లేచి విపరీతంగా ఏడుస్తూ, “నేను పోలేనండీ! నేనిక్కడే వుంటాను. నన్నిక్కడే ఉండనివ్వండి!” అన్నది.

సుబ్బారావు నిర్భాంత పోయినాడు.

“ఏం జరిగింది? ఎందు కట్లా బాధపడతావు?” అన్నాడు సుబ్బారావు.

ఆమె నేలమీద కుప్పగాకూలి చెప్పతరంకాకుండా ఏడవటం మొదలుపెట్టింది.

“నేను మానాన్న గారింటికి పోలేను. నా ప్రాణం ఇక్కడే ఉంటుంది. నాకు నా మొగు డవసరంలేదు. నేను పోతే మిమ్మల్ని ఎవరు చూస్తారు? నేను మిమ్మల్ని విడిచిపెట్టిపోలేను. నన్ను పనిమనిషి కింద నై నా ఇక్కడ ఉండనివ్వండి!”

అతను కలలో కూడా ఆశించనిమాట సీతనోటి వెంట వచ్చింది. అతని కింకేంకావాలి?

అతనుకూడా ఆమెపక్కన చతికిలపడి ఆమెను తన దగ్గరికి లాక్కుని ఆమెదుఃఖిమంతా పొయ్యేటట్టు ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

చివరకు ఆమె అతనివైపు మొహంతిప్పినప్పుడు ఆతడి మొహంమీద చిరునవ్వువాన కురిసి వెలిసిన మీదట లేత ఆకుగుబురుమీద పడిన సూర్యప్రకాశం మాదిరిగా ఉంది.

“నిన్ను ఎంతలో పోగొట్టుకునేవాణ్ణయినాను. సీతా!” అన్నాడతను నవ్వుతూ.

“నాకేమిలేదు. మీ రెన్నిసార్లడిగినా నా నోటివెంట నాకు మీమీద ఎంత ప్రేమ ఉన్నదీ తెలియ

చేయలేకపోతిని. మీరుపడ్డట్టే నేనూ బాధపడ్డాను. మీకు నామీద ప్రేమలేదేమోనని... మనమిద్దరమూ ఇప్పుడు ప్రపంచానికి వెలికొనాలు. నేను అదిరకలే వెలి. పాపం మీరు—”

“నేను నీమొగుణ్ణి కనక వెలి. నేనేనీమొగుణ్ణి. నా అవస్థ కనుక్కోలేనా నువ్వు? నిన్ను చూసిన తుణంగిం చీ నీకూనాకూమధ్య ఏదీ అడ్డంరాదని తీర్మానించు కున్నాను. కాని నాచేతులతో కట్టిన మంగళసూత్రమే అడ్డంరావటం మొదలు పెట్టింది. అందుకని ఆ అవస్థ ఆదాను. నేనునీమొగుణ్ణి కానన్నాను. అనలేదనుకో. ఇద్దరమూ సుఖంగాకావరంచేసేవారే. కాని ఆమంగళ సూత్రం మనిద్దరి మధ్యా అట్లాగే ఉండేది. రరవాత నువ్వు నన్ను ఏవిధంగానూ నమ్మించలేవు. అది ఎప్పటికీ లేదు—అనిజం. అందుకని నిన్ను పోగొట్టుకోటాని కై నా సంసిద్ధుణ్ణి అయినాను ”

“అమ్మదొంగా!” అన్నది సీత.

అంతే! సామాన్యవ్యక్తులకే చాతనవును ఇంత అసామాన్యంగా ప్రవర్తించటం.

“అమ్మదొంగా!” అన్నది సీత.

S. S. S.

పేటూరు సరస్సు
దీని కట్టకు ప్రియము అయిదుకోట్ల రూపాయలు; పడమూడులక్షల ఎకరముల పొలమునకు దీని పారును.
అనకట్ట పొడవు ౧ మైలు, ౨౦ అడుగులు. ఎత్తు ౨౧౪ అడుగులు. ప్రపంచములో నెల్ల పెద్దసరస్సు. విస్తీర్ణము ౬౦ చదరపుమైళ్లు.

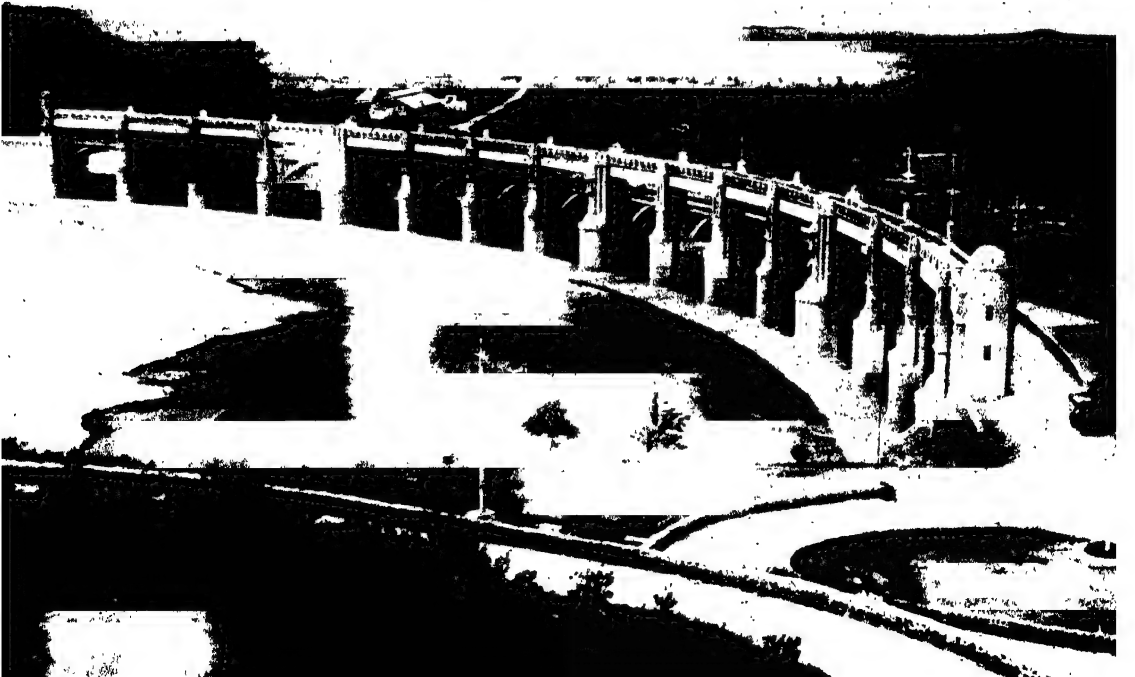

మేటూరు సరస్సు

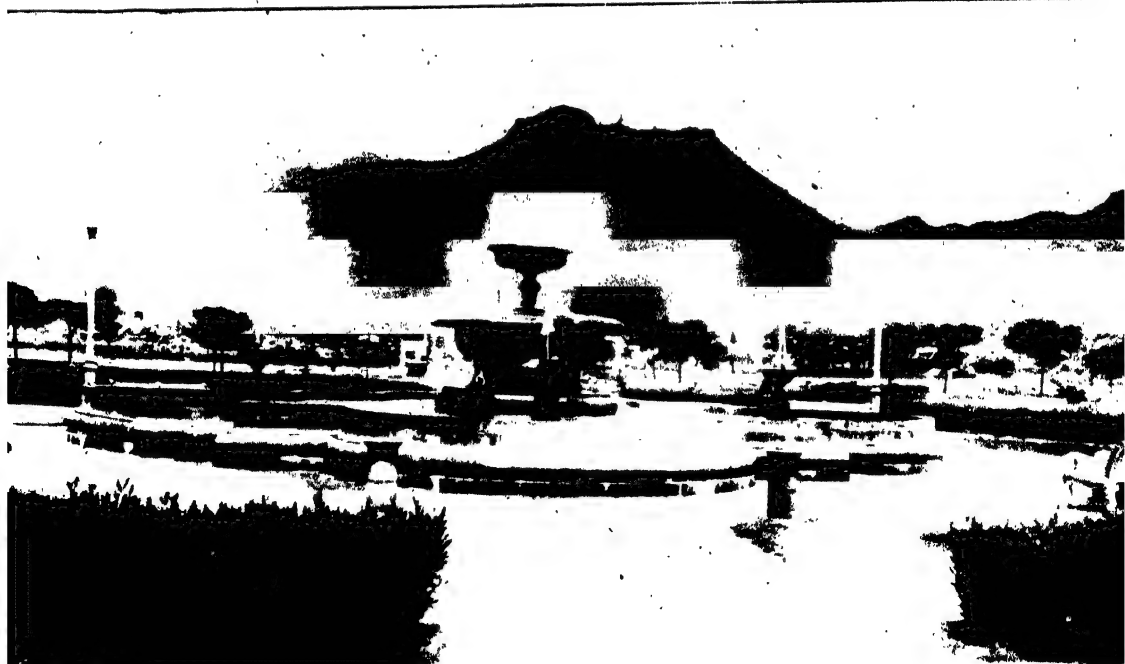
మీద : నీరుపారు మెట్టకూములు

క్రింద : అలుగుకూములు

రుసరస్సు అనకట్టవెలుపలిభాగమున ఏర్పరుపబడిన విహార వనదృశ్యములు; ఇది అరువది ఎకరముల విస్తీర్ణము

మేటూరు సరస్వతి
మీద : కొండపై
మంటపము

కొండను తొలిచివేసి
మేటూరి రస్తా

క్రింద : అనక
పడమటి చివ

మహారాష్ట్ర ప్రజాస్వాతంత్ర్యయుద్ధము

౨

మొసలికంటి సంజీవరావు

జై రంగజేబు వివేకవంతుడయ్యానేని మహారాష్ట్రులతోడ సంధి యొనరించుకొనవలయును. పశ్చిమ దక్కను దేశమును రాజారామునకు వీడి, తాను ప్రాచ్యపక్షిణ హిందూదేశమంతయు నాక్రమింప వచ్చును. ఢిల్లీనుండి ఢిల్లీకి వాణిలుట మఱియు వాంఛ నీయము. డెబ్బదితొమ్మిది సంవత్సరములు నిండిన యా నృధసార్వభౌముడు ప్రాయమునకు మించిన జవనత్వములు గలిగియుండినను, మువ్వరమహారాష్ట్రయుద్ధ నిర్వహణమునకు మాత్రము చాలడు. మహారాష్ట్రప్రజా యుద్ధతత్వ మాత్రం చిరకాలము గ్రహింపకుండుట మిక్కిలి శోచనీయము. స్వీయస్వాతంత్ర్యోద్ధరణకై మహారాష్ట్రులొనరించునది ధర్మయుద్ధమై సర్వజన సమ్యక్మైయుండెను. మొగలులన్ననో! కేవల రాజ్య కాంక్షపరులై బీజపుర గోలుకొండ రాజ్యముల నాక్రమించి తత్ప్రజాభిని తోభిపెట్టుటవలన బ్రజాకంటకులైరి. పఠాణులై పలుపాట్లుపడిన బీజపుర గోలుకొండ దేశస్థులు మొగలాయీపై విగ్రహసంహార తత్పరులైన మహారాష్ట్రులకు సానందముగా సాభిమానముగాఁ దోడ్పడిరి. పాదుషాగాంచిన యపజయముల కిది యొక కారణము. దక్కను యుద్ధములవలన మొగలాయీ సామ్రాజ్యమునకుఁ గలిగిన నష్ట మనంతము, అగణితము. చచ్చినవైద్యమునకు లెక్కలేదు. సంవత్సరమున కొక లక్ష వైద్యులును, అంతకు న్నూడింతలు గజాశ్వవృషభాది జంతువులును మరణించెనని చరిత్రకారుడగు సర్కారు వ్రాసియున్నాడు. ధనవ్యయముగూడ నట్లులే యత్యధికముగా నుండెను. సామ్రాజ్యాదాయము యుద్ధవ్యయమునకుఁజాలక, పాజహీను సార్వభౌముడు దాచియుంచిన మువ్వనిధానమును వ్యయింపవలసి వచ్చెను. అంతకంటెను దారుణముగ నష్ట మెద్దియన, చండశాసను

డగు నలంగీరు పాతిక సంవత్సరములు తన సామ్రాజ్యమున కవ్వల బ్రవాస ముండుటవలన నచ్చటి ప్రభుత్వము సన్నగిల్లెను. రాష్ట్రపాలకులును, తదుద్ధిగులును స్వాధీపరులై ప్రమత్తులైరి. ఆ కారణమున మొగలాయీ ప్రభుత్వమును పైఁపని బుందేలులు, జాటులు మొదలగు జాతులు తిరుగఁబడ నారంభించిరి. జైరంగజేబు పాదుషా కనుకూసింతనే తొండవించిన యరాజక మహారాక్షసి కనుకూలముగ పరిస్థితు లప్పడే యవ్యక్తముగ నేర్పడుచుండెను. దక్షిణ హిందూదేశమున్ననో! పాతిక సంవత్సరము లేకరణరంగ మగుటవలన సర్వ విగ్రముల ధ్వంసమయ్యెను. దక్కను యుద్ధకారణోద్భూతముగ మహారాజకమే యాంగ్ల రాజ్యస్థాపనమునకుఁ గారణభూత మయ్యెనని యెఱుంగవలయును. ప్రతిభాశాలురగు మహారాష్ట్రులు మహాసామ్రాజ్యమును స్థాపింపఁజాలిరి. కాని, యాసంధిసమయమున నరుడెంచి తమ రాజ్యమును స్థాపించిన యాంగ్లేయు లంతకంటె ననేక విధంబుల బలంతులగుటచేత మహారాష్ట్రసామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమయ్యెను. వివేక, తదవశేషములగు బగోడా మొదలగు రాజ్యములు నేడు గానవచ్చెడివి. కాని, జగదన్యుతముగ మొగలాయీసామ్రాజ్యము మచ్చునకైనను గానరాకున్నది.

ప్రకృతము విచారింతము. హతశేఖులగు మొగలు వైనికులు దారపుత్రాది బంధుజనుల చిర వియోగమును నిరంతర యుద్ధవ్యర్థము భరింపఁజాలక యిల్లుచేరుటకుఁ దీర్తరపడుచుండిరి. యుద్ధమువలన ధనమాజ్ఞింను దుష్టసేనానులు తప్ప యెల్లరు సమర విరామము నాకాంక్షించుచుండిరి. ప్రధాన మంత్రియగు నపదుఖాను సంధి యొనరింపవలయు ననియే హితమొనరించెను. జైరంగజేబు పాదుషా యెట్టులో యొడఁబడెను.

సాహసా నృపాలుని బాదుషా తోలుకొల్ల విడిచినఁ గాని తాను యుద్ధము విరమించి సంధివచనము లాడనని రాజారాముఁడు తెలియఁజేసెను. సాహసాబంధీకృతుడై యుండినను ఆతనినే రాజాగా గణించుచుండిన రాజారాముని పలుకులు సమంజసముగా నుండెను. కాని యారంగజేబు క్రుద్ధుడై మహారాష్ట్ర రాయబారుల నంపివైచెను. మహారాష్ట్ర సైన్యాగ్ర్యక్షుఁడగు శాంతాజీ యాసమయముననే మరణించెను. అంతవరకును డోలాయ మానమానసుడై యుండిన యారంగజేబు యుద్ధమొన రించుటకే కృత నిశ్చయమయ్యెను.

మహారాష్ట్ర దుర్గము లొక్కొక్కటి యాక్ర మించి గూపార్వతీయులను సమప్రదేశమునకుఁ దరిమి జయింపవలెనని పాదుషా యోచించెను. మహారాష్ట్ర లను జయించుట కదియే మార్గము. బౌరంగజేబు తోలు తనే యటు లొనరించియుండవలెను.

శత్రుసేనాకాంతారదావానలుండవు. శాంతాజీ మరణించెనని వినియుంటిమి గదా. శాంతాజీని జంపివ దుష్టుఁడు ధనాజీ. తనకు రావలసిన సర్వసేనాగ్ర్యక్షుడని శాంతాజీకి లభించుటచేత నాతనిపై ధనాజీ పగఁగొని యుండెను. ఇతర స్పర్ధలు నుండిన నుండవచ్చును. ధనాజీ యంతటి ఘోరనేర మొనరించినను ఆప్రతిహత ధైర్య శౌర్యగుర్కుఁడగుటవలన వానినే మహారాష్ట్ర నృపాలుఁడు సర్వసైన్యాగ్ర్యక్షు నొనరించెను. రాజారాముఁడు వలయు సేర్పాట్లు సత్వరమొనరించి పాదు షాను బ్రతిఘటించుటకే కాక, యాతనిం దన రాజ ధానికీ బాఱఁద్రోలుటకుఁగూడ సంసిద్ధుఁ డయ్యెను. మహారాష్ట్ర మహిపాలుఁడు తన మంత్రివర్గము నెట్లు హెచ్చరించెనో చూడుము. “బౌరంగజేబు పాదుషా మన ఆముపుట్టులను నాశకమొనరింపఁ దలంచువాఁడు; వాని మర్మములనే మనము నాశనము చేయఁగలము. మన సైన్యములు పాదుషా సైన్యములకుఁ దలంకవు. మన పని పూర్తి కావచ్చినది. మన యాశ్రయము ఘో రస్థుభిమునకు వచ్చినది. దేవుని దయవలన, దైవసహాయ ఁడగు మదీయజనకుఁడు శివాజీ కృపావిశేషమున మనము జయముగాఁతుము.”

బౌరంగజేబుపాదుషా భీమావదీరమున బ్రహ్మ పురీ ప్రాంతమున విడిసియుండెను. అది యపూర్వ ముగాఁ బొంగి పారలి యపారసప్తము కల్గించెను. పది పండ్రిండువేల మొగలుసైన్య మట్లు నదీగతమయ్యెను. అశ్వములు, పశువులు, గుఱారము లసంఖ్యాకముగాఁ గొట్టుకొని పోయెను. పాదుషా యట్లు విపరీతమగు వస హాయ స్థితియొం దుండియు, గాంభీర్యమునహించి, పది శ్రమగు కొరను మంత్రములను స్వహస్తమునో లిఖించి వరదపై విడిచి, నదీదేవతను శాంతింపఁజేయఁ బ్రయ త్నించెను. ఈలోప మహారాష్ట్రీలు విజృంభించిరి. పగితురను మార్కొనుటకై యటువదివేల మహారాష్ట్రీ సైన్య మాయితమయ్యెను. సేనాముఖమున మహారాష్ట్రీ నృపాలుఁడే నడిచెను. పర్యోశీభాసే, హైబరీరావు నింబాల్గూరు, నేమాజీ సింధియాలు తమతమ సేనా విభాగములతో యుద్ధసన్నద్ధులై యుంచెంచిరి. వారిని వారింపఁ గడంగిన శత్రుసైన్యములు పరాజితములయ్యెను. రాజారాముఁడు గోదావరిలోయనీమయందు చాతు సస్థశిముఖి పన్నులను బహిరంగముగా వసూలుచేసెను. తిత్తుణము చెల్లింపఁజాలని గ్రామనాయకులవద్దఁ బత్ర ములు కట్టుకొని, మహారాష్ట్రీ నృపాలుఁడు తదవంత రము ఖండింపు బీరారులందుఁ బ్రవేశించి, యచటఁ గరపూర్వకముగా ధనసంచయ మొనరించుటయే కాక, తదీయ ప్రజారక్షణార్థము తన యువోగ్యులను నిలిపి, మహారాష్ట్రీ రాజ్యమును స్థాపించెను. ఇట్లు పర్యోశీ భాసే బీరారుడేశ వాలకుడయ్యెను. ఇట్లులే సింధియా ఖండింపునకును, నింబాల్గూరు గోదావరి లోయకును పాల్గులైరి. మహారాష్ట్రీ నృపాలుఁ డంత ధనవంతమగు జాల్మ పట్టణముం గొల్ల గొని విక్రమించెను. సింధియా యొక మొగలుసైన్యమును జిందరవందర యొనరించి, మాడులకుల రూపాయలు దండుగొనెను.

బౌరంగజేబుపాదుషామాత్ర మూటకుండినవాఁడు కాఁడు. ఆతడు ౧౬౯౯ అక్టోబరు మాసమున వసంత గడ సాధించి, సతారానుగూడ నాక్రమింపఁబూనెను. మహారాష్ట్రదుర్గములకు వరుసగా వడివడి వశపఱచు కొనఁబోయిన యారంగజేబునకు విఘాతములు వాటి

లైనను, ఆటమహాసములకుఁ గాని సతారా చిక్కినదికాదు. మొగలు సైన్యము పెక్కిక్కట్టులకుఁ బాలయ్యెను. బాహ్యమహారాష్ట్ర సైన్యములు సతారాను ముట్టడించు మొగలు సైన్యమునే ముట్టడించి యెంతయు బాధించెను. వారిని బాఝద్రోలీ, ఆహారపదార్థములను నేకరించి పాదుషా సతారాను ముట్టడింపుట బహుకష్టసాధ్యమయ్యెను. సారంగములు తీయించి, ఫిరంగిమందు దట్టించి, దుర్గ ప్రాకారములను నిర్భిన్న మొనరించి, సాధింపవలయునని యారంగజేబు యోచించెను. కాని, యొక సువర్ణ మొసఁగినఁగాని యొక కూలివాఁడు లభింపకుండెను. అట్లులే మొగలులు శ్రమపడి రెండు సారంగములుతీసి మందు దట్టించిరి. మొదటి సారంగము ప్రేలి రెండువందల మహారాష్ట్రులను జంపెను. మొగలు లంత నుత్సాహవ్రాసినట్టి ముందున కుటుకునంతలో రెండవ సారంగమునకు బానకీ త్రాడు ముట్టించిరి. కాని, దురదృష్టవశమన నాప్రాకారము ప్రళయ భయంకరధ్వనమున మింటికగసి వారి మీదనే పడి, యాసే నావిభాగమును జార్జీకృత మొనరించెను. అట్లు రెండువేల సైన్యము పనునెను. మహారాష్ట్ర లగ్నిగోళములను సునిశిత నారాచములను వివిధ శముగాఁ గురియించి కాలత్రపు దవ్వనకుఁ దటిమిరి. అంత నారంగజేబుపాదుషా క్రోధవివరణ యిట్లు గర్జించెను:—“ఏనుంగులను బీనుంగుల నొనరించి, తనవ్రతకోశమున సోపానములమీఁదగాఁ బ్రాకారముల నధిరోపించి, దుర్గములోనికి దూకుడు.”

సతారా నిజముగా రెండువెలలోఁ జిక్కవలసినదె. దుర్గమునందలి భోజనపదార్థము లంతవఱకుమాత్రము చాలియుండెను. కాని, పాదుషా పుత్రుండగు నబాదుషా మహారాష్ట్రులకుఁ బ్రసన్నుడై యాహారపదార్థములను బోనిచ్చెను. ఆరహస్యముం గనిపెట్టిన ప్రధాన మంత్రి పాదుషాను కాంతపఱచి, అజీముషాను మందలింపవలయునని హెచ్చరించెను. అంతలో రాజారాముఁడు మరణించెను. దుర్గాధిపతి చేయుచదిలేక సతారా దుర్గము నచిరకాలమునఁ బాదుషాకు స్వాధీనపఱచెను (౨౧-౪-౧౭౦౦). తనకుమారుఁడు చిన్న వోటండ, అజీముషాయే యద్దానిని సాధించెనని పకాళి ధ్రువించునట్లు,

సతారాకు ‘అజీముతారా’ యని పాదుషా నామాంతర మొనరించెను. తదనంతర మాతఁడు పరలీమర్గాక్రమఃకుఁ గడంగెను. అనివార్యముగు వర్షస్తుపాసన్నము గాక మున్నె శత్రుదుర్గములం బెక్కింటిని స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని యాతఁడు వాంఛించెను. కాని, సతారాను సాధించుటకు విశేషకాలమునుటకులన వర్షములు పైకొని పాదుషాకు నాకాభంగము కల్గించెను.

జుల్మికారుఖాను నిక్కముగా మహాయోధుఁడు. ఆతఁడు ధనాశీ ననేకరంగములం దోడించి, ప్రాధ్య దక్షిణసింహాదేశమునుండి మహారాష్ట్ర సైన్యములను బాఝద్రోలెను. జుల్మినగరమును దోపికిచేసిన మహారాష్ట్ర నృపాలుఁ డీలాపున ‘వైతాను’ పట్టణమును గూడఁ గొల్లగొట్టి, యాధనమంతయు సింహగడమునందు భద్రపఱచుటకు వచ్చుచుండెను. జుల్మికారుఖానుఁ డంతలో వచ్చిపడితోడునీడవలె రాజారాము నేబదిమైళ్లు వెన్నాడెను. రాజారాము ఖానుని వట్టుకొని సింహగడముం జేరుట బహు కష్టసాధ్యమయ్యెను.

డిండేరాజభాయిం దున్నపుడే రాజారాముని క్వాసకోశములందు దుగ్ధుక ప్రవేశించెను. అనంతరము నిరంతర జైత్రయాత్రలవలన నాతఁడు పునరాకోగ్యము గాంచు సమకాలము లేకపోయెను. కుదకు, జుల్మికారు ఖానుని దప్పించుకొని సింహగడఁజేరినంతనే యధిక జ్వరాద్భుండై, రక్తస్రావమువలన నాతఁ డత్యంత బలహీనుడయ్యెను. తన యవసానము సమీపించెనని రాజారాముఁడు గుర్తించెను. చివను, ఆమహానాయకు తన బాధ తలంపక, మంత్రివర్గమును రావించి, శంభాజీ కుమారుడగు సాహూ విడివడువఱకు నిర్మిదనిశ్చల చిత్తముతోడ స్వాతంత్ర్యసమరము సాగించి సంకల్ప సిద్ధి గాంచవలయునని హెచ్చరించి, మంత్రివర్గమునకు రామచంద్రు నధ్యక్షునిగాఁజేర్పఱచి ప్రకాంతమవస్కుడై మరణించెను (౫-3-౧౭౦౦).

శివాజీపుత్రుండైనందుకు రాజారాముఁడు దుర్వార గర్వోద్ధతుఁడగు డొరంగజేబుపాదుషాను నిరోధించి సార్థకజన్ముడయ్యెను. రాజారాముని మరణము పాదుషాకు మోదకారణమయ్యెను. రాజారాము మహారాష్ట్ర

మింకఁ దనదేయలి పాదుషా యుప్పొంగెను. కాని, మహారాష్ట్ర బాతీయతాభ్యుదయ ప్రభావ మెటుంగని మొగలుచక్రవర్తి యెట్లు భగ్నుమనోరథుఁ డయ్యెనో యరయుదము.

మరణించినమహారాష్ట్రస్వపాలుఁడు రాజారాము నకు నలుగురు భార్యలు కలరు- తారాబాయి, రాజస బాయి, జానకీబాయి, అంబికాబాయి. జానకీబాయి యను భార్య సాయిరాబాయి యను పుత్రుకను గాంచి మరణించెను. అంబికాబాయి యనురాణి సంతానవిహీన యగుటచే భర్తృసహగమన మొనరించెను. ఇంక మిగిలిన రాణులలో నొకతెనుగు తారాబాయికి శివాజీ నామ ధేయుఁడగు కుమారుఁడు కలఁడు. రాజసబాయికిఁగల బిడ్డఁడు శంభాజీ. ప్రతిభాశాలినియగు తారాబాయి తన పుత్రుని రాజ్యాభిషిక్తు నొనరించి, తానురాజ్యముచేయఁ దలంచెను. మహారాష్ట్ర మంత్రులవర్గమున కధ్యక్షుఁడగు రామచంద్రుఁ డందుల కియ్యకొనలేదు. మహారాష్ట్రము నకు సాహూయే రాజయ్య, ఆతఁడు మొగలాయీ నిర్బంధవిముక్తుఁడగువఱకుమాత్ర మమహారాణి రాజ్యాధి పత్యము వహించునేని మంత్రులవర్గ మామెను నేవించు ననియుఁ దెల్పెను. తారాబాయి యాశయ మధికతర ముగ నుండెను. సమర్థులగు నారాణికిందలు మంత్రు లను లోబఱచుకొని, కొండఱను వెఱపించి, పస్తాలా దుర్గమునం దనకుమారుఁకు రాజ్యాభిషేకము గావించెను. తన సపత్నివలన నాపదరాకుండ నామ రాజస బాయిని సప్తత్రకముగా నిర్బంధించెను (౧౭౦౧).

ఈలోపుననే నారంగజేబుపాదుషా మహారాష్ట్ర దుర్గముల నాక్రమింపఁగడంగెను. రాజారాము మరణించుటయు, నాతని యాదేశమునకు విరుద్ధముగా నాతని రాణి తనపుత్రు నభిషేకించుటయుఁ బాదుషాకు నను కూలంపనలసినద కాని ప్రకృతి ప్రతిహతించెను. మొగలులు పారలీదుర్గమును సాధించినంతనే యచటి ప్రవాహము పొంగిపారలి యపారనష్టము గలిగించెను. ఆ నైస్యమునందలి తొమ్మిదిపాళ్లు జలసమాధిగాంచెను. మిగిలినవారు తుదాధిపాదీకులై మరణించిరి. తన తనయుఁ డగు నజాముషా కాల్రవానుకూలముగా వర్తించుటచేత

నారంగజేబు వానిని ఉజ్జయిని దేశపాలకునిగాఁ దరలిం చెను. పాదుషా హాలాపురముజిల్లాయందు విడిసి, హైద రాబాదునుండియు, బర్హామృర బీజపురముల నుండియు, హిందూస్థానమునుండియును ప్రొత్తిపై న్యాయులను దెప్పించుకొనెను.

కాని, వర్షాధిక్యమునఁ బాటిలి ననష్ట మపారము. నలుబదియైదు మైళ్లు ప్రయాణముచేసి భూవణగరు సమీ పించుటకు ముప్పదియైదుదినము లయ్యెను. పాదుషా యటనుండి భావాసపురమునకు వెడలెను. అచట నాహారపదార్థములును పచ్చికయును సమృద్ధిగనుండుట చేత నచటి నందనీనదంబున కిరుకలంకుల గుడారములు వైచుకొని మొగలు లాకింత విశ్రమించి నేదజేఱఁగోరిరి. ఆ ప్రాంతమున నాయేలు పూర్తిగఁ దీసిపోయిన కారణమునఁ గొందలు నదీగర్భముననే యావాస మేర్పఱచుకొనిరి. కాని మొగలులయన్యస్త్రము బాగులేదు. ఒకనాటి నిశ్శయనమొగలాయీ స్కంధావారముంతయుమైముఁది నిద్రాస్థాఖ్య మనుభవించుచుండ, నదీజలంబు లొక్కసారి మహానిలజవంబునఁ బ్రవహించి, పొంగిపోలి విశేష జననాశనము గావించెను. కనువిచ్చి చూచు నంతనే చుట్టునుగ్రమ్మిన కాలార్ణవముచుగాంచి నైని కులు దురంత భయవిస్మయలై హాహాకారము లొనరింప, మహారాష్ట్ర లొకస్మృకముగా వచ్చి పడియుండు రని పాదుషా భ్రమించి, తదావేశమునఁ దొట్టువడి నేలఁబడి మోకాలు విఱచుకొనెను. వైద్యు లెంత కష్టపడినను ఔరంగజేబు జీవించినంత కాలమును గొంచెము కుంటుచునే యుండెను.

ఔరంగజేబుపాదుషా యీ విధంబున విశేష కష్టనష్టముల కొర్చి, పస్తాలా, చందను వందనా, విశాల గడ, సింహగడ, రాయగడ మొదలగు ప్రధానదుర్గములను నాలుగేండ్లలోపున సాధించెను. విరను, మహారాష్ట్ర ప్రజను జయించుట దవ్యయ్యెను. రాజారాముఁడు మరణించినను, పాలకుఁడు పసిబాలుఁడైనను, మహారాష్ట్ర లక్షేయులైరి. రాణియగు తారాబాయి బహు సమర్థయై, వర్షాతపంబులను సరకునేయక సాధారణ సైనికునివలె భూతలంబుననే కయించుచు, శిలి

రమునుండి శివరమునకును దుర్గమునుండి దుర్గమునకునుఁ బరుగిడుచు, విజయములుగాంచుచు ప్రజోత్సాహమును పెంపుచేసెను. రంగరంగమునను ఆహారవామందిరము నను సమానప్రతిభం జూపిన యాహారాష్ట్రనాయకత్వము నేరిగింపక మహారాష్ట్రనాయకులు దృఢమున స్కూలై పనిచేసిరి. ఇంక మహారాష్ట్ర లాత్రురక్షణ పరాయణులై యూహించక, పాదుషాను గలంచి తదీయ సామ్రాజ్యమును విశ్వంస మొనరించుటకే తల పడిరి. పాదుషా కొన్ని ప్రదేశముల నాక్రమించి మఱి కొన్నింటిని జయించుటకు వెడలునపుడు, మహారాష్ట్ర లు తిప్పున నరుచుంది యుచటి మొగలునైస్యములను జేందాడి, ఆయా స్థలముల నాక్రమించి పన్నులు వసూలుచేసి, తమ యధికారులను నియోగించి పరిపాలన మొనరింపఁదొడంగిరి. ఇట్లు మహారాష్ట్ర నైస్యములే కాక మహారాష్ట్ర ను బేదారులును, తదితరదోష్ఠిగులును గూడ నెల్లడలఁ బోషనూపిరి. ౧౭౦౫ లోనే మాజీ సిందియా వింధ్యపర్వతముదాటి భూపాలున కేబదిమైళ్ల దూరముననున్న సిరంజివఱకునుగల మధ్యపరగణాలను యధేచ్ఛగాఁ గొల్లగొనెను. ఆసమయముననే ఖండేరావు దిభాజేయనువాఁడు గుజరాతురాష్ట్రముపైఁ బడెను. వాని బలసాహసనైపుణ్యములు వ్యక్తమగుట కొక విషయము వర్ణింకము. మహమ్మదుబేఖానుఁడనుమొగలు నేనాని ఖండేరావు నెదిరింపఁజోయెను. మహారాష్ట్ర నాయకుఁడు మొదట నొక యల్పనైస్యముతో వానినెదుర్కొని పలాయనమొనరించెను. వైరి పరాజితుఁడయ్యెనని ఖానుఁడు భ్రమించెను. తదీయగర్వాతిశయమున నా మొగలునాయకుఁ డప్రమత్తుడై సర్వదానదీతీరమున నిశ్చింతగా నిద్రించెను. మహారాష్ట్రాస్త్రికదళమంతయు నంతలో వాయువేగమున వచ్చిపడెను. మొగలుల కలవరము విపరీతము. పాటిపోఁజూచినవారు నదీతీయములంబడి మరణించిరి. నిలిచినవారిని మహారాష్ట్రలు పరిమార్చిరి. సాయంకాలముగుసరికి మొగలాయీ నైస్య మంతయు నంతమొందెను. అహమ్మదాబాదువఱకును గల గుజరాతుదేశమును ఖండేరావు నిర్భయముగా దోపిడిచేసెను.

ఇట్టి యపజయములను గాంచుచుండిన మొగలు నైనికులు ధృతిపెక్కి, జల్మికారుఖాను నాయకత్వము వహించునపుడు తప్ప మహారాష్ట్రనైస్యము నెదిరించుటకు వెనుదీయుచుండిరి. మహారాష్ట్రలు నిరంతరాభ్యుదయము గాంచుచుండ, మొగలులు నిరుత్సాహులై దుర్బలు లగుచుండిరి. ఇంక సంధియొనరించుట కర్తవ్యమని యారంగజేబునకు స్ఫురించెను. నిర్బంధితుఁడైన తనకుమారుని కాంబకుమని వెంటనే విముక్తునొనరించి సంధికార్యమున కాయని నియోగించెను.

తమ నృపాలుఁడగు సాహూను వినుచు చేయవలయు నని మహారాష్ట్రలు తొలుదొల్ల గోరిరి. సాహూనుఁడొడ్డిని కాంబకుమమహారాష్ట్రస్కంధావారమున దిగవినవలయును. మహారాష్ట్రనాయకులు సంప్రదించుకొని, తమ యభిప్రాయముం దెలిపెదరు. దక్కనుసుబాలనుండి చాతుసదేశముభి పన్నులను వసూలుచేయు నధికారమును మహారాష్ట్రల కీయవలయును. ఆందులకుఁగాను, మహారాష్ట్రలు వలయు నైస్యముల నాయికపఱచి దేశకాంతికి భంగమురావండ నరయుదురు. తంధికారపత్రముం గొనుటకు మహారాష్ట్రనాయకులు పాదుషాను సంప్రదించుదురు. ఔరంగజేబుపాదుషా యందులను సమ్మతించి డెబ్బదిమంది మహారాష్ట్రనాయకుల నాహ్వానించెను. కాని, మహారాష్ట్రనృపాలుఁడగు సాహూనుమాత్రము వారుగోరినవిషయన నంపలేదు. పాదుషాచిత్త మనుమానగ్రస్తమయ్యెను. తన పుత్రుఁడే భయకారణుఁడయ్యెను. సాహూనుదొడ్డిను నెంపబున నాతిఁడు మహారాష్ట్ర శివరముం జొచ్చి, వారి సాహాయ్యమునందనునదించి సామ్రాజ్యాధిపత్యము వహింపఁగలఁడని యెంచి, మహారాష్ట్రనాయకాదులకు నెల విచ్చి, ఔరంగజేబుపాదుషా తదనంతరము వాకింకే రాయను దుర్గము నాక్రమించుటకు విశ్వప్రయత్న మొనరించెను.

వాకింకేరా బీజపురరాజ్యములోనిది. బీజపుర రాజ్యముతోఁబాటు నదియును మొగలాయీ సామ్రాజ్యాంతర్యాగమయ్యెను. కాని, తదీయాధిపతియగు వైరా

నాయకుడనాశ్వుడు. మహాదా కాంబకుఁ డాతని నడంతులకు బయల్పడలేను. ప్రధానమంత్రియగు నసదు ఖానుఁ డాతనికి సహకారిగానుండెను(౧౮౯౩). పాదుషా యంతలో జింజీదుగ్గాక్రమణ ముగ్గుతమమని యెంచి, యానైన్యము నటుఁ దరిలించెను. వైరానాయకుఁడు మొగలాయీల దాడిపహింపక, మహారాష్ట్రకుఁ దోడ్పడి, వారి సాహాయ్యమునం దన స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనఁజూచెను. ఆతఁడు మొగలుల సంచారముల నడ్డగించి, జింజీముట్టి దీర్ఘతరమగునట్లు చేసెను. మఱియు పాదుషా మహారాష్ట్ర దేశాంతరదుర్గములను జయించు సమయమున నాతఁడు వారి రుస్తుసామగ్రిం గొల్లపెట్టి యపారసప్తము గలిగించెను. పాదుషా సహజముగా నాగ్రహవేయఁడై, వానిని శిక్షించు టవశ్యకర్తవ్యమని నిశ్చయించి, మహారాష్ట్రమువీటి వాకింకరామూడికి వెడలెను. అదియే పాదుషా చరమప్రయత్నము.

మహారాష్ట్ర లానందవరపల్లెరి. తారాబాయి తోడనే సమన్విత ప్రయత్నము లొనరించెను. మొగలు లాక్రమించిన మహారాష్ట్రదుర్గములనుండి శత్రునైన్యములను బాహుద్రోలి రామనంద్రుఁడు వానిని స్వాధీనపఱచుకొనెను. మహారాష్ట్ర స్వపైన్యస్వస్థులఁ డగు ధనాజీబాసపుఁడు మొగలాయీ నైన్యమును వెన్నంటి వాకింకరాగణక్షేత్రమునకుఁ బోయెను. వైరానాయకుఁడెంతటి సమర్థుడైనను అనంత మొగలాయీ సేనావాహినిని నిశోధించుట దుష్కరము. అతఁ డాకారణమునఁ దహతపాలాదుచుండినసమయమున ధనాజీ పిడుగువలె వచ్చి మొగలాయీనైన్యమును దాఁకెను. ఈలోన మహారాష్ట్ర దుర్గములన్నియు వారి యధీనమగుటచేత నాయా నైన్యవిభాగములు కూడ వారణధికి రాఁజాలెను. దుర్గమును సాధించుటకై పాదుషాయును, పాగుషాను భిక్షపఱచి పాహుద్రోలుటకు మహారాష్ట్రులును తీవ్రముగ దొరఁకొనిరి. వాకింకరా కురుక్షేత్ర సన్నిధిముగఁ బరిణమించెను. ఈ సందర్భమున మహారాష్ట్ర లాకయెడఁజూపిన యుద్ధండ్ సాహసము వారికే తగును. ఏకరణరంగ మనఁదగు పూర్వాపర సమద్ర మధ్యదేశమున శత్రుభయంకరుడై స్వైరవిహార మొనరించు ధనాజీ

బాసపుఁడు తన స్త్రీ జనంబును వాకింకరాయం దుంచెను. అయ్యది యనుకూలముగా నుండెను. మహారాష్ట్ర కాంతాజనంబు లింకను నందే యుండిరి. కాని, దుర్గము మొగలాయీ యధీనమగునేని మోసము వాటిల్లును. కావున ధనాజీకుటుంబమును సకాలముననే తప్పింపవలయునని యెంచి మహారాష్ట్ర లలిసాహస మొనరించిరి. నలువంకలను మొగలు నైన్యము కిటుకిల లాడుచుండెను. మూడువేల మహారాష్ట్రాస్త్రికు లాకస్థముగా శత్రునైన్యమును ఛేదించుకొనిపోయి, దుర్గముఁజొచ్చి, తదంతర మహారాష్ట్ర కాంతఁడు హయాబులపై నిలిపి, వచ్చినదిధమననే రిపునైన్యమునఁ జీల్చి, నిరపాయముగా నరుడెంచిరి. జౌరంగజేబు క్రోధైకధుగీణుడయ్యెను. అంతలో, వేలూరుదుర్గమును జయించిన దావూనుఖానుఁడును, నేమాజీ సిండియాను మాలిజి దేశమునుండి వెడలించిన జల్మికాదుఖానుఁడును నరుడెంచిరి. సమర్థుడగు జల్మికాదుఖాను వాకింకరా దుర్గమును సాధింపఁ గృతనిశ్చయమయ్యెను. తనదుర్గమింక శత్రువశముననని యెంచి, గుఱ్ఱైర్తక్షణ చింతాపరామణుడై నాయకుఁడు రాయబారముల నెపంబునఁ గాలబారణ మొనరించెను. ఆపత్కలనున దుర్గము నుండి తప్పించుకొనుటకు రహస్యబిలకార్గములు గలవు. నాయకుఁడు మిథ్యారాయబారములు సలుపుచుఁ దన భార్యాపుత్రాదిబంధుజనంబులను, ధనకనకాది సంచయంబును దరిలించుకొని యవృశ్యుఁ డయ్యెను (౧౭౭-౧౮౧-౧౭౮౪). శూన్యదుర్గము పాదుషా యధీనమయ్యెను.

జౌరంగజేబు పూర్తిగ భంగపడెను. దక్కను దేశాక్రమణము మృగత్వస్థాజలవానగావన మయ్యెను. మహారాష్ట్రులు తమదుర్గము లన్నింటిని స్వాధీనపఱచుకొనిరి. పాదుషాయాశోగ్యము శిథిలమయ్యెను. సమద్ర రణరంగ మారాండుఁడు పూర్తిగ హతాశుడయ్యెను. తానును, తన మహానైన్యమును నిరపాయముగా దక్షిణ దేశమునుండి యింటికిఁ దరలుటయే యింక గర్తవ్యమయ్యెను.

కాని, అనుహా సైన్యమును నిర్మూలించువలయు నని మహారాష్ట్రులు సంకల్పించిరి. మొగలాయీ సైన్యము చలించినంతనే ధనాజీబాదవుడు పిడుగువలెఁ బిలువడి దాడి నానాదీధత్వ మొనరించెను. అతఁడు చంపగల సైన్యమును జంపి, హతశేషులగు నేనా నులంబట్టి యప్పవములం గొని విడిచిపెట్టెను. దండు సామగ్రి యాతని యధీనమయ్యెను. ధనాజీ ఆయావునఁ బాపమనుగూడఁ బట్టవలసినది. చక్ర వర్తి కవల మంగరత్తుక పరిరక్షితుడై యుండెను. కాని, నానా రాజకీరిట విరాజితపాదుడగు మొగలు సార్వభౌమునిఁ బరికేష్టించియుండు నపద్యశ లేణో వైభవంబులకు వెలుగంది యాసాహస వెనుదిరిగెను. పాదుషా యెట్టకేఁకు నహమ్మదునగరముం జేరెను (జనవరి, ౧౭౦౪).

పాదుషాస్థితి యెటు లుండెను? పాతికసంవత్స రములకిందట మొగలాయీసార్వభౌముడు సామ్రాజ్య రాజధానినుండి యనంత నేనామఖంబునఁ దరలివచ్చి యవిరళ వైభవాభిరాముడై విడిచి, సేతుపర్యంత దక్షిణ దేశము నల్పకాలమున జయించుటకు సగర్వముగ సంకల్పించెను. 'కేదో! వైభవ మంతరించెను. సైన్యము తటి గెను. ఆళ లడగంటెను. శరీరము శిథిలమయ్యెను. కాల మాసన్నమయ్యెను. తాను కనుమూయునంతనే తన తన యులు సామ్రాజ్యమునకై పోరాడదురని గ్రహించి యట్టి యనర్థములం దొలగించు నెపంబున సామ్రాజ్య మును విభాగించి వారి కీయఁజేయెను. ఆ విషయ మటుండ, మహారాష్ట్రులు జయోన్ముఖై భయంకర ముగ విజృంభింపఁదొంగిరి. తన రాజధానికే బోఁ జూచినపాదుషాను నిరోధించుటకు మహారాష్ట్రులాయిత పడుచుండిరి. సమర్థుడగు జుల్మీకారుఖానుఁడును, ఇఖుల గుఖానుఁడును కారుక్రమ్మిన శత్రుకాంతారమును ఛేదించి పాదుషాకు దారిచేయఁదొంగిరి. కాని, యతఁడు తన రాజధానిం జేరుటకు నోచుకొనలేదు. పాదుషా

వ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెను. ఐనను, ప్రార్థనాదినిత్యకృత్య ములను యథావిధమున నొనరించుటవలన వ్యాధి బలవత్తరమయ్యెను. ఇత నాతఁడు జీవించునది కొలఁది దిన ములె. అముష్మికచింతాపరాయణుడై యుండవలసిన యామహానీయునకట్టి మహాసమయమునైనను మనశ్శాంతి లేకుండెను ప్రియతనూజుడగు కాంబకుషునితోడఁ జే వృద్ధజనకుని చెంగట నుండెను. అహమ్మదునగరము నందుండిన రెండవ కుమారుఁడు—అబాముషా పితృసం దర్శనార్థ మనుజ్ఞుకొరెను. తొల్లి షాజహానుచక్రవర్తి వ్యాధిగ్రస్తుఁడైనంతనే యిరసోపిరులవలె నారంగజే బుహూడ యుద్ధపన్నగ్గుడై, జనకుఁడు వలదువలదని సొచ్చులింప నొనరించినను, వినిపించుకొనిక బయల్పెట్టి జ్యేష్ఠభ్రాతృయగు దారాను నిర్జించి, రాజధాని నాక్రమించి, జనకుని నిర్బంధించెను. బౌరంగజేబుపాదుషా యాకారణమున ననుమానగ్రస్తుడై తన కుమారుని రావ లదని యజ్ఞాపించెను. ఐనను, అబాముషా తదాజ్ఞావిరుద్ధముగాఁ దండ్రించి దర్శించెను. అతఁ డదుండవలసినంతనే తన సోదరుఁడు కాంబకుషునితోడఁగలహించి, వానిని మడియించుటకే ప్రయత్నించెను. తామువ్వురకు నపాయము కలుగకుండవలయునని యోచించి, కాంబకుషుని బీజపురపాలకునిగను, అబాముషాను మధ్యహిందూదేశ పాలకునిగను నియోగించి వారిరువురను దరలించెను. ఒకవారము గడచినంతనే—మార్చి మూడవ తారీకున నారంగజేబుపాదుషా ప్రశ్నోషమున మేల్కొంచి, యుడియప్రార్థన మొనరించి, మఱియుక గంటకు లోకాంతరగతుఁ డయ్యెను.

బౌరంగజేబు దక్కనుదండయాత్ర నెఱవేలియ ను రవ్యనుదండయాత్రను పోలియున్నది. ఐరోపాఖండ చరిత్రం జదివినవారికి నెఱవేలియనుచక్రవర్తి చరిత్ర సువిదితము.

బౌరంగజేబుపాదుషా నెఱవేలియను చక్రవర్తు లిద్వరు నఖండ ప్రతిభాధునిఁబలు, సమరవ్యాపార

'...had the Mahrattas improved an advantage which they gained, the Emperor, of the Moghuls their inveterate foe Aurangzeb would have been a prisoner in their hands'—Grant Duff, vol I, p. 309.

పారంగతులు, విజగీషులు. తా నొక సామాన్య నైసికుఁడయ్యి భయంకరవిప్లవాలపదగమైన మాతృదేశమును సముద్రరించి, దేశనాయకుఁడై, అధ్యక్షుఁడై, చక్రవర్తియై, నిజసామ్రాజ్య విస్తారకుఁడై, యూరపుఖండమునంతటిని గడగడలాడించిన మహాశూరుఁడు నెపోలియను చక్రవర్తి. తాను తృతీయసోదరుఁడయ్యి సపదృశ ధైర్యసైన్యధిపతానైభవంబున బలగర్వితులగు శత్రువసోదగుల నడంచి సామ్రాజ్యాధిపత్యము వహించి సామ్రాజ్యము నత్యంతముఁ బెంపుచేసి యేబదిసంవత్సరములు నిరంకుశముగాఁ బరిపాలించిన మహాతాపి యారంగజేబుపాదుసా. అట్టి నెపోలియను చక్రవర్తి విధిప్రేరేపకంబున గావలయు దుర్లభముగు నాటులకుల సైన్యముఁగొని యతిదూరముగు రష్యాదేశముపై దండెత్త, గడుపరులగు రష్యకులు తమ యనంతదేశములోనికి సైని నాకర్షించి యాకర్షించి యుద్ధార్థముగు శత్రుసైన్యము పట్టెఁ దోగిరము గాంచక మలమలమాడునట్లు తమరాజధానియగు మాస్కో పట్టణమును నిర్దయుడై పూర్తిగ దహించివైచిరి. తనదేశ మీలోపున నపాయగ్రస్తముగుటచేత నెపోలియను చక్రవర్తి పరుగుపరుగునఁబోవలసినవాడయ్యెను. తినుటకాహారములేకను, ఊహితముగు మంచునఁ గొలుచుపాటియు, వెన్నాడు ప్రారశక్రమారణమునను దిగ్విజయ మొనరింపవలసిన ప్రేమచి మహాసైన్య మాటులకులును నాశనమయ్యెను. దక్కనుదేశముపై దండెత్తిన మొగలాయీ సైన్య మెట్టిబాధలపడెనో గమనించుకొంటిమి. నెపోలియను చక్రవర్తి భంగపడినను ప్రాప్తదేశమునకు యథాప్రామాణ్యము దక్కియుండెను. కాని, జౌరంగజేబుపాదుసాపతన మాతనితోఁదీఱక, భారతదేశస్వాతంత్ర్యంతమునకుఁ గారణభూతమయ్యెను.

జౌరంగజేబు మరణించినంతనే తదీయ కుమారులు మువ్వరును యుద్ధసన్నద్ధులైరి. శత్రువుఁడగు నా ఆలము కాబూలునం దుండెను. పితృమృతి తెలిసినంతనే యాతఁడు చక్రవర్తిత్వముఁ బ్రకటించుకొని, బహదూరుసాయను బిరుదును ధరించి సామ్రాజ్య రాజధానియగు ఢిల్లీ పట్టణము వడివడిఁ జేరెను. బహదూరుసా

కేవల స్వార్థపరుఁడును, దయారహితుఁడును గాఁడు, ఆతఁడు భ్రాతృప్రేమార్ద్రునియై, సోదరుఁడగు నబాముపాకు దక్కనురాష్ట్రములనే కాక, గుజరాతుదేశమునుగూడ నర్పింపఁబోయెను. కాని, ఆభ్రాత దురాశాపరుఁడై సమరసన్నద్ధుఁడయ్యెను. అబాముసా యాగ్రా నగరమునకుఁ బదునైదుమైళ్ల దూరముననున్న 'బాబా' ప్రాంతమున రణమొనరించి త్రెల్లెను. ఇత నారంగజేబుప్రియతనూజుఁడగు కాంబుషు మిగిలియుండెను. వానికి గోలుకొండ బీజపుర దేశములను బహదూరుసాయొసంగఁబోయెను. కాని, కాంబుషు వృథాభిమానియై యుద్ధసన్నద్ధుఁడయ్యెను. జింజీ ముట్టడినండు యు నాతనిపైఁ బగనొనియుండిన జాల్మికారుఖానుఁడు తోడనే యాతని నెదుర్కొని, భంజించి, బంధించెను. పాప మాయభ్రాతృకుఁడు పరాభవ సంస్మరణానలమున మ్రగి మరణించెను. బహదూరుసా యాపగిదిం దన వారసత్వమును స్థిరపఱచుకొనెను. ఆతని సార్వభౌమత్వము సర్వజనసమ్మతమయ్యెను.

ఇత సాహూ నిర్బంధవిముక్తుఁడై, రాజ్యరూఢుఁడైన యుదంత మరయవలయును. జౌరంగజేబు మరణానంతరము సాహూ అబాముసాయధీనుఁడయ్యెను. ఆతఁడే సాహూను విడిచిపెట్టెను. తత్కారణము విచారితము. సమర్థులగు తారాబాయి తన కుమారుని తరపున రాజ్యము చేయుచుండెను గదా. ఆమె ప్రతిభా సామర్థ్యములు మొగలుల కనుభవదృష్టమై, సామ్రాజ్య సంపాదనార్థము పాదుసాపుత్రులు పరస్పరయుద్ధ నిమగ్నులగు సమయమున మహారాష్ట్రము మఱియు విజృంభింపఁగలరు. మహారాష్ట్ర మహారాణి యట్టులే మొనరించెను. కాని, సాహూ మహారాష్ట్రమునకు నీక్కింత రాజుగదా. తన రాజ్యముకొఱకు సాహూయును, రాజ్యము విడువనొల్లని తారాబాయియును తప్పక ఖోరాడెదిరనియు, తా నా కారణమున నిరపాయముగాఁ దనయన్నపై దండెత్తి ఢిల్లీఁగింహాసన మధిరోహింప వచ్చుననియు యజ్ఞముసా వితర్కించి సాహూను విడిచెను. కాని అజ్ఞముసా రణరంగమున నిహతుఁడయ్యెను.

ఔరంగజేబుపాదుషా మరణించినంతనే తారా బాయి పూనా, చాకను మొదలగు స్థలములనుండి శత్రు సైన్యములను బాహుగ్రోలి మహారాష్ట్ర రాజ్యముం బెంపు చేయుటకుఁ బూనుకొనెను. ధనాశీ మొదలగు మహారాష్ట్ర ప్రమాఖులు శక్తివంచన లేకుండ పాటుపడిరి. కాని, సాహూ యంతలో విడివడి యరుదెంచెను, పరిస్థితులు మాటిపోయెను.

సాహూ ఆవస్థ నిరుత్సాహకరముగ నుండెను. గుమారీరువది సంవత్సరములనుండి రాజారాము తారా బాయిల నాయకత్వమున నజేయుండగు నౌరంగజేబు పాదుషాను బరాధివంది మహా విజయములం గాంచిన మహారాష్ట్రులు సాహూను విస్మరించిరి. మఱియు తారా బాయి తానే రాజ్యాధిపత్యము వహించుటకుఁ గృత నిశ్చయయై యుండెను. ఆమెకుమారుడు కేవలము జడుఁడైయుండక, యేమాత్రపు శక్తిసామర్థ్యములుగలిగి యుండినను, సాహూ రాజగుట యసంభవమైయుండెడిది. ఐనను, మంత్రివర్గమునం దనేకులు శివాజీపాత్రునిపై నభిమానము వహించియుండిరి. అంత సుపాయ కాలినియగు తారాబాయి యొక ప్రవాచము గల్పించెను. అసలైన శంభాజీకుమారుడు చిరకాలముక్రిందటనే మరణించెననియు, మహారాష్ట్రులను మోసపుచ్చునెంబున నానామధేయమున మఱియొకని నౌరంగజేబుపాదుషా పెంచెననియుఁ దారాబాయి కల్పించెను. తొల్లి జస్యంతసింహకుమారులను దుర్గాదాసు తప్పించినపుడు ఔరంగజేబుపాదుషా యటు లాచరించెను. కావున, తారాబాయికల్పన యుక్తియుక్తముగానుండెను. ఐనను తారాబాయి ప్రేరణంబున రామచంద్ర బవేడ్కరుఁడును, మఱియొద్దఱునుమాత్ర మామెకుఁ దోడ్పడుటకు శపథముండేసిరి. మిగిలినవారు సాహూ కపటియని ఋజువగు వజ్రకు నాతిని రాజత్వ మామోదించుటకు సంసిద్ధులైయుండిరి.

సాహూ కలనఁ దన కపాయము వోరయకుండ నజాముషా చక్రని కట్టుదిట్టములు గావించెను. ఆతని భార్యయును, ఆతని జనయిత్రయగు యశోబాయియును,

మఱికొంతఱును మొగలాయీ శిబిరమునఁ బ్రతిభులుగా నుండిపోయిరి.

మహారాష్ట్ర రాజ్యము గడింపవలసిన సాహూ తోడ నేఁబనిమంది యాశ్చికులుమాత్రము మొగలాయీ స్కంధావారమునుండి వచ్చిరి. సజ్జనసింహుఁడను జమిందారుఁ డాతని ప్రథమమిత్రుఁడై తోడ్పడెను. తారా బాయి యభిప్రాయ మారఁడు తెలిసికొని, మహారాష్ట్ర నాయకులకు జాబులంపెను. పహ్లావీ భాష్లే వెంటనే తన నృపాలు నాశ్రయించెను. అచిరకాలమున హైబర రావు నింబాల్కరు, నేమాజీ సింధియా యను ప్రముఖులు స్వామిభక్తిపరాయణులై చయ్యన నరుదించిరి. సాహూ యంతట నుత్సాహియై, తన రాజ్యముఁ దన కప్పగింపవలయునని తారాబాయికి లిఖించిపంపి, యహ మ్యగునగరమున విడిపెను. తదనంతర మొకమహారాష్ట్ర గ్రామాధికారి సాహూను నిరోధించెను. అట్టి ప్రజానికి బుద్ధి చెప్పవలయునని యెంచి, యాతఁ డానగరప్రాకార మను శతఃస్థులచేఁ బగులఁగొట్టించి, యా మొఱకునితోఁ బాటు తదితిరులంగూడఁ జంపించెను. ఆ గ్రామాధికారితోడలు తన పసిబాలుని తేనిపాదములపై వైచి యర్పించెను. సాహూ దయాకుఁడై, ఆబాటనకుఁ దన ఇంటి కేరిశి, ఫలేసింగు భాష్లేయని పిలిచి, ఔరంగజేబు పాదుషా తనకు వివాహసమయమునఁ గట్టుముగా నొసంగిన అకాలకోట యను జాగీరును గూడ సాభిమానముగా నిచ్చెను. ఆబాటఁడే ప్రవర్తిల్లి ఇప్పటి అకాలకోటరాజులకు మూలపురుషుఁ డయ్యెను.

సాహూ పూనాదేశము ప్రవేశించినంతనే తారా బాయి పంపిన మహా సైన్యము గోచరమయ్యెను. మహారాష్ట్ర సర్వనైన్యార్థకుఁడగు ధనాశీబాదవుఁడే యా నేనాముఖంబున నరుదెంచెను. అట్టి ప్రసిద్ధ నాయకుని తోడ యుద్ధ మొనరించు టవివేకమని యెంచి సాహూ చక్రని యుపాయమున గుళువుగాఁ గృతకృత్యుఁడయ్యెను. శివాజీపాత్రుఁ డేకపరిచారికా సాహాయ్యుఁడై యొక మదేధ మారోహించి, యుద్ధయ సైన్యములును చూస్తూడి చూచుచుండ, ధనాశీబాదవుని డాసి, యాతఁ

యథాదుర్గమహారాష్ట్రస్థపాలుని దక్షిణ మాశ్రయింప వలయునని హెచ్చరించెను. ధవాజీ యనుమానము కంటనే యంతరించెను. సాహూ శంభాజీ కుమారుడు కానియెడల చట్టి ధైర్యధైర్యములను జూపజాలఁ దని యెంచి ధవాజీతోఁబాటు మానసింప మోరేయను నాయకుఁడుగూఁడ సన్దేశ్యముగా సాహూ నాశ్రయించెను. తారాబాయిస్వయే మాకారణమున సుకుపుగా నోటువడెను. సాహూమహారాష్ట్ర అనేకదుర్గములను వశపఱచికొని, మహారాష్ట్ర సంప్రదాయసిద్ధముగా సతారా యందు మహారాష్ట్ర రాజ్యాభిషిక్తుఁడయ్యెను.

స్వతంత్ర మహారాష్ట్ర స్థాపకుఁడగు శివాజీ మహారాష్ట్ర మరణించినతః, శంభాజీ చిత్రవధకుఁ బాల్పకి నను, రాజారాముఁడు మహా సమరమధ్యమన గతాకుఁ

డైనను, తుద కొక తొయ్యలి రాజత్వము వహించినను, ఓహటింపక, మహాద్వగుండరు నారంగజేబు పాడువా యంతవానిని బాహద్రోలి తమస్వాతంత్ర్యమును నిలుపు కొనఁజాలిన మహారాష్ట్రులు నిక్కముగఁ బ్రతింసార్చులు. సాహూ మొగలాయానిర్బంధవిముక్తిఁ గాంచి నపుడే బీరార, బీదరు, ఖాండేషు, బౌరంగబాను, గోలుకొండ, బీజపురము నాఁబడు చక్కను సుబాల నుంకి 'చాతు', 'సర్వకముఖి' పన్నులను వసూలుచేయు నధికారము గాంచియుండెను. మొగలాయీ పాడువా యరు బహుగురువా తదిధికారమును స్థిరపఱచెను. అట్లు మహారాష్ట్ర ప్రజాప్రతిభావిశేషమునఁ బునఃప్రతిష్ఠితమైన మహారాష్ట్రరాజ్యము పేష్వాల ప్రతిభాతిశయమున సాహూ జీవితకాలముననే మహాసామ్రాజ్యముగాఁ బరిణమించెను.

గ్రామ పరిసరము

A, A.

మెండలీయము-రక్తస్పర్శ

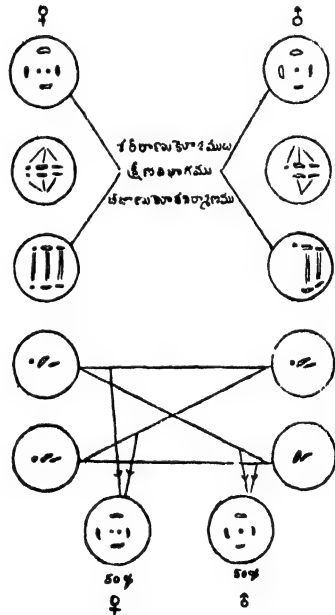
యశ్. యం. జేణు

౪

క్రిందటిసారి గీసిన విషయమై చర్చించుచు వున్నప్పుడు ప్రకారము మగబిడ్డలు కావలసినచో మగబిడ్డలను, ఆడబిడ్డలు కావలసినచో నాడుబిడ్డలను బహుళము చూపని మాటలసందేశిని చెప్పినట్లున్నది. అని మనచేత నున్న పనియా? అటులయినచో వంశము నిలబెట్టుటకు మగబిడ్డలేదని వాపోవుచున్న యొగ్గి యొగుటుంబములకు శుభవార్తగ మా యిది. మగశిశువుకావలయునను వాంఛ చేత ఎండలు ఎన్ని తీర్థగూత్రలు చేయుటలేదు? అన్న దానములు, వస్త్రధానములు; గుంటలు త్రవ్వించుట, బావులు త్రవ్వించుట; గుర్తుకట్టించెదమని, గోపుర బ్రాహ్మారాదులు నిర్మించెదమని దేవునకు మ్రొక్కుబట్లు; “పుట్టి బిడ్డ నట్లనే నీకు దత్తము చేసెద”మని తిరుపతి వేంకటేశ్వరమునకు ప్రార్థనలు; అశ్వత్థవృక్ష ప్రదక్షిణములు; గ్రహ-సోమముల పోగొట్టుటకు అమ్మగారికి ఆంజనేయుని గుడిమట్టు త్రిప్పటలు, మంత్రములు, తంత్రములు, తాయకులు మొదలైన వెట్టిచేష్టలన్న జనవసరమని వారెఱిగి యభిప్రాయ సిద్ధింపజేసికొని ఎంత శుభంతురో గదా! అట్టిమానమున్నచో నద్దానిని వెలిబుచ్చుదు.” అని చదువరులు నమ్మడుగవచ్చును. కానే పాగుడు, అట్టిపని ప్రకృతికాస్త్రోత్తరచేతిలో నన్నదని నిరూపించెదను.

మనలోను, తక్కిన సమస్తప్రాణులలోను, గల వ్యర్థాపవ్యర్థావాదులకు గీసిన యునికి ఎట్లు కారణభూతమో, అదేవిధముగ ప్రాణులలోని లింగభేదమునకు అణుకొశములలోని వర్ణగ్రాహకముల సంఖ్యాభేదమే కారణము. మగవారి అణుకొశములలో నలుబది యేడు వర్ణగ్రాహకము లున్నవి; స్త్రీలలో నలువదియైదుమిది యున్నవి. మనలో స్త్రీ పుంసభేదమున కిదియే కారణము. ఈ సంఖ్యాభేదము ప్రప్రథమమున బిడ్డలయందు యెట్లు కలుగుచున్నదో వివరించెదను.

పిండోత్పత్తికి పూర్వము స్థూలబీజాశయమునందు నూత్నబీజము ప్రవేశమై స్థూల నూత్నబీజ సమ్మేళన మవసరమని మనము తెలిసికొంటిమి. తత్పూర్వము శీతోత్పాదక బీజకణకోశ నిర్మాణము కావలసియున్నది. తన్నిర్మాణమునకు ముందే క్షీణాభాగము జరుగుటవలన బీజాణుకొశములలోని వర్ణగ్రాహకముల సంఖ్య తక్కిన శరీరావయవ శీతకణకోశములవానిలో సగము మాత్రమే యుండునని మనము యిదివియున్నాము. ఘటనాగతి ననుసరించి జరుగు ఇట్టి క్షీణాభాగమునందైన శీతోత్పాదక బీజకణకోశముల సమ్మేళన గర్భములలోని బిడ్డ యొక్క లింగమును స్థిరపఱచును. ఇట్లు జరుగునదియు నూచించుట కుదాహరణము నీ క్రింది నిర్వచున్నాము.

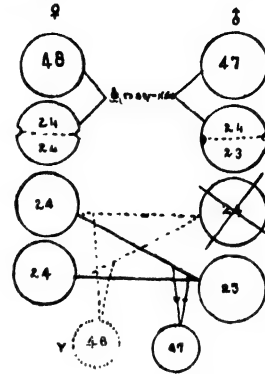

చిత్రము: ౨౧.
సంతానమునందు స్త్రీ పురుషనిర్దేశము

ఒక స్త్రీ యం దారు వర్ణగ్రాహకములను, పురుషునియం దైదు వర్ణగ్రాహకములను ఉన్న వసుకొందము. ఈసంఖ్య శరీరాణుకోశములలోనిది. జీవోత్పాదక బీజకణకోశ నిర్మాణమునకు పూర్వము క్షీణవిభాగము జరుగును. తత్ఫలితముగ స్త్రీయొక్క బీజాణుకోశములలో మూడేసి వర్ణగ్రాహకములను, పురుషుని బీజాణుకోశములలో కొన్నిటియందు రెండేసియు మిగిలినవియందు మూడేసియు నుండును (మా. చిత్రము ౨౧). ఘటనాగతి ననుసరించి రెండు వర్ణగ్రాహకములు గల నూత్నబీజాణుకోశము ఏర్పడ బీజాణుకోశముతో సమ్మిలితమైనన, తత్ఫలితముగ గలుగు ఏకబీజాణుకోశము మగశిశువుగా నుత్పత్తియగును. ఏలననగా రెండువర్ణగ్రాహకము లుండిన నూత్నబీజాణుకోశము మూడు వర్ణగ్రాహకములుండిన స్థూలబీజాణుకోశముతో మేళవించినందున తత్ఫలితముగ నేర్పడిన ఏకబీజాణుకోశమునం దైదువర్ణగ్రాహకములు మాత్రమేయుండును. దీని ద్విగుణీకృతిచేత నేర్పడు శిశువునం దన్ని బీజాణుకోశములయందునువివవర్ణగ్రాహకములుమాత్రమేయుండును. ఈసంఖ్య మగవానియం దుండినదిగనుక శిశువు మగవాడుగనే యుండును. ఇదేవిధముగ మూడు వర్ణగ్రాహకముల నూత్నబీజాణుకోశము ఏర్పడ బీజాణుకోశముతో కలిసినను దానినంకి కలుగు శిశువు ఆడదిగనే యుండును. ౨౧ - వ చిత్రము ఈ విషయమును చక్కగా విశదీకరించును. దీనింబట్టి శిశువులయందు స్త్రీ పురుష భేదములను గలిగించుట సంపూర్ణముగ మగవానియం దాధారపడియుండుననుట నిస్సందేహమును సంగతి ఏర్పడుచున్నది. కలుగుబోవుబిడ్డ స్త్రీ కానున్నదియు, పురుషుడు కానున్నదియు స్థూలనూత్న బీజాణుకోశముల సమ్మేళనమవ్వడే నిర్ణయదీసావును.

కొవున మన యిచ్చవచ్చిన పిల్లలను గనవలయునన్నచో, తత్సమ్యేగనకు పూర్వమే, అందునను మగవారియందు 'గేసీల' మార్పుజేయుటకు ప్రయోగింపబడిన దానివలె కొన్ని యావధములు, ఎక్స్రేలు (X rays), అల్ట్రా వైలెట్ (Ultra violet) కిరణములు మొదలైనవాని సహాయమున నిరుదధి నాలుగు వర్ణగ్రాహ

కములుండు నూత్నబీజాణుకోశములను నశింపజేసి నచో (మనుష్యులలో మగవారిలో నలంకరియేడును,

చిత్రము : ౨౨.

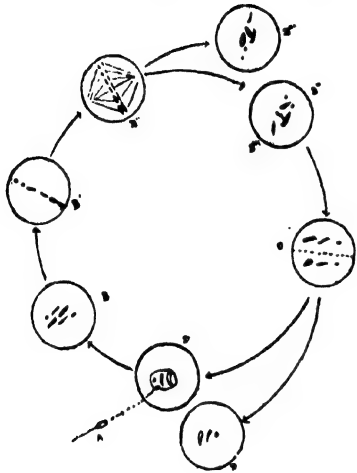
X. 24 వర్ణగ్రాహకములగు నూత్నబీజాణుకోశము జౌమగప్రయోగముచే నుంపబడినది.

Y. స్త్రీ సంతానము కలుగక ఆపబడినది.

స్త్రీలలో నలవది యెనిమిదియు నుండును గనుక)వానికి పుట్టు పిల్లలెల్లరు మగవారుగనే యుండురు (మా. చిత్రము ౨౨) ఇట్టి అవకాశములు త్వరలో మనకు సంప్రాప్తింప నున్నవి. ఇంతవఱకు మనుష్యేతరములపై నీ కౌన్సైల్ క జౌమగప్రయోగములు చేయబడి చాల వఱకు తృప్తికరముగు ఫలితములు గలిగియున్నవి. అది మనుష్యులయందును సార్థకమగుననుట కెట్టి సందేహమును వలదు.

సహజముగా నిష్ప జైలెడల జరుగుచున్నట్లు శిశు జననవ్యాపారమును దైవానుకూలమున కప్పగించి వేసి, మనము చేతులుకట్టుకొని కూర్చున్నచో ౨౧ వ చిత్రమున గవ్వదూరిని ప్రతిదేశమునందును స్త్రీ పురుషుల సంఖ్య సమానముగ నుండవలెను. జనాభాల్పకలలో నూటికి ఏబదిమంది స్త్రీలు, ఏబదిమంది పురుషులు ఉండితీరవలయును. కాని అట్లేచ్చటను లేదు. ఎటుజూచినను ఆడువారిసంఖ్య యెక్కువగనేయుండును. ఇందులకు కారణము మగశిశువుల మరణసంఖ్య స్త్రీ శిశువులకంటె నెక్కువగానుండుటయే. చనిపోయి పుట్టిన వారిలో చాలమంది మగవారుగనేయుండురు. అదియు.

గాక ఆడువారికంటే మగవారి యాయుఃపరిమితి తక్కువ. కనుకనే ఆలుచచ్చినవారికంటే మగడు చచ్చినవా రెక్కువగ నుండును. ఏమి చిత్రమో గాని పుట్టినప్పటినుండియు మగతనముతో గూడ మృత్యుదనము పెక్కునియుండును. ఈ ఆనను మూలము ఆడువారికి లేదు. వా రెప్పుడును గడుసువారే.

చిత్రము: ౨౩

జీవాణుకోశము-ద్విగుణీకృతము-క్షీణవిభాగము

A. నూత్నుజీవాణుకోశము,

D. నూలజీవాణుకోశము,

B. ఏ. బీజకణకోశము (పిండోత్పత్తి)

BI

BII

BIII

C. జీవాణుకోశము-క్షీణవిభాగము,

D. జీవాణుకోశము

(బీజిలో కర్ణగ్రాహకములసంఖ్య గమనించునది.)

ఇంతదనుక చెప్పినయంశముల నిచ్చట మూల

జ్ఞానార్థము సంక్షేపముగా చెలుపుచున్నాను.

ఏకజీవకణకోశము

పిండోత్పత్తి

↓

దాని ద్విగుణీకృత

ముచేత విభిన్న

యవసహితకీరం

బీజోత్పాదక కణ

ములు

బీజోత్పాదక జీవ

కణ కోశములు

ద్విగుణీకృతము-కర్ణగ్రాహకము సంఖ్య మారదు.

క్షీణ విభజన.

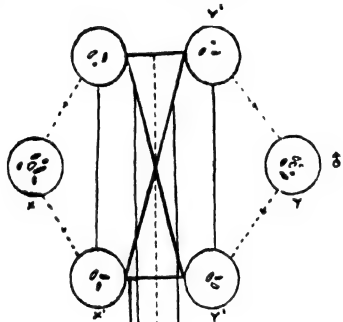
కర్ణగ్రాహకము సంఖ్య కలి

రాణుకోశములలో వానిగ

సగముమాత్ర ముండును.

(చూ. చిత్రము ౨౩)

జ్ఞాతి సంబంధములు మనలో నెన్నియో ఏండ్ల నుండి నాటుకొనిపోయియున్నవి. మన దేశములో నుండు

౧. స్త్రీవిష్ణుము

X. ఒక స్త్రీ జీవాణుకో

శము. X' X' నూలజీవాణు

కోశములు. X లోని నల్లని

కర్ణగ్రాహకము, దుర్బల

మతిత్వకారకులగు గుణ

వాహకులతో నిండియు

న్నది. ఈమధునములోని సంత

నములో నూటికి 25 మంది సం

పూర్ణముగ దుర్బలమతులు, 50

మంది తిరిపండ్రులకలె దుర్బల

మతిత్వవాహకులు, 25 వంది.

అకోగర్భంతులు.

౧. పురుషవిష్ణుము

Y. ఒక పురుషుని జీవాణు

కోశము. Y' Y'. నూత్నుబీ

జాణుకోశముల Y లోని నల్లని

కర్ణగ్రాహకము దుర్బలమతి

త్వకారకులగు గుణవాహకుల

తో నిండియున్నది. A. B.

C. లు X. Y. ల సంతానమును

జెల్లపును. A. 25% సంపూ

ర్ణముగ దుర్బలమతులు. B.

50% దుర్బలమతిత్వ వాహ

కులు. C. 25% అకోగర్భ

వంతులు.

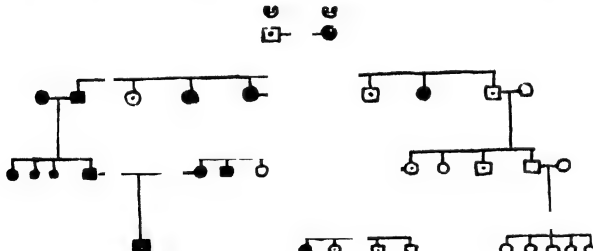
చిత్రము: ౨౪

జ్ఞాతిసంబంధములు-అగర్భములు

ఏ వినుకందలు, ఏనుకందలు, ఎనిమిదికందలు జనసంఖ్య గల చిన్న చిన్న పల్లెలలో ముప్పాతికా ముప్పీసము ఏ రెండు మాడు కుటుంబములవాడగనే యుండును. ఎవ్వరికైన మేనమామకూతురుండునట్లాయెనా, మైనారెవ్వరు అయ్యగారికి పిల్ల నివ్వరు. తండ్రిసార్వనకు తనయు కుమార్తె దారుడైనట్లు అక్కచెల్లెళ్లు గలగు ఆడుబిడ్డలు అన్నదమ్ముల సార్తవ్యమాట. ఇట్టి నెట్టి ఆచారములు మన మెప్పుడు వదలిపెట్టుచుమాగదా! "అటులైననా జ్ఞాతిసంబంధములు చెడ్డవేనా?" యని మీ రడుగ వచ్చును. ఇంతవఱకు దొరకియుండు ఆధారములను బట్టి జ్ఞాతిసంబంధ వివాహములను అట్టే సత్ఫలితము గన్పడలేదు. కాని అచ్చటచ్చట కొన్ని మంచి దృష్టాంతము లున్నవి. వీనిలో మొండొకటి మాత్రము లను వర్తించును. జ్ఞాతులలో నొకరికి వివాహ మైన దను కొనుడు. ఆ స్త్రీపురుషులు మై చక్కని యాగోగ్య వంతులుగ గన్పడినను వారు దుర్బలమతిత్వవాహకులుగా నుండవచ్చును. మొండొకటి మిత్రజనుల ముండు గుప్తగుణముగా పరిణమించిన పొట్టితనమువలె వీరిలో దుర్బలమతిత్వము గుప్తగుణముగా నుండును. వారికి గలగు

సంతానమునందు ౨౪-వ చిత్రమున చూపినవీరిని నూటికి ఇరువది యైదుగురు పూర్తిగ దుర్బలమతులుగను, ఏబదిమంది తత్వాధివాహకులుగను, తక్కిన వారు సామాన్యముగ నాగోగ్యవంతులుగను ఉండురు. దుర్బలమతిత్వ వీడికులగువారి వంశవృక్షమును, వారిలో జ్ఞాతి సంబంధములను గలిగిన యనర్థమును ౨౫ వ చిత్రమున చూపెడు. ౨౬ వ చిత్రమును గాల్పకగా వంశవృక్షము మఱియొక కథను చెబుచును. గాల్పకగా దాహ్యదులలో చాలమంది గొప్పగా బ్రవీణులవారు. చిత్రమున చూపియుండువఱకు గల ముప్పగురులో పదకొండుగురు స్త్రీలుపోగా తక్కిన పదొమ్మిదిమంది పురుషులలో పదహారుమంది గొప్ప పదవుల నలంకరించిరి. ఇందునను మొండొక మాత్రము లనువర్తించిన వనుటకు సందియములేదు కాని జ్ఞాతిసంబంధములలో నిట్టి ఫలితములు కలుగుట చాల అరుదు. అట్టి సంబంధముల చేయుటలో ఎక్కడోనో ఒక్కొక్కచోట దప్పు తక్కిన అన్నిటిలోను అభివృద్ధి నూచనలు కనబడనగుటచే నట్టి సంబంధములు మానివేయుట శ్రేయకరము. ప్రకృతికాస్త్ర పరిశోధనలు మఱికొంతమారము సాగి

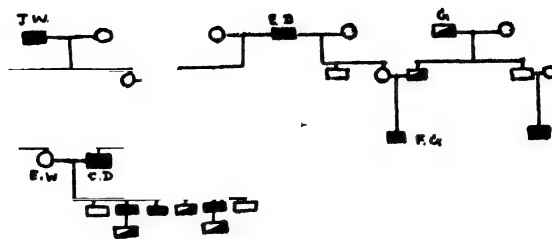

చిత్రము : ౨౫.

దుర్బలమతిత్వ బాధితులగువారి ఒకానొక వంశవృక్షము. నల్లని చదరములు. సంపూర్ణముగ దుర్బలమతులు. పురుషులు. నల్లని వలయములు. సంపూర్ణముగ దుర్బలమతులు. స్త్రీలు. నల్లనిచుక్కగల తెల్లని చదరములు. దుర్బలమతిత్వ వాహకులు. పురుషులు.

నల్లనిచుక్కగల తెల్లని వలయములు. దుర్బలమతిత్వ వాహకులు. స్త్రీలు. తెల్లనిచదరములు. అగోగ్యవంతులగు పురుషులు. తెల్లని వలయములు. అగోగ్యవంతులగు స్త్రీలు. (మొండొకటినుండినుట్లునువర్తించియున్నదోగమనింపదగినది)

పోయి, దాహ్యది వివాహమునలని ఫలితములను వనయిష్టము చొప్పున మార్పు కొనుటకు కీలగునట్లు వసతులేర్పడువఱకు అట్టి వివాహములు దలపెట్టకుండుట శ్రేయస్కరము. "మా కాకాస్త్రములవిషయము కలదు; మే మంతవఱకు కామకో నక్కలు లేదు. మా వివాహవిషయములు మీ చేతులలో చెట్టి అనిశ్చితమును భవిష్యత్తునకై మాన్వేచ్ఛును, మా సౌఖ్యమును దారబోసి కొమ్ముందురా? బాగు, బాగు. మీ ప్రకృతికాస్త్రములు మీయొద్దనే యుంచుకొనుడు. మా జోలి మోకనవసరము" అని మీ రనవచ్చును కాస్త్రపరిజ్ఞాన మభివృద్ధియగు కొలది అందరి విషయములు నాగరికత ప్రపంచాభివృద్ధికి మనము కలదన్న న, కావలయునన్నను ప్రయోగింపబడక మానవు. బుద్ధి బలప్రవాహమున కడ్డు తగుల నెవ్వరితరము? విరాముమేళ కొట్టుకొనుమందు మనసుండె విక్రాంతి

చిత్రము : ౨౬

'చార్లస్', 'గల్టన్'ల వంశవృక్షము.

౧. నల్లని చివరములు-రాయల్ సాపైటీసభ్యుని.

౨. సగము నల్లగతుండు చివరములు ప్రఖ్యాతి గడించిన పురుషులు.

౩. వరుసములు-స్త్రీలు.

J. w. జోసీయా వెడ్జవుడ్ (Josiah wedg-wood)

E. D. ఎరాస్మస్ డార్విన్ (Eras mus Daruin)

G. గల్టన్ (Galton)

R. D. రాబర్టు డార్విన్ (Robert D.rwin)

F G. ఫ్రాన్సిస్ గల్టన్ (Francis Galton)

E w. ఎమ్మా వెడ్జవుడ్ (Emma wedgwood)

C D. చార్లస్ డార్విన్ (Charles Darwin)

లేకున్నచో త్వరగా సరిహద్దునని అరగంబనేపు ఆగ మున్న ఆగదు.

జర్మని నియంత హిట్లరు

చిత్రరూపము

విద్యార్థి (1899)

శిక్షువు

బనీరియా వైదికశాలలో హిట్లరు నివాసగృహము

గీతం

నెనికుడు

విజ్ఞాన విశేషాలు

విషవాయునిరోధము

విషవాయువార్తను తెలిపేవ్యక్తి

విషవాయువు ఆక్రమణములాన్ని యూరపు ఖండం అంతటా ఒక ఆందోళన బయలుదేరింది. ఇటీవల ఇటాలియనులు విమానాలలోనుండి అధినినియామీద విషవాయువు తొలగించిన బాంబులను కురిపించి చేసిన భయంకర తాండవాన్ని చూచి మానవలోకం మిక్కిలి కీర్తిని పొందింది. ముందు మందు యుద్ధంలో నిరపరాధులైన నగరవాసులు ఈ విషవాయువు బారినుండి తప్పించుకొని బ్రతికే డెట్లా అనే విషయాన్ని ఆలోచించి దానికి ఉపాయాలను కనిపెట్టడానికి యూరపునందలి అన్ని దేశాల వైజ్ఞానికులు పరిశోధనలుచేస్తూఉన్నారు. బాంబులు బ్రద్దలయినతరువాత వాట్లవంటే విషవాయువు మెల్లమెల్లగా నాలుగువైపులకు వ్యాపిస్తుంది. అది బద్దలయిన వెంటనే గనుక వాయువు వ్యాపిస్తూ ఉండన్న విషయం జనులకు తెలిస్తే వారు పరుగు త్రొనిర పాయకరం అయిన స్థలానికి పోయి దాసుకొని బ్రతికిపోవచ్చును. ప్రజలకు విషవాయువు వ్యాపిస్తూ ఉండన్న వార్తను తెలపడానికి లండను పీగుల్లో ఒక క్రొత్తవిర్పాటును వాడుకలోకి తేవడానికి ప్రయత్నం సాగుతూవుంది. విషవాయు నివారకమయిన ఒకసంచిని ఒకడు ముఖానికి తగిలించుకొని వేగంగా పైలోమీద పోతూ పీగుల్లో జనులకు వార్తను వినిపిస్తాడు. ఇందుకు వార్తను వినిపించడానికి, పైకిలకు ఒక 'లైట్ స్పీకరు' అమ్ముబడి వుంటుంది. ముఖానికి తగిలించుకొని వుండే సంచిలో ఒక మైక్రోఫోన్ ఉంటుంది. ఎక్కెక్రికు బ్యాటరీ సాయంతో మైక్రో ఫోనులో మెల్లగా చెప్పబడేమాట లైడుస్పీకరు ద్వారా క్లిగరగా ప్రతిధ్వనిస్తుంది.

ఆగస్టు వికాలభారత

‘నల్ల ముండ’ - దాని గర్భశత్రువు

‘నల్ల ముండ’ అనే పేరుగల ఒక జాతి సాలెపురుగు చాలా అపాయకరమైంది. దానివిషం నాగుపాము విషం కన్నా ఎక్కువైతే ఎక్కువ అపాయకరమైందని చెప్పటానికి నిదర్శనం పాశ్చాత్య దేశాలలో అనేకమందిజనులు

దానికొటువల్ల చనిపోయారు. ఇది అమెరికా దేశంలో ఎక్కువగా కనబడుతోంటుంది. అక్కడిజనులకి దీన్ని చూస్తే అమితభయం.

ఇది సాధారణంగా పాడుబడ్డ యింట్లోనూ, శుభ్రంగాలేని యిళ్ళలోనూ, యింటి కప్పలమీద,

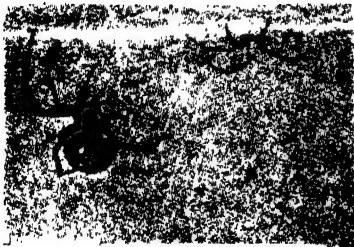
౧. ఇంట్ల మూలల్లోనూ, శుభ్రంగాలేనిచోటా, యీ నల్ల ముండ గూళ్ళబ్బుకొనివుంటుంది.

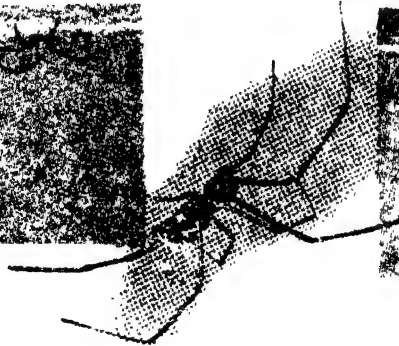
౨. బాల్యంలోంచి యౌవనంలోకి రాగానే దీనికి పూర్వరూపంపోయి అందమైన క్రొత్తరూపం వస్తుంది.

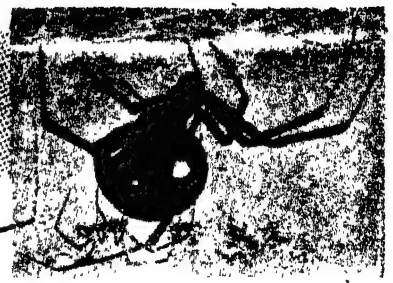
౩. యౌవనంతో బాటు దీనికి కామోద్రేకంకూడా పెరుగుతుంది. అప్పుడది మొగదాని కోసం చెరుకుకొంటూ సంచారం బయలుదేరుతుంది.

౪. అలాతిరుగుతోన్న దాన్ని చూసి మొగది చేర వస్తుంది. మొదట కనబడ్డ మొగపు రుగునే ఆడది క్రేమిస్తుంది. మొగది చాలచిన్నది.

౫. మొగపురుగు, దాని మర్కాంగాలు చూపడంకోసం, యీ చిత్రంలో పెద్దదిగా చూపింపబడ్డది.

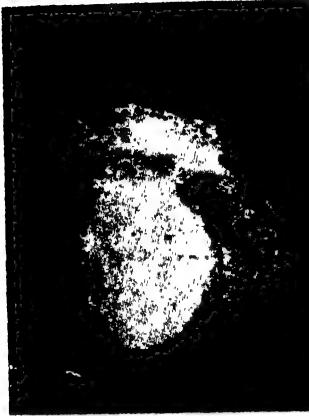

౬. ప్రేమకలిగినవెంటనే రెండుకు సంప్రతించుకొని విచ్చలవిడిగా తిరుగుతాయి. తనకంటె తెగబరిసిన నల్ల ముండను కాగలించుకోటానికి మగపురుగుపడే అవస్థ బాధి పుట్టిస్తుంది.

చూరులకిందా సావరం యేర్పరునుకొంటుంది.

దీనికాటును తప్పించుకోవాలి, దీన్ని సహించి దానికి రెండుమార్గాలు పాశ్చాత్యులు అవలంబిస్తున్నారూ మొదటిది శుభ్రతగా లేని యిల్లని బాగా చెయ్యడం. మూడో బూజులూ పెంకి అవీ దులిపి సున్నం కొట్టి

చడం. రెండోది: వీటికిగర్భశక్తువులైన ఒకజాతి ఈగల్ని ప్రత్యేకంగా పెంచడం. ఈ 'నల్లముండు', దాని గర్భశక్తువు ఏలా పుట్టి పెరుగుతవో వివరంగా ఈ క్రింది చిత్రాలవల్ల తెలుసుకోవచ్చును.]

బి. క్షేమసంచారం పూర్తయ్యాక గ్రుడ్డు పెట్టడంకోసం ఆడపురుగు తాను దారంబడికి దాంట్లో ఒక ఘంటి అల్లుతుంది. దాంట్లో ముద్ద ముద్దలుగా గ్రుడ్డు పెడుతుంది.

౮. తిరవాత సంచిని వదులుచేస్తుంది. గ్రుడ్డుక్రిందకిజారి, ముద్దగావున్నవల్ల తిడిఅరిపోయి వేటికవి విడిపోతాయి

౯. తల్లిపురుగు తిరవాత ఉల్లిపారలాంటి బూజుపారలు సుమారు రెండువేలవరకు దానిపై అతుకుతుంది. తిరవాత విశ్రాంతి తీసుకుంటుంది. ఒక్క ఆడపురుగు ఋతువుకి యిలాంటి గ్రుడ్డసంచలను ఐదింటిని తయారుచేస్తుంది.

౧౦. (ఎ) నల్లముండు : గ్రుడ్డసంచలను తయారు చేసే విధము.

౧౦. ఈ సంచిలో సుమారు ౨౦౦ మొదలు ౪౦౦ వరకు గ్రుడ్డుంటాయి.

౨౩. చిన్నవిగావున్న యీగజిల్లుల నల్ల ముండగ్రుడ్లని తినడంతోపే పొట్టి వయి దిట్టంగా బయటపడింది. అంతవరకు తెల్లగావుండేవాటి కిరిరంగు గోధుమ వర్ణంగా మారుతుంది. కొన్నివారాల్లో యీమార్పుపూర్తయి, ఈగరూపంతో బయటికివచ్చి మళ్ళీ ఆపిల్లలుకూడానల్ల

ముండ' వంశాన్ని నాశనంచేయడానికి బయలుదేరతాయి. నల్ల ముండకాటంతే మనిషికియెంతభయమో, గ్రుడ్లదగ్గర యీ యీగని చూడగానే నల్లముండకి అంతభయం.

౨౪. ఈజాతియీగలు ప్రపంచకంలో బహుశాద్ది. మాటికిగూడైకి ఒక్కటిమాత్రమే నల్లముండ సంచల్చి నాశనంచేయడానికి పూనుకుంటుంది. ఒకసారిపూనుకుంటే ఆ జన్మాంతమూ ఆలా నాశనంచేస్తూనే వుంటుంది. నల్లముండకాటనీ, దానినిమార్చి గురించి భయపడేమనిషికి యిది కొంత ఉపకారం చేస్తున్నాయి.
P. Sc.

పండ్లలోను, కూరగాయలలోనుగల దోషములను కనుగొనుటకు ఎక్స్రే యంత్రము

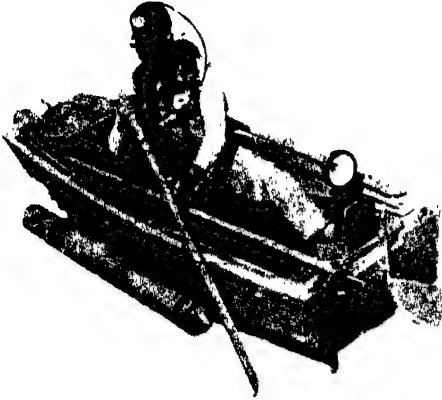
గ్రుడ్లలోని దోషములను తెలిసికొనునట్లే పండ్లు, కూరగాయలు మొదలగువానిలోని దోషములను తెలిసి

కొనుటకు మిన్నెసోటా యూనివర్సిటీలో ఒక ఎక్స్రే యంత్రము తయారుచేయబడినది. యంత్రములనుండి కిరణములు ప్రసరించుమార్గమున పండునుగాని, కాయనుగాని, గడ్డనుగాని ఉంచి పక్కను చేతితోపట్టుకొనిన తెరపయి పడు నీవను చూచినయెడల వానిలోపలి గ్రుడ్లు మొదలయినదోషములు స్పష్టముగా కనబడును. వానిని చెట్టనుండియు, తీగలనుండియు కోయకుండానే పరీక్షించుటకు ఈ యంత్రము పనికివచ్చును.

భూగర్భమునందలి మురికినీటికాలువలలో ప్రయాణముచేయుటకు క్రొత్తమాదిరిబోటు

పెద్దపట్టణములలో భూగర్భమున నిర్మింపబడు మురికినీటికాలువల స్థితిని పరీక్షించుటకయి వానియందు ప్రయాణము చేయుటకొనము క్రొత్తమాదిరి బోటు నొకదానిని లాస్ ఏంజలీస్లో ఒక ఇంజనీయరు తయారుచేసినాడు. దాని అడుగుభాగము చదునుగానూం దును. బ్యాటరీసాయమున ఎక్కువ ప్రకాశముతో

వెలుగు 'సర్పిలైటు', 'రేడియో సెట్టు', ఏదయినా అపాయము కలిగినపుడు బోటు మునిగిపోకుండుటకయి గుండ్రని బోలుగొట్టములు అబోటులో నుండును.

మరికొలువకు స్వాసనవలన ప్రాణాపాయము కలుగకుండుటకై ఇంజనీయరు ముఖమునకు తొడుగు తగిలించుకొనును ఈబోటులో ఎకాయెక్కిని ఆరుమైళ్లు ప్రయాణము చేయవచ్చునట.

భూగర్భవివరములలో విషవాయు పరీక్ష

భూగర్భములో తాపన 'కేడిల్స్' మొడిలయినవాటిని మరమ్మత్తుచేయుటకయి అక్కడక్కడ భూగర్భమునగు వివరములలో ప్రవేశించుటకు పూర్వము వానియందు ప్రాణాపాయకమగు విష వాయువులు (Carbon monoxide Etc.) ఎంతెంత పరిమాణమున నున్నవో తెలిసికొనుటకుగాను ఒకానొక సాధన ముపయోగింప

బడుచున్నది. ఒకగాజుగొట్టమును రాసాయనిక మిశ్రణముతో నింపి దానిని దూదిలోచుట్టి గాజువలె స్వచ్ఛమయిన కవరులోనుంచి, చితుకగొట్టి గోతిలోనికి దానిని దింపి పదినిముషము లుంచవలెను. గోతిలో విషవాయువు లున్నవాయెనా, రాసాయనిక ద్రవ్యములనుండి నల్లని పొడి దూదియగు రాలుకు. లోపలినుండి గాజుగొట్టము మీదికి దీసి, దూదిమీద కానుపించురంగును విషవాయువుయొక్క వివిధ పరిమాణములను తెలుపురంగుల చార్టుతో పోల్చిచూచినయెడల లోపలనున్న విషవాయువు పరిమాణము తెలియగలను. శీతకాలమున 'ఎలెక్ట్రిక్ హీరు' తో దీనిని కనుగొనవచ్చును. 'సేఫ్టీ లాంపు'ను ఇందు క్షపయుక్తమగును. చిత్రమున రాసాయనికమిశ్రణము గల గాజుగొట్టములు, రంగులచార్టు, ఎలెక్ట్రిక్ హీరు, సేఫ్టీ లాంపు ఉపయోగించుట కానవగును.

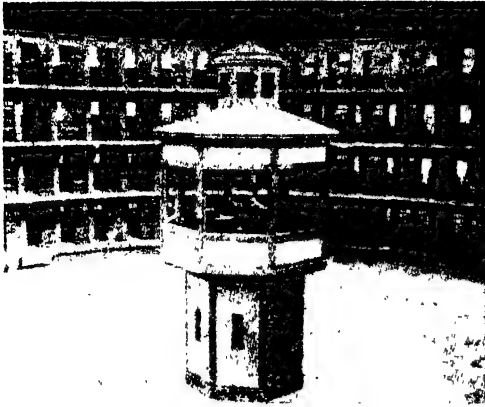
పెద్ద ఫోటో

చిన్న నెగెటివు ముక్కనుండి ఒక్కయెత్తున పెద్దదిగా చేయుటదీన ఫోటో. దీని నొకపేరుగన్న ఫోటో గ్రాఫరు (చిత్రముననున్నయితడు) తయారుచేసి ప్రదర్శింప పంపినాడు. అడవిగుర్రములమందచిత్ర మిది. ఇందు సవరణ లేవియు లేవు. దీని పొడవు ౧౧ అడుగులకును, వెడల్పు నలువది అంగుళములకును మించియుండును. నెగెటివుముక్క ౧౩ అం. పొడవు క్రి అం. వెడల్పుగలది. అంత చిన్న నెగెటివు ముక్కనుండి యింత పెద్ద ఫోటోను ఇంతవరకు ప్రపంచమున నెవ్వరును తయారుచేయలేదు.

గుండ్రని చెరసాలకు ఒక్కడే కాపుదారి

చుట్టను నాలుగంతస్తులలో నాలుగువరుస గదులు
గలిగి గుండ్రనగా కట్టబడిన చెరసాల. నడుమ పెద్ద ఆవరణ.
దానిలో నట్టనడుమను ఒక కట్టడము. దానిలో కాపలా
వాడుండును. అన్ని వైపుల గదులన్నింటిలోకి అడ్డు
లేకుండ అక్కడనుండియే వాడు చూడగలడు. అక్కడ
నుండియే ఎరెక్ట్ కుక్కు మీలను నోక్కి అన్ని గదుల్లోను
దీపములను వెలుగజేయును, అప్పివేయును, అన్ని
గదులకు తాళమువేయును, తీయును సాగ్యుచును.

ఫిలిములమీది పుస్తకములవలన
గ్రంథాలయములలో చోటునకు కూడుదల

చిత్రమునందలి యంత్రము వాడుకకు వచ్చిన
యెడల ముందుముందు పుస్తకములు, పత్రికలు మొ.
వానికి ఫిలిములు తగూరుచేయించి యుంచుకొన
వచ్చును. ఒకవలలోని అచ్చపు ల నన్నిటిని కాలి
పోకుండ చిరకాలము మనియుండు కొలది అడుగుల
పొడవు గల ఫిలిముమీది కెక్కించవచ్చును. ఈ
ఫిలిముపుస్తకమును చిత్రమునందలి యంత్రమున
నెక్కించి, అందుగల తెరమీద, అసలు పుస్తకము
నైజాన ఛాయపడునట్లు చేయవచ్చును. అక్షరములు
స్పష్టముగా కనుపడును. దానికి మామూలు పగటివెలుగు
చాలును. ప్రక్కనున్న మరను త్రిప్పుచున్నయెడల
పేజీ లొకటివెనుకనొకటిగ తెరమీద కనుపించుచుండును.

ఇట్లు చేయుటవలన గ్రంథాలయములయం దంతయో
చోటుకలిగినవచ్చును. న్యూయార్కు పబ్లిక్ లైబ్రరీలో
పెద్దదానిలోనుండు పుస్తకములన్ని యుఫిలిములుగ రయా

రుచేసినయెడల, ఒక్క చిన్న 7 దినో నిమడగలవు.
వేయి అడుగుల ఫిలిము న నూరుపుస్తకములలోవిషయ
ముడుగలదు.

రోడ్ల వయి బండ్లనాపు ఏర్పాటు

కాపులేని రైల్వేగేట్లకడ ప్రమాదములు జరుగ
కుండ బండ్లనాపుటకయి రోడ్లమీద ఒక క్రొత్త ఏర్పాటు
చేయబడినది. గేటుదగ్గకు ట్రెయిను చేరవచ్చునప్పటికి
రోడ్లమీద ఒకగాడిలో అణగియుండిన లోహపురేకులు
ఇంచుమించు తొమ్మిది అంగుళముల ఎత్తునకు మీడికి
లేచి ట్రెయిను గేటును దాటిపోవువరకు అట్లే యుం
డును. అడ్డుగావచ్చు కారులన్నియు ఆరేకులవద్దకువచ్చి
అగిపోవలసినదే. వానికి ఎరెక్ట్ కుక్కు దీపములు, వెలుగును
విరివిగాచిమ్ము ఇతర పరికరములు అనుర్వబదియౌనువి.
ట్రెయిను గేటును దాటినతోడనే ఈరేకులు నేలమట్ట
మునకు పరిగా దిగిపోవును.

P. Sc

సర్ వేపా రామేశం పంతులుగారు
(శ్రీ చాపలి నాగేశ్వరరావుగారు తయారుచేసిన చిత్రము)

తిరువాయూరు, తంజావూరుజిల్లా
త్యాగరాజస్వామి దేవాలయ బహి
ష్టాకారమునందు గల శిల్పము. పండ్రెం
డవ శతాబ్దం నాటిది. మనునీతి
చోకుని ధర్మ పరిపాలనాన్ని శివుడు
పరీక్షింప తలచి గోరూపాన్ని ధరిం
చాడట. యముడు చూడ ఆయినా
డట. బాలుడయిన రాజపుత్రుడు
తొలుతూవుంకినరథముక్రింద ఆచూడ
పడింది. అపుడు భిష్ము, అగ్రహంతో
రాజప్రాసాదందగ్గరకు పోయి అక్క
డ వుండే ధర్మశుంబుకు కొమ్ములతో

మోగించింది. అపుడు న్యాయసభను కూర్చి
రాజు న్యాయమును చెప్పగోరాడు.
చూడ మృతికి కారకుడయిన రాజ
పుత్రుని ఆ రథం చక్రంక్రింద త్రోసి
చంపుటయే ఉచిత దండమని నిర్ణయింప
బడింది. ఆరాజు, ఏకమాత్ర పుత్రుడనియైన
శంకింపక అట్లే చేసెను. శివుడప్పుడాతని
ధర్మబుద్ధికి మెచ్చుకొని, చూడను, రాజ
కుమారుని మరల బ్రతికించాడు. ఇది గాథ.
రథము, రాజకుమారుడు రథముక్రింద పడి
యొందుట యిందు కానవచ్చును.

నూతన భారతరాజ్యాంగ ప్రణాళిక

రాజకీయార్థిక ఫలితములు

గో. వెం. కృష్ణారావు

2

కేంద్ర ప్రభుత్వమందును, రాష్ట్ర ప్రభుత్వములందును హస్తగతముచేసికొన్న యధికారములు చాలక కాబోలు వర్తకవిషయములందుకూడ ప్రత్యేక నియమములను కొన్నిటిని నూతన రాజ్యాంగ ప్రణాళికలో ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు చేర్చిరి. నూతనరాజ్యాంగమందు కాసనసభల అధికారము లనేకములు వర్తకవిషయములందు సంకుచితపరుపబడెను. ౧౦౮వ సెక్షనులో ౧ యాఫ్, ౧ జి. సబు సెక్షనులు ఎక్కువ ముఖ్యమయినవి.

౧ యాఫ్. సబు సెక్షను ప్రకారము “గవర్నరు జనరలు” తన యభివృద్ధిము ననుసరించి ముందుగా అనుమతించినతప్ప “బ్రిటిషు ఇండియాలో నివసించని వ్యక్తులకు, నివసించువ్యక్తులకు ఆదాయపుపన్ను విధించుటలో ఎట్టి విచక్షణజేయగూడదనియు, బ్రిటిషు ఇండియాలో రిజిష్టరుకాని కంపెనీలకు, రిజిష్టరయిన కంపెనీలకు పన్నువిధించుటలో యెట్టి విచక్షణచేయగూడదనియు” స్పష్టపరుపబడెను. ఈ నియమమువలన సంరక్షణ పద్ధతిని భారతీయు లవలంబింపవలయుననిన కొన్ని ఆటంకములేర్పడును. ౧౯౨౧ వ సం॥ మందు ఫిస్కలు కమిషనువారు ప్రకటించిన నివేదికనూత్రములను త్రోసిరాజనుటకు యీ నియమము సహకారియగును.

మనదేశీయులు యేర్పాటుచేయు పరిశ్రమలను పోషించి, దేశీయులకే పనిపాటలు కల్పించుటకు మార్గములచూపుచు, తయారగు వస్తువులను దేశీయులేకొని పరిశ్రమాభివృద్ధికి తోడ్పడుట సంరక్షణ విధానపు మూలనూత్రము. కాని విదేశీయులు తమదేశములలో

కంపెనీలు యేర్పాటుచేసికొని, భారతదేశమందు ఫ్యాక్టరీలపాపించి, వర్తకము సాగించినచో సంరక్షణ విధానముక్రింద వారి కన్ని బాధములను మనదేశమందు చేహుర్చుటకు ౧౦౮ వ సెక్షను తోడ్పడుచున్నది.

సంరక్షణమంటే ఉత్పత్తిదారుని ప్రోత్సహించుటకు కొనుగోలుదారుడు యిచ్చుపన్ను యని చెప్పవలెను. కాని కొనుగోలుదారులు ఉత్పత్తిదారులు యేదేశమందయిన పరస్పర సహకారము నొనర్చుకొనువారు గాన సంరక్షణపద్ధతి లాభకరమును, శాఖియబద్ధమునై యున్నది. అయితే విదేశీయుడు మనదేశమందు తయారగు వస్తువులనుకొనడు. మనదేశమందొకయుత్పత్తిదారునిగ ఉండి, సంరక్షణ పద్ధతివలన కలుగులాభములు యెట్టిఖర్చులేకుండ అనుభవించును. అందుచేత స్వదేశ ఉత్పత్తిదారునిపై విధించుపన్నుకన్న హెచ్చుపన్నును విదేశ ఉత్పత్తిదారునిపై విధించుటలో అన్యాయమే మియులేదు. ఎందుచేతననిన కొనుగోలుదారునిగా మన యుత్పత్తిదారుడే సంరక్షణవిధి ననుక్రింద కొంత పన్ను చెల్లించును. సబు సెక్షను ౧ జి. మూలమున విదేశ ఉత్పత్తిదారునికే స్వదేశీయునికన్న హెచ్చు సౌకర్యములు చేహురను. ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు సంరక్షణవిధానమును యీ సెక్షను సహాయముతో నిరుపయోగముచేసిరని చెప్పకతప్పదు.

భారతభీమా, బ్యాంకింగు వ్యవహారములను మనము పోషించుకొనవలయుననిన విదేశభీమా, బ్యాంకింగు కంపెనీలపై హెచ్చుపన్ను విధింపవలయును. కాని నూతనప్రణాళిక మన కట్టియధికారమిచ్చుటలేదు.

౧౦౮ వ సెక్షను ౧ వ జి సబు సెక్షను ప్రకారము “యునైటెడ్ కింగ్ డమ్లో పన్నుయిచ్చిగాని, పన్నువిధించుటకు వీలున్నగాని ఆదాయముపై పన్నును

భారత సమాచారమునందు లేకుండ చేసినయెడల, అట్టి నిర్ణయము రద్దుపరచుట కేదైన విల్లుగాని, సవరణగాని గవర్నరుజనరలు అనుమతి ముందుగా బడయకుండ సమాచార కాపనసభలు చేయుటకు వీలులే"దని నిర్ణయించబడెను.

ఈ నిర్ణయము అంతర్జాతీయ ధర్మములకు వ్యతిరేకముగనున్నది.

ఆదాయముపై పన్నును కంపెనీసాపించిన దేశమందు, వత్తకముపట్టుదేశమందు రెండుమారులు విధించుట ఆక్రమముని తలంచి, ఒకచోట ఆదాయపు పన్ను వసూలుచేసిన రెండవస్థలమందు ఆదాయపు పన్నువిధింపక, వసూలుచేసిన ఆదాయపుపన్నును రెండుదేశముల ప్రభుత్వములు పంచుకొనుటకు అంతర్జాతీయముగ కొన్ని యేర్పాటులు కలవు. ఆంగ్లసామ్రాజ్యమందు కూడ ఆంగ్ల ప్రభుత్వమువారు డొమినియను ప్రభుత్వములతో అట్టి యేర్పాటు చేసికొనిరి. కాని భారతదేశముతో అట్టి యేర్పాటుచేసికొనక నూతన రాజ్యాంగమందు దేశమును కొల్లగొట్టుటకు ౧౮౫౭ వ సంవత్సరమున సృష్టించిరి ఆంగ్ల దేశమందలి బాండుహోల్డరు, ఫించనుదారుడు, అధికారి, ధనాధ్యక్షుడు, వర్తకుడు భారతదేశమునుండి పానునాణెము రూపమున ధనము సంపాదించి, ఆంగ్లప్రభుత్వమునకు ఆదాయపుపన్ను చెల్లించుచున్నారు. ఈవిధముగ మనదేశమునుండి సాలుకు నాల్గు కోట్ల రూప్యములు ఆంగ్ల దేశమునకు కనబడకుండ పోవుచున్నవి. ఈపద్ధతిని రూపుమాపినయెడల చాలధనము మనదేశముంచే యుండుట కవకాశమున్నది. ఇప్పుడు ప్రజలు మోయుచున్న పన్నులభారముకూడ తగ్గింపవచ్చును.

భారతదేశమందు ఆంగ్లసింధు దారులయొక్కయు, వర్తకులయొక్కయు ఆదాయమువలన మనకు గొప్పపట్టము కలుగుచున్నది. ప్రభుత్వము ప్రజల కొనరించు సేవకు పన్నుయిచ్చుకొనుట ప్రతిఫలముకదా! కాని మనదేశములో ఆంగ్ల వర్తకులు యెట్టి పన్నులివ్వకుండ ప్రభుత్వము మూలమున లాభములు పొందు

టకు యత్నించుట ధర్మమా, న్యాయమా? వారి యత్నములకు నూతన రాజ్యాంగము దోహదమొసగుచున్నది.

ఆర్థికదృష్టితో పరిశీలించిన నూతన ప్రణాళికలో అయిదవ భాగమందలి మూడవ అధ్యాయము చాల ప్రాముఖ్యమైనదని చెప్పవలయును. జాతివివక్షలేకుండ భారతదేశమందు వర్తకవ్యవహారములను జరుపుకొనుటకు కొన్ని నియమములను ఈ అధ్యాయములో చేర్చిరి.

౧౧౧ వ సెక్షను ప్రకారము ఎట్టి నిగోధము లేకుండ ఆంగ్లేయులు భారతదేశమునకు వలస రావచ్చును. ఆ సెక్షను ననుసరించియే మనదేశమందు ఆంగ్లేయులు ఎట్టి ఆటంకములేకుండ ఆస్తిసంపాదించుకొనవచ్చు; ఉంచుకొనవచ్చు, అమ్మవచ్చు; ప్రభుత్వ వర్గములో అధికారిగ యుండవచ్చు; ఏదైన యుద్యోగముగాని, వర్తకముగాని, పనిగాని స్వేచ్ఛగా చేసికొనవచ్చు.

ఈ సెక్షనును యేవిధముగ మునుందు ఆంగ్ల ప్రభుత్వమువారు వ్యాఖ్యానము చేసెదరో చెప్పలేము. దీనిమూలమున భారతరాజ్యాంగములో భారతీయులే అధికసంఖ్యాకులుగ ఉద్యోగములందుండవలెనను నియమమునకు ఆటంకము కల్పింపవచ్చును. ఏదేశమందైన ఏదైన యుద్యోగముగాని, వర్తకముగాని, పనిగాని యేవ్యక్తియైన స్వేచ్ఛగా చేసికొనవచ్చునను నియమము ఆదేశమందలి దేశీయులకే యనువర్తించునుగాని అన్యలకు వర్తింపదు. మనదేశీయులే యుద్యోగము లెక్కివయనుభవింపవలయునని మనము గావించు ప్రయత్నములకు ఈ సెక్షను తోడ్పడదు.

మన ఆర్థికస్థితిని బాగుపరచుకొనుటకు ఆంగ్ల వర్తకు డిప్పు డనుభవించులాభములను మన ముపసంహరించుటకు ౧౧౧ వ సెక్షను అడ్డుపడును. భిక్షా, బ్యాంకింగు, విదేశమారకము, విదేశవర్తకము, కోస్తా వ్యాపారము, నాకావ్యాపారము, ప్రజాసేవసంస్థలందు ఉద్యోగములు - వీనినన్నిటిని ఆంగ్లేయుల భారతదేశమందు ప్రత్యేకించుటకు యీ సెక్షను

సహాయభూత మగుచున్నది. అంతేకాకుండ భారత సంస్థలపై ఆంగ్లేయు లధికారము చలాయించుటకు అవకాశముకూడ కల్పింపబడెను. కొన్ని సంవత్సరముల క్రితము మనదేశమందు జాయింటుస్టాకు కంపెనీగా నెలకొల్పబడిన అలహాబాదు బ్యాంకును యింగ్లండులో నిర్మింపబడిన పి. ఆంకు ఓ. బ్యాంకింగు కార్పొరేషను వారుకొనివేసిరి ఇట్టిగ రేమన కేషియన్లకు మునుందు పట్టును. అప్పుడు మనచిటికినవేలునైన యెత్తి యిట్టి ఆక్రమములు జరుగకుండ ప్రతిఘటించుటకు మనకు సత్తురయ్యుండదు.

ఈ సెక్స్ ను ప్రయోగించి మన సంరక్షణనిధానము భగ్గుపరుపవచ్చును. ఏదైన పరిశ్రమను ప్రభుత్వము వారు సంరక్షణనిధానముక్రింద పోషించుటకు నిశ్చయించినపుడు విదేశీయులు మన దేశమందే యంత్రాలయముల నిర్మించి, సంరక్షణములమునకల్లు లాభముల బొంది, మన పరిశ్రమలనే రూపుమాపుటకు ప్రయత్నించిరి. ఇని మనపూర్వానుభవము; ఇట్టి దుష్టయత్నములను విదేశీయులు చేయకుండ నిరోధించుటకు యీ సెక్స్ ను ఆటంకదాచుక మగును.

అన్యదేశములందు భారతీయులపై యేమైన నిరోధములన్నయెడల, భారతదేశమందుకూడ విదేశీయులపై అట్టి నిరోధము కల్పింపవచ్చునని యీ సెక్స్ ను డెల్పుచున్నదనియు, అందుచే మనము అనుమానింపవలసిన అవసరములేదనియు ప్రభుత్వమువారు వాదించవచ్చు. కాని యీ వాదన యెవరిని మోసగింపజాలదు. ఆంగ్లదేశమందేదైన యువోగముకాని, వర్తకముకాని, పనిగాని చేయు భారతీయులసంఖ్య అత్యల్పము. అందుచే వారిపై యెట్టినిరోధములు నెలకొల్పరలసిన అవశ్యకతలేదు. అదిగాక ఆంగ్లదేశమందు ఆర్థికముగ ఆచరణయందున్న నియమావళి పరికరించిన యే భారతీయుడును యెట్టిపని చేయజాలడు, యే వర్తకమునైన కొనసాగించుట అసంభవము. కాన పరస్పరముగ ప్రతిబంధకము లేర్పరచుకొనవచ్చునను నూత్రిము అర్థరహితమయినది.

అన్ని సెక్స్ నులలో కంటే ౧౧౩ వ సెక్స్ ను యొక్కవ అక్రమమయినదని చెప్పవలె. యునైటెడ్ కింగ్ డమ్ లో నెలకొల్పబడిన యేకంపెనీగాని, ఆకంపెనీని పరిపాలించు అధికారవర్గమునకుగాని, వాటాదారులకుగాని, ఆఫీసర్లకుగాని, యేజింటుకుగాని, తుదకు నాకర్లకుగాని మనకంపెనీకాసనము అనువర్తింపదని యీ సెక్స్ నులో స్పష్టపరచిరి. యునైటెడ్ కింగ్ డమ్ నందలి కంపెనీలు మనదేశమందు వ్యాపారము సల్పునపుడు, ఆకంపెనీలను మనదేశమందు రిజిష్టరుచేసికొనవలెననిగాని, లేక వాని ప్రధానకార్యాలయములను మనదేశమందే యేర్పాటుచేయవలెననిగాని, లేక వానిమూలధనమును రూపాయ వాడెములలో అంచనావేయవలెననిగాని నిర్బంధమును సమాహార కాసనసభలు చేయుటకు వీలులేదు. ఇందువలన మన కపారముగ ఆర్థికనష్టము సంభవించును. విదేశ కంపెనీలు మనదేశమందు వ్యాపారము సల్పునపుడు ఆ కంపెనీలలో వ్యాపారము గావించు భారతీయులకు కంపెనీల ఆర్థిక సౌష్ఠ్యము తెలియకుండుటయేగాక, కంపెనీలు దివాలాతీసినచో వానికి మిగిలిన ఆస్తులపై లీసుహక్కు విదేశీయులకే ముందుగ సంక్రమించును; భారతీయుల కేదైన మిగిలిన యిచ్చెదరు: లేకున్న నష్టముకలుగును. విదేశవర్తక సంస్థలమూలమున మనకుకల్లు కీడును సెంట్రలు బ్యాంకింగువిచారణ సంఘసభ్యులుగనుండిన మహా గుచేదార్ గారు తమమైనారిటీ నివేదికలో స్పష్టపరచిరి. మర్క్సిం టైల్ బ్యాంకు ఆఫ్ యిండియా అధ్యక్షులగు బ్యూమంటు హౌస్ గారు “మనదేశమునుండి ధనము యెగుమతియగుటకు ఆంగ్ల బ్యాంకులే కారణభూతము”ని యొలుగెత్తి చాటిరి. ఆంగ్ల బ్యాంకులలో యొక్కవ యనుభవముకల భారతీయులను ఉద్యోగులుగ నియమింపవలయునని నిర్బంధించుటకైన యీ సెక్స్ ను తోడ్పడదు. వేయేల! ఈ సెక్స్ నువలన భారతదేశమందు ఆంగ్లకంపెనీలు ఆంగ్లప్రభుత్వమువలె స్వతంత్రములగు సంస్థలుగ తయారగును. గవర్నరుజనరలుకున్న రాజకీయాధికారములకన్నను యీ ఆర్థిక సామ్రాజ్యతత్వమే బహు భీకరమైనదని చెప్పవలె. దీనిమూలముననే మన

దేశమునుండి ఇంగ్లండుకు ధనప్రవాహము నిరంతరముగ, నిశాటంకముగ పోవుటకు మార్గ మేర్పడుచున్నది.

భారతకంపెనీలకిచ్చు సౌకర్యములనే యెట్టి విచక్షణలేకుండ ఆంగ్ల కంపెనీల కివ్వవలయునని యేర్పాటు చేసిరి (౧౮౩ వ సెక్షను ౨ వ సబుసెక్షను). భారతదేశ మేల ఆంగ్లకంపెనీలకు ప్రోత్సాహమివ్వ వలయునో? ప్రోత్సాహమిచ్చుటవలన మనకుకలుగు లాభము మనపరిశ్రమల నాశనమేకదా! భారతదేశపు ఉత్పత్తిదారులపై తక్కువపన్ను విధించుటవలన భారతదేశీయులందరు సామాన్యముగ యెక్కువపన్ను చెల్లించవలయును. కాని యీ సబుసెక్షనువలన ఆంగ్ల కంపెనీలుచెల్లించు తక్కువపన్నుకుగూడ భారతీయులే యెక్కువపన్ను చెల్లించవలయు నను నిర్బంధము యేర్పడుచున్నది. ఇది ఘోరముగ అన్యాయము, అక్రమము.

కోస్తావ్యాపారము భారతీయులకు సంక్రమింప కుండ ౧౮౫౫ వ సెక్షను ప్రయోగించిరి. కోస్తావ్యాపారమందున్న నౌకను గురించిగాని, నౌకాధిపతి, ఆఫీసర్లు, కలౌసులు, పాంసెంజర్లు, సరకులుగురించిగాని మన నౌకాపరిశ్రమాభివృద్ధి కనుగుణ్యముగ యెట్టిశాసనములు గావించుటకు వీలులేదు! ఆంగ్లదేశీయులు భారతనౌకా పరిశ్రమయెడల విచక్షణజూపినచో, భారతీయులు ఆంగ్లనౌకా పరిశ్రమయెడల విచక్షణ జూపవచ్చునట! ఆంగ్లదేశమందు కోస్తావ్యాపారముగావించు భారతనౌక లేమైనయన్నవా? ఆంగ్లదేశపు కోస్తావ్యాపారము శాసనముల మూలమున ఆంగ్లేయులకే ప్రత్యేకింపబడకపోయినను కార్యరంగమందు అట్టి ఫలమే కల్గుచున్నది. నావిగేవను ఆర్ట్సుమాలమున ఆంగ్లనౌకా పరిశ్రమాభివృద్ధికై ఆంగ్లేయులు పాటుపడలేవా? కాని యీ ప్రశ్నలవలన ఫలమేమన్నది? ఇక మనము కోస్తావ్యాపారమునకు హస్తాధికమివ్వవచ్చు.

భారతకంపెనీల కిచ్చు గ్రాంటులను, ధనసహాయమును, భారతదేశమందు వర్తకముచేయుచున్న బ్రిటిషు కంపెనీలకు కూడ యివ్వవలయునని ౧౮౬౫ వ సెక్షను నూదించుచున్నది. అంటే మన పరిశ్రమాభివృద్ధికి కృషి

సల్పినయెడల, మనపరిశ్రమల గొంతుకొయుటకు సంసిద్ధులగు విదేశీయులకుకూడ మనము సహాయముచేయవలెను.

ఇన్ని సౌకర్యములు ఆర్థికముగ ఆంగ్లవర్తకునికి నూతన రాజ్యాంగమందు యేర్పరచి, ఇంగ్లండు భారతదేశములు వర్తకపుటాడంబడిక చేసుకొన్నచో ఆర్డర్, యిన్ కాన్సిలుద్వారా యీ అధ్యాయమును కార్యరూపము దాల్చుకుండునట్లు చేయవచ్చునను నియమమును ౧౮౮౫ వ సెక్షనులో పొందుపరచిరి. ఈ నియమమువలన ప్రయోజనమేమి? భారత పరిశ్రమాభివృద్ధికి ఆంగ్లదేశార్థికాభివృద్ధికి వివతుల్యము. రెండుదేశములకు ఆర్థికముగ సవ్యముగు ఒడంబడిక జరుగుట అసంభవము. ఆంగ్లేయుల డెప్పుడును శాసనముప్రకారము తనకువచ్చు లాభమును పోగొట్టుకొనడు. : ఆంతకు తక్కువలాభములను ఒడంబడికద్వారా పొందుట కొప్పుకొనడు. ఇక యీ సెక్షను కన్నీళ్లు తుడుచుటకు ప్రణాళికలో చేర్చిరా?

ప్రణాళికలో ఏడవభాగమందలి ప్రథమాధ్యాయము రాజ్యాదాయమునకు సంబంధించినది. దాక్షాధికారపన్నులు, ప్రాంతుపన్నులు, రవాణాదారులు, కేవుపన్నులు, రహదారిపన్నులు- వీనినిన్నిటిని సమాహార ప్రభుత్వమువారు విధించి, వసూలుచేసి, వచ్చిన వైకమునురాష్ట్రములకు పంచిపెట్టెటకు యేర్పాటుచేసిరి. వైకేర్కొనిన పన్నులపైనను, అదాయపు పన్నుపైనను ముజరావనూళ్లనుకూడ సమాహారప్రభుత్వమువారువిధించి అట్లు సమకూడినధనము తామేవినియోగించుకొనవచ్చును. ఉప్పుపన్ను, ఎక్సైజుపన్ను, యోగుమతిపన్నులు సమాహార ప్రభుత్వమువారేవిధించిననూలుచేసెదరు: సమాహారశాసన సభలునిర్దేశించినప్రకారమాధనమును రాష్ట్రప్రభుత్వములకు పంచిపెట్టెదరు. రాష్ట్రములు తమ యభివృద్ధికై నూదించు పన్నులవిధానమును గవర్నరుజనరలు అనుమతి మందుగా పొందనిది అమలులో పెట్టుటకువీలులేదు. మొత్తము మీద యీ భాగమందుకూడ గవర్నరు జనరలు యెంతైన నప్తము మనకు గల్గజేయవచ్చు. రాజకీయముగ సంఘవిభేదములు కల్పించుట కవకాశమున్నట్లే ఆర్థికముగ రాష్ట్ర విభేదములు కల్పించుటకు యెత్తులువేయబడిన.

౧౫౨ వ సెక్షను ప్రకారము గవర్నరుజనరలు తన యభివృద్ధి ననుసరించి రిజర్వుబ్యాంకు గవర్నరు, డిప్యూటీగవర్నరులను నియమింపవచ్చు, తొలగింపవచ్చు; ఆ బ్యాంకు కేంద్ర డైరెక్టర్ల బోర్డును త్రోసిరా జవచ్చు; ఈడకు బ్యాంకునే అంతరింపజేయవచ్చు. ౧౫౩ వ సెక్షను ననుసరించి సమాహారమందు చెలామణి యగు నాణెములగాని, కరెన్సీగాని, రిజర్వుబ్యాంకు పరిపాలనలోగాని యెట్టిమార్పులైన నేయుల్లియు, లేక సవరణగాని గవర్నరుజనరలు అనుమతి మిడుగా పొందనిది సమాహార శాసనసభలలో ప్రతిపాదించుటకు వీలులేదు. ఈ రెండు సెక్షనుల అంతరార్థ మేమనిన భారతదేశీయుల కొనుగోలు శక్తిని గవర్నరు జనరలు నిగ్గయించును. అంటే యీ అధికారము ద్వారా భారతదేశాధికారికాభివృద్ధికి నిరోధములను కనుబజని యెత్తులుజేసి కల్పింపవచ్చును. కొనుగోలుశక్తి నిర్ణయము తమచేతియందుంచుకొనుటచేతనే ౧౯౩౩వ సంవత్సరమునుండి నేటివరకు భారతదేశమునుండి బంగారమును గంగాప్రవాహమువలె విదేశముకు పారునట్లు భారత ప్రభుత్వమువారు చేయగల్గిరి. ఆంగ్ల వర్తకాభివృద్ధికి తోడ్పడుటయే గవర్నరుజనరలు విధ్యుక్తధర్మముకదా!

ప్రభుత్వవిధానము సాగించుటకు కావలసిన ధనమును అప్పురూపేణ సంపాదించు అధికారమును సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటుకు మాంటేగూ సంస్కరణలక్రింద యివ్వబడెను. ఇప్పుడీ అధికారము సమాహార ప్రభుత్వమున కిచ్చిరి. గయా, లాహోరుకాంగ్రెసు సమావేశములందు కాంగ్రెసువాదులు గావించిన నిర్ణయమున కిది ప్రతిఫలముకాబోలు! కాని యీ స్వల్పసంస్కరణలన అల్పలాభమైన కల్గదు. సమాహార రాజ్యాంగము అమలులోనికి వచ్చువరకు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ అప్పతీయవచ్చునని యేర్పాటుచేయబడెను.

నూతనసంస్కరణలు అమలులో పెట్టెద మను నెపముతో ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు తమదేశమునకు పని పాటలులేని వ్యక్తులకు భారతదేశములో యుద్యోగములను కల్పించుచున్నారు. ఈ విషయము దెబరికైన

సందేహమున్నయెడల వారు ౧౭౦ వ సెక్షను పరిశీలించవచ్చు. అడిటర్ జనరల్ ఆఫ్ యిండియాపదవికి ఆంగ్లేయునే నియమించెదరు. ఇండియన్ హామ అక్టాంటును (అనగా యింగ్లండులో సెక్రటరీ ఆఫీసులెక్కలను) పరిశీలించుటకు యింకొక ఆడిటరును నియమించెదరట! ఈలెక్కలపరిశీలనకు వేరొక ఆడిటరు యెందుకో? ఆడిటర్ జనరల్ ఆఫీసునా రాపని చేయగూడదా? మనకు కావలసినది తక్కువవ్యయమును రాజ్యాంగము, కాని నూతనరాజ్యాంగమువలన యిప్పుడున్నదానికన్న వేయిరెట్లు ఆధికవ్యయమును.

౧౭౦ వ సెక్షనులో ప్రస్తుతము ఆంగ్లప్రభుత్వము వారు భారతదేశ పరిపాలనకని చేసిన అప్పసప్పలనన్నిటిని సమాహార రాజ్యాంగమువారును, రాష్ట్రీయప్రభుత్వములును అంగీకరించి అప్పతీర్చవలయునని స్పష్టపరచిరి. ఇంగ్లండు భారతదేశములమధ్యగల ఆర్థికసంబంధమును విషయమును పరిశీలించి యెవ రెంత బాకీ యెవరి కుండుకో తేల్చుమని కాంగ్రెసువారు నూచించు కోరికకు యీ సెక్షను అడ్డుంకుగా యేర్పడును. కె. టి. హెగారి మదింపుప్రకారము మనకు ౯.౨౯ కోట్ల రూప్యములు నష్టముకలుగును. కాని యింత మైకము మనవివ్వవలసినదని యిచ్చిజేసి స్వరాజ్యము వెంటనే పడయుట భావ్యమని యమ్. విశ్వేశ్వరయ్యగారి కమారు నూచించిరి. ఇంతలంప వివ్వవలయునా? ఇది లభదాయకమా? అనువిషయము చర్చించుట అనవసరము. యుక్తాయుక్త విచక్షణాజ్ఞానముగల యే వ్యక్తియైన యీసమస్యను న్యాయదృష్టితో నిష్పాక్షికముగ నవలోకించిన భారతదేశమున కెట్టి ఘోరమును దురన్యాయము జరుగుచున్నదో గ్రహింపగలడు. ఇదివరలో సంగ్రహించిన ధన విషయము చర్చింపకపోయినను, యిప్పటికి రెండుదేశాలమధ్యగల ఆర్థికవిషయములను బరిశీలించుట అవసరము.

ప్రణాళికలో ఎనిమిదవ భాగమందు సమాహార రైళ్ల పరిపాలనా సంస్థను గురించి చర్చించిరి. రైళ్ల పరిపాలన కొక ప్రత్యేకసంస్థను యేర్పాటుచేసెదరు.

అసంస్థవారే రైళ్లను నడిపించు, వేయించు, పరిపాలించు అధికారములు కల్గియుండెదరు. రైళ్లను సక్రమముగా నిర్వహించుటకు అసంస్థవారికి అవసరమని తోచిన యెడల యేసంఘమునైన, లేక యేవ్యక్తినినై అట్టిపనులు చేయుటకు నియమించువచ్చును: వారితో కొన్నియెడల బడికలు చేసికొనవచ్చు. ఈవ్యక్తులుగాని, సంఘములుగాని బ్రిటిషు రైల్వేకంపెనీలే అని వేరుగ వ్రాయనక్కరలేదు.

రైళ్ల పరిపాలనా సంస్థయందు గవర్నరు జనరలుచే నియమింపబడు సభ్యుల సంఖ్య హెచ్చుగానుండునుగాన గవర్నరు జనరలుమాటయే సాగును. అనగా, ఆంగ్లధనాధ్యుల, వర్తకుల లాభములకొరకే భారతదేశమందు రైళ్లు నడిపింపబడునన్నమాట.

విదేశీయులకు లాభములు చేపూర్చుటకు మన రైళ్లను ఉపయోగించినయెడల మనపరిశ్రమలు అపకంబకమానవు. భారతదేశమందు విదేశీస్తువులను చౌకగా అమ్ముటకును, మనస్తువులను ప్రియముగా వింపుటకును రైళ్ల రవాణా రుసుములు యేర్పాటుచేసి మనపరిశ్రమలకు తీరనినష్టము కల్గితే నెడరు. అదేకాక రైళ్లకు కావలసిన సానుగ్రహి, యంత్రములు, యినుము, ఉక్కుసానుగ్రహి—అన్నిటిని విదేశములలో కొని దేశీయపరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహమివ్వరు. ప్రతిసంవత్సరము 30 కోట్ల రూప్యములు విలక్షణల సరకులను కేంద్రప్రభుత్వము వారు రైలుపరిశ్రమకు వినియోగించుచున్నారు. ఈపైక మంతయు యికమందు ఆంగ్లధనాధ్యుల ధనాగారములకు చేరును. అట్టిపని జరుగకుండ ౧౮౩౪ సెక్షనులో యేర్పాటు చేయబడెనని ప్రభుత్వపక్షీయులు వాదించవచ్చును.

౧౮౩౪ సెక్షను యేమనిన— “ఈ ఆట్టక్రింద ఫెడరల్ రైల్వే అథారిటీవారు తమ ధర్మనిర్వహణమందు ప్రజాసామాన్యముయొక్కయు, వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు, వర్తకముయొక్కయు లాభములను (Interests) గుర్తించి వ్యాపారనూత్రములప్రకారము నడువవలెను.

“వ్యాపార నూత్రముల”ంటే బ్రిటిషువస్తువులను కొనుట! రవాణారుసుములను బ్రిటిషువస్తువుల అమ్మకమునకు తోడ్పడునట్లు యేర్పరచుకొనుట! అదిగాక రైల్వే సంస్థవారు సమాహార ప్రభుత్వమువారి నూచునలకారము రైళ్ల పరిపాలన కొనసాగించెదరట! సమాహార ప్రభుత్వమునకు రైల్వేసంస్థకు మూలనూత్రములలో అభిప్రాయభేదములువచ్చిన గవర్నరు జనరలు తన అభిమతము ననుసరించి వివాదము పరిష్కరించుననియు, ఆయన నిర్ణయము నెల్ల రంగీకరింపవలెననియు నిశ్చయించిరి. బ్రిటిషువారికి భారతీయులకు యేదైన విషయమందు సంఘర్షణము సంప్రాప్తించిన సామాన్యముగ గవర్నరు జనరలు తనదేశీయుల లాభములనే గుర్తించును. గవర్నరు జనరలు అధికారమునకే లోబడి రైలుసంస్థ రైళ్ల పరిపాలన సాగించునని ౧౮౩౪ సెక్షను ౪౪ సబు సెక్షనులో స్పష్టపరచిరి.

రైల్వేసంస్థపై సమాహార శాసనసభల కెట్టియధికారమును లేదు. సమాహార శాసనసభలోగాని, రాష్ట్రీయ శాసనసభలందుగాని సభ్యులుగనున్నవారును, ఒక సంవత్సరము క్రితముపై శాసనసభలో సభ్యులుగనుండి విరమించినవారును రైల్వేసంస్థలో సభ్యులుగ నుండకూడదని నిషేధించిరి. గవర్నరు జనరలు అనుమతించినగాని సమాహార శాసనసభలు రవాణారుసుముల నిర్ధారణ చేయుటకు పీలులేదట!

ఆంగ్లధనాధ్యునికి, ఆంగ్లనిరుద్యోగికి, ఆంగ్లవర్తకునికి పదుపాయములు కల్పించి, వారికి లాభములు చేపూర్చుటకే సమాహారరైలుసంస్థ యేర్పరచినట్లు కన్పడును. అదేగాక ఆంగ్లవస్తువులను భారతదేశమందు చౌకగా అమ్ముటకును లక్షమార్గములను యీసంస్థవారు అన్వేషించెదరు. ఇన్ని ట్టునిట్టుములు చేసినపుడు రైల్వే సంస్థలకు భారతదేశమునకు లాభముకల్గినని యెవరు చెప్పగలరు? ఎవరైన అట్టిపనిని సాహసించిన వాని బుద్ధి మాంద్యతను ప్రకటించుకొనుటగును.

పైనికపరిపాలన విషయములో నేనాధిపతితమ, అలవెస్సులు భారతీయులే యుచ్చుకొనవల

యును. భారతదేశమందుగల సైన్యములో యొక్క భాగము ఆంగ్ల సామ్రాజ్య రక్షణకు నిర్దేశింపబడినది. అట్టి సైనికుల ఖర్చులను భారతీయులపై రద్దుట యెట్టి ధర్మమో తోచకున్నది. కంచుకాగదావేరి పరికించినను ఆట్లు యెచ్చటను భారత సైన్యాధికారులలో అధిక సంఖ్యాకులను భారతీయులనేచేర్చట కవకాశము నొసగి నట్లు కన్పడదు.

అదిగాక ౨౩౭ వ సెక్షనులో “పై సుదాహరించిన విషయము లందేగాక యింక కొన్ని విషయములందుకూడ సంరక్షణకొరకగు ఖర్చులను భారతదేశమే భరింపవలయు”నని తెల్పిరి. ఇంకా కొన్ని విషయము లున్నవట. అవేమిటో? ఆంగ్ల ప్రభుత్వము వారు తమసామ్రాజ్యాభివృద్ధికి అన్యదేశములందు భారత సైన్య ముపయోగించిన దానికగు ఖర్చులకూడ “యింక కొన్ని విషయములందు” చేర్చబడునా? చేరునా? ఆంగ్ల సైనికోద్యోగుల అధికారముక్రింద భారత సైనికులను సైన్యపుసహాయముతో ఆంగ్ల ప్రభుత్వము వారును, ఆంగ్ల ధనాధ్యులను, వర్తకులను భారతదేశమును అవిచ్ఛిన్నముగ దోచుకొనవచ్చును.

పోలీసు, సివిలు, వైద్యకాభోద్యోగులకు సెక్రిటరీ ఆఫ్ డ్విటీ నియామకములజేయును. నామక భారతీయులు మంత్రులుగనుండి యధికారము చూయించుచున్నను సివిలు సర్వీసువారే సంపూర్ణాధికారులని చెప్పవలయును. వారే మంత్రుల యజమానులు. భారతమంత్రులకు సివిలుసర్వీసు ఉద్యోగులను తొలగించుటకు హక్కులేదు. సివిలుసర్వీసువారికిచ్చు శీతములు, వారిపింఛనులు, నెలపు నియమములు, సామాన్య హక్కులను సెక్రిటరీ ఆఫ్ డ్విటీ నిర్ణయించును.

ఏ రాష్ట్రమందైన తా నాధికముగ నూదించు పద్ధతిని ఆంగ్ల సివిలు కార్యదర్శి ఒప్పకొనక తనయాజ్ఞల నుల్లంఘించినయెడల అట్టియుద్యోగిని భారత మంత్రి శిక్షించుటకు వీలులేదు. ఇదియే మనకు ప్రసాదించిన రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము. దీనిని చూచుకొనియే, మన మితవాదనాయకులు, జస్తిసుపక్షియులు మరియొకచున్నారు:

ఆంగ్లదేశమందు నివసించు ఆంగ్లోద్యోగులకిచ్చు పింఛనులపై పన్నును భారతసమాచార ప్రభుత్వము వారు విధింపకూడదు. సమాచార ఆదాయమునుండి యింగ్లండులో యిండియా ఆఫీసు కగు ధనముకూడ ఖర్చుపెట్టబడును.

౨౨౮ వ సెక్షను ననుసరించి యేడెన్ శత్రువు యింగ్లీషు కలలోనియల్ ఆఫీసువారిపరము గావించిరి. భారతవర్తకులు యేడెన్ శత్రు అభివృద్ధికై చాలకృషి సల్పిరి. అచ్చట మనవర్తకుల లాభములను సంరక్షించుటకు యే యేర్పాటును చేయలేదు. యేడెన్ శత్రు పరిపాలనము బొంబాయి రాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారుసాగించెడి వారు. ఒక్కనిమిషముగో దానిని ఆంగ్లేయుల పరము చేసిరి.

బొంబాయి రాష్ట్రమందుగల సింధును ప్రశ్నేక రాష్ట్రముగ యేర్పరచిరి. మహమ్మదీయాభిప్రాయము ననుసరించి సింధును ప్రశ్నేకించితిమని ఆంగ్ల ప్రభుత్వమువారెంతచెప్పినను, వారి అంతరంగికాలోచన యెల్లరకు సుస్పష్టమగుచున్నది.

మహమ్మదీయుల రాజకీయ సంఘాభిమానము కంటే ఆంగ్ల వర్తకుల సంఘాభిమానమువలననే సింధు రాష్ట్రీయుల కెక్కువ నష్టముకలుగనని చెప్పక తప్పదు. స్వల్పధరలకు అనేకవేల యకరముల భూమిని ఆంగ్ల వర్తకులు సింధురాష్ట్రములో సంపాదించిరి. వారాభూమి సంతయు సాగుబడిచేసి, ఫలవంతముగావించి ప్రత్తిపంటను వేయవలయునని ఆలోచనలు సల్పుచున్నారు. ఇతర పంటలువేయు భూములపై హెచ్చుపన్ను విధించుచు, ప్రత్తిపంటవేయు భూమిపై తక్కువపన్ను విధించి, ప్రత్తిపంట యభివృద్ధిజేయ ప్రయత్నించుచున్నారు. ముక్కురు బారేజ్ ద్వారా వచ్చునీటిని ప్రత్తిపంటవేయు వ్యవసాయదారులకు తక్కువపన్ను కిచ్చుచున్నారు. త్వరలో ఆంగ్లకంపెనీయొకటి నెలకొల్పబడుననియు, ఆ కంపెనీవారు సింధులో ఫ్యాక్టరీలు స్థాపించి ప్రత్తిపరిశ్రమాభివృద్ధికి కృషిచేసెదరనియు దెలియుచున్నది. ఆంగ్ల ధనాధ్యుల, వర్తకుల శ్రేయస్సు

కొరకే సింధురాష్ట్రము ప్రత్యేకింపబడెనుగాని మహమ్మదీయుల రాష్ట్రభిమానమును గౌరవించుటకుగాదు.

పనికివోడు బర్మాను భారతదేశమునుండి విడదీసిరి. భారతదేశముతో బర్మా కలిసియున్నంతకాలము ఆదేశమందు ఆంగ్లేయుల వర్తకాభివృద్ధి కంటువడినది. బర్మాదేశపు ఖనిజసంపత్తిని దోచుకొనుటకు పిలులేక పోయెను. ఇక నిరాఘాటముగా ఆంగ్లేయులు బర్మాను కొల్లగొట్టవచ్చును. కానికీ తిగినటులనే నూతనరాజ్యాంగ మాదేశమందు నిర్మించిరి. బర్మాలో సమస్తాధికారమును గవర్నరుకిచ్చిరి. అచ్చట గవర్నరుకొక నిజంత. ఆయన యిష్టానుసార మే పరిపాలనసాగును. ఆయనకు ఇండియా రబ్బరువలె సాగదీయుట కనువకు ప్రత్యేక బాధ్యతల నొసగిరి.

మనకు యింగ్లండు ప్రసాదించిన నూతన రాజ్యాంగప్రణాళిక యెట్టి రాజకీయాధిక ఫలితములను చేహర్చును. ౧౯౧౯ వ సం॥ అక్టోబరునాడ నూతన ప్రణాళిక చాల వెనుకబడియున్నదని చెప్పవలెను.

ఈ ప్రణాళికయందు ప్రజల మూలస్వత్వము లెవ్వధముగను నిర్వచింపలేదు. ఏ పౌరునినైన యెట్టి విచారణలేకుండ ఎంతకాలమైన ఖయిదులో నుంచవచ్చును.

ఈ ప్రణాళికమార్పుటకు బ్రిటిషుపార్లమెంటుకు తప్ప యెవరికిని అధికారములేదు. భారతదేశపు వర్త

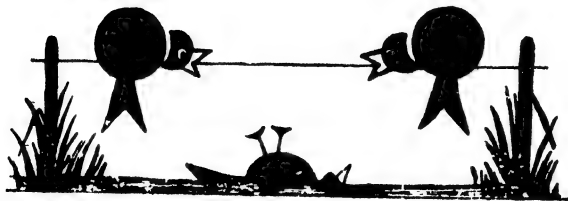
మానసితియేగాక భవిష్యత్తుముగూడ పూర్తిగ బ్రిటిషు పార్లమెంటువారి యధీనము చేయబడెను.

దేశమందలి సైన్యమేగాక పోలీసుగూడ ఆంగ్లేయులక్రిందనేయుండును. భారతదేశమనకుగల సంబంధ బాంధవ్యములను నిర్ణయించు అధికారము ఆంగ్లేయులు తమ చేరిచుండుంచుకొనిరి.

భారతదేశపు ఆదాయవ్యయములపై సంపూర్ణాధికారము ఆంగ్లేయులది. మనముచెల్లించు పన్నులనుండి ఒక డివిడ్డీనైన ఆంగ్లేయుల అనుమతిలేనిది ఖర్చుపెట్టుటకు మనకు హక్కులేదు.

నూతనప్రణాళిక ప్రకారము మన కధిష్ఠానదేవత గవర్నరు జనరలు. ఏచట్టమునైన ఆయన తిరస్కరింపవచ్చును. ప్రజలేక గ్రీవముగ నలదన్నను యాభేచ్ఛగ నే చట్టమునైన గవర్నరుజనరలు చేయవచ్చును.

భారతదేశమును నూతనప్రణాళిక స్వాతంత్ర్య పథమందు ఒక్క అంగుళమైన ముందుకుగీసికొని పోకుండ, భారతీయుల కీ దేశములో కాస్త్రుతః యెట్టి అధికారములేదని నిరూపించుచున్నది. ఇట్టి గగనకుసు మములుగల ప్రణాళికను చూచుకొనియే యెల్లదను రాబోవుయెన్నికల సంరంభములో బాల్గానుటకు త్వర పడుచున్నారు. ఎప్పటికైన యజమానిబల్లపైనుండి క్రిందపడు చిన్నముక్కలనే ఉపభోగించుటకు బానిస త్వరితపడుట సహజముకదా!

ఎడారి యెలుకలు

ముదుసలులైన యరబ్బులు నేటికినీ, వారిప్రాణ ములపై విసుగు జెందినపుడు, ఊరిబయట యెడారికి పోయి వారి సరిహద్దు ఒకగుంటను త్రవ్వి, వారి తుపాకినిచేతియందుంచుకొని, గూగుంటలో, మక్కానైపు తలమోసి పరుందురు. వారు పరుంకిన పదినిముషములకే యెడారిగాలి యిసుకతో నాగుంటను పూడ్చివేయును. చీవాడేశముందు ధనవంతులు కొంతమంది వారి 'కెటా ఫాల్కు'లను వారు పరలోకగతు లవ్వకమునుపే కట్టించి పెట్టుకొందురు. "కెటాఫాల్కు" అనగా మృతక శేబరమునంచు భోషణము. చీవాడేశస్థునిగొప్ప వానికెటాఫాల్కునందు చూపును. కెటాఫాల్కును బంగారముతోకూడ కట్టించుటకద్దు.

ఈజిప్టుదేశముందును "పీకమిడులు" యీజిప్టు నేలిన 'ఫారో' రాజుల గోరీలు. పిరమిడులు చాలా అనాదివి. 'ఫారో' రాజులు వారు బ్రతికి యుండగనే వారివారి పిరమిడులు కట్టించిపెట్టుకొనిరి. ఈ పిరమిడు లారాజుల "మమ్మి"లను దాచుట కేర్పడినవి. మృతక శేబరమును కొన్ని ద్రావకములందుంచిన అది శిథిలముకొని 'మమ్మి'గా తయారగును. మమ్మిలను జాగ్రత్తగా దాచిన యెన్నియుగములైన నవి యట్లేయుండును.

ఈజిప్టు ఆఫ్రికాదేశముందున్నది. ఈజిప్టుదేశముందీ పిరమిడులు కైరోపట్టణమునకు సమీపముననుండు 'గీజా' యనుప్రదేశమునకు సమీపమున నున్నవి. గీజా నైలునది యెడమబడ్డుననుండు మట్టికొంప. గీజాలో నుండు ప్రతిమనుష్ఠుడును పిరమిడులను చూడవచ్చిన

జనగోటిపై గూఢారపడియుండును. ఈపిరమిడులలో రహస్యమందొకములు కలవు. అందు అపారమైనధనము, వజ్రవస్త్రహారములను, వాటికధిపతియైన ఫారోరాజుల మమ్మియును దాచబడును.

ఈ పిరమిడులలో చూడవలసినవి మూడు వీటిలో పెద్దది ౪౮౧ అడుగులయెత్తు కలిగి ౧౨౭ యొకరములు ఆక్రమించుచున్నది దీనిని "ఛియాపుస్" ఫారో కట్టించుకొనెను. ఈజిప్టు యీజిప్టుదేశము నేలుచుండగనే తాను స్వయముగా సమీపముననుండి యీపిరమిడును కట్టించుకొనెను. రెండవ పిరమిడు ౪౫౪ అడుగులయెత్తు. దీనిని 'ఫాఫా' ఫారో కట్టించుకొనెను. మూడవ పిరమిడు ౨౧౯ అడుగుల యెత్తు. దీనిని "మెన్కారా" కట్టించుకొనెను.

నాల్గవపిరమిడు యిటీవల ౧౯౩౧ సంవత్సరమున బయటపడినది. ఇట్టి పిరమిడులు యీజిప్టులోని లిబియను యెడారి యిసుకలో కప్పబడి ఎన్నియున్నవో!

ఛియాపుస్ కట్టించుకొనిన పిరమిడును గూర్చి తెలిసికొనవలసిన ఆశ్చర్యకరమగు విషయములు కొన్ని కలవు. ఛియాపుస్ తనతల్లియగు "హెపెరెసు" యొక్క మమ్మిని, గీజాకు కడుమారముననుండు దామూరు అనుప్రదేశమున గోరీకట్టించి అందుంచుటయే కాక, ధనమును, విలువగల తాళ్లను అందుంచెను. లిబియను యెడారియందుండు బందిపోటుల కీసంగతి తెలిసి,

హాపెర్రెసుగోరిని బగులగొట్టి, యాధవమంతయు అపహరించి, హాపెర్రెసు మమ్మిని నాశనమొనర్చిరి

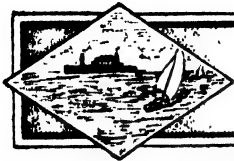
ధియాపున కీసంగతి తెలిసియుండవచ్చును. తానుమరణించినప్పుడునూ తనమమ్మిని నిశ్చే దొంగలవమానింతురని యూహించి, దొంగలకసాధ్యమగు పిరమిను నొకదానిని కట్టించుటకై శిశ్మయించెను. నిద్రాహారములుమాని, ధియాపున, తనరాజ్యమందుండు ధనమంతయు వెదజల్లి, ఘనమైన పిరమినునొకదానిని కట్టించుకొనెను.

ఈపిరమినును గూర్చి కొంత తెలిసికొనవచ్చును. దీనిమట్టు గొత్తియొకరము లాక్రమించుచున్నది. ఎన్నుకొని అడుగులు, ఈకట్టవము. ఒత్తి మిలియను బన్నుల బగువుకలదై, ౮౫,౦౦౦,౦౦౦ ఘనపుటడుగుల పరిమాణము కలదైయున్నది. ఇందుందు ఒక్కొక్క తాయి బగువు ౪౪౦,౦౦౦పానులు. ఈపిరమినును ౧౦౦,౦౦౦ మంది మనుష్యులు ౩౦ సంవత్సరములు ప్రయాసపడి కట్టిరి. నిప్పున గ్రక్కయెండలో నీగ్రోబానిసలు యీతాతిబండలను మలమలమాను లిలియను యెడారి యిసుకలో, సురగలు గ్రక్కచు యీడ్చుకొని కడు దూరమునుండి "గీబాకు" వచ్చుచుండిరి. బానిసలు తాల నీడ్వలేనియెడల ఓయదాక్షిణ్యములు లేక ప్రూరులచే నరకబడిరి.

ఈపిరమినులోనికి మార్గముకలదు. ధియాపున చనిపోయిన తరువాత రహస్యమార్గమును కనిపెట్టుటకు దొంగలు పెక్కు సంవత్సరములు ప్రయాసపడిరి. చివరకు మార్గముదొరికెను. ఈరహస్యమార్గము పిరమిను మట్టునకు ౪౫ అడుగుల యెత్తున మూయబడియుండెను. ఈమార్గము ౩౫౦ అడుగులతోతుతోనందు ఒకవిశాలమైన గదికిపోవును. ఆగదియందు దొంగలకేమియు దొరకలేదు. మరికొన్ని సంవత్సరములు ప్రయాసపడగా, దొంగలకు, ఆగదినుండిపోవు "౦ అడుగుల లోతుల మరియొక మార్గము చిక్కెను. ఈమార్గముచివర గది యేమియులేక మొండిదిగా నుండెను. ధియాపున పిచ్చివాడై యీమార్గములను పెట్టిడు. దొంగలకు తనమమ్మియును, ధనమును దొరకకుండుటకై యిట్టి బక్కరి మార్గములను పెక్కిటిని పెట్టించెను.

ఇట్టి మార్గములతో నొక్కటిమాత్రము ధియాపున మమ్మియున్నతావునకు కొనిపోవును. మరికొన్ని సంవత్సరముల కీమార్గముకూడ దొంగలకు చిక్కెను. దొంగలు ధియాపున వస్తువాహనముల నపహరించుటయే కాక, ధియాపున మమ్మిదేహమును బయటికివేసి, యెడారి యిసుకలో నొకగుంటలో ప్రోక్షివేసిరి. ఇట్టి తాతికట్టడములనుపూడ దొరికిన యీదొంగలను యెడారి యెలుక లనవచ్చును.

కలగూరగంప

మంగళగిరి

మంగళగిరి చాల పురాతనమైన పుణ్యక్షేత్రము. గుంటూరుకు పడమూడుమైళ్ల దూరములోను, బెజవాడకు ఆరుమైళ్ల దూరములోను ఉన్నది.

ఇక్కడ నృసింహస్వామి ధర్మరాజు దక్షిణ యాత్రకు వచ్చినపుడు ప్రతిష్ఠించినాడట. అప్పటినుంచి ఉన్న గుడి శిథిలావస్థలో నుండ శ్రీ వాసిరెడ్డి వెంకటప్పారావు బహద్దరుజమీందారు బాగు చేయించి

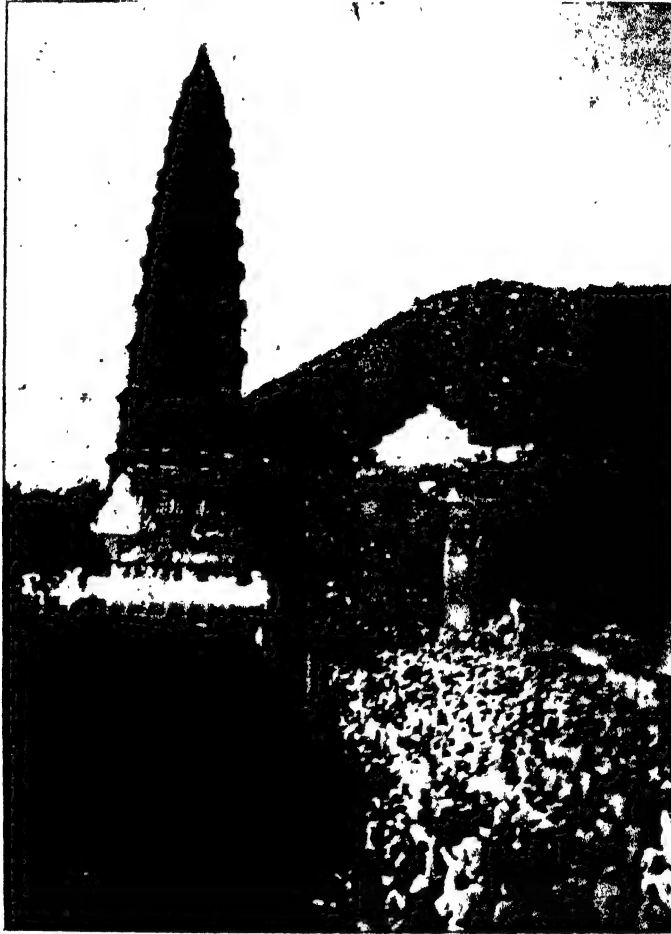
౧. లక్ష్మీనరసింహస్వామి దేవాలయము సింహద్వారగోపురము. వీనికి ఖరములకు బంగారునీటిపూత గలదు. చూడనందరముగ నుండును.

ఇచట ఉన్న దేవాలయములలో నృసింహస్వామి దేవాలయము, పానకాలరాయని దేవాలయము ముఖ్యమైనవి. ఈ రెండును పూర్వకాలమున కట్టబడినవి.

ప్రాకార గోపురములు కట్టించినాడు. వారు కట్టించిన గోపురము పడకొండు అంకెస్తులు కలది. పది సంతకర్పర ములక్రింది ఉత్తరదక్షిణములలో మరి రెండు గోపుర

ములకు కట్టిందినారు. వాటిమీదభాగవతగాథలు చిత్రీ
తములైయున్నవి. ఇవి తూర్పుభాగపు గోపురముకన్న
చాలచిన్నవి. పడమటిభాగమున తూర్పుగోపురముకన్న
యెత్తయిన గోపురము కట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగు
చున్నవి. ఫలించినట్లయిన పదునాలుగు అంతస్తుల గోపు
రము తయారగును. తూర్పుగోపురము కట్టుకపును ఒక

పానకాల రాయనిగుడి కొండమీద ఉన్నది.
గుడిని విగ్రాలముగా కొండతొలచి కట్టినారు. లోపల
ఒకభాగములో కొండకు అన్ని పానకాలరాయని ప్రతి
ష్ఠించినారు. పానకాలరాయని నోట పానకము పోసిన
కొండలోనికి పోవుచుండును. ఇచ్చట పానకముపోయు
టకు భక్తిగాక ప్రశోకకారణ మేమైన ఉన్నదాయను

౨. లక్ష్మీనరసింహస్వామి ఆలయము రథోత్సవమునాటి దృశ్యము.

వైపున కొంతవాలినదట. దానిని చక్కజేయుటకు
శిల్పి ఎన్నిప్రయత్నములు చేసినను సాధ్యపడలేదు. ఇక
గత్యంతరము లేక ఎక్కడనుండిమాచిన వంపు స్పష్ట
ముగా కనబడునో అచట ఒక కోనేరు త్రవ్వించి తాను
కట్టుటలో ఏర్పడిన తప్పను కప్పిపుచ్చుకొన్నాడు. ఆ
కోనేరును “చీకటికోనే”రని పిలుతురు.

ప్రశ్న అచటకు పోయిమాచినవారికి పుట్టకపోదు.
కొందరు కొండలో గంధకము ఉన్నదని, అది అగ్ని
పర్వతముగా మారకుండా ఉండుటకై గంధకమునకు
విరుగుడైన పానకము పోయుటకు బుద్ధికాలియైనపూర్వీకు
డెవరో పానకాలరాయని నిర్మించినాడని చెప్పుదురు.
ఇందులో కొంతసత్య ముండవచ్చును. పర్వతపరిశోధన

జరిగిన గాని ఇది తెలియదు. పానకాలరాయనికి పానకము పోసినపుడు తెచ్చినదానిలో సగము లోనికి పోవును. మిగత సగము వెలుపలికి వచ్చివేయును. ఇట్లు అగుట పానకాలరాయని మహత్త్వమువలన నని చెప్పదును. మాహాత్మ్యములో నమృతము లేనివారు పలువిధములైన కారణములు చెప్పదురు. కొందరు విగ్రహములో మర ఉన్నదనెదరు. కాని బాగుగా పరికించి చూచినను మర కనపడదు. పూజారి నీ బండలో పానమున్నవి భ్రమరంబ యనునామె చాలకాలమునుండి

ఫాల్గున పూర్ణిమనాడు నృసింహస్వామి కల్యాణోత్సవము జరుగును. అపుడే రథోత్సవముకూడ జరుగును. ఇది మంగళగిరిలోని ముఖ్యమైన తిరునాళ్ల. దీనినిజూచుటకు చుట్టుపట్లవారు వేలతరబడి వచ్చెదరు. పైకుంఠ నీకొదళినాడు మరొకఉత్సవము జరుగును. అపుడుమాడ చాలమంది వచ్చెదరు.

ఇచట యాత్రికుల సౌకర్యార్థమై చాలసత్రము భ్రమరంబ యనునామె చాలకాలమునుండి

౩. మంగళగిరికొండమీద పానకాల రాయదేవాలయ ప్రాకారాదులు సోపానమార్గము.

కము సగమయిన తర్వాత శంఖము చాకచక్రముతో కలక్రిందులు చేయును. వెంటనే పానకము బయటకు వచ్చును. ఇదంతయు తీరాములో జరుగును గాన ప్రేతులు గమనించలేరు. పుణ్యక్షేత్రము లన్నింటికిని ఇటువంటి మహత్తులను కల్పించుట సహజము. వీటివలన జనులలో మూఢవిశ్వాసము, బుద్ధి మాంద్యము కలుగుచున్నది.

కష్టపడి చందాలను పోగుచేసి ఒక అన్న సత్రమును జరుపుచున్నది.

‘రమాకాంత’

మామిడిచెట్టు

ఒక వూళ్లో ఓరాజుండేవాడు. వాడిదగ్గ రొకచక్కని పెంపుడుదొంగుండేది అదొకనాడు స్వర్ణలోకా

ని కలిగిపోయి యెంతో వింతగా ఒక టెంకను పట్టు కొచ్చింది. దాన్ని రాజుకిచ్చి తోటలో నాటిస్తే దాల్చినందు పెద్ద చెట్టుకాటి మొలకస్తుందనీ, నానిపట్ల తిన్నవాడు నావంటూ ఉండక యెప్పుడూ నవనవలాడుతూ యవ్వనం అనుభవిస్తాడనీ మనిషిమాటలతో చెప్పింది. రాజుమాడా అలాగే చేయించేడు. విత్తనం స్వర్గంలోది గనక యేడాది లోపుగానే మహావృక్ష మైపోయింది. చెట్టుదిగిరి కెవ్వరూ కుండా తోటమాలీలు జాగ్రత్తగా కాస్తున్నారు. ఆసమయంలోనే ఆకాశంమీద ఒక డేగ పామును తన్నుకుని యెత్తుకుపోతోంది. అప్పుడాపాము విషం కక్కిసింది. ఆవిషం మొట్టమొదట పండుబోయే కాయమీద పడింది. దాన్ని యెవ్వరూ కనిపెట్టలేదు. మొదటిపండు రాలగానే దాన్ని సంతోషంగా తోటమాలీలు రాజుకు సమర్పించేరు. రాజు ఆపండు మహర్థ్యం కనిపెడదామని ఓముసలాశిని తీసుకొచ్చి వాడిచేత తినిపించాడు. పండుమీద విషం ఉంది కాబట్టి వెంటనే మరగలు గక్కుకుంటూ ముసలాడు చచ్చిపోయేడు. రాజుకు పట్టరాని కోపంవచ్చి చిలకను పీకిపిసికి చంపేసేడు.

ఆనాటినుంచీ దానికి విషవృక్షమని నామకరణం అయిపోయింది. చెట్టుదగ్గరికి తోటమాలీలుకూడా వెళ్లడం లేదు. భయపడి లేచి యెల్లండో చెట్టును కొట్టే ద్వామనుకుంటూండగా పెద్ద అడ్డుతం జరిగింది. ఆ వూళ్లోనే ఒక ముసలిదాన్ని కొడుకూ కోడలూ చేరి యింట్లోంచి వెళ్లొచ్చేరు. అప్పుడాముసలిది విషం పండు తిని చచ్చిపోతానని అగస్త్యుని రాజుగారి తోటలో ప్రవేశించింది. చుట్టుపట్ల ఉన్నవాళ్లంతా దీన్ని పట్టుకుందామని రాగా యేముంది? ముసలిది లేదు గాని చక్కటి పడహారేళ్ల బాలకుమారి కనబడింది. దీన్ని చూసి ముసలాళ్ళందరూ యీ మామిడిచెట్టుపట్ల తిని పడుచాళ్లయి పోయేరు. రాజుకు యీ సంగతి తెలిసింది. అన్యాయంగా చిలకను చంపినందుకు విచారించి తను చేసిన తెలివితప్పుల కార్యానికి తనే పాడుచుకుని చచ్చి పోయాడట.

ఈ విధంగా ఆ చెట్టు స్వర్గలోకంలోనుంచి భూమిమీద అవతరించిందనీ, అమృతంలాంటి రసం గల

పళ్ల నిస్తుంది కాబట్టి మనుష్యులకు అమరత్వం చేకూరుస్తుందనీ మామిడిచెట్టుకు గూర్చి ఈయతిహాసము తెలియపరుస్తోంది.

మామిడాకులుకూడా చాల శుభప్రదమైనవి. అందుకే మామిడితోరణాలు యిళ్ల సమ్మూలకు కడతారు. పండిళ్లలో వేస్తారు. మామిడాకులు కలకాలలో ఉంచుతారు. లేతగా యోగ్రగా ఉన్న మామిడిచిగుళ్లును వేళ్లకు పోల్చడం కవిత్యులకు అలవాటయిపోయింది. వాటినే కత్తిలాగ ఉపయోగించి మన్మథుడు ప్రేమపిట్టల గొంతుకలు కోస్తాడట.

మామిడిచెట్టు విశ్వర్థ్యం కలిగించడమేకాకుండా సంతానంకూడా గలిగిస్తుందని పంజాబుదేశంలోవారికి నమ్మకం ఉంది. పిల్లలుపుట్టనివాళ్లూ, సంతానంరలవని వాళ్లూ ఆదాళ్లంతా నాలుగుకోట్లగా కలిసేచోట మామిడిచెట్టుకిందకు చేరుతారట. అక్కడ కంఠమహావృక్షాల ఆకులు కిందిపరుస్తారట. వాటిలో మామిడి ఆకులుకూడా ఉంటాయి. ఈ ఆకులమీద శ్రీరామ చంద్రమూర్తివిగ్రహము ప్రతిష్ఠ చేసి దానిచుట్టూ ఆ ఆదాళ్లు బట్టలుతీసేసి కూచుంటారు. ఊరికి నాలుగు దిక్కులూ, యీశాన్యంవైపు ఉన్న మాకుల్లోనుంచి నీళ్లుతెచ్చి ఆనీళ్లను ఒకచిల్లలకలకలోనుంచి వీళ్లమీద పడేలాగ పోస్తుందట ఒకపెద్దావిడ. ఈక్రియకల్ల వారికి సంతానం కలుగుతుందట.

కొన్నిరకాల మామిడిపట్ల పైకి చాలా చక్కగా ఉంటాయి గాని ముక్కలు కోయగానే లోపలకంచి చింతగింజలంతి పురుగులు రెండో మూడో బైటికి వస్తాయి. ఇవి లోపల యెలాగ ప్రవేశించాయని అందరికీ అనుమానమే. మామిడిపువ్వు లేతగా ఉన్నప్పుడు కొన్ని పురుగులు లేనే తాగడానికివచ్చి పువ్వుగర్భ కోళంలో లొండమతో రంధ్రాలుపొడిచి వాటిలో గుడ్లు పెడతాయి. పువ్వు పిండెత్తుకున్న కొద్దీరంధ్రాలు పూడిపోతాయి. పిండలు కాయలౌతాయి. లోపల గుడ్లు పిల్లలౌతాయి. పండు పండేసరికి చాలా అందంగా ఒక మచ్చైనా లేకుండా ఉంటుందిగాని కాయ కోనేటప్పుటికి విషయం బయటబడుతుంది.

త్రోత్తవల్లి సుబ్రహ్మణ్యం.

అండమాను దీవులు

క్రావణమాస భారతిలో అండమానుదీవుల విషయము చూచాయగ వ్రాయబడినది. భారతీయ సేరకుల కిది ద్వీపాంతరవాసశిక్ష ననుభవించు ప్రదేశము గాన దీనినిగూర్చి విపులముగా నెరుంగుట యుచితము.

పెనుగ తూర్పు ఇండియా సంఘమువారి ఓడలు బంగాళాఖాతములో ప్రయాణము చేయునప్పుడు ఈ ప్రాంతమున దోపిడీలు జరిగెడివి. వానిని నివారించుటకు కారన్ వాలీసు ప్రభువు కొంతమంది పైనికులను శిక్షితులను ప్రోగుచేసి ఆర్మిబాట్లుజేయిర్ అనువాని నాయకత్వమున నీప్రాంతమునకు పంపెను. జేయిర్ ౧౮౯౯ వ సం. సెప్టెంబరు నెలలో దక్షిణ అండమాను దీవులలో తూర్పున ఒక చక్కటి ఓడరేవు గల చోట దిగి ఆచట ఆంగ్లేయ పతాకమును నెలకొల్పెను. నాటి నుండి ఆ రేవు పట్టు మారిన పేరు గాదుగానే పోర్ట్ జేయిర్ అని పిలువబడుచున్నది. అదియే నేడు అండమానుదీవులకు రాజధాని. అచటి నీరుపడకను, దోమలు కుట్టుచున్న విషజ్వరములు వచ్చియును, మొదట చాల మంది చనిపోయిరి. అందుచే నాంగ్లేయు లప్పటిలో నచట నివాస మేర్పరచుకొనలేక పోయిరి.

తరువాత ౧౮౫౦లో జరిగిన సిపాయితిరుగుబాటుమూలమున చాలమంది ఖైదీలు కంపెనీవారి చేజిక్కిరి. వారిని శిక్షించుటకును, వారివలన లాభము పొందుటకును కానింగుప్రభువు వారినందరిని అండమానుదీవులకు పంపినాడు. వారు పోర్ట్ జేయిర్ పరిసరమునగల అరణ్యములను చాలవఱకు సరికి ఆప్రదేశమును వాసయోగ్యముగ చేసిరి. ఆంగ్లేయు లంతటినుండి యచట నివసించగలిగిరి. కాని అండమాను ఆదిమనివాసులు బాధపెట్టసాగిరి. ఆంగ్లేయులు వానినన్నిటిని సహించి “అండమాను నేనాగ్రహములు” అను ఒకసంస్థను స్థాపించి ఉచితముగ వారికి వసతుల నొసగిరి. తినుబండారములను పంచిపెట్టిరి. క్రమముగ వారిస్నేహము కుదిరినది. తరువాత వారు ఆంగ్లేయులకు లోబడిరి.

నాటినుండి నేటివఱకు ద్వీపాంతరవాసశిక్ష ననుభవించుటకు భారతీయసేరకు లిచటికే పంపబడుచుండిరి. ౧౯౦౧ వ సం.న ఇచట ౧౧,౪౯౩ గురు శిక్షితులు గలరు. రాసురాసు శిక్షితులసంఖ్య తగ్గుచున్నది ద్వీపాంతరవాసశిక్ష ననుభవించుటకు శిక్షితుల నిచటకు పంపక యెచ్చటి సేరకుల కచ్చటనే ద్వీపాంతరవాసశిక్ష విధింపబడుటయే దీనికి కారణము. ఇతర దేశ ద్వీపాంతరవాసప్రదేశములకంటె నిచట సదుపాయములు తక్కువ. ఈదీవులన్నిటికిని కలిపి నాలుగువైద్యశాలలకంటె ఎక్కువలేవు ఒక్కొక్క శిక్షితునిపట్ల ప్రభుత్వమువారికి సాలీనా ౬ పా. మాత్రమే వ్యయ మగుచున్నది. నిడుదలకాబడిన శిక్షితులు స్వగ్రామములనుండి ఆటబిడ్డలను తెచ్చుకొని అదీవులలోనే నివాస మేర్పరచుకొనుటకు మాత్రము సావకాశము లున్నవి. వీరి బాలరకు ప్రాథమికవిద్య తప్పక నేర్పబడును.

ఆంగ్లేయుల కి వలసరాజ్యము చాల ఉపయోగకరము. ఇచట అరణ్యములు తెంపులేకుండ గలవు. కావున కలప యెక్కువగ దొరకును. అదియుకాక, హిందూమతో సముద్రమునకును, బంగాళాఖాతమునకును ఒకరకముగ నిది మధ్యనున్నది. అందుచే ఆయా సముద్రములలో తుపానులు ఏయేదిక్కినకు వీచుచున్నవో యిచటి నుండి సుకుపుగ తెలుసుకొనవచ్చును. ౧౮౬౮లో పోర్ట్ జేయిర్ వద్ద నొక యంత్రము స్థాపింపబడినది. ఏయే సమయములలో ఏయేవైపు తుపానుపట్టినది యిచటినుండి యితర ఓడరేవులకు తెలుపబడుచుండును.

అండమానుదీవులు దరిదాపు ౨౦౪ గలవు. వీని మొత్తము విస్తీర్ణము ౨౫౦౦ చ. మైళ్లు. వీని తీరరేఖ చీలిఉన్నది. అందుచే ఓడరేవులకు అనుకూలము. ఇందన్నో ఓడరేవులు గలవు. వానిలో పోర్ట్ జేయిర్, పోర్ట్ కారన్ వాలీసు, పోర్ట్ సౌండు ముఖ్యమైనవి.

ప్రాచీనకాలమునుండి యాదీవులలో నివసించు ఆదిమనివాసులు సంకరములేని అనార్యులు. ఆనాటి కానాడు వీరు క్షీణించిపోవుచున్నారు. వీరిలో పురుషులు ౪౭. ౧౦ వైఅం.కు, స్త్రీలు ౪౭. ౬౭౦. శకుమించి

యెదుగరు. స్త్రీలకంటే పురుషులే అందముగ నుండురు. గూ లేక ౨౨ ఏండ్లు మగవానికిని, ౧౬ లేక ౨౦ ఏండ్లు ఆడవానికిని రానిదే, వివాహము చేసుకొనరు. పెండ్లికొని వారిలో వ్యభిచారము దోషముకాదు. వివాహితులయెడ మాత్రము అదినిషేధము. ఒక్కొక్కరుటుంబమున ముగ్గురు సంతానముకంటే నెక్కుడు కలుగుట ఆరుదు. వీరి సంఘమున వికంతువివాహములు గలవు; వివాహవిచ్ఛేదనములు లేవు. పెనిమిటిని కోల్పోయిన స్త్రీ పెండ్లికొని మరదిని పెండ్లాడును.

స్త్రీ పురుషులందరును జుట్టును అంటు కత్తిరించుకొందురు. లేకున్నను వారి జుట్టు ౨ మొ. ౫ అం. వరకు కంటే పొడవుగ పెరగదు. ఆమెవారే శ్రేయములను చేతురు.

పెద్దమనిషియైన పిల్లను తల్లిదండ్రులు కాగలించుకొని యేడ్చురు. కనునాత ఆమె రెండు గంటలవఱకు సముద్రమున స్నానము చేయును. ౨౪ గం. వఱకు మెలుకువగ నుండును. కదలక చేతులు కట్టుకొని కాళ్లు ముడుచుకొని వేరుగా ఆకుచాపలమధ్య కూర్చొనును.

మగవానికి యావనము జొరపడగానే దేహము నుండి కండలను కోసి రక్తముతో సహా దహనము చేసెదరు. పుండు మానినపిదప వీపుమీదను, రొమ్ముమీదను అమ్ములతో మూడుకోతలను కోసెదరు. వీరందరును వేటయం దారిలేరనవారు.

వీరి సగటుఆయుర్దాయము ౨౨ ఏండ్లు. పురుషులకంటే స్త్రీలే ఎక్కువకాలము బ్రతుకుదురు. శవములను దహనము చేయక మట్టిని పూసి సమాధిచేయుదురు. ఎవరైన మరణించినపుడు దుఃఖినుచకముగ నుడుట మన్నను పూసుకొందురు.

వెనుక ౧౮౭౨ సం॥ న ౧౮ ఫిబ్రవరి ఇండియా రాజప్రతినిధియగు మేయోప్రభువు ఈ దీవులను చూచుటకు పోగా ఒక మహమ్మదీయశిక్షితుడు వారిని హత్యగావించెను. అండమానుదీవులనుగూర్చి ప్రసంగము చేయువారి కీవిషయము స్మరణకు రాకమానదు.

ఆ. సూ. మూర్తి

గామా - జగదేకమల్లుడు

దండెములు, బస్కీలు చక్కని, బలిష్ఠమైన శరీరాన్ని తయారుచేస్తాయి. పాశ్చాత్యుల వ్యాయామ పద్ధతి అంతకన్నా అందమైన శరీరసౌష్ఠవాన్ని కలిగిస్తుంది. కాని అది చేసినన్నాళ్లే వుంటుంది. మనం

వ్యాయామముచేయ్యవలెననుగానే, మనశరీరసౌష్ఠవం రోజురోజుకూ దిగివారుతుంది. హిందూపద్ధతి అలాగకాదు. మెలిదిరిగినకండలు మెలిదిరిగినట్లే వుండిపోతాయి. విరుచుకుపని వికారమైనరొమ్ము అలాగే వుంటుంది. కారణాంతరాలకల్ల శరీరంలోవున్న రక్తమాంసాలు తగ్గినా ఎముకలచట్టపుతీరుమాత్రం వ్యాయామంవల్ల యేర్పడినరీతిగానే స్థిరమైపోతుంది. ఉత్సాహము ఎప్పటికీ చావదు. ముసలితనపుజాడలు ముసలితనంలోనే పొడగట్టవు.

ఈ విషయాలన్నీ ప్రపంచప్రఖ్యాతి గడించిన జగదేశ్వరుడు గామాచరిత్రలో స్థిరపడిపోయాయి.

గామాఅసలుపేరు గులామ్ మహమ్మద్. అతని వయస్సు దాదాపు ౫౦ సంవత్సరాలు. అతడు పాటి యాలామచారాజుగారి సంస్థానపుమల్లుడు. ప్రత్యేకంగా ఏదైనా పోటీలువచ్చినపుడు ఇతనికి రోజుకి ౧౦౦ రూపాయల అలవెన్సు ఇస్తారు. ఇతను మల్లయుద్ధము నేర్పుకొనిబుచ్చుకు తినేఅహారం సామాన్యంకాదు. వింటేనే మనసుండే పగిలిపోతుంది.

మత్యాసారము, ఏడుకోళ్లు, నేరుంపావు బాదంపప్పు, అయినునేర్ల పాలు, అర్ధనేరునెయ్యి, బంగారపురేకులు, ఏలకకాయలతో వంశిన మాంసమూ- ఇవీ అతనిఅహారం. అయితే రోజూకాదు. ఏదైనా మల్లయుద్ధం చెయ్యవలసివస్తేనే.

సాధారణంగా, రోజూరెండు నేర్లన్నర రొట్టే, మాంసపుమారా, మూడునేర్ల పాలూ నెయ్యి, పావునేరు బాదంపప్పు, మజ్జగా తింటాడు. ఆ తినేలిండిని జీర్ణించుకోడానికి ఇతను ప్రతిరోజూచేసే తాళిం ఏమిటో-ప్రాద్దున్నే ౫౦౦౦ బస్కీలు తియ్యడం, తన శిష్యులందరితోటీ కుస్తీపట్టడం, సాయంత్రం ౫౦౦౦ దండేలూ, తొమ్మిదో పదోమైళ్లు పరుగెత్తడమూ ఇన్నీ చేసి నా వొళ్లుయెప్పుడూమర్దనచేయించుకోడు. కుస్తీకి ముందుమాత్రం వొంటినిండా నూనె రాసుకుంటాడు.

ఇంతవరకూ అతనెప్పుడూ జబ్బుపడలేదుట!

ఇతడు మొట్టమొదట గెలిచిన కుస్తీ యితనిపదవ సంవత్సరంలో. ఆజయంతో అతనికి కీర్తికాంక్ష కలిగింది. ఉత్సాహం చెలరేగింది. అలహాబాదు ప్రదర్శన కాలలో రహీమ్ షహాన్తో కుస్తీపట్టి రుస్తుమిహిందీ (భారతరుస్తుం) బహుమానాన్ని పొందాడు. హుస్సేన్ బజ్జ్ ను ఓడించినప్పుడు రెంగాలుగవర్నరుగారు గామాకు వండిగదమయిచ్చి బహూకరించారు. లాహోరులో ఇప్పుడు మన దక్షిణరైగారైన ఎనిమిదవఎడ్వర్డు ఎనుట చారిత్రకభాగాను ఓడించడముతో అతనికిరీ మిస్సు ముట్టింది.

గామా భారతదేశంలోనే యింకా చాలా మంది ప్రసిద్ధుల్ని ఓడించాడు. చాలామంది గామాను ఐరోపాఖండము వెళ్లమన్నారు. అప్పటికే అతనికిరీ ఆఖండమంతా వ్యాపించిపోయింది.

అతనితో కుస్తీపట్టడానికి ఎక్కువమంది సమ్మతించలేదు. ప్రాన్స్ లో ఎవరూ ఇతన్ని ఎదిరించలేదు. లండనులో జరుగుతూవున్న మల్లయుద్ధ ప్రదర్శనానికి వెళ్లాడు. అప్పుడే ప్రపంచమంతటినుంచీ వచ్చిన మల్లులంతా అందులో పాల్గొంటూ వున్నారు.

తనను ఓడించినవాడికి ౫౦౦ పానులు ఇస్తానని ప్రకటించాడు గామా. యూరపుదేశపు మల్లులంతా ఇతనికి మల్లయుద్ధమే తెలియదనీ, ముందు తక్కువవాళ్లని ఓడించి ఎక్కువవాళ్ళవూడ సవాలు చెయ్యమనీ యీసడించారు.

తనతోటి ౫ నిమషాల, చిత్తుకాకుండా కుస్తీ పట్టిరేచాలు ౫౦౦ పానులు బహుమానమిస్తానని గామా మళ్లీ ప్రకటించాడు. చాలామంది సిద్ధమయ్యారు. కాని ఒక్కడూ మూడునిమషాలకన్న ఎక్కువసేపు కుస్తీపట్టలేకపోయాడు.

అమెరికాదేశపు ప్రఖ్యాతివల్లవీరుడు డాక్టరు రోలరును, మొదటిసారి పదినిమషాల్లోనూ, రెండోసారి ౭ నిమషాల్లోనూ పడవేశాడు. ౨౫౦ పానుల పందెం గెల్చుకున్నాడు.

ఇవాళపాడూనీని వోడించి కీర్తిగడించిన జిబ్ స్కోను గామా సవాలుచేశాడు. ఇద్దరూ కుస్తీపట్టారు. సవాలు గామా, జవాబు జిబ్ స్కో, ఇద్దరూ మూడు గంటలసేపు పట్టారు కుస్తీ. అలసటగావుండి, చిక్రాంతి కావాలని జిబ్ స్కో విరమించుకున్నాడు. మళ్లీవస్తానన్నాడు కాని రాలేదు. ప్రదర్శనసంఘంచారు ప్రపంచవల్లవీరుడుగా గామాను అంగీకరించి, పటకాను బహుమతిచేశాడు.

గామా ఇండియాకువచ్చాడు. జిబ్ స్కో అమెరికాకి వెళ్లాడు.

జిల్లాలో అమెరికాలో చాలామందిని ఓడించి, కొన్ని సంవత్సరాలయూక ఇండియాకు మళ్లీవచ్చాడు. పాటియాలలో గామాతో మళ్లీ కుస్తీపట్టాడు. కనుక పూటూలో వెళ్లికలపడ్డాడు. 'ఆతను చాలా గొప్పవాడు; నేను చూసినవాళ్లందరికన్నా దిట్టమయినవాడు' అని గామాను ప్రశంసించాడు.

లండనులో వున్నప్పుడు, అక్కడవున్న జపాను మల్లులందరినీ గంటలో ఓడిస్తానని గామా సవాలు చేశాడు. ఒక్కడుమాడా నేనవస్తానని తయారుకాలేదు. లండను వార్తాపత్రికలన్నీ జపానుమల్లులు పరుగెత్తి పోతూన్నట్టూ, గామా మధ్య నవ్వుతూ చప్పట్లుకొడు తూ నుంచున్నట్టూ బొమ్మల్ని ప్రకటించాయి

భారతదేశానికి కీర్తితెచ్చిన కవి రవీంద్రుని, నేనాంటి రాధాకృష్ణుని, దరిద్రనారాయణుడు గాంధీని ఎంతగా మరచుకొన్నామో, యుగయుగాల నుంచీ భారతదేశపు సాత్తయిన మల్లవిన్యాసాశస్త్ర్య మను నిలబెట్టి భారతదేశపు కేరునిలబెట్టిన గామాను యేడాదికి ఒక్కసారైనా తలచుకుంటున్నామా? సంకేసామే!

‘చక్రవర్తి’

నైందివ ప్రజాక్షయము

నేటి భారతభూమిలోగల 3౫ కోట్ల 3౦ లక్షల ప్రజలకు ౨3,౯౧,౯౫,౦౦౦లకు హిందువులేకలరు. ఇంత బ్రహ్మాండమైన జనసమూహము ఆనాటి కాగాటికి క్షీణించుచున్నదనిన నెవ్వరును నమ్మరు; మీదుమిక్కిలి నచ్చెదరు. కాని ప్రభుత్వ ప్రకటితములగు జనాభా లెక్కలనే ఆధారముగానినీ, సవిమర్శముగా కండ్లు విప్పి పరికించినచో ప్రస్తుతహిందూ ప్రజాభివృద్ధి ప్రతి వానికిని విచారము పొడనూపకమానన.

౧౯౩౧ సం॥ జనాభా	నూటికి అభివృద్ధి
లెఖ ప్రకారముగల	౧౯౨౦ల॥ ౧౮౮౦ల॥
జనులు	౧౯౩౧ల॥ ౧౯౩౧ల॥
	౧౦ ఏండ్లలో ౫౦ ఏండ్లలో

హిందువులు ౨౩,౯౧,౯౫,౦౦౦	౧౦.౪	౨౬.౮
ముసల్మానులు ౨,౩౬,౭౮,౦౦౦	౧౩.౦	౫౫.౦
క్రైస్తవులు ౬౨,౯౦౦౦౦	౩౨.౫	౨౩౮.౧

మై పట్టికనుబట్టి ముసల్మానులవలెను, క్రైస్తవులవలెను మనవా రభివృద్ధినిొందక ఎట్లు క్షీణించుచుండినో విశదముగుచున్నది. పదేండ్లగునాటికి నూటికి పదుగురు చొ. మనవా రభివృద్ధినిొందిరని సంతోషించెదమే కాని ఏబది ఏండ్లకు మనవారూ నూటికి ౨౬ చొ. మాత్రమే పెరిగిననుమాటను మరతుము. ఈ ఏబదిఏండ్ల నుండి మనవారు తోడివారితో సముగ నభివృద్ధినిొందక కృశించుచునే యుండిరి.

ఇట్టి నిరపమానప్రజాక్షయము దైవకృతము కాదు, దురదృష్టప్రేరేపితము కాదు, మృత్యుసాధకము లగు భయంకర మహావ్యాధిపీడనఫలితము కాదు; కాని కేవలము సాంఘికదురాచార సంజనితము. మంచిచెడ్డల విచారములేక, అవిశేషులై పెక్కురుహిందువులు పెక్కుసాంఘిక దురాచారములపట్ల మూర్ఖవిశ్వాసము గలిగి ప్రవర్తించుచు, సంఘసౌస్థితికు కారణభూతులగుచుండిరి.

ప్రతిసంఘమునకును హృదయము స్త్రీ. సంఘ స్థితి స్త్రీ స్థితిపై నాధారపడియుండును. నైగా స్త్రీ జనాధిక్యత తక్కుగసౌభాగ్య నూచకమనియు, పురుష జనాధిక్యత నైశ్చల్యచిన్నమనియు, ఆధునికకాస్త్ర వేత్తల సిద్ధాంతము. ఈ సిద్ధాంతముననుసరించి నిజము నకు మనసంఘ మత్యున్నతదశలో నుండవలెను. పిన్న పెద్దలమాటప్రక్కగనుంచి ప్రశ్నోక్తముగ సంతానార్హత గలవారినే సరకుచేసి లెక్కించినచో ౫,౪౪,౬౩,౪౪౮ మందివలకును స్త్రీలు ౫,౪౪,౫౦,౨౬౬ మందివలకును మాత్రమే పురుషులును మనసభివృద్ధి గలరు. పురుషుల కంటె ౩౦లక్షలవలకు నధికముగ స్త్రీలనే కలమనసంఘము ప్రపంచమున కాదిర్బప్రాయముగనుండవలసినది. కాని యట్లుండక ఆనాటికానాటికి నిర్దిష్టమైన మన సంఘము కృశించిపోవుచున్నది. ౫,౪౪,౬౩,౪౪౮ మంది సంతానార్హతగల హిందూస్త్రీలలోను ౮౩,౧౩,౩౩౩ మంది వితంతువులు సంతానవతులగుటకు

అవకాశములులేక, సంఘజనాభివృద్ధికి సాయముచేయలేక, కృత్రిమి నశించిపోవుచున్నారు. ఇక మిగిలిన సంతానార్హతగల హిందూస్త్రీలు సంతానార్హతగల హిందూపురుషులకంటె ౫౦ లక్షలవఱకు తగ్గిపోయిరి. దాన ననివార్యమగు చెడుగు మనసంఘమునకు వాటిల్లుచున్నది. భగవంతునిచే సంఘసౌభాగ్యమునకై ప్రసాదింపబడిన ౨౦ లక్షలమందిస్త్రీలు దురాచారప్రేరేపితమగు సంఘముచేరిక కరింపబడిరి. ఈతగని యుపేక్షయే మనసంఘక్షయమునకు ముఖ్యకారణము.

స్త్రీజనాధిక్యత సంఘసౌభాగ్యమున కెట్లు తోడ్పడుచున్నదో దిగువపట్టికవలన నెఱుగనగును.

౨౦-౫౦ ఏండ్లమధ్య నున్న ౧౦౦౦ మంది పురుషులకు	౧౫-౪౫ ఏండ్ల మధ్యనున్న స్త్రీలు
ముసల్యులలో	౧,౦౨౬ కలరు
క్రైస్తవులలో	౧,౦౮౦ ,,
హిందువులలో	౮౯౭ ,,
	(వితంతువులుకాక)

కావుననే మన సంఘముకంటె ముసల్యులు క్రైస్తవుల సంఘము లానాటికానాటి కభివృద్ధినిందుచున్నది.

అగ్నికి వాయువుతోడు; వితంతువివాహముల లేమి! బాల్యవివాహముల ఉనికి తోడు. ఇక సంఘముంతయు పరశురామస్త్రీతి. ఈ బాల్యవివాహములు మన సంఘమునకు చేయుచున్న మహాపకారము నీ దిగువ పట్టిక తెలుపును.

వితంతువుల వయస్సు, సం॥	౧౯౨౧	౧౯౩౧	నూటికి అభివృద్ధి
౦-౧	౫౯౭	౧,౦౮౧	౮౧
౧-౨	౪౯౪	౧,౩౪౨	౧౭౨
౨-౩	౧,౨౫౭	౨,౬౯౫	౧౧౪
౩-౪	౨,౮౩౭	౩,౦౭౮	౧౫౦
౪-౫	౬,౭౦౭	౧౧,౪౭౧	౭౧

ఈరీతి నింకను అనేకమంది అభివృద్ధిపొందుచున్నారు. వీరు భావిపైందక స్త్రీ సంఘములో నగ్ర

స్థానము నాక్రమింపకుండురా? సంతానార్హతగల వయస్సు వచ్చిననూ, అవకాశకూన్యలై, సంఘజనాభివృద్ధికి సాయముచేయ నోచుకొనక, పరితాపము నొందుచూ, వీరందరూ నశించిపోవలసినదేగదా! ఇది భర్తృ వియోగినుల ప్రారబ్ధము. ఇక బాలికా, భార్యలస్థితి నరసిన మరీ ఘోరము. భారతీయవైద్యకాఖకు డైరెక్టరు జనరలు సర్ జాన్ మేగాగారి ప్రకటన ప్రకారము మన దేశమున ప్రతి ౧,౦౦౦ మంది భార్యలుగా నున్న బాలికలకును ౧౦౦ మంది గర్భభారమును వహింపలేక ప్రసవవేదనను పహింపలేక మరణించుచుండిరి. అంతే కాక ప్రతి ఏటా ౨౦,౦౦౦,౦౦౦ మంది ప్రసవించి మరణించుచుండిరి.

ఇట్టి దుస్థితిలోనున్న మన సంఘమున కచిరకాలముననే ముక్తిగలుగుట అసంభవము. కావున హైందవ సంఘ శ్రేయోభిగాంభు లందరును ఇక నైననూ తీవ్రమైన దీక్షనుపూని బాల్యవివాహములనుగూఢపుమాపుచు, వితంతు వివాహములను ప్రోత్సహించుచు, శ్రీణించుచున్న నిజ సంఘమును పునరుజ్జీవింపజేయుటకు ప్రయత్నింపవలెను.

ఆ. సూ. మూర్తి

చిన్న కథ

[మొన్న ౨౮-౨ ౧౯౩౬ నాడు హైదరాబాదు నంబరిశ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయమున, 'అభిలాంధ్ర కథకుల సమ్మేళనము' షక్తగా జరిగినది. 'నేటి కొలదిమంది మంచి కథకులలో పద్మపదిన శ్రీ నందగిరి వెంకటరావు (బి. ఏ., యల్ యల్. ఓ) గారు ఆ సమ్మేళనమునకు అధ్యక్షత వహించినారు వారు తమ అగ్ర్యక్షోపన్యాసమున చిన్న కథయొక్క విశిష్టతను, అంశాలను, వాని లక్షణాలను సోదాహరణముగా వివరించి నారు వారి ఉపన్యాసము కథలు వ్రాయుటకయి ఎంతయో యుపలాటపడు నీనాటి ఆంధ్రయువకులకు మార్గదర్శకము కాగలదు. కథాలక్షణమును తెలుపు పట్టులు దానినుండి యీక్రింద సంగ్రహింపబడినవి. కథలు వ్రాయునారు వెంకటరావుగారు వివరించిన మూత్రా

లతోపాటు కథారచనము నోటితో చెప్పి వినిపించు చున్నట్లుండవలయు నను విషయమును మనసున నుంచుకొనవలెను. ఈయన యుద్ధము దాని పేరువలననే స్పష్టమగుచున్నది. అట్లుండినచే కథ యింతగా నుండును. అంతే కాదు; ఎల్లరకును సుబోధముగా నుండును. ఎన్నియితర లక్షణము లమరియున్నను, ఈ లక్షణము పట్టకపోయినయెడల కథకు రంజకత్వము కలుగదు. తెలుగులో చెలువడుచున్న మంచికథ లనబడువానిలో నీలక్షణముమరియుండునవి చాలకొక్కుర. కావున నీ లక్షణము నకు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యము నిచ్చుటవసరము. సం. భా.]

చిన్నకథలంటే క్లష్టికరించిన నవలకాదు. నవలలోని ఒకప్రకరణంకూడా కాదు. నిజానికి వొహ విధంగా నవలకీ, చిన్నకథకీ సంబంధమేలేదు. నవల వొహ పూర్తివీధిలంబిడి. చిన్నకథ జీవితంలోని వొహఫుట్టం. కథలో వుండాలింది వొహటే అంశం. ఎన్ని సంగతిసందర్భాలు సృష్టించినా అన్నీ ఆముఖ్యమైన అంశంకింద ఆధారపడాల్సివస్తే. కాని ఆవొక్క అంశమే, ఆవొక్క ఫుట్టమే జీవితాని కంఠకూ మెరుగు పెట్టేలాగు వుండాలి. తక్కిన కథంతా ఆ అంశానికి రంగుతెచ్చేట్టు అల్లుకోవాలి. ముఖ్యకథకు సంబంధించని విషయంకానీ, చివరకీ వొహమాట కానీ చిన్నకథలో వుండకూడదు. ఆ ముఖ్యాంశానికి లోటు కలుగకుండా తీసివేయటానికివీలున్న వొహశబ్దంకూడా కథలోవుంటే తీసిపారేయాలి. కథా వస్తువును నిర్ణయించటం, కథ అల్లటం, పాత్రల్ని రప్పించటం, సంభాషణ సృష్టించటం మొదలైన సామగ్రిని తెక్కికు అంటారు.

* * * *

కథ ఆరంభించటానికి ముందు కథావస్తువు (థీం) యేర్పరచుకోవాలి. అంటే దేన్నిగురించి కథరాయటం? వస్తువు యెట్లావొస్తుందని చాలమందికి ప్రశ్న. అది అంత చోద్యమైందికాదు. కావాలని మనసులో వుంటే సరి, పూరికేనే వస్తుంది. సాధారణంగా మనం వీధివంట బెడ్రూంటే మనకు తెలికుండానే వొహ కథావస్తువు మనబుర్రలోకి వస్తుంది.

* * * *

ఈలా పరిశీలించుచూస్తే చిన్న కథ కీవస్తువు, కథ రెండూ ముఖ్యంగా లనికేలింది. కాని యీ రెంటిలో కథకే యెక్కువప్రాముఖ్యత యివ్వాలి.వస్తువు అట్టే గొప్పదికాకున్నా కథని నైపుణ్యంతో అల్లితే ఆచిన్నకథ మనోహరంగా వుండితీర్తుంది. అట్లాకాక వస్తువుకి యెక్కువ ప్రాముఖ్యత యిచ్చి కథవిషయంలో అశ్రద్ధచేస్తే అదో చిన్నకథకాక ధర్మోపన్యాసంగా లేల్తుంది. యివ్వల్లరేపు హరిజన సమస్య, స్త్రీవిద్య, స్వదేశీఉద్యమం, స్త్రీలఆర్థిక సమస్య యిటు వంటి వస్తువులతో వస్తావున్న కథల్లోవస్తువుకు దగినకథ లేకపోబట్టే అవి మనల్ని విసిగిస్తాయి, కేవలం ఉపదేశకమైనవి అని ఆకలవడేస్తాం. వ్యాసాలు రాస్తే చదవరని చిన్నకథయం దభిమానమున్న జనసామాన్యాన్ని మోసగించడానికి పన్నినవన్నాగం; చంటిపిల్లవాడు మందుతాగకపోతే చక్కెరలో మడుకలిపి మందుకాదు చక్కెర అని బుజ్జగించి తాగించినట్టు. అట్లాకలిపితే పసివాడు చక్కెరలో మందు కలిపారని తెలిసికోకుండావుండాలి. కాస్త అశ్రద్ధగా కలపడం వల్ల వొక్కసారి తెలిసికోగలిగాడా వాడూ మందు యెట్లాగూ తాగడు.చక్కెర అంటేగూడ నిరసించడం ఆరంభిస్తాడు. ఇట్లాంటి మేళనంవల్ల కళకి అపకారం జరుగుతుంది. దీనినే కళని వ్యభిచరింపజేయటం అంటారు. కాబట్టి కొత్తగా రానేవాల్లు కథావస్తువుకి యెక్కువ ప్రాముఖ్యంయివ్వక కథలనే మంచివాటిని అల్లుకోవాలి.

* * * *

ఎంతమంచిదైనా యెప్పుడూ వొక్కటే అయితే విసుగేస్తుంది. కొత్తకోరటం మానవనైజం కాబట్టి కథావస్తువుని కాస్త మారుస్తూవుండాలి. అట్లా అంటే చిన్నకథల్లోంచి స్త్రీపురుష ప్రేమగాథల్ని తరిమేయ మనటంలేదు. దాన్ని వీలున్నట్టుల్లా యెప్పటి కళ్ళుడు కొత్తరూపంలో పెట్టాలి. కాని చిన్నకథల్లోంచి ప్రణయాన్ని పెట్టేకామా యీకథలుగూడా దేవతార్చనల్లోకి యెక్కువతాయి. మన వాఙ్మయంలో అపరాధ; పరిశోధక చిన్నకథలు అట్టేలేవు. వీటిని

యెంతో తేలికగా అల్లవొచ్చు. జనసామాన్యాన్ని బాగా ఆకర్షిస్తాయి. అయితే చదువుకున్న వాళ్ళనిగూడ ఆకర్షించాలంటే దీనితో ప్రణయగాఢగూడ మేళవించాలి. ఎందరువారేను అట్లానే చేస్తాను. అపరాధ పరిశోధక కథలేకాక సాహసకృత్యాలు కథలుగూడ మన వాఙ్మయంలోలేవు. కెద్రపులు మొదలైన అడివిజంతువులని వేటాడడానికి వెళ్ళడం, అక్కడేదో తటస్థపడటం వస్తువుగా తీసికోవచ్చు. ఈ కథావస్తువుతో కథఅల్లితే చాలా తీవ్రదనం వస్తుంది. ఇంపు పుడుతుంది. కథకులకి ఒక ఆదర్శం యెప్పుడూ యెదురుగా వుండాలి. అది ప్రసాధితుది. దీన్ని యెప్పుడూ మరచకూడదు. అయితే ఒకటి రెండు అట్టికథలు కథయేమూత్రం లేకుండా కూడా ప్రసిద్ధిపచ్చినవి వున్నాయి చాలయి. పుగా వుంటాయి. వాటిలో దృశ్యావగ్గనమాత్రం వుంటుంది. ఆవర్ణనే భావంధ్యనించేమటలతో వర్ణిస్తారు. ఇట్లాంటివాటిని చిన్నకథ అనటంకన్న కవిత్వం అనటం యెక్కువ సమంజసం.

* * * *

ఈ కథావస్తువుని చర్చించే అప్పుడు 'కైమాక్సు'ని గురించి కాస్త గమనించాలి. అంటే ఘనస్సు యొక్క వారిని మెల్లమెల్లగా బలంకొద్దీ లాగి వొక్కసారిగా వదిలటం, ప్రయోగిల్ని వొహవేపుసాధ్యమైనంత వరకులాగి వొక్కసారిగా విడచిపెట్టడం, మనిషి ఉద్రేకాన్ని క్రమంగా లేకెత్తింది వొక్కసారిగా తృప్తి నివ్వటం చిన్నకథలోయీ 'కైమాక్సు' చివరభాగంలో వుండాలి. 'కైమాక్సు' తర్వాత కథ ఆగిపోవాలి. ఏమూత్రం ముందుకీ జరుగకూడదు.... చిన్నకథలో కథ యెంత ముఖ్యమో, కైమాక్సుగూడ అంతే ముఖ్యము.

కథ తర్వాత పాత్రపోషణ గమనించదగిన అంశం. చిన్నకథలో సాధ్యమైనంతవరకు తక్కువ పాత్రలని సృష్టించాలి. ఎందుకంటే వాళ్ళపరిచయం చివరవరకూ కాపాడుకోలేక పాత్రకుడు కంగారుపడతాడు. కథచదివే అప్పుడు యేమాత్రమైనా ఆయాసం కలిగించా, ఆకథంతా వ్యర్థమౌతుంది. వొహదన్న కథలో మూడుపాత్రలుండటం సాధారణం. అట్లా అని

కథాభాగానికి లోటు కలిగించకూడదు. పాత్రల యొక్క స్వభావం చెప్పడం రెండు తరహాలు. వొహటి వర్ణించడం. 'ఆమె మిక్కిలి దయార్ద్ర' వృద్ధయ. ఏచిన్న జంతువునైనా బాధతోచూస్తే ఆమె హృదయం దహించుకొపోతుంది' ఇట్లాంటిది రెండో పద్ధతి నూదించటం. వైస్వభావాన్నే కథాసందర్భంలో యాలా నూదించవచ్చు. 'ఆ అబ్బాయి చేతిలోవున్న చెత్తంతో కుక్కను కొట్టాడు. అది కెవుసునటం తోలే ఆమె పరుగెత్తుకోవచ్చి కుక్కను యెత్తుకుంది.' ఈ రెండు పద్ధతుల్లో తరువారి పద్ధతే శ్రేష్ఠమైంది. మన జీవితంలో చూడండి, వొహవ్యక్తిని గురించి యింకొకరు చెప్పినమాటలు వినడంకన్న ముఖ్యమే ఆ వ్యక్తిని చూసి, ఆతని నడవడిని చూసి, ఆతని స్వభావం నిర్ణయించుకోవటం సహజంగా వుత్తమంగా భావిస్తాం. కాబట్టి నూచనపద్ధతే కథకులు ఆవలంబించాలి. అయితే పాత్రల యొక్క తీరికాకృతిని చెప్పేటప్పుడు నూచనపద్ధతిని ఉపయోగించటం అంతగా తృప్తికరంగా వుండదు. అందుచేత వర్ణించవచ్చుమకాని ఆ వర్ణనకూడా సహజంగా వుండాలి.

* * * *

వర్ణనని చదువుతోవుంటే పాత్రకుడు ఆస్త్రిని చూస్తావుండాలి. కథ చదువుతున్నాననే విషయమే మరచి, అంటే అంత సహజంగా వుండాలి. 'ఆమె కాస్త పాటిది. కొంచెం గూని. ఎడమకన్ను కాస్త చిన్నది. చూట్టాడినప్పుడు మూతి కాస్త కుడివేపు తిరుగుతుంది.' ఈలా పాత్రోచితంగా వర్ణించటం మంచిపద్ధతి.

పాత్రలను గురించే కాక కథారంగాన్ని గూడ వర్ణించాల్సివస్తుంది. అప్పుడు కథకుడు అక్కడి పాత్రలతో తాను ప్రవేశించి ఆరంగాన్ని చూస్తూ వున్నది వున్నట్లు వర్ణించాలి. వొహవ్యక్తి వొహగదిలోకి ప్రవేశించాడనుకోండి. ప్రవేశించటంతోలే ఆగదిలోవున్న ముఖ్యమైనవస్తువులు ఆతనిదృష్టిని ఆకర్షించడం సహజం. వాటిని ఆతనుచూసే పద్ధతినిబట్టి వొహటి తర్వాత వొహటి వర్ణించాలి. అంతేకాని పెట్టెలోవున్న వాటిని, అల్మారాలో వున్న వాటిని వర్ణించకూడదు. అట్లాగే

వర్ణించేప్పుడు క్రమంగా వర్ణించాలి. కాని నాలుగు వస్తువుల్ని వర్ణించినతర్వాత మళ్లీ మొదటిదానిదగ్గరికి వెళ్లగూడదు.

* * * *

పాత్రల్ని సంభాషణలోకి దింపినప్పుడుకూడా కథకుడు ప్రతిపాత్రలో లీనమై అడుగడుక్కి యిది సహజమా, కాదా అని ప్రశ్నించుకోవాలి. ఎంతో బాగ్రత్త తీసికొంటేతప్ప సంభాషణలో అవకతవకలు పడుతాయి. పాత్రలు మాట్లాడే భావమూడా పాతకుడికి అర్థమయ్యేట్లువుండే, సాధ్యమైనంతవరకూ ఆపాకేకి చొచ్చిత్యం కలుగజేయాలి. ఈసంభాషణలు దీర్ఘంగావుండకూడదు. కొందరు కేవల సంభాషణలతోనే ౧౫-౨౦ పేజీల కథ రాస్తారు. ఇట్లాంటిది విసుగ్గావుంటుంది. కాస్తచదివినతర్వాత యెవరంటోవున్నదికూడా తెలియదు. కథాసందర్భంలో వర్ణించాల్సినదాన్ని చెట్టు చేమల్నికూడా 'అనుగో నిండాపూసిన ఆమామిడినున్న మీద కోయిల కూచుంది చూశామా?' అని పాత్రలనోటితో వర్ణింపజేస్తారు. అట్లాంటికథ—అది కథాకాదూ, నాటకంకాదూ, ఏమీకాదూ. అయితే కథయేమీ లేనప్పుడు సంభాషణపద్ధతిలో వ్రాయటంబాగుంది.

* * * *

కథలకు భావ ముఖ్యమైన అంగం. అది చాల సాపుగా మృదువుగా వుండాలి. ఏమాటైనా వాడే అప్పుడు అది వీలైనంతమట్టుకు పాతకులకు బాగాతెలుస్తుందా లేదా అని ప్రశ్నించుకోవాలి. దానికన్న యెక్కువగా వాడుకలో వున్నకబ్బం అజే అర్థం యిచ్చేది యింతదైనా వుంటే దాన్ని వాడాలి. తాను బాగున్న కొన్నసంస్కృత సమాసాలూ, శబ్దశాలమూ కథలో గుప్పిలిస్తే బాగుంటుందని కొందరి అభిప్రాయం. అట్లాంటి సమాసాలూ, శబ్దాలూ వాడటానికే కథ అంటూ వొహటి వ్రాస్తారు. ఇది చాలపొరబాటు. కథలోని సారస్యమే పోతుంది. చదివే అప్పుడు పాతకుడు ఆ ఘట్టాన్నంతా స్వయంగా అనుభవించినా వున్నట్టు భావన చేయాలి కాని యెక్కువగా కూడా తాను చదువుతోన్నది వొహకలిత కథ అని జ్ఞాపకంరాకూడదు. ఇదే

చిన్నకథల లక్ష్యం. ఈ విషయం కథకు లెప్పుడూ మరచకూడదు. భాష కృతకమైనదిగాక వాడుకభాషగావాలని యిప్పుడు వేరుగా చెప్పాల్సిన అవసరంలేదు. అయితే అచ్చం మనమూ వాడుకునేఅట్టి కుడింపులతో రాస్తే పాతకుడు సాపుగా చదువుకోలేడు. పాతకునికి చీకాకు కలుగకుండా చేయడమే కథకుని ఆదర్శం కాబట్టి యిట్లాంటి కుడింపులు విడతీసి రాయటమే వుత్తమమైన పద్ధతి.

* * * *

భాషకాక శైలి అంటూ కూడా వొహటివుంటుంది. అంటే రచనాపద్ధతి. తాను చెప్పదలచుకొన్నభావాన్ని నూటిగా చెప్పటం కథకుడు యెట్లా వ్రాసిస్తాడో అట్లాగే కొద్దిపాటి మాటలతో పాతకుడి దృష్టికి ఆవాలి. ఆతని హృదయాన్ని కదల్చాలి.

* * * *

చిన్నకథకి అవుసరమైన ముఖ్య గార్ని వొహటి తర్వాత వొహటి పరిశీలించాము. అంటే కథావస్తువు, కథాక్రమమూ, క్లయిమాక్సు, పాత్రలు, సంభాషణ, శైలి.యిది చిన్నకథ అంగాలు వీటన్నిటిలో కథాభాగం చిన్నకథకు ఆయువుపట్టిని మళ్లీ చెప్ప సాహసీస్తాను. కథ పాతకులని కదలనీయకుండా వుంటే తక్కినయెన్నిలోపాలున్నా కమ్ముకో పోతాయి. వైన నూదించిన చిన్నకథయొక్క అంగాలని కాస్త దృష్టిలో వుంచుకొని పేరపడసిన కథలకు రచనలు కొన్నింటిని చూచితే కథారచన బాగా పట్టుపడుతుంది. భాషలో కుడింపులు మొదలైనవాటిలో, శైలిలో తొలుత కాస్త లోపాలు అవుపడ్డా నాలుగైదు కథలు రాయటంతోనే సాఫైపోతాయి.

కథారచనకోసం మూవోకపూర్వం అచిన్నకథని సాంతంగా మనసులో తయారుచేసుకోవాలి. అట్లా సిద్ధంచేసుకొన్నతర్వాత కూర్చుంటే కలం వేగంగా నడుస్తుంది. చిన్నకథనురాస్తేఅప్పుడు వొక్కకోజే దాన్ని ముగించినేయడం ఆదర్శంగా పెట్టుకోవాలి. ఎందుకూ అంటే కథకుడు తాను రచించేకథ వాతావరణంలో ప్రవేశించాక మధ్యనే బయటకి వచ్చేస్తే మళ్లీ

అదే వాతావరణం కల్పించుకోవటం కష్టమవుతుంది. అందువల్ల పాత్రలని చక్కగా నడిపించడంలో లోపం కలుగుతుంది.

* * * *

విజ్ఞానాల్లో సుప్రసిద్ధులైనవాళ్ల ఉత్తమ కథలను చదివినప్పుడు అట్లాటికథలు మనభాషలో లేక పోయేనే అనిపిస్తుంది. ఇట్లా అనిపించినప్పుడే ఆకథలని మనభాషలోకి తర్జుమాచేయడమో, లేక వాటి నమక రించి కొత్తవాటిని రాయటమో తటస్థిస్తుంది. ఇప్పుడు చాలమంది యితరులు రాసిన కథలని వున్నదన్నట్లు తెనుగుచేసా, లేక అక్కడక్కడ మార్పులుచేసి తెను గులోరాశో తమపేరుతో ప్రకటించుకోటం జరుగు తోంది. దీన్నే గ్రంథపౌర్యంఅంటారు. ఇవి మానసిక పించుకుంటుంది. భాషాంతరీకరణం చేసినప్పుడుకాని, అనుకరించినప్పుడుకాని అవిషయం తెలుపుతో ఆ కథకుడిపేరు యివ్వటం విధి. ఇతర వాఙ్మయా ల్లోని కథలని తెనుగులోకి దిగుమతిచేయటం యెంతో అవసరం. రవ్యక్, ఫ్రెంచి, జపాన్ మొద లైన దేశాల సుప్రసిద్ధ కథలని వేరు వేరు సంపుటాలుగా మనభాషలో ప్రకటిస్తే మనకథావాఙ్మయం యెంతో వృద్ధిపొందుతుంది. అయితే కాపీరైటు విషయంలో జంకుతారు చాలమంది. యితరదేశాల్లో ప్రకటింపబడ్డ కథలని యథేచ్ఛగా మనం తర్జుమా చేసుకొని ప్రక టించు కోవచ్చును. ఇతర దేశాల్లోని కాపీరైటు మన కదేంలో ఆటంకపరచదు న్యాయశాస్త్ర ప్రకారం అయితే నీతిని, మర్యాదని గమనించి ఆయా కథలకు పేర్ల నిర్వకతవుతుంది.

శ్రీ పురుషుడి భావాలను....బ్రాదుకాస్తు చేనే యంత్రము

[శ్రీ వెంకటాపుగాడు పై యధ్యక్షింప న్యాసము నశే దివర అప్రసక్తముగా స్త్రీలనుగురించి యాక్రింద నుద్ధరించిన కొన్ని మాటలను చెప్పినారు. ఉపన్యాస వస్తువు కథావిషయము: కథలను రచించు విషయమున పాటించవలసిన మూత్రములు స్త్రీలకును, పురుషులకును

సమానములే. వానిని సరిగా పాటించ చేతగానపుడు ఉభయల రచనములు పనికిమాలినవే యగును. కాబట్టి కథారచనము విషయమున ఇట్లు స్త్రీల ఆశక్తతను ప్రత్యేకముగా ప్రకటించవలసిన యావశ్యకతలేదు. కథ కులమని యబ్బి తిబ్బిచ్చాలగుచున్న పురుషులలో ననే కులుకథలువ్రాయ నశక్తలనబడుకొలదిమందిస్త్రీలకంటె నధములుగ నున్నారు. నకళ్లు తయారుచేయుటయందును పురుషులే సిద్ధపాస్తులు. వాస్తవమునకు కథలు కల్పించుట యందును చిన్నబయందును స్త్రీలకుగల నేర్పు పురు షులకు లేదనవలెను.

స్త్రీల యీనాటి-కాదు, ఏనాటి- అశక్తతకు ఆదినుండియు కారణభూతులయిన వారు పురుషులే. వారి స్వార్థపరత స్త్రీలకక్తిని రూపు మాపివేసినది. స్త్రీలకు సంస్కారమును పడెయుటకు తగిన అవకాశ ములను కల్పించుట కేనాటి పురుషులకును గిట్టుటలేదు. ఇక స్త్రీలకక్తలు కాకపోవుటెట్లు? అన్నింటిను ఆశ క్తలే. పురుషులు స్వయంకృతాపరాధమును కప్పి పుచ్చుకొనుటకయి స్త్రీల యశక్తతను తరచు ప్రకటిం చుట కలవాటుపడిపోయినారు.

స్త్రీల కందువలన సంస్కారము లేదనవచ్చును కాని సాహసము లేదనుట పొరపాటు. అసలు స్త్రీలలో సహజముగా నిండియున్న శక్తి సాహసమే. అది కేవ లము మానసికము. దాని పరిమితిని గుర్తించిన పురు షుడు ఇంకను పుట్టలేదు, గుర్తించితినిని ఎవ్వడైననిన నది ప్రగల్భవచనము. వారి యాసాహసము సంస్కారము లేమని కొంత కొరవడినదగును. కాని స్త్రీల ఈస్థితికి కారకులయిన పురుషులు, యధార్థకథనమును వేదిన స్త్రీల నవహే.నము పాలుచేయుట సాహస మనక తప్పదు. సం. భా.]

స్త్రీ మనదేశంలోని మారుపల్లెలో వుండనీ, న్యూయార్కులో నింగినంటే సాధాగ్రభాగాలపైగా యెగిరిపోతోవుండనీ ఆమె స్త్రీయే. ఆమె యెప్పుడూ పురుషుడి భావాలని మృదుమధురంగా బ్రాదుకాస్తుచేసే యంత్రం. స్త్రీ అనే కబ్బానీ! నాకుస్ఫురించే ఆర్థం

అంతే. నేనిట్లా అవటం యీ ఇరవై యోగతాబ్జపుష్పి నెలలో
కి లోపం అని తెలుసు. కాని సత్యాన్ని గౌరవించేవా
ళ్లంతా నన్ను మన్నిస్తారు. స్త్రీల భావాలలో, ఆలో
చనలలో, తలంపులలో ధైర్యసాహసాలకోసం వెతికివె
తికి విసుగడంచాత యింత కఠినంగా అనాల్పివచ్చింది.
పాశ్చాత్య స్త్రీల ధైర్యసాహసాల గురించి పురుషులు
అనేక పుస్తకాలు వ్రాశారు. కాని అవి కేవలం ఆమెని
పొగడిపోసి తనకి ప్రసన్నురాలిని చేసికోవటానికి తప్ప
వేరకాదు. ప్రపంచంలో సంఘాన్ని తారుమారుచేసిన
వాళ్లలో స్త్రీలెందరో ఆలోచించండి. పుస్తకాలు
వ్రాసేవాళ్లలోమాడ యెప్పుడూ వరవల్లుదిద్దడం తప్ప
స్వతంత్రంగా చూడన భావాల్ని మెరిపించినవాళ్లంత
మంది? వోహా స్త్రీయైనా వున్నమతాన్ని మార్చికొత్త
మతం యిచ్చిందా? ఇంతెందుకు? స్త్రీ తను దాస్యంలో
వున్నాననిపూడా పురుషుడు చెప్పేవరకు తెలిసికోలేదు.
వాస్యమంలో మాత్రం స్త్రీ స్త్రీగాక యేమవుతుంది
మరి? ఏదో పురుషుడు బాగున్నవన్న పం చదవటం,
ఆపదింట్లో వోహావానికి నకలు తయారుచేయటం.
యెప్పటికీ యింతే. అందుకనే స్త్రీలు రానేని చదవా
లంటే పెద్దబాధ. జీతంలేని కొలుపు. పరదేశంవాళ్లు
రాసిన అండ్మైన కథల్లోమాడా కలకాలం వుంకి పోయే
కథ స్త్రీరాసింది వోహానే లేదు. ఎందుకంటే మంచి
కథకుడు కావాలంటే ప్రపంచంలో వున్న యెటువంటి
అభిప్రాయానికైనా యెదురు తిరగటానికి సాహసం కా
వాలి ఇహా స్త్రీలకటువంటి గుండె నిబ్బరమే అపురూప
పువస్తువుగా పురుషుడు దాదిపెట్టుకునే ఆంగ్ర వారీమ
ణుల గురించా? ఏంచెప్పాలి! గృహలక్ష్మీలో తరుచు
గానూ, భారతిలో అష్టదశ్యమా వీళ్లువ్రాసే కథలు
వస్తూవున్నాయి. సరే రోజూ పత్రికలలో వచ్చే
ధర్మోపన్యాసాలని వస్తువుగా తీసికొన్న కాస్తయినా
కథను కల్పించడానికి నారీమణులు ప్రయత్నించాలని
మనవి. అయినప్పటికీ అష్టదశ్యమా కొందరి కథకు
రాండ్ర రచనలు ఆశాజనకంగా కనిపిస్తోవున్నాయి.

స్త్రీ విద్యాభివృద్ధి

స్త్రీ పురుషసమాన స్వాతంత్ర్యము

[మొన్నటి (౨౯-౮-౩౬) మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ పట్ట ప్రదాన సభలో మహానుభావపాఠ్యాయ, విద్యావాచస్పతి, యస్. కుప్పస్వామికాస్త్రీ (యం.ఏ.) గారు స్నాతక హిలోపన్యాసము నిచ్చినారు. అందు వారు పేర్కొనిన వివిధ విషయములలో 'స్త్రీవిద్యాభివృద్ధి, స్త్రీపురుష సమాన స్వాతంత్ర్యము'ను గూర్చి చెప్పినమాటలు గమనింపదగినవి. వానిలో కేవలము విశ్వాస బలముపయి నాధారపడిన యొకటి రెండోకములు తప్ప తక్కినవి విశ్వమానవ కల్యాణమున కీకాలమున మిక్కిలిగా పాటించవలసినవి. దేశకాలములన, అభిరుచులను అనుసరించి కలుగు మార్పులయినను విశ్వమానవ కల్యాణ సంధాయకములు కొనవలయును గాని, తద్విపరీతములు కాగూడదని తజ్జులగువారు గ్రహింపక పోరు. సం. భా.]

స్త్రీలు విద్యావంతురాలై యి, స్వతంత్రముగా ఉద్యోగములు చేసే గనమును ఆర్జింపగలుగుదురు. అట్టి ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము వారికి యీ వైద్యము వల్ల లభించినది. వారు పురుషులతో సమాన ప్రపత్తిని కలవారై యుండగలరు. పురుషులవలె ఆవి పాలలయందును స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తించుటకు సరిసమానమై సమగ్ర రాండ్రు అగుచున్నారు. సంఘములలోన, సంసారములలోను పురుషుల కొకవిధమున నీతినియమములును, స్త్రీలకు మరొకవిధమున నీతినియమములును ఎందుచేత పరస్పరవిరుద్ధముగా నుండవలె నని విద్యావంతురాండ్రయిన స్త్రీలు ఢిక్కరింపనేరరు.

ఈ స్త్రీ పురుష స్వాతంత్ర్యవిషయము చాలా సునిశితమైన విషయము. స్త్రీలకు శ్రేయస్కరములైన విషయములలో వారి కెక్కువ స్వేచ్ఛనొసంగుటయను, అనర్థకరమైన విషయములలో పురుషులకు స్త్రీలవైగల అధికార స్వాతంత్ర్యములను తగ్గించుటయన, స్త్రీ పురుష సమాన ప్రతిపత్తిని కల్పించుటకు సక్యమైన మార్గముగా నుండును. భారతదేశముయొక్క పూర్వ

విజ్ఞాన సంస్కారము ననుసరించి చూచిన యెడల, కుటుంబశీలితమే సంఘశీలితమునకు ప్రాతిపదిక. సంసారశీలితమునకు వివాహ ధర్మమే పరమపవిత్రమైన మూలదీపము కనుక, యీ పవిత్రార్థ గ్రహణధర్మములను విద్యావంతురాండ్రయిన యువకులు మరచియుండుట గాని, నిర్లక్ష్యము చేయుటగాని తటస్థించేయెడల, అది భారతదేశమునకు అరిష్టమేయగును. గృహిణి యనగా ఇంటికిరాణి. కాబట్టి మనదేశములో చేరు విశ్వ విద్యాలయము నందు విద్యావంతురాండ్రగు స్త్రీలందఱును పాశ్చాత్య గృహస్థధర్మములయందు లీనము కాకుండ భారతకార్యసమృద్ధిమైన గృహస్థ ధర్మములనే, పెంపొందింప గోరెదను. విద్యా సంస్కారము వల్ల రామచంద్రుడు, నలుడు, మున్నగు మహావీరులు పురుషులలో సులభముగా ఆవిర్భవించునట్లు చేయవచ్చును. కాని విద్యావంతురాండ్రయందు యువకులు ఆధునిక పరిస్థితులలో స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యము కలిగినప్పుడు నీతి, దమయంతి, ప్రైవేటువలె సుగుణశీలము గలిగి ధర్మ పత్నులై గృహిణులయందుండాల జ్ఞానవతులు తయారగుట కష్టసాధ్యముగా కన్పించు చున్నది. విద్యావంతురాండ్రయిన వీరవల్లనే దేశములోని స్త్రీలందఱును విద్యాభివృద్ధి నెరుగవలసి యున్నది. గృహస్థ ధర్మమును గృహనిర్వహణ బాధ్యతలును స్త్రీకి భగవన్నిర్ణయ ప్రకార మేర్పడియున్నది. అట్టిగర్భాభ్యుధర్మముల యెడలగాని, కుటుంబపోషణము నందుగాని, పిల్లలతల్లియగుటకు గాని, స్త్రీల కనిష్టముగాని, విముఖత్వముగాని కలగకూడదు. ఆర్థనారీశ్వర స్వరూపములో పార్వతీ పరమేశ్వరు లేప్రకారముగా లీనమైయున్నారో గ్రహించినయెడల, స్త్రీపురుషుల భిన్నతత్వములు ఏప్రకారముగా సంసారయాత్రకు లీనముకావలెనో బోధపడును. హృదయమార్గద సాకుమార్త్యములకును వీర్యకార్యములకును సమన్వయ మెట్లుండునో గ్రహించవలెనంటే, రసాత్మకమైన కళాభిరుచికిని, తర్కవాదబద్ధమైన శాస్త్రమునకును సమన్వయమెట్టిదో గ్రహించవలెనంటే, ఆత్మసమర్పణము నకును ఆత్మవశీకరణము నకును సామరస్యమెట్లుండవలెనో గ్రహించవలెనంటే,

సతీపతుల సాహచర్యముగాని, అవినాభావ సంబంధము ఎట్లుండవలెనో గ్రహించవలెనంటే ఆర్థనారీశ్వర మూర్తినే ఉపాసించవలెను. దానిసాంకేతిక పరమార్థమునే అవగాహనము చేసికోవలెను. మాతృత్వము స్త్రీధర్మము. పితృత్వము పురుషధర్మము బిడ్డలతల్లియై యింటికి యిల్లాలై వివేకపరురాలై విశుద్ధగుణశీలముతో ప్రవర్తింప నేర్చుట స్త్రీధర్మమైయున్నది. స్త్రీలట్టిసంసార ధర్మములను నిర్వహింపగల నేర్పరులగుటకు కావలసిన విద్యావికాసము ఉండవలెను. స్త్రీవిద్యావిధానము తదనుగుణముగా నుండవలెను. స్త్రీవిద్యా విధానమెట్లుండవలెనో ఆనీదీ పెంటమ్మ మున్నోకసారి మత్స్యముల వంటి మామలలో ముక్తపరిగా చేప్పియుండెను.

“తెలుగుగాని, అరవముగాని మరే మాతృభాషగాని చక్కగా నేర్చియుండవలెను. అట్టి మాతృభాషయందు మంచి సాహిత్యజ్ఞానమును పొంది స్వయముగా స్వభాషలో మంచికావ్యముగాని, గద్యరచనగాని చేయగల నేర్పును గడింపవలెను. తన భర్తయును, తన అన్నదమ్ములను ఆంగ్లవిద్యాధికులగుటచేత వారితో తాను సమానముగా విషయములను గ్రహించి సంప్రతిచుటకు సమర్థురాలు కావలెను. కనుక ఇంగ్లీషులో వ్యావహారిక భాషాజ్ఞానమునైనను కలిసి యుండవలెను. ప్రాపంచిక పరివర్తనములన్నియు ఆంగ్లభాషయందే వెలుకడుచున్నవి. గనుకను లౌక్యరంగమందు ఆంగ్లభాషకే ప్రాధాన్యముకలదు. గనుకను ఆమె ఇంగ్లీషులో చదువను వ్రాయను నేర్చియుండవలెను. ఆమె తన బిడ్డలను పోషింపగల్గుటకును కొలదిగా వైవిధ్యములను నేర్పిఇంటినిశుచిగా శుభ్రముగా నుంచగల్గుటకై ఆగోగ్య మార్గములను గ్రహించియుండవలెను. మనోరంజకమైన మంచివ్యాపక మొకటియుండవలెను. గనుక సంగీతముగాని కుట్టుపనిగాని, చిత్రలేఖనముగాని, ఏదయిన నొక కళ యందు అభిరుచిగలిగి ఆవిషయమునం దాశక్తి ప్రావీణ్య పవలెను. మనదేశముయొక్క పూర్వవిజ్ఞాన సంస్కార ప్రభావమంతయును సంస్కృత గ్రంథములలో ఇమిడి యున్నది. గనుక, సంస్కృత కావ్యములను చదవనేర్చి సాహిత్యజ్ఞానమును సంపాదించవలెను. చిత్రకాంఠి

కరమైన భగవద్భక్తిని అలవదుచుటకై మరవిషయకమైన విద్యాబోధ చాలా అగత్యమని వేరుగా వచింపబనిలేదు. ఇట్టి విద్యావసరములను గురించిన విద్యావిధానమే యీ దేశపు స్త్రీలకు సర్వసామాన్యముగా కావలసినదై యున్నది. తొల్లింటి భారత నారీమణుల నునుకొని సంపద నేటికిని మన స్త్రీలలో నిలిచియున్నది. కాని, తొల్లింటి భారత నారీమణుల విజ్ఞానవివేక సంపద తిరిగి నేటి భారతదేశ స్త్రీలకు లభింపజేయవలెను. అట్టిచో గృహమునకు గృహిణి రాణియై రాణించును.

తాటిచెట్టు : అన్నపురాశి

తాటిచెట్టు నిజముగా అన్నపురాశి; మనుజులకు, పశువులకు, పక్షులకు కన్నతల్లి. అది అన్నపూర్ణ. దాని పండును పరిశోధనచేయించితిని. ఆపండుసములలో నూటికి ౬౭ వంతున నీరుగలదు. కొంతపిచుగలదు. మిగిలినది ముమారు ౩౦ శతాంశములు చక్కని ఆహార మాంస కృత్తులు, మధువు, పిండిపదార్థము, భాస్వరము మొదలగు ఖనిజములు గలవు. ఒక్కపండు సామాన్యముగా వీలెడు తూగును. అందులో కనీసము శేరు ౧ ఆహారముకలదు. ఒక్కొక్క ఏను ఒక్కచెట్టు కనీసము ౨౦౦ పండ్లనిచ్చును. ఈ పండ్లలో ౨ రైల్వే మణుగుల ఆహారమువచ్చును. చిన్నబస్తా బియ్యమునకు సరిపోవును. అనగా ౭, ౮ రూపాయల విలువగల ఆహారపదార్థముకలదు. ఈపండ్లరసము మనుజులు తినక పశువులకు పెట్టినయెడల ౨, ౩ రూపాయల విలువగల చిట్టుతీపుడుకు సరిపోవును. పాడిగొడ్లయినచో పాలు, పెన్నలో కలిపివచ్చును. ఇతరగొడ్లకు అంత కిమ్మతుగల బలమునిచ్చును.

ఆయుర్వేదముననే వాడుకొనక ఈ పండ్ల రసమును నిల్వచేయవచ్చును. తాటిచాప మామూలుపద్ధతి. అది అరుటకు ఎండ కావలెను. వాన కురియుచో అది సాగదు. పశువులకై నిల్వచెట్టదలచువారు చిట్టుతీపుడుతోగలిపి గారికి ఇంట్లో ఆరబెట్టి, గంపలో నిల్వచేయనగును. మనుజులకై నిల్వచేయదలచినవారు గోధుమపిండితో, సజ్జపిండితో, తరిపిండితో బిస్కట్లు, రొట్టెలు, అప్ప

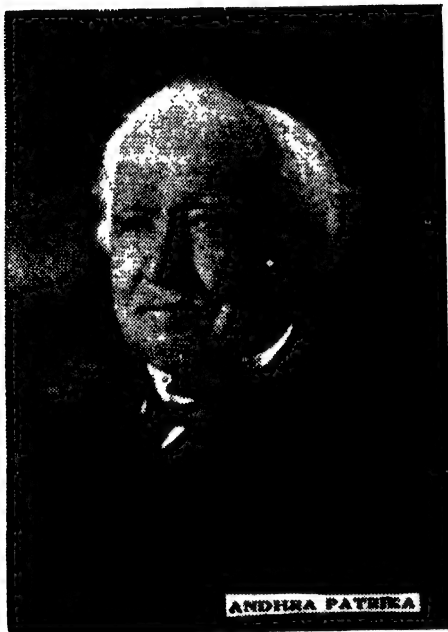
దాలు, పూరీలు, బజ్జీలు చేయవచ్చును. నేతిలో, నూనెలో వండవచ్చును. గోధుమపిండి, పేళము కొంచెము సోడా కొద్దిగాఆరెపువ్వు కలిపి ముద్దచేసి మర్దన చేసి, పొరలొట్టెగాచేసి, ఇసుకమీదగాని, మామూలు పెనముమీదగాని బిస్కట్లు చేయవచ్చును. ఈబిస్కట్లు పుప్పిరిచ్చును. జీర్ణకారి. ఈ పండురసములో శనగలు నానపాసి నిల్వచేయవచ్చును. ఒక్కొక్క పండుకు మూడు విత్తనాలు ఉండును. మూటిని పాతిరవేసిన, మూడు లేగలువచ్చును. మూడులేగలు కాని. కానిలేగలవల్ల ౩ రూపాయలు ఆదా వచ్చును. ఈ లేగలు కాల్చి తినవచ్చును. లేదా, తరిగి ఎండబెట్టి పొడిగొట్టి జల్లించి ఆరెపువ్వుతో కలిపి నిల్వచేయవచ్చును. ఈ పిండి జావ కాచి, ఉప్పుచుట్టగా కలిపి పుచ్చుకొనవచ్చును. వేసంగిలో మేహశాంతిచేయును. ఒకరిచినకారి. లేగతీసిన పిమ్మట బుర్రలో గుజ్జు మిరులును. కొబ్బరికాయలో కొబ్బరి పూడినపుడు ఎట్టి దుదిగలదో అట్టిరుది ఆ గుజ్జులో కలరు. కొంచెరు మంజలనే వాడుదురు. మంజనీరును మేహశాంతియే పూత వాడినవారికి పండు దొరకదు. మంజ వాడితే ముప్పిరికొన్నతిండి మాయమగును. ఈ తాటిచెట్టు అక్టోబరు మొదలు మే నెల ఆరేరుదాక ఎనిమిదినెలలలో కల్లు నిచ్చును. దానిని బెల్లముగా, కలకండగా, పంచదారగా మార్చవచ్చును. అన్నిఖర్బులపోను ౩ రూపాయ, ఖరీదుగల బెల్లము వచ్చును. ఈ తీయకట్ల పోతుతాళ్ల నుంచిగూడ వచ్చును. తాటిబెల్లం, కలకండ మిక్కిలి నుంచి నుండులు. బారింతరాళ్లకు వాడు తాటిబెల్లం వీలె ౧.౭ రూపాయ వరకు ఖరీదు గలదు.

తాటిపండ్లలోని పీచురగయిరాలు భూమికి ఎరువు. తాటిబుర్ర నుంచిసెగ నిచ్చును. తాటిఆకు, కమ్మ, సులక, చట్ల, నార, ఈనెలు, పీచు ఇతర త్రాడబ్బు ఇచ్చును; వినియోగపడును.

౧౧, ౧౨ రూపాయలు విలువగల ఆహారము నిచ్చెడి తాటిచెట్టు కల్పతరువుగాదా? దానిని దుర్వినియోగముచేసి త్రాగి, మత్తెక్కి, పడిపోవుట దురదృష్టము, పాపము.

తాటి ఆహారమును బీదలేగాక, ధనికులను వాడవచ్చును. ఖరీదులేదని గర్హించవచ్చులేదు. అందులోనున్న గుణగుణములను ప్రభుత్వము పరిశోధనచేయించవచ్చును. మంచి సువాసన కోరువారు ఏలకపొడి, పచ్చి కర్పూరము కలపవచ్చును. పరధూమలలో, పరపావణలేక పెరిగి, ప్రాణేయపడకపోయినను తలమైన ఆహారము ఒకర్చి ప్రతిఫలము గోరక, ప్రబలమందేడియీ తాటిచెట్టు సర్వులకును మార్గదర్శకమై యున్నది.

గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి

ANDHRA PATEKA

డాక్టరు జె. టి. సందర్లెండు భారతదేశ బంధువు.

ఇతడు అమెరికాదేశమువాడు. భారతదేశముపట్ల, భారతీయులపట్ల మిక్కిలి అభిమానముగలవాడు. ఇతడు రచించిన ఇండియా ఇన్ బాండేజ్ (India In Bondage) అను గ్రంథము ఇండియా ప్రభుత్వముచే నిషేధింపబడినది భారతదేశముపట్ల విశేషముగ అభిమానాదరములుగల ఈతడు కీర్తిశేషుడగుటకు భారతదేశము దురపిల్లకమానదు.

“క్షీణించిపోతున్న జనసంఖ్య : ఒకమావురిక”

ఈ పేరుతో “ది ఇన్ క్వైరర్” అనే లండను పత్రిక ప్రచురించిన వ్యాసంలో ఈ క్రిందివృత్తాంతమున్నది:

“యూరపునందుగల దేశాలలో చాచాపు ప్రతిదేశంలోనూ జనసంఖ్య క్షీణిస్తూ ఉంది. ఇందువల్ల శ్వేతజాతులకు అపాయం అధికమవుతున్నది. పైగా జనసంఖ్యలను వయస్సులవబట్టి అమితంగా విభజించి ఉండటంవల్ల వాస్తవస్థితి తెలియటంలేదు. అనేక పాశ్చాత్యదేశాలలోని పరిస్థితులు గమనించగా లేలుకున్న దేమంటే స్థూలదృష్టికి మరణసంఖ్యకంటె జనసంఖ్య అధికంగా ఉన్నట్లు కనిపించినప్పటికీ, ఆయా దేశాల జనసంఖ్య చిరకాలం ఇప్పుడున్నట్లే ఉండిపోవటానికైనా ప్రస్తుతపు జనసంఖ్య ఎంతమాత్రమూ సరిపోదు. యూరపులో ఆగ్నేయమూలమున వాయవ్యమూలకు జనసంఖ్య క్రమంగా తగ్గుతూఉంది. బ్రిటను స్కాండ్ నేవియా దేశాలు మగీ అధమస్థితిలో ఉన్నై”.

శ్వేతజాతులు చిరస్థాయిగా ప్రపంచంవూడమనటానికి అటంకంగా ఉన్న ఈ పరిస్థితులకు ముఖ్య కారణం జన్మగ్రహపరికరాల ఉపయోగమే.

ఆ వ్యాసమండలి తుదివాక్యం

“జనసంఖ్య అభివృద్ధి చేసుకోవాలని మొట్టమొదట ఆదుర్దాపడటం ప్రారంభించిన జర్మనీదేశంలో జనసంఖ్యకు ఎటువంటి అపాయమూ రాకుండా ఉండగలందుకు వంశపారంపర్యంగా ఆరోగ్యవంతములై ఉంటున్న కుటుంబాలకు అధికృత, ప్రోత్సాహము ఇవ్వబడుతున్నై.

“రష్యాలో జనసంఖ్య తక్కువగాలేదు. క్షీణించుచుమూలేదు. ఎక్కువగానేవుంది. అయినా సోవియటువారు అంతతో తృప్తిపొందక ఆదేశపుజనసంఖ్య అమితంగా పెంపుఅయ్యేటందుకు తగిన ఏర్పాట్లు చేసుకుంటూఉన్నారు.

“రష్యాలో ఒకచట్టం ఏర్పాటయింది. దాన్ని అనుసరించి ఏ కుటుంబిద్దలకల్లికి సాలకు ౨,౦౦౦ రూ

చొప్పున అయిదుసంవత్సరాలవరకూ ఇస్తారు. ఆపైన పుట్టిన ప్రతిబిడ్డకూ అలాగే ఇస్తారు. పదకొండవ కాస్తు కన్నతల్లికి ౫,౦౦౦ రూబుల్సు ఇచ్చి సాలుకు ౩,౦౦౦ రూబుల్సు చొప్పున నాలుగుసంవత్సరముల వరకూ ఇస్తారు. ఆపైన పుట్టిన ప్రతిబిడ్డకూ అలాగే ఇస్తారు. ౧౯౭౫ సంవత్సరం వచ్చేసరికి రష్యాజన సంఖ్య ౩౦ కోట్లు చెయ్యవలెననే ఆభిప్రాయం సోవియటువారికి కలదని గవర్నమెంటు ప్లానింగుకమిషను యొక్క అభ్యర్థకుడు చెబుతున్నాడు. ”

౧౯౩౩ జనవరి ౧-వ తేదీనాడు సోవియటు రష్యాజనసంఖ్య ౧౬,౫౭,౪౮,౦౦౦ అయినట్లు అంచనా వేయబడింది.

ఈ వివిధపాశ్చాత్యదేశముల పరిస్థితులనుంచి భారతదేశం, పాశం గ్రహించి జాగ్రత్తపడవలసిఉంది.

(రూబులు = రూపాయి పావూ రమారము)

బ్రిటిషు ఇండియాలో విద్యకోసం ఖర్చు

భారతదేశంలో విద్యనుగూర్చిన ౧౯౩౩-౩౪ సంవత్సరం తాలూకు ఇండియా ప్రభుత్వ నివేదిక ఈ ౧౯౩౬ వ సంవత్సరంలో వెలువడింది. ౧౯౩౩ సం॥ ఏప్రిల్ ౨ వ తేదీ మొదలు ౧౯౩౪ సం॥ మార్చి ౩౧ వ తేదీవరకు అయ్యే సంవత్సరకాలంలో విషయాలను ఇది వివరిస్తుంది. ౧౯౩౪-౩౫, ౧౯౩౫-౩౬ సంవత్సరాల నివేదికలు యింకా రావలసివుంది. కాని ప్రపంచంలో అన్ని ఇతరదేశాల్లో వాయువిమానాలమీద పోతూఉన్నా ఇండియాలో, అతిసమర్థులయిన ప్రభుత్వాధికారులున్నా కూడా, ఇంకా ఎట్లబండ్లే గతిగా వుంది. కాబట్టి ప్రభుత్వంలో రెండేండ్లనాటి నివేదిక మనకు సరి కొత్తది. దాన్నే మనం పరిశీలించవలసింది ఇప్పుడు.

ఈ నివేదికలో

“వ్యయం తగ్గించవలసిన అవసరం క్రమంగా తీరిపోతూవుంది కాబట్టి ఇదివరలో మొత్తంవ్యయంలో చేసిన తగ్గింపు చాలావరకు హెచ్చించి యిప్పుడు కూడ దీయబడింది.”

అని వుంది

వ్యయంలో హెచ్చింపుచేసినమాట నిజమే. కాని ఒకరహస్యం మాత్రం మరుగుపడిపోయింది. నివేదికలో ౬-వ పట్టికవల్ల

౧౯౩౪ లో	౧౧,౪౭,౦౨,౧౫౦
౧౯౩౩ లో	౧౧,౩౫,౫౦,౭౯౮
౧౯౩౧ లో	౧౨,౪౬,౦౦,౪౮౧
౧౯౩౨ లో	౧౩,౬౦,౯౭,౧౧౬
౧౯౩౦ లో	౧౩,౨౫,౩౮,౦౪౪
౧౯౨౯ లో	౧౩,౧౮,౧౦,౧౪౫

రూపాయలను విద్యకోసం ప్రభుత్వం వ్యయం చేసినట్లు తెలుస్తూంది.

దీన్నిబట్టి ‘చాలావరకు హెచ్చించి’కూడా విద్యకోసం ప్రభుత్వం ౧౯౩౪ లో చెచ్చించిన మొత్తం ౧౯౩౧, ౧౯౩౦, ౧౯౨౯ సంవత్సరాలలో చెచ్చించినదానికంటే చాలాతక్కువని స్పష్టమవుతూవుంది. ఈ హెచ్చింపు ఒక ౧౯౩౩వ సంవత్సరం వ్యయంకంటే మాత్రమే; తక్కిన నాలుగు సంవత్సరాలకంటే కాదు

బర్మాలో సహా బ్రిటిషు ఇండియాలో వుండే ౨౭,౧౫,౨౬,౯౩౩ ప్రజలయొక్క విద్యాభివృద్ధికోసం ప్రభుత్వం రు. ౧౧,౪౭,౦౨,౧౫౦ చెచ్చించింది. అంటే మనదేశంలో మనిషి ఒక్కొంటికి ప్రారంభ విద్య మొదలు కళాశాలవిద్యవరకు అన్నితరగతుల విద్య కోసమని రు. ౦-౬-౯ చెచ్చించి దన్నుతూట.

దేనితోనయినా పోల్చుచూస్తే ఈ మొత్తం ఎంత కొంచెమో తేలిపోతుంది.

లండను కొంట్రీకొన్నిలు జనసంఖ్య ౪౩,౫౫,౮౨౫. ఈ కొంట్రీవారి విద్యకోసం ౧౯౩౫-౩౬ సంవత్సరానికి వ్యయం ౧,౨౪,౦౨,౯౪౩ పౌనులు (రూ. ౧౬,౫౩,౭౨,౫౭౩) కావాలని అంచనావేయబడింది.

అందువల్ల ౨౭,౧౫,౨౬,౯౩౩ జనసంఖ్యగల భారతదేశంలో విద్యకు ఇండియా ప్రభుత్వం చెచ్చించే సామర్థ్యంకంటే ఎంతో ఎక్కువసామర్థ్యం ౪౩,౫౫,౮౨౫,

౧౨౫ జనసంఖ్యగల దేశంలో విద్యకు లండను కాంటి కాన్సిలు చెప్పిస్తుండన్నమాట.

ఇండియా బీదదేశం; అందుచేత ప్రభుత్వం ఆక్కడి ప్రజల చనువుకోసమని ఎక్కువగా - డబ్బు గల లండను కాంటి కాన్సిలు చెప్పించినంత పేరార శంగా - చెప్పించడానికి వీలుపడనవచ్చును.

అయితే బీద ఇండియా పెద్దఉద్యోగులకు (చాల వరకు విచేసీగారు) ప్రపంచంలో సంపన్నదేశాల్లో ఆ తరగతి ఉద్యోగులకు ఇచ్చే శీతాలకంటే ఎంతో ఎక్కువ శీతాలు ఇచ్చుకోవలసివచ్చింది. ఇలాటి విపరీతపు శీతాలు ఏర్పాటుచేసే బట్టపడు ఇండియా బీదరికం ఎందుకు మనస్సుకు తట్టుకు? ఇండియా ఆవాయంలో నుండి ఈ పెద్దపెద్ద శీతాలూ, సైనికవ్యయనూ, తగ్గించి నట్లయితే, విద్యకోసం ఎంతో ఎక్కువగా చెప్పించ వచ్చును. తప్పకండా. మహదైత్యవ్యవసాయం పాశ్చాత్య దేశాలనూ బయోందుకు? జపాను దేశంలోనూ డా శీతాలు ఇండియాలోకంటే చాలతక్కువ. జపాను ప్రధానమంత్రి శీతము సెలకు ౫౦౦ ఎన్నులు (ఇంచు మించు రు. ౬౦౬).

ఇండియా దిద్దదేశం ఎప్పుడూకాదు. నాగరక దేశాలవారిని త్వరగా సంపన్నులు కావడానికి ఆకర్షించింది ఇండియా సంపదే.

లండను విద్యావ్యయనూ ఇండియా విద్యావ్యయంతో పోల్చినప్పుడు క్లయివుడినాట్లో మూర్ఖుడైనాడు లండనంత పట్టామని చెప్పడం పొరపాటుకాదు. అక్కడ ధనవంతులు లండనులోకంటే అధికంగా ఉండిరి. వారు లండనుధనవంతులకంటే అధికధనవంతులుగానూ ఉండిరి ఇంటే ఊడా.

(నెప్టెంబరు మా. రి.)

ఇండియాలో విశ్వవిద్యాలయాలూ, వాటిలో చదువు విద్యార్థి బృందమూ అత్యధికంకాదు

పైసపేర్కొన్న నివేదికలోనే “భారతీయ విశ్వవిద్యాలయాలు త్రోక్కిల్లాడిపోతూ ఉన్నవి.” అని

ఒక అసత్యమైన వాత కనుగొనుతూవుంది. వాస్తవానికి జనసంఖ్య అధికంగావుండే ఇండియావంటి ఒక పెద్ద దేశానికి అక్కడవుండే విశ్వవిద్యాలయాల సంఖ్యకాని, వాటిలో చదివే విద్యార్థుల సంఖ్యకాని చాలతక్కువ.

౪౫ మిలియనుల జనసంఖ్యగల గ్రేటుబ్రిటనులో విశ్వవిద్యాలయాలు ఇంగ్లాండులో ౧౧, స్కాట్లాండులో ౪, వేల్స్ లో ౧ వున్నవి. ౧౯౩౬ సం॥ ప్రేట్టు మెను ఇయరుబుక్కునుబట్టి యీ ౧౬ విశ్వవిద్యాలయాలలోను చదివే విద్యార్థుల సంఖ్య ౫౩,౯౯౫. పై నివేదికలో ఇండియాలో కళాశాలల తరగతులలో చదివే విద్యార్థులందరూనూడా విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులుగా లెక్కింపబడ్డారు. అలాగయితే గ్రేటుబ్రిటనులో వుండే ఎగ్జిటరు, నాటింగ్ హామ, సాను ఆంబును, లీస్టరు, హాల్లు విశ్వవిద్యాలయ కళాశాలలలో చదివేవాళ్లనుకూడ ఆక్కడి విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల లెక్కలోకి తీసుకోవలసివస్తుంది. అట్లాటివాళ్ల మొత్తం ౪,౬౩౧. అంతూ గ్రేటుబ్రిటనులో విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల సంఖ్య ౫౯,౬౨౬ అవుతుంది.

౪౫ మిలియనుల జనసంఖ్యనుబట్టి గ్రేటుబ్రిటనును ౪౧ మిలియనుల జనసంఖ్యగల బెంగాలుతోనూ, ౩౯ మిలియనుల జనసంఖ్యగల ఆగ్రా-బెండుతోనూ పోల్చి చూడవచ్చు. ప్రకృతం బెంగాలులోవుండే రెండువిశ్వవిద్యాలయాలలో ౩౦,౪౦౦ మంది, ఆగ్రా-బెండులోవుండే ౫ విశ్వవిద్యాలయాలలో ౧౨,౦౧౯ మంది విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులనబడేవాళ్లు వున్నారు. దీన్నిబట్టిచూస్తే, గ్రేటుబ్రిటను లెక్కప్రకారము ఈ రెండు రాష్ట్రములలోను ఇంకా ఎన్నో విశ్వవిద్యాలయాలకూ, ఎందరో విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులకూ ఆవకాశం వుందని వచ్చునువుతూంది.

* * * * *

ఇండియాలో టోకున బ్యాతోసహా, జనసంఖ్య ౩౫౩ మిలియనులు; విశ్వవిద్యాలయాలు ౧౫; వాటిలో చదివే విద్యార్థుల సంఖ్య ౧౧౩,౩౨౨. ఇండియాలో గ్రేటుబ్రిటను లెక్కప్రకారంగా అయితే, విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల సంఖ్య ఇంచుమించు ౪౬౦,౦౦౦ గా

పుండును కాని ఇప్పుడున్నంత (౧౧౩,౩౮౮) గా ఉండేది కాదు.

గ్రేటు బ్రిటనులో సామాన్య సాహిత్యాదుల నభ్యసించే ౫౮,౬౨౬ మంది విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులుకాక సాంకేతిక, శిల్పవిద్యల నభ్యసించేవారు వేలకొలదిమంది కలరనే విషయం మనం మరిచకూడదు. కాబట్టి సామాన్యసాహిత్యాదివిద్యలు గ్రేటు బ్రిటనులో ఏమంత ఆధికంగా లేదు. ఇండియాలో, అలాగు కాకుండా, శాస్త్రవిద్య చాలతక్కువ. ఆ ఉన్న రవ్వంతయినా అనుభవజ్ఞానశూన్యమయింది. ఇంకా అంతకంటే ఉన్నత సాంకేతికవిద్యలు, శిల్పదులు, నాటిలో తర్ఫీతున్నాయి. అంటే ఈసాంకేతికశిల్పవిద్యలలో ప్రారంభవిద్యయినా కావలసినంత ఉ. దనికాదు. కాబట్టి ఇండియాలో కావలసింది కళాకాల, విశ్వవిద్యాలయముల విద్యను తగ్గించడంకాదు; చక్కని సాంకేతిక, శిల్పవిద్య చాలా ఎక్కువగా చేయడమే.

విశ్వవిద్యాలయాలకు సంబంధించిన శాస్త్రాది విద్యలకు చక్కని ప్రయోగశాల & పెక్కింటిని నెలకొలిపి ఎక్కువ అనుభవయోగ్యం ఆయేటట్లు చేయాలి.

(సెప్టెంబరు. మా. రి.)

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో ఇండియనులదే మెజారిటీ

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యం మొత్తం జనసంఖ్య ౪౪౪,౭౭౦,౫౦౦. అందులో—

యూరపులో	౪౪,౦౦౦,౦౦౦
ఏషియాలో	౩౬౪,౦౦౦,౦౦౦
ఆఫ్రికాలో	౬౦,౦౦౦,౦౦౦
ఉత్తర అమెరికాలో	౧౦,౪౦౦,౦౦౦
మధ్య-అమెరికాలో	౫౦,౦౦౦
పెర్షియన్ సులో	౨,౦౦౦,౦౦౦
దక్షిణ-అమెరికాలో	౩౯౦,౦౦౦
ఓషియా నాలో	౨,౦౦౦,౦౦౦
ఉన్నారు. వీరిలో	
హిందువులు	౨౪౦,౦౦౦,౦౦౦

మహమ్మదీయులు	౧౦౦,౦౦౦,౦౦౦
క్రైస్తవులు	౮౦,౦౦౦,౦౦౦
బౌద్ధులు	౧౨,౦౦౦,౦౦౦
ఆర్యవాదులు	౧౨,౦౧౦,౦౦౦
సిక్కులు, జైనులు, పార్సీలు	౪,౦౦౦,౦౦౧
జ్యూలు	౭౫౦,౦౦౦

తక్కినవారు ఇతర మతాలవారు.

ఈ ౪౪౪ మిలియనుల జనులలో ౩౫౦ మిలియనుల కన్న వసుంది ఇండియాలో ఉండేవారే. కాబట్టి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో ఇండియనులే మెజారిటీవర్గం వారు. అయితే వారు పరాధీనలు. ఇంగ్లండ్, స్కాట్లండ్, వేల్స్ లోవుండే ౪౫ మిలియనుల జనులు పాలకజాతివారు. వీరు మైనారిటీవర్గంవారయినా వీరికి ఏమాటి 'సంరక్షణము' కాని 'పలుకుబడి' కాని అక్కరలేదు. వీరు స్వతంత్రులుగా ప్రత్యేక జాతిగా ఉండడానికి కారణాలయిన పి'బాహులనూ, బుద్ధిబలమూ, వికమత్యబలమూ, స్వాతంత్ర్యస్రీతి ఇవేవారికి చాలినంత సంరక్షణలు. ఈ కారణాలచేతనే ప్రపంచజాతులన్నిటిలో గౌరవమూ, పలుకుబడి వారికి ఏర్పడింది.

కేవలం సంఖ్య ఆధికం అయినంతనాత్రాన ప్రయోజనం ఏమీలేదు. చీనావాడు సంఖ్యలో జపాను వారికంటే ఎంతో ఆధికంగా ఉన్నాడు. కాని వారంత బలవంతులు మాత్రంకాక. సంఖ్యాబాహుళ్యం ప్రధానమే అయితే ఇండియనులకు పరాధీనలు కావలసిగలిపటే ఉండదు.

౩౫౦ మిలియనుల జనులుండే ఇండియాలో, కొత్త ఇండియాగవర్న మెంటు ఆక్టునుబట్టి హిందువులూ, ఇతరులూ కలిసిన సామాన్య నియోజకవర్గాలవారి సంఖ్య ౨౫౩,౭౧౬,౦౫౧. కాబట్టి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో సామాన్యనియోజకవర్గాలవారే సామ్రాజ్యం మొత్తంలో తక్కిన వర్గాలవారందరికంటేకూడా ఆధికసంఖ్యాకులు కావడంచేత బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో మెజారిటీవర్గం వారేవారు. వారిలో ౨౩౯,౧౯౫,౧౪౦ సంఖ్యగల హిందువులే యే యితరప్రత్యేకవర్గంకంటేకూడా పెద్ద వర్గంవారవుతారు.

కాని, ఇండియనులు, హిందువులతోసహా, స్వతంత్రులుకారు. వారు ఎన్నోకాఖలుగా చీలిపోయినారు; వారిది స్వాతంత్ర్యం వాంఛించే స్వభావం కాదు, వారిలో చాలమందికి చదువు రాదు. కొంచెం మంది చదువుకొన్నవారిలో కూడ కాస్త్రజ్ఞానమూ, నవీన పారిశ్రామిక జ్ఞానమూ ఉన్నవారు మిక్కిలి తక్కువ. వాళ్లలో అయినా యంత్రనిర్మాణ, ఉపయోగాదుల జ్ఞానంకలవారు ఎంతోపందిలేరు. ఈలాటి వారి సంఖ్య ఎంత ఎక్కువైతే ఏం లెక్కకువస్తుంది?

(నెప్టంబరు మా. రి.)

అల్పయువు వెంకటేశ్వరులు

అదీవారం (20-5-1931) రాత్రి యెనిమిది గంటలకు పిట్టపిడుగువచ్చి దూకింది మా వెంకటేశ్వర్లు దుర్మగవార్త. వెట్టితండ్రి సమద్రంలో యాదబోయి చనిపోయినాడు. గుండెబద్దలయింది దుఃఖంపొంగి ముక్తకంఠంగా పొర్లిపోయింది.....ఇన్నాళ్ల యినా ఇంకా ఆశపండావుంది ఆమఃఖం.

సంతకస్సర కిందట చికిత్సకోసం చెన్నపట్టణం వచ్చినతండ్రి కుక్రూవ చేయడానికని ఆయన

నతోకూడా వచ్చాడు. ఆతండ్రి యంతకాలమూ బాధ పడి యిరుడివుడి కోలుకుంటూ వున్నాడు. ఇంతలో ఈవిధంగా కగుపుడుఃఖం సంప్రాప్తమయింది ఆతండ్రికి. కన్న కొడుకేకాదు; చేతి కడిగినవాడు; చెప్పవేత లలో మెలిగేవాడు; గద్ద తన్నుకొనిపోయినట్లు కంటికి కనపడకుండా మాయమయిపోయినాడు. తలిదండ్రుల దుఃఖానికి మితియొక్కడిది? మేరయొక్కడిది?

వెంకటేశ్వరులు గూ ఏండ్లవాడు. పొంగెత్తు తూవున్న ప్రాయం. గుమ్మశిపండురంగుతో గట్టిగా దిట్టంగా ఉన్నశరీరమూ; బాదంపండ్లలాంటి కంఠూ; ఎత్తయినముక్కు; చురుకయినచూపు; కన్నుతనిసి పోయేది ఆరూపం. ఓర్పు, విషయమూ, విధేయతా తెలివిలేటలూ, కార్యదీక్ష, పరిశీలనాసక్తి మా వెంకటేశ్వర్లకు సహజమయినపణాలు. కాని సాహసం చాల ఎక్కువ. మంచుననకు ఆలోచించడం ప్రకృతికి ఎక్కడా పనికిరాదు. అనే ఇలాటి పిట్టపిడుగుచావుకు కారణం అయింది.

ఎనిమిదేనెలలకు పూర్వం భారతి ఆఫీసుకు వచ్చాడు. ఆఫీసుగుమ్మంలో నిలబడి చదువుకోడానికి ఏదయినాపుస్తకం యిమ్మరి ఆశీగాడు. కటువుగా ప్రవర్తించాడు అప్పుడు. చాలనొచ్చుకొని వుంటాడు. కాని ఓర్పుతో సహించి ఇంకా నిజమన్నాడు. మర్నాడు రమ్మంటే వచ్చాడు. కోరిక తీర్చుకున్నాడు తర్వాత కొన్నాళ్లకు వాళ్లన్నచంట మల్లా వచ్చాడు. క్రమంగా వానిగుణగణాలు నచ్చడమూ, తరుచు వస్తూ వుండడమూ అయింది. కేవలం నాలుగైదు నెలలనండి ప్రతిదినమూ తానూ ఒక ఉద్యోగిలాగా వస్తూ భారతీ కార్యాలు చక్కపెడుతూ వుండేవాడు. కుడిభజంలా అన్నికార్యాల్లో తోడుపడేవాడు. తానూ ఎన్నో విషయాలు నేర్చుకొంటూ వుండేవాడు. అనుబంధం అధికం అయ్యేకొద్దీ ఆశ్రియత పరస్పరమూ ప్రబలింది. ఏనా జేకారణంచేతనైనా వెంకటేశ్వర్లు రాకపోలే ఏమీ తోచేదీకాదు.

తండ్రి అనారోగ్యంవల్ల అయిదో ఫారంతో ప్రకృతం చదువు ఆగింది, కాని దాన్ని మించిన సంస్కారం ఏర్పడింది వెంకటేశ్వర్లుకు.

సెంకటేశ్వర్లు కళావిద్యను, సినీమాకళ ప్రజ్ఞ చేయడం పనిగా పెట్టుకున్నాడు. తన అల్పమాత్ర జీవితంలో నువ్వరు ౧౫౦౦ వివిధ ప్రయత్నాలు సవిమర్శంగా చూచాడు. స్వదేశ విదేశ చిత్రాలకు సంబంధించిన నటీనటులను గూర్చి, వారి నటన శక్తిని గూర్చి, సినీమాకళ అభివృద్ధిని గూర్చిన ఇతర విషయాలను గూర్చి చాలా తెలుసుకొన్నాడు. 'కళావిద్య' పేరున తన భావాలను భారతిలోను, ఇతర పత్రికలలోనూ ప్రకటించడం మొదలు పెట్టాడు. వాటినిబట్టి మంగు మంగు ఎంతో కాగలవాడవుతాడన్న భావం గట్టిగా ఏర్పడింది. ఊహలు, భావాలు వివరిస్తూ ఉంటే 'ఎంతి పరిశీలన ఉన్నట్టెగల వాడబ్బా' అని అభ్యుదయంకలిగింది. వ్రాతలో మాత్రం సౌలభ్యంగా, మర్దవమూ ఏర్పడింది.

ఎన్నో ఊహలు, ఎన్నో సంకల్పాలు వెంకటేశ్వర్లుకు. ఎంతోకాలం బ్రతికి, ఎన్నో ఘనకార్యాలు చేసి, పేరూ ప్రతిష్ఠలు సంపాదించి ఆనందించాడు. అలా చేసలేకుండా కోరి కొని తెచ్చుకొన్నాడు క్షణం లో చావును. ఆశలన్నీ అంతరించి పోయినవి.

కనివారం పొద్దున భారతిని ఫీసుకు వచ్చాడు వెంకటేశ్వర్లు. కొంతకేపు పనిచూచుకున్న తర్వాత 'ఇంక నన్ను మీరు సోమవారంనాడే చూడడం' అని చెప్పి యింటికిపోయాడు. అదే వెంకటేశ్వర్లు

నాతో మాట్లాడిన చివరిమాట. అదివారంనాడు సాయంత్రం ఆరుగంటలకు అడగారిపోయాడు. సోమవారంనాడు పొద్దున చూడడం వెంకటేశ్వర్లు కనాస్తే. అదే చివరిమాట అయింది. అబ్బా! ఎంతఘోరము!

ఇట్లా మా వెంకటేశ్వర్లు ప్రపంచంలో లేకుండా పోయినాడు. కాని తన్ను ప్రేమించినవారి అంతరంగాల్లో లేకుండా పోగలడా ఎన్నటికిగాని!

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

కీ. కే. తుర్లపాటి అంజనేయులు
ఆంధ్రనటకులు

భారతీయ సంయుక్త రాజ్యాంగం

ఈ గ్రంథం యీ సందర్భమున రారంభమున వెలువడింది. కర్త కె. వి. పున్నయ్య, ఎం. ఏ. (ఆనర్సు). వీరు విద్యాధిసంఘమునకు క్రొత్తకాదు. చరిత్రను గూర్చియు, రాజనీతిని గూర్చియు, అర్థశాస్త్రమును గూర్చియు వీరు ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయ కేంద్రస్థానమున వాల్తేరున వుపన్యాసకులు. ఈ గ్రంథమును ఆంగ్లమున వ్రాసినారు. గురుభక్తి పూర్వముగ పూజనీయులగు ప్రొఫెసరు ఎం. వెంకటరంగయ్య గారికి గ్రంథమును అంకిత మిచ్చినారు. గ్రంథం చెన్నపురిలో హక్స్లీ ప్రెస్ లో ముద్రింపబడి, బి. జి. పాల్ అండుకం పెనీవారిచే ప్రచురింపబడింది. ఇందు ౨౨౮ పుటలుగలవు. వెల రూ. 3-౮-౦.

గ్రంథారంభమున వీరు తెలిపిన విషయములు చూడు. భావిభారత రాజ్యాంగ వ్యవస్థను గూర్చి వ్రాయుట లేదనునదే మొదటివిషయం. సంయుక్త రాజ్యాంగ విధానలక్షణములే వ్రాయబూనుట రెండవవిషయం. రాజకీయమును గూర్చి విపులముగ తెలియగోరువారు శ్రీ వెంకటరంగయ్యగారు యిటీవల "పాలనలో సంయుక్తవిధానం పాలు" అని వ్రాసిన గ్రంథమును చూడుడనుటే మూడవవిషయం. గ్రంథాంతమున గుప్రసిద్ధములగు గ్రంథములను, కమిటీ రిపోర్టులను, కమిషన్ రిపోర్టులను, వివిధపక్ష సమావేశ త్రయమును పేర్కొన్నారు.

వీరు గ్రంథమును చూడు ఖండములు చేసినారు.

మొదటి భాగమున సంయుక్త రాజ్యాంగ విధానమును నెలకొల్పుటకు చరిత్రాత్మకముగ కారణములను తెలిపినారు. నూతన రాజ్యాంగ నిర్మాణ విధానమునకు పాలకపాలకుల ప్రయత్నములు చూపినారు. ఏకోద్దేశముతో వివిధ పక్షసభలలో రాజ్యాంగ నిర్మాణచేతలు గుమిగుమి వికరించినారు. బ్రిటిష్ ఇండియా ప్రజ

లకు సంయుక్త రాష్ట్రపాలన మేలొసగునా, కీడ్చునా యనెడి ప్రశ్న కుత్తరువొసగినారు. హిందూ సంస్థానాధీశులు సంయుక్త రాష్ట్రపాలనకు చేతులుగట్టుట భారతీయ స్వాతంత్ర్యమునకు ఆటంకము కలిగించునా యనెడి విషయమును చర్చించినారు. రాజకీయములో గాఢ స్వపరిపాలనకు నెనుక సంయుక్త రాష్ట్ర విధానమున కెగబడుట సమంజసమనినారు.

ద్వితీయ ఖండమున సంయుక్త రాష్ట్ర పాలనాధికారము నిర్వచించినారు. ప్రభుత్వాధికారములకు విభజించినారు. కేంద్ర ప్రభుత్వాధికార నిరూపణయు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాధికార నిర్ణయమును చేసినారు. కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు గల పరస్పర సంబంధములను వ్రాసినారు.

మూడవ భాగమున వీరు ముఖ్యముగ సంయుక్త రాష్ట్ర పరిపాలన లక్షణములను, గుణములను పేర్కొన్నారు. కేంద్ర ప్రభుత్వ మేర్పడినపుడు కాసన నిర్మాణపు తీరు, కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థలు, న్యాయపరిపాలనాధికారక్రమము క్లప్తముగ తెలిపినారు.

వీరు కడపటి అధ్యాయమున గతమును చింతించి, భావి పరిణామమును అవలోకించినారు. వివిధపక్ష సభకు నాలుగు మూలలనుండి నియంత్రులు వెల్లివారు; నాలుగు తెరపుల వాదముల గావించినారు. హోరుగారు చేపట్టినది బ్రిటిష్ నిరంకుశ సామ్రాజ్యవాదం; మైదారీగారు తలపెట్టినది హిందూ సంస్థానాధీశుల నిరంకుశాధికారవాదం; షిఫీగారు తెచ్చిపెట్టినది తీవ్ర మహమ్మదీయ పక్షవాదం; సఫ్రోగారు సంప్రదము గావించినది ప్రజా ప్రభుత్వవాదం. ఇట్టి సందర్భములలో సంయుక్త రాష్ట్ర పరిపాలన అనివార్యమయ్యెనన్నారు. సంయుక్త రాష్ట్రపాలన పుత్రమవిధానముగాను. ప్రతిరాష్ట్రముయొక్క విస్తీర్ణమువేరు, ఆధారములు వేరు, భాష వేరు,

ఆచారములువేరు, సాంప్రదాయములువేరు, నాగరికత వేరు. అట్టిచో వివిధ రాష్ట్రములను కేంద్రప్రభుత్వాధికారమునకు లోబరుచుట న్యాయమా? కాదు. రాష్ట్రభివృద్ధికి యిది శ్రేయస్కరము కాదన్నారు. సంయుక్త రాజ్యాంగమున కేంద్రప్రభుత్వాధికారము పెక్కుపెరుగును. రాష్ట్రపాలకులగు గవర్నరులకు, గవర్నరుజనరలునకు ప్రత్యేకాధికారము లున్నంతవరకు రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము రాణింపజాలదు. సంయుక్త రాష్ట్రపాలన భౌతికలాభమునొసగునాత యని గ్రంథకర్త కోరిక.

ఈ గ్రంథము ప్రజాసామాన్యమునకు ఆదరణీయము. చక్కని బొధక గ్రంథం. పండితులు దీనిని బాధకమని కఠిని కొట్టక పోషింతురుగాక!

ఏలేశ్వరపు కృష్ణమూర్తి

దేశీయ పరిశ్రమలు

గ్రంథకర్త:—పెండెం వెంకట్రామలు

వైశ్వికతో నీగ్రంథము గ్రంథకర్తచే తమ పారిశ్రామికగ్రంథములకు ద్వితీయకసుముగ ప్రకటింపబడినది. నాయకమణియైన డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్యగారి గ్రంథమునకు పరిచయవాక్యములను వ్రాసి గ్రంథకర్తయొక్క ప్రయత్నము నుద్దేశించిరి.

గ్రంథవిషయములు భారతీయుల యొక్క ప్రాక్తనకళాప్రభుత్వము భారతరామాయణాది కాలములు మొదలు మహమ్మదీయులుగ మంతరించి ఆంగ్లేయుల రాకపర్యంత మెట్లు నుహోన్నతస్థితియం దుండెనో కూలంకషముగ నెరుకపరచుచున్నది. ఈ గ్రంథమును రచించుటయందు గ్రంథకర్త అనేకగ్రంథముల పరిశీలించియు, అనేకప్రదేశముల దర్శించియు విశేషశ్రమకు పాల్పడినట్లు లోచనమన్నది. ఆధీనత తప్పినమనదేశీయుల కీసమయమున నిట్టివిషయములగుర్చిన యుద్బోధయొక్క యవశ్యకత యెంతేనిగలదు. సమస్తవిధ పరిశ్రమలగుర్చి గ్రంథము విస్తరించుచున్నది. ఏయొక్క పరిశ్రమగూడ గ్రంథకర్తయొక్క స్మృతిపథమునుండి వారిపోలేదు. నేతపరిశ్రమ, రంగులు మొదలైనగాంధి

గారి ప్రజాశీకర సంబంధించిన విషయములగుర్చి ఉపయోగకరములగు ననేకాంశముల నిచ్చిరి. అయితే,

మన పూర్వాన్నత్యమున గూర్చి మన మీనాడు ఆయ్యాశీయమునందు, గ్రంథములందు చూచి సంతసించి అనైభవమును సర్పించుకుని ఒకకన్నీటిబొట్టు విక వలల సినదేనా! ఏదేనిగత్యంతరము చేరుకలోకలదా? ఈ నాడు ప్రపంచమంతయు తారుమారుస్థితిలో నున్నది. ఎక్కడచూచినను ప్రతిచిన్నియంశమునను బ్రహ్మాండ మగుపోటీ, పరిశ్రమములవిషయములలో చేతిపరిశ్రమములకు, యంత్రపరిశ్రమములకు యెడతెగనిసంఘర్షణ. ఈ పోటీ నంతరింపజేయుటెట్లు, పునరుద్ధరణప్రయత్నములు సాధ్యపడునా, సాధ్యపడిన సాగునా, పునరద్ధరణమునకు కావలసినధనసహాయమునకు పూనదగినవా రెవ్వరు? మున్నగును ఖ్యాంశములతోలికి పోక గ్రంథకర్త చాలవరకు ప్రాచీనాన్నత్యమునుగూర్చియే వ్రాసిరి వెంకట్రామలుగాని వైవిధ్యములగుడ నించుక తరచియున్నట్లులైన గ్రంథమునకు కొంతప్రయోజనము సిద్ధించి యుండెడిది.

డాక్టరు పట్టాభిగా రుదాహరించినట్లు దేశీయ పరిశ్రమలయెడ ముమ్మందు ప్రజలలో విశ్వాసము గల్పింపవలెను. పిమ్మట చేతిపనులు చేసికొని జీవించెడు వారికి తానంత ధనసహాయ మొనర్చి జాస్తిసరుకు తయారగునట్టానర్చి, ఆసరుకు వికలించి తగినయేర్పాట్లు చూడవలెను. ఇది మహత్తరకార్యమే. ఇట్టి పునర్నిర్మాణ ప్రయత్నమునకు మన సహకార సంఘములు, బ్యాంకులు యన్ నూరెప్పు కంపెనీలు, యితర ధనికులు యెంతేని సహాయ మొనర్చకచ్చును. వీరందరు దీక్షతో ప్రయత్నించిన మన పరిశ్రమలు తప్పక పునరుద్ధరింపబడగలవు. గ్రంథకర్త యీవిషయమునకు సంబంధించి రవంతగూడ ఉపదేశింపలేదు. దేశీయపరిశ్రమలను నీగ్రంథమునకు “భారతాన్నత్యము” అని పేరిడిన సరిగ నుండెడిది. పారిశ్రామిక గ్రంథములనా రింకను ఉపయోగకరమగు గ్రంథముల రచించి భారతీయోద్ధరణకు సౌకర్యముల సమకూర్చునని విశ్వాసము. ఈగ్రంథముయొక్క శైలి నుబోధకముగ నున్నది.

వెలప్రతి గిక్ రుగ-క-౦, వాయువారు పెండెం
వెంకట్రాములు, సంపాదకులు, పారిశ్రామిక గ్రంథ
మాల, పేరాల, చీరాలపొట్టు, గుంటూరుజిల్లా అని
వాసికొనవలెను. క. న.

జీవి త స మ స్వ

గ్రంథకర్త: తాడి నాగమృత,
ప్రకాశకులు: ఇంపీరియల్ ప్రెస్,
మెయికోరోడ్, కాకినాడ.

వెల ౦-౮-౦.

ఇది మూడుకథలు, మూడువ్యాసములు గల సం
పుటి. కథలు-ఇక. క్షిణిజయము, ఒకమధు, సంకీర్ణము
అనునవి. వ్యాసములు-ప్రపంచభగోష- మానవవిప్లవము,
స్త్రీలకన్నీరు, రైలువీధులలో గడబడలు అనునవి.
రైలువీధులలోని గడబడలు అను వ్యాసముమాత్రము
శ్రీ తాడి నాగమృతగారి అన్నగారు వ్రాసినదట.

కథలలోను, వ్యాసములలోను భావ గ్రాంథికము;
గబగబ పరుగుత్తునట్లుండి చదువుటకింపుగానున్నది.
పుస్తకమునకిచ్చిన నామమే ప్రతికథలోను ధ్వనించు
చున్నది. సంకీర్ణము అను కథ ఉత్తమతరగతికి చెందినది.
ఇకక్షిణిజయము అను కథలో పరిణామము అతిశ
యోక్తిలోనున్నను, భారతదేశ సంస్థానాధిపతుల దుబారా
ఖర్చులు, వారి ఆకస్థలుమాత్రము స్వాభావికముగా
వర్ణింపబడినవి. ఒకమధు అనునది నీతికథ.

ఇక వ్యాసములు-ప్రపంచభగోష ప్రపంచ
భగోషను బయలుపెట్టుచున్నది. స్త్రీలకన్నీరు పురుష
కవులు వర్ణించిన స్త్రీ స్వభావమును అతిశయోక్తిగా
చూపును, పురుషస్వభావమునుగూర్చినచర్చ. రైలు
వీధులలోని గడబడలు మానవసంఘపు ప్రస్తుత జీవిత
నిరూపణము.

తత్త్వపుష్ప పట్టికలో చేర్చిన తత్త్వముకూడ
ఎక్కువగానున్నది. పుస్తకముమూల్య మధికమని
తోచుచున్నది. క. న.

కోపదారి మొగుడు - సాంఘిక నాటకము

రచయిత: టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు
ప్రకాశకులు: టేకుమళ్ల విశ్వనాథం
వెల ౦-౪-౦

ఇది అయిదంకాల సాంఘిక నాటకం. స్వాభావి
కంగా కోపిష్టులైన భర్తలు భార్యల్ని పెట్టే బాధలు
కండ్లకు కట్టేట్లుగా వున్నాయి యీ పుస్తకంలో. నాలు
గంకాలవరమా కథ చాలా బాగావచ్చింది. అయిదో
అంకంమాత్రం పూర్వకథకు తగినపరిణామాన్ని ఇవ్వడం
లేదు. మొదటి భార్యను తను పెట్టిన బాధలన్నీ రెండో
భార్యచేతులో అనుభవించాలి భర్త. ప్రథమభార్య
మరణంతోనే పరిస్థితులను సమన్వయంచేసుకుని
సంసారిగా పరివర్తనచెందేటంత ఇంగితజ్ఞానమున్నట్లు
యితే కథానాయకుడు మొదట్లోనూడా కొంచెమేనా
అలోచన చూపించనూ తన చేతల్లో?

సాంసారిక స్త్రీపురుషులు మామూలుగా చర్చించేవిషయాలూ, మాట్లాడే మాటలూ చదువుతూవుంటే
పాఠకుడికి తానుకూడా కథలో ఒకపాత్ర అయిపోయి
నట్లు తోస్తుంది.

ప్రస్తుత పాఠకులకు అందుబాటులో వుండేట్లు
పుస్తకాన్ని చాలాతక్కువ మూల్యానికి ప్రకటించిన
ప్రకాశకులు అభినందనపాత్రులు.

క. న.

వివాహ తత్త్వము

గ్రంథకర్త: శ్రీ బంకుపల్లె మల్లయ్యశాస్త్రి
క్రాసు ౧౬౦ పుటలు. చక్కని అచ్చు; మంచి
కాగితము. వెల తెలియదు. శ్రీ మల్లయ్యశాస్త్రిలుగారు
సుప్రసిద్ధ పండితులు. కడచిన యేడాదిమదేండ్లనుండి
ధర్మశాస్త్రములం దగాధపరిశ్రమచేసి 'కారదా వివాహ
శాసనము శాస్త్రసిద్ధము' 'స్త్రీ పునర్వివాహము ఆచర
ణీయము' అను తమ సిద్ధాంతములను సభాముఖమున
వల్లడించి ఆంధ్రదేశమున ప్రచారమొనరించినారు.
వారి వాదములు చాలవరకు జనామోదమునకు పాత్రము

లయినవి. వీరు సన్యాసము లిచ్చుటతోనే తృప్తిపొందక స్త్రీ పునర్వివాహములను జరిగించి పలువురు విద్యాధికులకు మార్గదర్శకు లయినారు. వారి అమూల్య జరిశోధనముల ఫలితమే ఈ 'వివాహతత్త్వము', అష్టాదశ భాగాత్మకము.

ఇందలి మొదటి పదునే ఉద్ధాతములలోను యువతీ వివాహము సమర్థింపబడి దానిని నిరసించు వారి వాదములు ఖండింపబడినవి. అందలి ప్రతిభాగమునను 'కారదా వివాహ శాసనము శాస్త్రసిద్ధము' అను నంశమునే ప్రతిపాదించుచున్నది. పదునెనిమిదవ భాగమున అక్షతస్త్రీ పునర్వివాహము సమర్థింపబడినది.

శ్రీ శాస్త్రులవారు విమర్శకదృష్టితో ధర్మశాస్త్రముల నన్నింటిని పరిశోధించి సామాన్యముగ పండితులకూడ నెఱుగని విశేషముల ననేకములను వెల్లడించినారు. అట్టిచోటల వారు చూపిన బుద్ధికుశలత ప్రశంసించదగినది. వివాహతత్త్వము ఇందు లెప్పుగ నిరూపింపబడినది.

ధర్మశాస్త్రము లనునవి తత్తద్దేశకాలానుగుణముగ నిబంధింపబడినవి. వాని కన్నిటికిని ఏకవాక్యత కుదురుట దుర్లభము. ఆశ్రయత్నమునకు ఫలము తక్కువ. కొన్ని స్మృతులలో ధర్మమునది మరికొన్నిటిలో అధర్మము. మన ప్రాచీన వాఙ్మయము వివిధములగు వ్యాఖ్యానములు బయలుపెడలుటకు అవకాశము కలిగించునది. మతకర్తలు మొదలగువారు ఒకేమూలమునకు వేర్వేరు అర్థములను కల్పించుట సర్వవిధితము. కొన్ని యెడల పరస్పర విరుద్ధములగు అభిప్రాయములకును ఒకేమూలము ఆధార మగుచుండును. ఇట్టి విషయ పరిస్థితులు ధర్మశాస్త్రములయందును తలఁపించుచున్నవి. కొన్ని యెడల యువతీ వివాహాది సమర్థములగు వచనములే తన్మత ప్రతిపక్షులకును ఆధారము లగుచున్నవి. కావున ప్రమాణములు కావలసివచ్చినచో ఉభయపక్షములవారికిని అసంఖ్యాకములు లభించును.

ఇపుడు శాస్త్రములతో పనిగేడు. యువతీవివాహమే కర్తవ్యమని ప్రభుత్వమువారి శాసనము. తద్వ్యతిరేకులు శిక్షాపాత్రులు. అట్టిచో ఈ ప్రమాణ విచారణకు

తగిన ప్రతిఫలములేదు. అయినను "ప్రపంచపరిణామము నందు వివాహాధర్మ పరిణామజ్ఞానము సంజేహనివృత్తికిని కార్యాచరణమునకును సాధనము." కాన శ్రీ శాస్త్రుగారి ప్రయత్నము ప్రశంసనీయము.

శ్రీ శాస్త్రులుగారు 'ఉద్వాహము వేరు; వివాహము వేఱు. ఇవి వేరువేరు కాలములందుకూడా చేయవచ్చును.' అని చాలవఱకు చర్చించివారు ఉద్వాహమునగా దానమాత్రమని, వివాహమునగా గర్భాధానాంతకర్మకలాపమని వారి ఆశ్రయమైనట్లు తోచుచున్నది. తమ మతమును సమర్థించుటకు శ్రీ శాస్త్రులుగారు చాలస్మృతులకు ఆర్థములను మార్చి చెప్పినారు. ఆట్లు చేసే స్మృతులకు వారు ఏకవాక్యత కలిగించితిమని అనుకొన్నను ఆచారమున మాత్రము పయి ఉద్వాహ, వివాహములు వేర్వేరు కాలములలో జరుగుచుండినట్లు తోచదు.

బ్రాహ్మద్యక్షవిధ వివాహములను వివాహసంస్కారములు కాని వివాహములు కావని, గాంధర్వమున "భార్యాభర్తలు సంభోగించినను అంతటితో వివాహ సిద్ధి లేదు; పాణిగ్రహణాది సమావేశనాస్త్రము అయితీరవలె, తేకుంటే భార్య కానేరదు; భర్తగోత్రము రాదు; ఆ సంతానము దుష్టమున్న అగును." అని శ్రీ శాస్త్రులుగారు వ్రాసిరి. కాని మన ప్రాచీనవాఙ్మయమునుబట్టి చూచినను గాంధర్వవివాహము చేసికొన్న భార్యాభర్తలు తిరిగి పెల్లితంతు జరిపినట్లు కనబడదు. ఇట్టిచో దువ్యంతపుత్రుడు భరతుడు దుష్టసంతానమే కావలసివచ్చును.

కొన్నియెడల శ్రీ శాస్త్రులుగారు తమ మతమున కనుమూలముగ స్మృతుల మూలములను మార్చిరి. మచ్చునకు రెండుదాహ్మకులు.—

౧. వీరు మనుస్మృతిలోదని ఒక శ్లోకమును క్రిందిరీతి నిచ్చివారు.—

'ఉత్కృష్టాయాభిరూపాయ
వరాయ సదృశాయ చ,

అప్రాప్తసమయాం తస్మై
కన్యాం దద్యాద్విచక్షణః'

ఇందు 'వివాహ ప్రయోజక వ్యాపారము
(దానము) చేయవలెనన్న యర్థమే యున్నదని,'
'కనుక ఉద్వాహవివాహములకు వ్యవధానముమాడా
కాస్త్రసమృతమే' అని వ్రాసినారు

మనుస్మృతిలోని మూలముమాత్ర మీ క్రింది
రీతి నున్నది —

'ఉత్కృష్టై మభిరూపాయ
వరాయ సదృశాయ చ,

అప్రాప్తామపి తాం తస్మై
కన్యాం దద్యాద్విచక్షణః.'

దీనిపయి కుల్లకభట్టు వ్యాఖ్య—

'కులచారాదిభి రుత్కృష్టై మభిరూపాయ
సమానజాతీయాయ వరా యాప్రాప్తకాలామపి 'వివా
హయే దిష్టకర్తామేవం ధర్మో న హీయతే' ఇతి దక్ష
స్మృతాత్. తస్మాదపి కాలాత్ప్రగపి కన్యాం బ్రాహ్మ
వివాహవిధినా దద్యాత్.'

పయి మూల, వ్యాఖ్యానములనుబట్టి యిందు
దానమాత్రము కాక వివాహముమాడ చెప్పబడుట
స్పష్టము.

౨. మనుస్మృతిలోనిదని శ్రీకాస్త్రీలుగా రిచ్చిన
పాఠము—

'త్రింశద్వర్షో వహేత్కన్యాం
రమ్యాం ద్వాదశవార్షికీమ్,

మనుస్మృతిలోని పాఠము—

'త్రింశద్వర్షోద్వహేత్కన్యాం
హృద్యాం ద్వాదశవార్షికీమ్'

'ఉద్వహే'త్తను పాఠముకంటె 'వహే'త్తను
పాఠము, 'హృద్యా'మను పాఠముకంటె 'రమ్యా' మను
పాఠమును శ్రీకాస్త్రీలుగారి వాదమున కనుగుణములు.

శ్రీకాస్త్రీలుగారు చాల స్మృతివాక్యములకు
తమ మతమున కనుగుణములగు నర్థములనుకల్పించిచెప్పిరి.
అట్టివానికి వేటొకరీతిని అర్థములను చెప్పటకును అవకా
శము లున్నవి. కావున అట్టి సందిగ్ధాధముల కవకాశము
లేని వాక్యములనే ప్రమాణముగ నిచ్చుట యుచితము.

మొత్తముపయి ఇందు వివాహముతత్త్వము చాల
వఱకు నిరూపింపబడినది. ఆంగ్లబంధువును తప్పకచదువ
వలసిన గ్రంథ మిది.

బు. వేం. ర.

కాదంబరీకల్యాణమ్

సంస్కృత నాటకము; నరసింహకవి రచి
తము; సంపాదకులు వ్యాకరణశిరోమణి శ్రీ వి. కృష్ణ
మాచార్యులు, ప్రధానపండితులు, ప్రాచ్యలిఖిత
పుస్తక భాండాగారము, మద్రాసు; క్రొను ౨౩౬
పుటలు; చక్కని యచ్చు; చెల రెండు రూపాయలు;
ప్రకాశకులు ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ,
౧౨ నెకెండులైను లీది, మదరాసు.

బాణ, భూవణభట్టులు సంస్కృతమున రచిం
చిన 'కాదంబరి' యను గద్యకావ్యము దీనికి మూలము.
దీనిని రచించిన నరసింహకవి గంగాధరుని తనయుడు.
సాగంధికాపహరణకర్త యగు విశ్వనాథుని తమ్ముడు.
విశ్వనాథుడు సాగంధికాపహరణమున తాను ప్రతా
పరుడ్రజేవుని సభాసదుడైనట్లును, అగస్త్యకవికి మేనల్లు
డైనట్లును చెప్పియున్నాడు. విశ్వనాథుని శిష్యురాలు
గంగాదేవి తన మధురావిజయము (కంపరాయచరి
తము)న కవినమస్కరణ సందర్భమున వరుసగ అగస్త్య
కవిని, గంగాధరుని, విశ్వనాథుని పేర్కొనినది.
కావున ప్రమాణసహితములగు ప్రతిమాలాభిప్రాయ
ములు వెలువడువఱకును సాగంధికాపహరణకర్తయను,
నృసింహకవి యన్నయు అభిన్నులే యనుకొనుట
ఉచితము.

ప్రతాపరుద్రుని కాలము క్రీ. శ. ౧౨౯౨—
౧౩౨౬ అని కాననములవలన నిశ్చితము. నరసింహకవి

గిరవ శతాబ్దపు గాఢని నిశ్చయింపవచ్చును. కాదంబరీ పరిణామమునందలి పద్యములు కొన్ని పెదకోమటి వేమధూపాలుండు రచించిన “సాహిత్యచింతామణి” యం దుదాహరింపఁబడినవి. అతని కాలము క్రీ. శ. ౧౮౦౨-౧౮౨౩ అని నిశ్చితము. దీనింబట్టి చూచినను నరసింహకవి గిరవ శతాబ్దములోనివాఁ డనియే చెప్పవలెను. పయంశము లుపోద్ఘాతమునందే యున్నవి.

కాదంబరీకథ చాల క్లిష్టమైనది. అది నాటక రూపముగ వ్రాయుట కష్టసాధ్యము. కాని కథ నాటక రూపమును పొందిననే అందఱును సులభగ్రాహ్యము. అట్లనరించిన కవి ప్రయత్నము ప్రశంసనీయము.

నాటకములో కథ శ్వేతకేసుమహర్షి యాజ్ఞ ననుసరించి కపింజలుండు ఇంద్రాయుధు మను నశ్వమున ప్రవేశించి చంద్రాంశసంధూతుండగు చంద్రాపీడుని కింపురుష దేశమునకు తీసికొని రా సన్నగ్ధుఁడగుటతో ప్రారంభమగును.

దానికి పూర్వపుకథ యిది

భారతదేశపురాజు తారాపీడునకు విలాసవతి యందు లేకలేక చంద్రాపీడుండను పుత్రుండు చంద్రాంశసంధూతుండు కలిగెను. అతని మంత్రియగు పుకనాసునకును ఆ మహారత్నముననే వైశంపాయనుండను పుత్రుండు కలిగెను. రాజు, మంత్రిపుత్రు లక్ష్మింత మిత్రములు. విద్యలూర్తిచేసి పేరు గురుజనాజ్ఞను దిగ్విజయమునకు బయలుపెడలిరి. దేశములను జయించుచు పేరు కింపురుషదేశమును సమీపించిరి.

ఈ చంద్రాపీడుండే కథానాయకుండు

లక్ష్మీ, శ్వేతకేసువులకు పుండరీకుండను పుత్రుండు కలిగెను. కపింజలుఁ డా పుండరీకునికి మిత్రుండు. పీరురువురును తపోనిష్ఠయం గుండఁగా గౌరీ, హంసుల పుత్రికయు, అప్వరకులబారయు అగు మహాశ్వేత పుండరీకునిపయ మరులకొనెను. పుండరీకుండును ఆమెపయఁ గల మోహముననే విగతశీవుఁ డయ్యెను. మహాశ్వేత సహగమన మొనర్ప సిద్ధపడెను. పుండరీక శరీరమును కొని పోవుచున్న ఆదివ్యకరీరి యొకఁడు ఇరువురికిని పునస్సహ

గమ మగునని తెల్పి మహాశ్వేతను సహగమన ప్రయత్నమునుండి మరలించెను. ఆపుండరీకుండే వైశంపాయనుండే జనించెను.

నాటకమందలి తరువాతికథ

ప్రథమాంకకథ— చంద్రాపీడుండు వైశంపాయనుని స్కంధావార రక్షణమున నియోగించి ఇంద్రాయుధము నధిగోహించి వేటకు ఒయలుపెడలుట, కిన్నరమిథునము ననుసరించుచు మహాశ్వేత యున్న అచ్యుతసరస్సును చేరుట, మహాశ్వేత తన వృత్తాంతమును చంద్రాపీడునికి తెలుపుట, కాదంబరిచెలికత్తె తరలిక, సేవకుండగు కేయూరకుండు మహాశ్వేతను కింపురుషరాజధానికి రాఁగోగుట, మహాశ్వేత చంద్రాపీడుని కూడ తనతో రాఁగోగుట.

ద్వితీయాంకకథ— మహాశ్వేతా చంద్రాపీడులు విద్యాగరరాజధాని కేంద్రుట, కాదంబరీ దర్శనము, కాదంబరీ చంద్రాపీడుల పరస్పరానురాగము.

తృతీయాంకకథ— కాదంబరీ చంద్రాపీడులు యన్యోన్యానురాగాభివృద్ధి, శేవచరమును కాదంబరి చంద్రాపీడుని కంతమం దలంకరించుట.

చతుర్థాంకకథ— కాదంబరీ విరహవస్త, స్కంధావారమునకు పోయిన చంద్రాపీడుని కొనివచ్చుటకు మహాశ్వేత కేయూరకుని పంపుట, అతఁడు పత్రలేఖా, విదూషకులతోకూడ వచ్చుట, నాయకానాయకుల సమాగమము, గురుజనాజ్ఞ ననుసరించి చంద్రాపీడుండు ఉజ్జయినికి పోవఁదలంచుట, కాదంబరీకోరికపయి పత్రలేఖ యా మెయ్యెదల ఉంపఁబడుట.

పంచమాంకకథ— స్కంధావార రక్షణకయి నియోగింపఁబడిన వైశంపాయనుని వినోదార్థముకింపురుషులు ‘మహాశ్వేతా పుండరీక’ మను నాటకమును ప్రదర్శించుట, సేనాపతిపుత్రుండగు వలాహకుండ, మంత్రి పుత్రుండగు వైశంపాయనుండు దానిం జూచుట, నాటకమున మహాశ్వేతావృత్తాంత ప్రదర్శనము, వైశంపాయనుని మనోవైక్లబ్ధము.

వస్త్రమాంకకథ— చంద్రాసీడుని విరహము, హేమకూటము (కిన్నరరాజధాని) నుండి మరలివచ్చిన పత్రలేఖ, విమాచకుండు అతని నూరడించుట, కేయూరకుండు కాదంబరి విరహమున సంకయితచీవితయని తెల్పుట, తల్లిదండ్రుల యుజ్ఞగొని తాను వత్సననియు, ముందుగ పత్రలేఖను తీసికొని హమ్మనియు చంద్రాసీడుండు కేయూరకునితో చెప్పి వారిని పంపివేయుట, వైశంపాయనుండువినునస్కుండై యచ్చదసర స్తీరమునండి మరలిరాకున్నాడని వలాహకుండు తారాపీఠ, శుకనానులకు తెలుపుట, గుర్వాజ్ఞగైకొని చంద్రాసీడుండు మిత్రుని తీసికొనివచ్చుటకు ప్రయత్నములు.

సప్తమాంకకథ— తరలికా, వనదేవతల సంభాషణము, తనపై మోహముచూపు వైశంపాయనుని మహాశ్వేత చిలుకయగునట్లు శశించు, చంద్రాసీడుండు నిశ్చేతకుండగుట, పత్రలేఖ ఇంద్రాయుధముతో అచ్చదసరస్సు ప్రవేశించుట, ఇంద్రాయుధము కడింజలుడయి వచ్చి కాదంబరీ, మహాశ్వేతలకు ప్రియులతో పునస్సమాగమము కలుగునని చెప్పి వారలను అనుమరణ ప్రయత్నమునండి మరల్పుట.

అష్టమాంకకథ— పుత్రవియోగ దుఃఖమున విలపించుట, తారాసీదులు, శుకనానుండు వనముల విసించుట, కేయూరకుండు రోహిణిగ మారిన పత్రలేఖ పంపిన సందేశమును తెలియఁబొందుట, పుత్రులు జీవించురని వారు సంతోషించుట, తారాసీడుండు మొ. వారు కాదంబరీని దేశమున శూద్రకమహారాజునాస్థానము చేరుట, శుకరూపమున నున్న వైశంపాయనుండు శూద్రకరూపమున నున్న చంద్రాసీడునికి పూర్వస్మృతిని కలిగించుట, మాతంగకన్యారూపమున నున్న లక్ష్మీదేవి తమ తమ వృత్తాంతములను తెలిపి శాపముక్తి నొందించుట, చంద్రాసీఠ, పుంశరీసులు నిజదేహములతో తమ ప్రియురాండ్రను, తల్లిదండ్రులను గౌరవించుట, కాదంబరీ, మహాశ్వేతల కల్యాణము.

పయి అంకవిభాగమును బట్టి కవి నాటక నిర్వహణమును ఎంత చక్కఁగ ఒనరించినాడో లేటపడఁ

గలదు. పంచమాంకమునందలి అంతర్నాటక కల్పనము కథావస్తువునకు ఎంతయు పోషకమయినది. ఇందు గూచింపవలసిన కథను నూచించుపట్టులను, గోప్యార్థగోపనమునను, ప్రకాశింపఁదగినదానిని ప్రకటించుట లోను కవి తన నేర్పును చక్కఁగ చిత్రించినాడు.

ఇతఁడు తన నాటకరచనమునకు ప్రాచీననాటకములను, అందు ముఖ్యముగ కాలిదాసుని శాకుంతలమును మేలుబంతిగ గ్రహించెనని చెప్పవలెను. మచ్చునకు కొన్ని ఉదాహరణలు—

౧. ఇందలి ప్రథమాంకమునందలి తురగవేగ వర్ణనము శాకుంతల ప్రథమాంకములోని మృత, రథవేగ వర్ణనములకు చాచు. (పుట ౧౬.)

౨. దువ్యంతుండు చాటుననుండి శకుంతలను చూచుచున్నట్లే ఇందు చంద్రాసీడుండు నిభృతముగ మహాశ్వేతను నిరీక్షించినాడు. (పు. ౧౭)

ద్వితీయాంకము—
3. కాదంబరీ—హా ధిక్! హా ధిక్! ఇదానీమేవ తథా కృతప్రతిజ్ఞా ఏతాదృశ్య ఆననభూతపూర్వస్య కస్యాపి వికారస్య వివచితాన్యైః సంవృతా. (పుట ౧౮.)

శకుం—కిం ను ఖిల్వీమం ప్రేక్ష్య తపోవనఃకో ధినో వికారస్య గమనీయాన్యైః సంవృతా. (ప్రభ)

౪. చంద్రాసీఠ:—నన్వీయమపి మధ్యాహ్నత పాతిశయేన నితరాం పరిశ్రాంతా దేవీ. తథా హి—

హ్యమృష్టలహు ఫాలఫలకం
దృష్టి ర్దరోన్మేషిణీ,
హ్లాసం కర్ణశరీర మివదధిక
శ్వాసాకులాః కుంతలాః,
ధూలాస్యం విరతప్రసంగ మభిరః
స్వీన్నా కపాలస్థరీ
సోత్కంపం ప్రనయోక్యగం మృగదృశః
ప్రస్తా చ దోర్వల్లరీ. (పు. ౪౭)

శాకుంతలము—
రాజా—భద్రే! వృక్షనేచనాదేవ పరిశ్రాంతా మత్రభవతీం లక్షయే. తథాహ్యస్యాః—

ప్రస్తానా పరిమాత్రబోహిత తతా

బాహూ ఘోషే పణా
దద్యాపి ప్రసవేపథుః జవయతి

శ్వాసాః ప్రమాణాధికాః,

ప్రస్తం కన్ధశీషగోధి వదనే

ఘర్మాంభసాం బాలకం

బృధే సంసిని చైకహస్తయమితాః

పర్యామలా మూర్ధబాః. (ప్రభ)

౫. చతుర్థాంకము—చంద్రావతః—

అర్ధక్షాంత హృదాశహారవలయై

రావేష్ట్రహునైః క్షణా

దాశ్యానీభవదార్ద్రచందన రసై

రంభై రమందజ్వలైః,

అంతస్తాప మతీన జృంభితనీలం

వ్యక్తీకగోశ్మైర మే

కామూర్తా కిమసా న వేతి హృదయం

డోలానులే కేవలమ్. (పు. ౧౦౩)

కాకుంఠలము—

ప్రవక్త్యస్తాశీరం ప్రశిశిలమృదా

లై కవలయం

ప్రియాయాః సాబాధం

కిమపి కమనీయం వపురిదమ్,

సమస్తాపః కామం

మసినజ నిదాఘ ప్రసరయోః

* * * *

(తృతీయాంకః.)

౬. చంద్రావతః—(ఉపస్థత్య) దేవి, అలమల

మావేశేన. ఏవోఽస్మి తే సన్నిహితాః, కథయ, కిం
కరోమి?

కిం కీర్ణా నలకా నుదస్య మమమై

రుత్తంసయామి ప్రియే

ప్రస్విన్నం ముఖమారులేన కనకైః

కిం వీజయా మ్యాననమ్,

శయ్యపద్మ రజకలైః శబరితం

కిం మర్జయా మ్యంగకం

ప్రస్తం కిం న సమాదధే రళనయా

వాసో నితంబాశ్రయమ్. (పు. ౧౦౪)

కాకుంఠలము—

రాజా—అల మావేశేన. నన్వయ మారాధయి
తా జన స్తవ సమీపే వర్తతే.

కిం శీతలైః క్షమనినోదిభి

రార్ద్రవాతాన్

సంచారయామి నలినీవళ

తాలవృంతైః,

అంకే నిధాయ కరభోరు!

యథాసుఖం తే

సంచాయామి చరణా వుత

పద్మతామ్రా.

(తృ. ౧౦)

ఇందలి వస్త్రాంకమున చంద్రావతని విరహము,
కాదంబరీ చిత్రచనము కాకుంఠల వాటక వస్త్రాంక
మునందలి దువ్యంత పద్ధతికి అనుకరణము.

౭. అష్టమాంకము—(పు. ౧౦౫)

శుకనాసః.....చక్రమ తావత్ దేవ ఏక
తస్యా అనుమత్యభావేన శరత్సమయావతారమపి కృతా
స్తరాయమ్. తథాహి—

నిర్మిదైరసి నోద్ధిరన్తి మమమైః

సప్తచ్ఛదాః సారథం

సాళంకః సవిధేఽపి పద్మసరసాం

హంసాః కలం కూజిశిమ్,

అంభో న స్ఫులికే ప్రసాదముచితం

వాతేఽప్యగస్త్రోదయే

పాణిస్తేఽపి నవేక్షుధన్వని దృశం

ప్రాయో న దత్తే స్మరః.

కాకుంఠల వస్త్రాంకము—

కంచుకీ—న కిల శ్రుతం యువాభ్యాం యద్వా
సంతికై స్తరుభిరపి దేవస్య కాసకం ప్రమాణీకృతం,
తదాశ్రయాభిః పత్రిభిశ్చ. తథాహి—

మాతానాం చిరనిర్గతాపి కలికా
బద్ధాతి న స్వం రజః
సన్నద్ధం యదపి స్థితం కురవకం
తవోరకావస్థయా,
కంతేషు స్థలితం గతేఽసి శిశురే
పుంసోక్తిలానాం రుతం
శంకే సంహరతి స్మగోఽసి చక్రిత
నూనార్థకృష్టం శరవే.

కాదంబరీ నాటకమునందలి శరద్వర్ణనము పయి
శాకంకల వసంత వర్ణనమునకు భూయః.

౮. ఈనాటకమునందలి ద్వితీయాంకములోని
(పుట. ౩౨)

‘పూర్ణేందుపత్రమం ముఖం కువలయ
స్నిగ్ధాభిరామే దృశా
బాహూ బాలమృతాశ కోమలరుచా
కుంభానుకాశా కుచా

అను పద్యభాగము శ్రీహర్షుని రత్నావలి
యందలి,

‘శితాంశుద్యుఖమత్పరే తవ దృశా
పద్మానుకారా కశా
రంభాస్తంభయుగం తవోరుయుగళం
బాహూ మృతాశోపమా.’
అనుదాని కనుకరణము.

ఇట్లే ఉత్తర రమచరితాద్యనుకరణములును
కలవు.

నరసింహాచలి లలితపద సంభనమునకును, కవి
త్వము సాగగుండనమునకును పయి యుదాహరణములు
చాలును. పయితి రస విలసితములగు పద్యము లీ నాట
కమునం దసంఖ్యాకము లున్నవి.

కాదంబరీకథ తెలిపికొనఁ దలఁచువారికి బాణుని
గ్రంథముకన్న ఈనాటకము అనుకూల ద్వారము. దాని
కంటె ఇది సుగమము. అది పండితమాత్ర వేద్యము.

వందలకొలది ఏండ్లు శిఖిల తాళపత్రములలో
అజ్ఞాతవాసముచేసిన ఈగ్రంథము ఇప్పుడు సంపాదకు
లయ్య, ప్రకాశకులయ్య ప్రయత్నమున వెలువడుట
సంస్కృత భాషాభిమానులకు మహోపకారకము.
భారతదేశమునందలి విశ్వ విద్యాలయము లన్నియు
సంస్కృతవిభాగమున దీనిని ఉత్తమకృత్యులకు పానీయ
ముగ నిర్ణయించుట ఆవశ్యకరణీయము.

... వేం. ర.

ప్రణయవాహిని

సాహిత్యలత ౧౦ వ కుసుమము. గ్రంథకర్త:
బాలసరస్వతి, శతావధాని, శ్రీపరాంకుశం వెంకట
నరసింహాచార్యులు ప్రకాశకులు : కర్ణపాలెం
కృష్ణారావు సంపాదకులు, సాహిత్యలత; వీరాల,
గుంటూరుజిల్లా. క్రాసు ౮౫ పుటలు. వెల తెలియదు.

ఇది వీచికాసందిక విలసితమగు పద్యకావ్యము.
‘(కమలినీ) కమల’ యను ఒక అభాస్యరాలి చరిత్ర
మిందు వర్ణితము.

‘రేవల్ల’ లో నివసించు ‘చంద్రప్ప’ అను గోవు
నకు రేకలేక ‘కమల’ (కమలినీ) అను కన్య కలిగినది.
ఆమెకు శ్రీకృష్ణునిపయి ప్రేమ మొండు. ఆసంగతి ఆమె
తలిదండ్రులకు తెలుపలేదు. వారును ఎరుగరు. కావున
రాఘవపుత్రుడు రామప్పతో ఆమెకు మెండ్లి జరిగి
నది. విధిలేక ఈమె అత్తవారింటికి వచ్చినది. భర్తపై
ప్రేమ లేదు. ఒకనా డీమె యమునకు నీళ్లుశోభోప
భర్తవల్ల తనపై వలపునింపుమని బ్రతిమాలెను. ఈమె
తిరస్కరించెను. ఒకనాటిరాత్రి ఈమె ఎవ్వరికిని తెలి
యకుండ యమునాతీరమున బృందావనమున వేణుగాన
లోలుడగు శ్రీకృష్ణుని చెరి యతని ప్రేమభిక్షును
యాచించెను. అతడు అది తగదనియు, ఆమెవారిని
నమ్మరాదనియు చెప్పి నిరాకరించెను. కృష్ణునిపయి
ప్రేమ యొన్నను ఆమె అనూటలకు అలిగెను, విదవ
కృష్ణు డీమె ప్రేమభిక్షును శోరెను. ఈమె తిరస్కరిం
చెను. ఇంతలో అనూరుడు కంసుని సంప్రస కృష్ణుని

మధురమ తీసికొనిపోత వచ్చెను. శ్రీకృష్ణుడు వెల్లిపోయెను. కమల కృష్ణునికై చిరకే వేసారి విలపించెను. కథ దీనితో ముగిసినది.

పయి కథాంశమునబట్టి ఇందు పోషింపబడినది ప్రణయముకాక దాని యాభాసమనియే స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. ఈయంశమును కవికూడ—

‘మురిపమున నాతురోత్కంఠితులకుజరుగు

గాక యాభాస మదియు శృంగారమున’
అని ఘోషించినాడు.

ఇందు గ్రంథాంశమునకు ముంగుర అవతారికలో ‘వర్మికబాతుడు, ‘కాలిదాసాది గీర్వాణకవి సమితి’ ప్రస్తుతింపబడిరి. తెలుగుకవుల సంగతి లేదు. ప్రాచీన సంప్రదాయానుసారముగ కుకవినింద ఒకరింపబడినది.

‘నాడు (రచనాకాలమున) తెలియకున్న నేను పరికింపగా నిండు భంకో, వ్యాకరణాది దోషములు మిక్కిలముగ గనుపట్టుచున్నవి. అందులకు లభికము. కాని వాటిని నేను దిద్దబూనుకొనలేదు. దిద్దినచో నీ పాత్ర మీ రూపముకీ వీటి వేరొక్క యాప మొందుననుబనిజము.’ అని గ్రంథకర్తగారి ‘తొలి పటకు’ తునుక. (వ్యాకరణాది అనుచోట గల ఇది పదముచే భాన, కల్పనా, రసాదిదోషములను గ్రహింపవలసియుండునేమో?)

‘అనివార్యములగు కారణములవలన అచ్చుతప్పు లీకావ్యమున మిక్కిలమైనవి.’ అని ‘సంపాదకీయ’ లేఖము. కావున ఇందలి దోషములను సాదాభాషముగ పేరుపేరునగుసను ప్రస్తుతించుట అనావశ్యకము. ఇది దోషములన్నిటికిని ఉదాహరణము కాగలదని చెప్పిన చాలును.

ఈ గ్రంథమున కవిక అంతసరియు కాదు; పేలవము. భారాశుద్ధి తక్కువ. ఎడమడ పావుగా సాగిన పద్యములు కొన్ని కలవు. ఇందు ‘చింతామణి, గమోపాఖ్యానము’ నాటకములలోని భావానుకరణములు చాల కలవు.

ఇయ్యది కవిగారి ‘కవితాస్రవంతి మొట్ట మొదటి తరగ.’

‘ఇంతకాలముగా దీనిని భద్రపరచియుంచుట గణాధికృతచే గాదు; అదృష్టవృత్తియను శ్రేమచేత మాత్రమే.—అది నైజమేకదా!’

‘కలము పరునెత్తుపోవు మార్గమొగాని, నే స్వతంత్రుడ గా నిండు నిశ్చయము’ అని కవియే ఈ గ్రంథము యధారస్థితిని వివరించినాడు.

సంపాదకులు తమ ‘సంపాదకీయము’న గ్రంథమునుకూర్చి ముచ్చటించుచు ‘కర్త ఈ ప్రణయవాహినిని నూనూ ఏమిసాల నూత్నయోగవములూ రచించిరి. ఇప్పటి వీరి రచన లింకను ప్రాథమ్య గుండునని చెప్పుటకు సందియము లేదు.’ అని దీని న్యాయతను చెప్పుకయే చెప్పియున్నారు.

దోషశుద్ధమున నిట్టి గ్రంథమును పురస్కరించుకొని కవి ‘వ్యరతారిక’లో ‘ప్రణయగీతామరందంబు రసికవల్లభముల దినునేగాని మదప్రకాండ శోధిత పుగీమదుర్వాదిమూకరముల దనుపకాటనే గుంతైన ధరణియందు’ అని వాకొనుట అత్యంతము సాహసము.

కర్త ‘వచ్చియు రని మాటలతో భావయందు, ఉచ్చారణయందు సర్వవిధముల నపభ్రంశములన్నను, పసినిసుగు పల్కినపల్కలందలి జిల్కలైనియంతోరె సప్పాదయులు దీని నాదొంప మరిమరి ప్రార్థించుచున్నా’డు.

‘రసికవర్యలెల్ల రసమున్న గ్రహియింపు

పరసమైన వదిలి యవల నంపు

డింతెకాని వండ్ల నిగిలించగావోకు

గావిధంబు పేయమాటజేసి.’

అని కవి విన్నవించుచున్నాడు.

గ్రంథకర్త విన్నవించినను విన్నవించుకొన్నా, రసికులు చేయకలసిన పని అదియే! అతడు విమర్శకులను ప్రతిమ లినను, లేక రిద్దినను విమర్శనార్థము పంపబడిన గ్రంథమును నివృత్తపాఠముద్ధితో విమర్శించుట విమర్శకులకు కర్తవ్యము.

కవికోకిల గ్రంథావళి

(కౌసు స్తి సైజా) సంపుటము ౧. కావ్యములు.
పు. ౨౮౦. వెల రు. ౨-౦-౦, సం. ౨. ఖండకావ్య
ములు, పు. ౩౨౦. వెల రు. ౨-౦-౦, సం. ౩. నాటక
ములు, పు. ౩౪౨. వెల రు. ౨-౦-౦, సం. ౪. సార
స్వత వ్యాసములు, పు. ౧౮౩, వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త : దువ్వూరి రామిరెడ్డి

ఈ గ్రంథములు వావిళ్ల రామస్వామికౌన్టీరింగ్
అండు సన్స్, ఎన్.పి.సేక, మద్రాసు కద్ద దొరకును.

తెనుగుదుక్కి

కౌసు స్తి సైజా. పు. ౧౫౦. గ్రంథకర్త :
ఖండకర్త లక్ష్మీగంజనము, హైద్రాబాదు (దక్కను).

ప్రణయవాహిని

కౌసు స్తి సైజా, పు. ౮౫. గ్రంథకర్త : పరాం
కశం వెంకట నరసింహాచార్యులు. ప్రకాశకులు :
మేనేజరు, సాహిత్యలత కార్యాలయము, చీరాల.

ఉత్తర హరిశ్చంద్రీయము (ద్విపద)

కౌసు స్తి సైజా. పు. ౨౨౭. వెల రు. ౧-౮-౦

గ్రంథకర్త : గార్లదిన్న సుబ్బరావు. గ్రంథము
అ.ఎ.సి.లోని రావుశ్రీ ప్రెస్సులో దొరుకుతుంది.

కులలక్ష్మి

కౌసు స్తి, పు. ౧౫౨. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్తలు : బత్తలపల్లె నరసింగరావు, కదిరి
శ్రీనివాసాచార్యులు, కదిరి, అనంతపురం జిల్లా.

భారతీయ మహిళా మండలి

శ్రీమతి బోడా కోటమ్మగారు ఈమె కడపలో మొదటిరిగతి తెందిమేజస్ట్రేటుగా నియమింపబడినది.

తేనెపూతకత్తి

కన్యగంతుల వేంకటేశ్వర్లు

రాజాప్రతాపుడు భార్యబిడ్డలతో చిత్తూరు విడిచివచ్చినపుడు, కూడావచ్చిన స్వామిభక్తులలో సమరసింహుడు అగ్రగణ్యుడు. సమరసింహుడిలాక్ష్యము కూడా చిత్తూరుసామ్రాజ్యానికి విశ్వాసపాత్రులైననేవ సింకులూ, రాజభక్తులూను. సమరసింహుడితాత శక్తిమారుడు, బేబరువెదిరించిన చిత్తూరురాజా సంగరాజుకు కుఠిబజము. సమరసింహుడితండ్రి, ఉదయసింహుడు పారిపోయినప్పుడు చిత్తూరుకోటను ప్రాణాలుపాల్చే దాకా గతించి, దేశనేవకుడై వీరస్వర్గాన్ని అలంకరించాడు.

సమరసింహుడు రాజాప్రతాపునికి సమీపమిత్రుడు. వంశపారంపర్యంగా కన్యావున్నరాజభక్తి సమరసింహుడిలో మూర్తీభవించింది. అందుచేతనే, అనేకమంది చిత్తూరునేనానాయకులు మొగలులకడ్డంపాలుతని లోబడ్డా సమరసింహుడుమాత్రం తన భార్యతోట్టి పదిహేడేళ్లకొడుకు అజయుడితోట్టి, రాజాలో అడవుకివచ్చేశాడు. అడవులో ఆరుఅలాలు తిని బ్రతుకుతూన్న పిల్లను చిన్నచిన్న మొగలు సైన్యాలు వెదురుకుంటూవస్తే, అక్కరచక్కరికి కబురేనా పోయిందా వుండేట్టుగా, రాజా త్రివిరలోంబిరుదుడికి వచ్చే అవసరంలేకుండాకీ, కొద్దిసేపటి రసపుత్ర సైన్యంతో వాళ్లను వరికిపారేశాడు. సమరసింహుడు చిన్నచిన్న మొగల్ నేనాపకులకు సమరసింహుడంటే వెదురువానేవుండేది.

అడివిలో రాజా విడిచిన స్థలాన్ని తెలుసుకొని మావలించుడు, విశలీఖాను అనే నేనాపతని రెండు వేల సైన్యాన్నిచ్చి, రాజామీదికి పంపించాడు. రాత్రితర కొంపమట్టం చాటుగా పోయి, మొగల్ సైన్యాలు రాజాని ముట్టడించాయి. అంతా కత్తులతీసుకొని నిలబడ్డారు. రాజాకూడా తనకత్తిని తీశాడు. సమర

సింహుడు, కొట్టు తెలియకుండాపోట్లాడుతూవున్నాడు. ఎడమభుజం తెగి, నెత్తురు కాలవలుగా ప్రవహిస్తోంటే కూడా, పానుమంపెగిరి ఆజోతెద్దుగా పోట్లాడుతున్నాడు. అకస్మాత్తుగా వెనకనంచి, తురక హాహు నన్నులోంది కత్తిపచ్చాకు సమరసింహుడు వెనక్కి తిరిగి, తన్నుపొడిచినవాడి తలకాయ తాటిముంజెలా కోశాడు. తిరవాత పడిపోయాడు.

తురకలు ఎత్తుకొనిపోతూన్న అడవాళ్లకేకలు విని, రాజాపెద్దకొడుకు అమరసింహుడు వాళ్లని విడిపించడానికి పరుగెత్తాడు. రాణివాసస్త్రీలను రాజా స్వయంగా రక్షిస్తున్నాడు, భిల్లులూయంతో.

సంగ్రోహలో అమరసింహుడికి మొగలులు చుట్టేశారు. అతను ముందుకి పోవటానికి ముని రేక పోయింది. ఆడవాళ్లని వాళ్లు ఎత్తుకొనిపోయాడు.

2

విశలీఖాన, సమరసింహుడి భార్య జమ్నా బాయిని, ఆరళ్లక్రిందను యశ్వంతిపూర్లో పుట్టింట చూశాడు. రాజాపెద్దరికి, ఖానుమబిగీను తీసుకొని పోయినప్పుడు ఆమెయూను చూ? ఆమెయూ అందమైనవాళ్లు తొడుకురకల్లో పోయినతారేమానని, అనేక మందిస్త్రీలని మరీతీంచాడు కాని దొరకలే. నిద్రాపోయిపోని వాకబుచేయగా, ఆమె చిత్తూరిలో ఒక నేనానాయకుడిభార్య అని కేలింది.

చిత్తూరుకు అక్కరు ముట్టించినప్పుడు చిత్తూరు లోబడినతరువాత- అమిలోత్సాహంతో, ఖానా ఆమె కోసం వెలిశాడు. ఆమె కనపట్లేదు. తురకలు పట్టుకున్న మిగతాఅడవాళ్లని పరీక్ష చేశాడుకాని ఆమె వాళ్లలోలేదు. వాళ్లని అక్కడిట్టిఅడిగితే వాళ్లు రాజాతో పాటు, ఆమెభర్త భార్యాగిడ్డలలో పారిపోయారని

చెప్పారు. ఖాన్ ఆలోచించాడు. మానసింహుడికి బోధ పరిచి, ప్రతాపుణ్ణి జయిస్తానని బాంకి, వైస్రంత్లో బడుదేవు రాణాని ముట్టడించాడు. తనకు కావలసింది జమ్నా బాయి. ఆమె దొరకగానే, ఆమెను ఎత్తుకొని ఢిల్లీ వచ్చాడు. ఈ విషయం తెలిసిన నేపథ్యం కి కొంచెం లంచం పెట్టి, అక్కరు కీసంగతి తెలియండా చేసు కున్నాడు.

నాలుగుగోజులు గడిచాయి. అయిదో నాటిరాత్రి పరిచారకుల్ని పిలిచి 'ఆమె యెలాగుంట'ని అడిగాడు. వాళ్లు, ఏడవలం తప్ప మరేమీ లేదనీ, అన్నంనీస్తూ కూడా మానేసిందనీ చెప్పారు. తన కావినయం నాలుగుగోజులకుంచీ చెప్పనందుకు వాళ్లని తిట్టాడు. స్వయంగా బయలుదేరాడు.

ఖరీదైన తివానీ పరినినగడిలో పందిరిమంచం- మధ్యసోఫాలు- జల్లమీద అలంకారాలు- అన్నీ గజ విజగా పడిపోయివున్నాయి. ఒకనూల నేలమీద బోర్లాగా పడుకొని, కాలువలుకట్టే కన్నీళ్ల మడుగులో మొహం పెట్టివుంది జమ్నా బాయి.

రాజపుత్రస్త్రీలు మానరక్షణకోసం యెలేనా చేస్తారన్న భయం అనేకం విన్నాడు ఖాన్.

పరిచారికల్ని చూసి 'ఆమెను ఎత్తి మంచమీద పడుకోబెట్టమన్నాడు ఖాన్.

"స్వహతేకుండా పడుకునివున్న ఆమెను యెత్తి వాళ్లు మంచమీద పడుకోబెట్టారు.

మొలలోవడ్డాణం తీసెయ్యమన్నాడు. ఇంకా యేమేనా సాధనాలున్నాయేమో చూడమన్నాడు.

పక్కమీదనే, ఆమెపక్కని కూర్చుని కన్నీళ్లతో చెమ్మగిలిన ఆమెబుగ్గల్ని స్పృశించబోయాడు. చేతులు వణికాయి. ఆమె స్వచ్ఛమైన రాజపుత్రస్త్రీ!

పరిచారికవచ్చి ఘానుషావారిడిగర్నంచీ కబు రొచ్చిందని చెప్పింది. నిట్టూర్పు విడిచి, విసుక్కుంటూ లేచిపోయింది.

"ఘానుషావారు కొలువులో వున్నారు. నిప్పుల్ని తొరగావమ్మన్నారని భయపడినాడు చేతులు

కట్టుకొని చెప్పాడు. ఆత్రంతో, ఖాన్ వాడిచెంట్ వెళ్లాడు.

ఢిల్లీసామ్రాజ్యపున్యాయస్థానంలో, న్యాయ పీఠమీద, న్యాయప్రభువని పేరుచెందిన, న్యాయ మూర్తి అక్కరుచక్రవర్తి కూర్చున్నాడు. కొంతమంది రాజకీయోద్యోగులుకూడా వున్నారు. ఘానుషాకళ్లు నిప్పుల్లా మెరుస్తోంటే, ఎరుటికి వెల్లిపలాంపెట్టి నిలుచున్న ఖాన్ తత్తిరపడ్డాడు.

"దుర్మార్గుడా! మొన్న రాణాప్రతాపుడిమీదికి యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు ఎత్తుకొని వచ్చిన ఆరాజపుత్రస్త్రీని ఎక్కడుంచావ్." అన్నాడు అక్కరు చాలా తీక్షణంగా.

తడబడుతూ, "ప్రభువులు - చిత్తగించారి - నేను ఏరాజపుత్రస్త్రీనీ - నేను - అన్నాడు ఖాన్.

"చెప్తు. ఎక్కడుందామె ఇప్పుడు?"

"ఎ-ర-రు-జ-"

ఘానుషా సింహాసనముమీదనుంచి లేచాడు. తక్కినవాళ్లుకూడా లేచారు.

"న్యాయము పేరట పాలింపబడే నారాజ్యంలో, నాఉద్యోగివైన నీవు, ఒకస్త్రీని దొంగతనంగా ఎత్తుకొనివచ్చి చెరబెట్టెనేమీ కాకుండా, న్యాయస్థానంలో నా యెదుట అబద్ధంకూడా చెప్పావు. నీనాస్త్రీని తక్షణం-ఆమెతల్లిదండ్రులదగ్గరికి పంపుటకు - ప్రభుత్వానికి వప్పించి మరణదండనకి సిద్ధంగావుండు..."

"స-ర్కార్-నిజంగా నేనామెని-యింతవరకు- ముట్టుకొనుగూడ-లేదు."

ఘానుషా వినిపించుకోకుండా వెళ్లిపోయాడు.

3

అక్కరుచక్రవర్తికొలుపులో, తర్కశాస్త్రప్రవీణుడని పేరుచెందిన రామదీక్షితుడియింట్లో, ఆమె యిష్టంవచ్చినంతవరకూవుండి తరువాత కల్లిదండ్రులచెగ్గిరకి పోవటానికి, దీక్షితుడికోరికమీద జమ్నా వొడ్డుకొంది. సంకానంలేనిదీక్షితుడికి జమ్నామీద భృత్రికా

నాత్సల్యం కుదిరింది. ఆమెనూడా ఆదంపతులికి విధేయురాలై వుంటోంది. అక్కరుచక్రవర్తిమాడా దీక్షితుడి అసమానప్రేమకి సంతుష్టిచెందాడు.

* * * * *

‘నాలోజావుర్సు’ పండుగలు, మొగలుచక్రవర్తుల కాలంలో (ముఖ్యంగా అక్కరుచక్రవర్తికాలంలో) చాలావేడుకగా జరపబడేవి. కృష్ణదేవరాయలకాలంలో, దసరాపండుగలకీ, అక్కరుచక్రవర్తికాలంలో నాలోజావుర్సుకీ చాలాప్రాముఖ్యతవుండేది. దసరా, స్త్రీపురుషులవక, యిరుతెగలవాకీ సమానంగా ఉత్సాహకరమైంది. వాలోజావుర్సు ఒక్కస్త్రీలకిమాత్రమే. ఆపండుగలోజావురుడుపడనేవాడు బజార్లో అవుపడకూడదు. అంతా స్త్రీలే. అన్నిరకాలవస్తువులూ స్త్రీలే విక్రయించేవాళ్లు, స్త్రీలే కొనుక్కునేవాళ్లు.

ఆనాడు అందరిస్త్రీలకిమల్లేనే జమ్మనూడా ఉత్సవంలో పాల్గొంది. వింతైన వివిధవస్తుసమదాయంలో కూడిన ఆహారాని అంగళ్లని చూస్తూ బజార్లనెంబువడుస్తోంది.

ఒకఅంగడిమూల, సాయుధికం చెప్పమాన్న ముసలిమహమ్మదీయవనిత జమ్మని పిలిచింది. జమ్మ అక్కడికి వెళ్లింది. నిజమకొన్నీ, అబద్ధాలు కొన్నీ సాయుధికం చెప్పి, “లోపల ను అక్కవుంది. నాకంటే ఆమె చాలాబాగా చెయ్యిమాస్తుంది; రండి” అని చెయ్యి పట్టుకొంది, ఆమె ముసలిమహమ్మదీయ:నిత. ఆచెయ్యి చెబుటపట్టి చెమ్మిలిస్తోంది. జమ్మకి సంగేహం కలిగింది. కాని ‘చండకాసమడైన అక్కరుచక్రవర్తికాలంలో స్త్రీలకు అరమానంజరుగుకుండా?’ అనుకుంది. దుర్భాగ్యుడైన భానుచేతుల్లోంచి తప్పించిందిఅక్కరే కదూ! అదీ కాక, స్త్రీలపండుగలో అంత:పురస్త్రీలనూడా పాల్గొనేటప్పుడు, మొగవాడు మోసంకలపెడితే ఏమాత్రం ఆనుమానం కలిగినా గ్రాణంపోదూ వాడి!!

సందేహిస్తూనే, ఆముసల్లి చూపించిన గదిలోకి పోయింది. పెద్దహాలు. లోపల గడియనేసింది ముసలమ్మ. ఇంకోతలుపు తియ్యగానే, ఎద్దులాంటి సిద్దీవోనాడు

బయటికి వచ్చాడు. అరవబోయింది జమ్మ. ముసల్లి నోటి మీద చెయ్యోకి, బరబరా రెండోగదిలోకి లాక్కునోయింది. డెల్టైయేట్లగుంకిన ఆముసలమ్మకి అంతఃపలం యెలావచ్చిందో!

లోపల యిద్దరుపరిచారికలు వచ్చి, జమ్మని అరవకుండా బూరుగుపరుపువేసిన మంచంమీద పడుకోతెట్టి పట్టుకున్నారు.

మొహమ్మిద కళ్లవరమాకట్టుకున్న గుడ్డా, నెత్తిమీది ముసలిజాట్టు, కట్టుకున్న లుంగా—విప్పి పారవేసింది ముసలమ్మ— న్యాయసార్వభౌముడు అక్కరు ప్రత్యక్షం. పరిచారికలు వెల్లిపాయ్యారు.

విషపునవ్వు నవ్వుకుంటూ,— చక్రవర్తి గది తలుపువద్దకి వచ్చి తలుపు తియ్యబోతూవుంటే, “అక్కర!”—

చెనక్కితిరిగి చూశాడు. తన పీకిపారేసినగుడ్డల మంచంక్రింద పడివున్నాయి. దిగంబర రూపంతోవున్న ఆమెకుండెల్లోంచి, కంఠంలోంచి, నెత్తురు కాయకూవుంటే, వికృతాకారంగా పడివుంటేజమ్మ. నిస్తబ్ధుడైనా డక్కగు.

తలుపు తీసి, బయటనుంచున్న పరిచారికల్ని చూసి ‘హుమకొని చచ్చింది. జాగ్రత్త. బయటతెలిపింటే’—అన్నాడు అక్కరు. వాళ్లు ఆత్రంతో మంచందగ్గరికి పరుగెత్తారు

రెండోగుమ్మందగ్గర నిల్చున్న సిద్దీజాలమీద చేతులేసి మళ్లీఆవిషపునవ్వు నవ్వాడు అక్కరు. జమ్మ సంగతి యింకెవరికీ తెలిదు.

౪

రెండేళ్లు గడచినతరువాత, మానసింహుడు యుద్ధాన్ని ప్రకటిస్తూ, ఫాదుషా ఆజ్ఞమీద ప్రతాపుడి వార్త పంపించాడు. ప్రస్తుతం రాజాధిపతి, యుద్ధాన్ని గాదిగవా, చిన్నకుటుంబకలహాన్ని తీర్చేట్టునూడా లేదు. కూడుగుడ్డలు లేక, తన, తనఅబుద్ధులు—, అందరికన్న యెక్కువగా అజయ్యడు. ఎంతో క్రమ

పడుతున్నారు. తనవంతు జొన్నగొట్టెల్ని రాజాసంతానానికి పంచిపెట్టి, భిల్లులతోపాటు తనూ ఆకూ అలమూ తిని తృప్తిపడేవాడు అజయుడు. ఎన్నోసార్లు రాజా, రాణీ, యిద్దరూ మంజరించారు, అలా చెయ్యొద్దని. కాని వారి యిరికలేకుండానే, రాజసంతానానికి తనగొట్టెల నర్పించి ధన్యుణ్ణువకునేవాడు అజయుడు. తల్లిదండ్రులు లేని అజయుణ్ణి రాజాకుటుంబము, వాళ్ల సంతానముకంటే యెక్కువప్రేమతో పెంచుతున్నారు. రాజావారిచిన్నబిడ్డలు సగర్, తారాబాయికి అజయుడంటే అమితమయిన చనవు. అజయుడెప్పుడూ వాళ్లని సంతోషపరచడానికే ప్రయత్నిస్తుండేవాడు.

ఇలాంటిస్థితిలో యుద్ధాన్ని ప్రకటిస్తూ మనసింహుడు వ్రాసిన లేఖ రాజాని కొంత కలవరపెట్టింది. ఎన్నివిధాల ఆలోచించినా, మొగలు సైన్యాల్ని ఎదిరించడంగాని, వాళ్లు వస్తే స్వపరత్తుడంగాని చేసేస్థితిలోలేదు.

తా నెప్పుడూ ఓడిపోవడానికి ఒప్పుకోననీ, అరణ్యాల్లో కూడుగుడ్డలుకేక యిబ్బందిపడుతూన్నా, తనే చిత్తూరురాజ్యానికి రాజాననీ, స్వరాజ్య సంపాదనకోసం ప్రాణాల్ని అర్పించడానికి తా నెప్పుడూ సిద్ధుణ్ణననీ, కాని పరిస్థితులు సరిగా లేకపోవటం వల్ల, ఇట్లయ్యుద్ధాన్ని కొంతవరకు ఆపుచేయవలసిందనీ, తాను తిరిగి సమర్థత సంపాదించినప్పుడూ, తనమూతృభూమి ఆహ్వానించినప్పుడూ వాళ్లకంటేముందు తనే యుద్ధాన్ని కోర్తాననీ — ఒకవుత్తరం వ్రాసి అక్కరుకు సంపదలనుకొని — వ్రాశాడు.

తనభిల్ల సైనికుల్లో ఒకణ్ణి ఆవుత్తరంతో పంపుదామనుకుంటూవుండగా, అజయుడు తన పోతనన్నాడు.

“మీ అమ్మనికూడా అప్పుడు మొగల్ సైనికులే యెత్తుకొనిపోయారు. అదృష్టవంతుడవైతే నీతల్లిని మళ్లీ చూస్తావు. భగవంతుడు నీన్ను అనుగ్రహించాలి! అని మేవారురాణి ఆదరణపురస్కారంగా దీవించింది.

అమ్మకూట విశేటప్పటికి అజయుడికళ్లు చెమర్చాయి. చిరిగిన ఉత్తరీయంతో రాజా కన్నీళ్లు తుడిచాడు. కొండక్రింద లోయదాకా, పదిమంది భిల్లులూ అమరసింహుడు అజయుణ్ణి సాగనంపాడు.

౫

నిండుసభలో మొల్లాచదివినవుత్తరాన్ని, యితరసభికులతోపాటు, వాళ్లకంటే ఎక్కువసంతోషంతోతే, దర్పంతోతే, భుజాలు ఎగరజేసుకుంటూ అక్కరు విన్నాడు. అంతా చదవడం ఆయాక, మీసం మెలివేస్తూ సభంతా కలయచేశాడు. అంతా తలోమూటా అన్నారు.

“సరే! మదగజం మెల్లిమెల్లిగా లొంగుబాటుకొస్తోంది. రాకేంచేస్తుంది?” అని ఆ విషయనశ్వేమల్లీనవ్యాసు. ఉత్తరం తెచ్చిన యుక్తుణ్ణి లేరి పారచూసి యేదో మరిచిపోయిన విషయాన్ని జప్తికి తెచ్చుకొంటున్నాడు అక్కరు.

వంగి సలాంచేసి, మంత్రిపంపిన నేరకుడితో వెల్లిపోయాడు అజయుడు.

తిరువాతకూడా చాలానేపు ఆలోచించాడు అక్కరు. కాని, తాను ఎవర్ని చెరపెట్టి, ఆమెమరణానికి కారకుడైనాడో ఆ జమ్నూ బాయికొడుకే అజయుడని స్ఫురణకి రాలేదు.

* * * *

పదిరోజులు గడిచాయి. ఢిల్లీనగరముమధ్యవున్న పెద్ద ఉద్యానవనంలో చక్కటి పచ్చికమీద కూర్చొని, ఆలోచిస్తున్నాడు, తల్లినిగురించి, అజయుడు. చీకటి పడుతూంది. అక్కడక్కడతప్ప అంతగా జనసంచారం లేదు. మనుకునేకున్న ఒహవ్యక్తి ఎదురుగా వచ్చి నిలబడింది.

“ఎవరు మీరు?” అన్నాడు అజయుడు. ఆ వ్యక్తి అతనిచెయ్యిపట్టుకొని, తోటలో మారుమూల వున్న గుబురు మల్లెపందిరిక్రిందకి లాక్కుపోయింది; ముకుగు తీసింది. సన్నటిచెన్నెట్లో, అందమైన స్త్రీరూపం, స్పష్టంగా చూశాడు అజయుడు.

రెండవగులు ననక్కి జరిగాడు. అస్త్రీ రెండవగులు అరినివేపు జరిగింది.

‘ఎవరు మీరు, ఏంకావాలి?’

“రాణా ప్రతాపసేనుని దగ్గర్నుంచి వచ్చింది మీరేనా?”

“అవును. మీ కేంకావాలి?”

“మీసేగు — అజయుడు?”

“అవును. మీ కేంకావాలి?”

“జమ్నాబాయి. మీ —”

“అమ్మ. ఆవిడ యెక్కడుందో మీరెరుగుదురా? నా కామెని మాపుతారా?”

“నాతరంకారు — నే నొకసంగతి మీకు చెప్పాలని యిక్కడికి తీసుకొచ్చాను.”

“చెప్పండి. ఆమె యెక్కడున్నారు?”

“ఆమె చనిపోయారు. ఘోరంగా — ఆత్మహత్య!!”

“అ. నిజమే!!”

అవునని తలవూపింది. వెక్కిరించి యేమిటావున్న అజయుణ్ణి తనమీదకి లాక్కుని పిచ్చిపిచ్చిగా అరిచింది.

“పీడారండి — ఆమెని —” అంటూ, యిటూ అటూ బాగాపరికించి, కంఠం తగ్గించి, ఇలాచెప్పింది ఆవిడ. “ఆమెని — అక్కరుచక్రవర్తి మానభింగంచేసి చెరిచాడు — ఆమె నహించలేక ఆత్మహత్య చేసుకుంది. అవ్యత్యం కల్లారా మాకాము. నేనూ — మా బంధువే మరొహామె — మరొహాసిద్ధి —. తిక్కిన వాల్లిదర్శిని చక్రవర్తి రహస్యం బయలుపడుతుందని చంపించేకాడు. నన్ను యెప్పుడో —”

ఆమె వొహస్త్రీఅనీ, ఆమెమీద తను పడికాగ లింపుకొని యేడుస్తున్నాననీ, అజయుడు మరిచిపోయాడు. ఆమె అతణ్ణి తనకూడా కనీ, భుక్తుడుమకొంటో పీడారుస్తోంది.

“నువ్వెవరు?”

ఉడికిపోతున్న అరినిగుండె రక్తాన్నించి వస్తూవున్న ఆవిరి బాగా కనిపెట్టింది ఆమె.

“ప్రస్తుతం అక్కరుచక్రవర్తి జనానాలో పరిచారికను నేను మధ్యంగా సిగ్గుపడిచి మిమ్మల్ని కోరడం — మీహృదయంలో నా కొకస్థానం కావాలనే —”

అరిను మాట్లాడి, ఆమెని దగ్గరకి లాక్కుని కొగిలింపుకున్నాడు. ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

౬

నెలనోబాలు గడవవచ్చాయి. అక్కరుదగ్గర అజ్ఞాతీసుకొని తిరిగి రాణాదగ్గరకి పోవడానికి అజయుడు నిశ్చయించుకున్నాడు. ఈలోగా, తన తల్లినిగురించిన రహస్యం తనకి చెప్పినదానీకీ, అరికి ఆన్యోన్యంగా అనునవైసప్రేమ కుదిరింది. ఆమెకూడా అరినితో రహస్యంగా వొస్తానని వొప్పించింది.

అక్కరుతో తనసంగతి చెప్పకుండుకీ అజయుడు పట్టాడు. అక్కరు మొహంచూడగానే వొడ్లు కుతకుత ఉడకడం ప్రారంభించింది. అణిచిపెట్టుకున్నాడు.

“ఉద్యావనంలో మాట్లాడుదాం. రా” అని అక్కరు అన్నాడు.

ఇద్దరూ ఫారుషా ఉద్యావనంలో మాట్లాడుకొంటూ పచారుచేస్తున్నారు. కొంచెంమూడంలో, అంతఃపురంలోకి వచ్చేసార్యే పరిచారికాజనం కనపడతూవున్నారు. ఒంటరిగావుంటే; ఇలాంటి అక్కర్లని నలుగుర్ని కేరులేకుండా చేదామనుకున్నాడు అజయుడు. గోలగాకేలేస్తోన్న ఒకస్త్రీని ఆరుగురు కురకలు ఫారుషాగ్గిరికి పట్టుకొని వచ్చారు. ఆస్త్రీని గుర్తించగానే, కవ్వనపరిచి, కత్తిమాసి ఫారుషామీద పడ్డాడు అజయుడు. ఫారుషా ఎడంచెయ్యిమీద గాయం తగిలింది.

రక్తపురుడుగులలో మెడ నగంతెగి, పొద్దుతోన్న అజయుడిమొహావ్విడ చదావుకాల్తో బాడిందిరన్నాడు అక్కరు. వుమ్మికూడా చేకాడు.

The vast sun clusters' gathered blaze
World-isles in lonely skies,
Whole heavens within themselves, amaze
Our brief humanities.

—Tennyson

మహావకాశముతో కూడియున్న ఆకాశ మను
మహాసముద్రమున నచ్చటచ్చట నొంటొంటిగా చెదరి
యున్న దీప్తప్రపంచములకలె బ్రహ్మాండ పరిమాణములు
గల అసంఖ్య సూర్యమండలములు దగ్గరదగ్గరగానే
ఉన్నట్లు గుత్తులుగుత్తులుగా నగపడుచు మహాద్భుత రేజ
ముతో మెజయుచున్నవి. గుత్తులవలె దట్టముగానున్నట్లు
మనశీత్రములకు గోచరించుచున్నను, నిజముగా నాయా
మండలములు ఒండొంటికి తలంపకకర్మముకానంత విశేష
దూరముననుండుచు, ఆ పరిసరముల కనే వికాలవిశ్వములై
తోచుచున్నవి. అచింత్యములైన పరిమాణము, దూరము,
కాలగణాలుగల ఆ బ్రహ్మాండతేజోరాసులతో సరి
చూతుకొనునపుడు మన మానవచీవిత మనునది ఒక
అవగింజ!— సముద్రమున నీటిబిందువు మాత్రమైనను
కావచ్చును! ఏమి ఈ విచిత్రమని మనము నివ్వెఱపడు
చున్నాము?

ఈ భావనామసంవత్సర నిజభాద్రపద బహుళ
అష్టమి. ౮ అట్టోబరు ౧౯౩౬- మొదలు ఆశ్వయుజ
బహుళపంచమి- ౮ నవంబరు ౧౯౩౬- వఱకు నగు మాస
మున రాత్రితొలిజామున నాకాశమునగపడు గ్రహనక్ష
త్రాదులను గమనింతుము.

(Milky Way)

పాలివెల్లి

"The gorgeous arch with golden
worlds inlaid"

స్వర్ణమయప్రపంచములతో తాపింపబడిన మహా
నీయవితానము" అని యంగ్ (Young) కవిచే
వర్ణింపబడిన యీ దివ్యగళవళదృశ్యము ఈ మాసములో
రాత్రి తొలిజామున ఈశాన్యమునుండి నైర్వతిదిశకు,
ఆకాశమునకడ్డుగా, కొంచెమువంగిన వింటియాకా

రముతో న్యాపించియున్నది. ఈ దృశ్యమునకు నాయు
వ్యదిశనుగల ఆకాశభాగమునకంటె అశ్వేయదిశాభాగ
ముననున్న ఆకాశభాగము రెండింత లధికమని చెప్ప
వొప్పును. ఈశాన్యమున నేకముగా తోచుచున్నను,
రాజహంసమండల సమీపముననున్న శ్యామసీమలకడ
చీలి, మధ్య నల్లనల్లనై తోచు ఛాయాపథముతో, రెండు
పాయలు వేర్వేరుగానుండగా నైర్వతిని దృష్టిపథమునకు
తప్పిపోవుచున్నది.

First Magnitude Stars and Planets

తేజోవిషయమున నగ్రగణ్యములైన ఇరుదని
నక్షత్రములలో ఈ మాసమున రాత్రి తొలిజామున
నాలుగుమాత్రమే కనబడుచున్నవి:

౧. వీణామండలములోని బ్రహ్మ (Vega in
Lyra)

౨. వృశ్చికములో శ్రేష్ఠ, (Antares in Scorpio)

౩. గరుడునిలో శ్రవణము, (Altair in Aquila.)

౪. ఇంద్రద్యుమ్నుడు, (Fomalhaut-భూమిలో)

పడమట తోరణస్తంభములవలె మెఱయుచుండిన
చిత్ర, స్వాతి నక్షత్రము లస్తమించినందుకు ఆకా
రంగము తోభాసీనముగా నుండవలసినదేకాని అలో
పము రాకుండ గ్రహము లవిక లేజముతో మెఱయు
చున్నవి. ఈ మాసములో శుక్రుడు తులా, వృశ్చిక
రాసులలో సంచరించుచున్నాడు. అట్టోబరు ౨౦-౨౧
లేదీలలో చూడతగవుసానము పలుములో చూసినాడను.
గురుడు శ్రేష్ఠము చాటి మూలలోనికి వచ్చుచున్నాడు.
శని పూర్వాభాద్రలో వక్రగతుడైయున్నాడు. పడమట
నుండి తూర్పువకు వరుసగా శుక్రుడు, శ్రేష్ఠ, గురుడు,
శని అను నీ గ్రహనక్షత్రములు దీపమాలికవలె వెలుగుచు
సంతోషోత్సర్గముల గూర్చుచున్నవి. అందును అట్టోబరు
౨౦, ౨౧, ౨౨ లేదీలలో కూర్మాస్తమయము కాగానే
పడమటకుంచి పశ్చిమాకాశరంగమును మనోజ్ఞతరముగా
తోపింపజేయుచున్నాడు.

ధృవక్షితి - ఉత్తరనక్షత్రములు

ధ్రువక్షితిలో చిన్నయెలుగుతోక చి వ ర ను
ఘ్రువుడు బాగుగా మెఱయుచున్నాడు. చారి, తెన్ను

తోవక, సముద్రముపై యానముచేయు నావికులకు
చాత్రి దిక్కులు తెలియుట ధ్రువునిమూలముననే;
ధ్రువునున్నదిక్కు ఉత్తరము. అదితెలిసినపుడు తక్కి
నది తెలియుట కులభము. ఈ యంశమే Thomas
Moore అను అంగ్లకవి ఈ క్రింది పంక్తులలో చక్కగా
వర్ణించినాడు:

That star, on starry nights
The seaman singles from the sky
To steer his bark for ever by.

కనుక దీనిని పాశ్చాత్యులు Scip steorra -
Ship star ఓక చుక్క అనిరి. చిన్న ఎలుగు నోకలో
కళ్ళప - మహేంద్ర నక్షత్రములను, తోకమూలను
అగ్నియు, అగ్నికెగువ మిగుడును మిణుకు మిణుకుమని
మెలియుచుండుట కాననగును. అగ్ని, మిత్రులకదురుగా
పడదుటకు నాల్గి ధాత, నిధాతచుక్కలున్నవి. ఈనక్ష
త్రములే ధ్రువరక్షకులు, (Guards of the pole star)
షేక్స్పియర్ (Shakespeare) మహాకవి ఒక నాటక
ములో తుపాక్షను వర్ణించుచు ఇట్లు వ్రాసినాడు:

The wind-shaked surge, with high
and monstrous mane,
Seems to cast water on the burning Bear
And quench the guards of the ever fixed
pole,

(మహానీల సంతోభముచే కలగిన సముద్రమున తరం
గములు కొండలవలె మీదికిలేచి, మండుచు వెలుగు
చున్న లఘుబురుజుముపై నీళ్లుచల్లినట్లుండును; నిశ్చల
మైన ధ్రువతారకు కాపలాఉండి చుట్టులిరుగుమన్న
రక్షకులదాహము కాంతింపజేయుటకోయిన ఉత్తర
దిశను సముద్రజలములు మిక్కిలియెత్తుగా లేచుచున్నట్లు
తోచెను.)

పెద్దఎలుగులోని చుక్కల, సప్తములులలో
నొక్కచుక్కయైనను ఇచ్చి దగపడుటలేదు.

న ర కు డు

Statius అను అంగ్లకవి ఈ ధర్మామాను నిట్లు
వర్ణించినాడు:

The Starry Serpent,
Southward winding from the Nor-
thern Wain

Shoots to remoter spheres its glitter-
ing train.

(నక్షత్రరూపమున నుత్తరదిశను కానుకచుట్ట
నీ మహాసర్పము దక్షిణమునుండి మెలికలులికగుచు,
మూలమూలమున్న ప్రదేశములకు తన నక్షత్రములకాం
తిని ప్రసరింపజేయుచున్నది.) బైబిలులో యోబ్ ప్రకర
ణమునందును నక్షత్రములను, నరకుడును ఇట్లు వర్ణిం
పబడుట గమనింపదగియున్నది.

“By His spirit He hath garnished
the Heavens. His hand hath formed the
crooked serpent.”

భగవంతుడు తన సంకల్పకర్తచే నక్షత్రములను
రచించి ఆకాశరంగమును భూషించినాడు. వక్రగతిగల
ఈ సర్పరూపము నాకడే సృజించెను.

పశ్చిమాశమున

స్వాతి, చిత్ర చుక్క లస్తమించినవి. శ్రీ మహా
విష్ణువు శేషపాన్పుపై కునునించునుండి, పరివర్తన
పొందెయ్యున్నాడు. అనగా పడమట అస్తమించి,
కార్తిక శుద్ధవీకాదశినాడు తూర్పున నుదయింపనై
యున్నాడు. అనంతమాత్యుడు సాగసుగావర్ణించినట్లు

నీ అడుగున ప్రభవించు నాకాశగంగతో
కటి నందమగు పీఠపటమతోడ

భూతప్రపంచంబు పుట్టించు శిశువుతో
తనరారు నాభిపద్మంబుతోడ

పదునాల్గుజగములు భరియించుకున్నతో
సిరికి నాస్పదమైన యుగముతోడ

కన్నులలోలుకాదు కరుణారసంబుతో
సుప్రసన్నాననమ్మూర్తితోడ

వైనలేయునెక్కి వరభూషణప్రభా
జాల మెనగ కంఠ సక్రకలితి

మోక్షుడగుచు నభయహస్తంబుతో
మాడుకలకు శేషులుచేయు నీదివ్యరూపము

కొన్ని నెలలవఱకును మనకు సాయంకాల ముగపడదు.

దక్షిణమున

తూర్పున

మ ధ్మ ను

పేద్వనూళ్వము అనబడు పెగసస్ చతురస్రము (Square of Pegasus) లో పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర
నక్షత్రములు కలవు. ఈ ప్రాప్తపదానక్షత్రముల దిశకు
నొకటియు, ఉత్తరాభాద్ర అక్షిణమునగ్గ నొకటియు
రెండు చేపలున్నవి. వీటిని బంధించు నూత్రము వంకరలు
తిరుగుచు క్రాంతివృత్తముమీదుగా నున్నది. ఈనూత్ర
బంధితములైన చేపలు రెండును మిసరాళిగా శీర్షదు
చున్నవి.

పూర్వాభాద్రదిగువను కని ఉన్నాడు కనికని,
మకరమునకును మధ్య, యామ్యోత్తరరేఖకు రవంతి
తూర్పుగా కుంభరాశియున్నది. మకరమున్న సరస్సున
కెనువ జలస్థానాధిపతియు, కుంభవాస్తుకునైన వణు
డున్నాడు. ఆగస్త్యకామమచే ఏనుగైన ఇంద్రద్యు
మ్ముడు మకరమున్న సరస్సున నీరు త్రావవచ్చి, గ్రాహ
బద్ధుడై పలువిధముల బాధింపబడుచున్నాడు. మరి
కొంతకాలమున కా మకరము కాలచక్ర హరిము
కాగలదు.

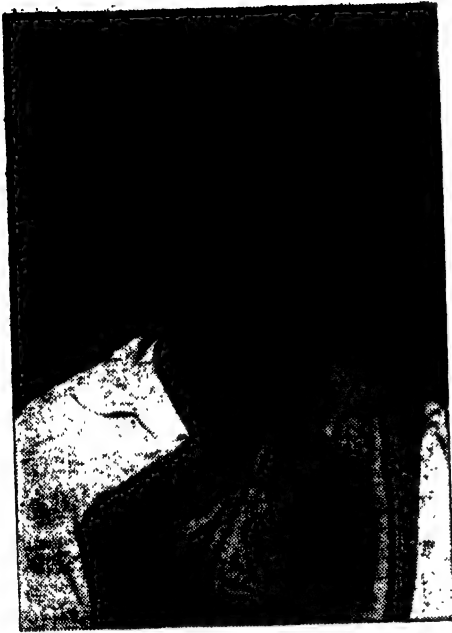
శ్రవణము పాలవెల్లి ప్రక్కనే పడమటకు వ్రారి
యొన్నది. శ్రవణమునకును యామ్యోత్తర రేఖకును
మధ్య నుడువతాకమైన ధనిష్ఠకలదు.

౧) మహావిష్ణు శాభికముల సంభాషణనైవ బ్రహ్మ
ముఖమున నతనిభాగ్య, సకల విద్యాప్రయోగిని సర
స్వతి ఉన్నది. ఆమె వీణాపాణి. కనుకనే ఆమండలము
వీణామండల మైనది. ఆ దండలముల వాదనలైన రాజ
హంస పాలసంద్రమున నొక గొప్పలున (కీర్తిని)
ఆకారముకల చుక్కలుగలదై యున్నది. ఈజాహ్న
ముతో నీ వాణిహిరణ్యగర్భులు తల్పిమాతామను
సమిపించుకొని కరతాళుల వ్యాపి యగుచుండును.

ఉల్కా పాతములు

ఈ మాసములో రాత్రి ౧౦ గంటలలోక కరువార
ఒరయన్ నక్షత్రములు కనబడినవిన్నట్లు, ౧౯౨౫-౨౬ లో
మధ్య, ఒరయన్ నక్షత్ర ఆనబడు ఉల్కలు మంచి రేఖలు
కలిగి వేగముతో భస్మన మందుదు రాలుచుండును. అది
అర్ధం ఉత్తర భాగమునుండి రాలును.

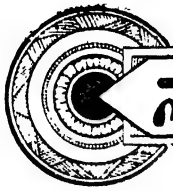
నా ట్యు క ల్

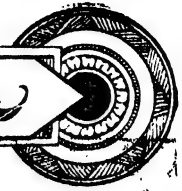
శ్రీచీరాల బాలకృష్ణమూర్తి (చీరాల)

తెలుగునాటకరంగాలకు పేరెన్నికగన్నవటులు. సత్యభామ, డమయంతి, చింతామణి, విద్యాధరి, చిత్రాంగి మొదలైన అనేకనాయికా పాత్రలనుధరించి, దేశమంతటను ప్రశంసలను బొందినవారు. క్రాంత్యమైన కంకణం ఇంతైనసంగీతము. నిర్దుష్టమును వాచికము. భావద్యోతకమైన అభినయసంపద. ఇరియన్నియును సహజముగ నేమి, స్వయంకృపిచే నేమి పీరికట్టిన నుగుణపుంజ మనవచ్చును. చిరుతప్రాయమునందే వీరత్యధికమగు యశస్సును బహియున్నారు.

నాటివారి విశేషములు

ప్రపంచ వ్యవహారములందు ధర్మబలము క్షీణించి అశుభలము ప్రబలుచు న్నది. జీవాయందుగూనిన నానాజాతి సము త్తియును, లండనునందు గూనిన ఆయుధవినిర్జన సభయును ధర్మసంరక్షణమునకు నిర్లక్ష్యము లైనవి. వివిధజాతుల ప్రతినిధులు జనీవాసభను శ్లాఘించినను ప్రపంచశాంతికి గలిగిన ప్రయోజన మతిస్వల్పము. ఇట్టి అవినీనియా విజయము సకలరాజ్యములకును ఆయుధబల పోషణావసరమును హృదయము చేసినది. జర్మనీ, రష్యా, ఫ్రాన్సు, గ్రేటుబ్రిటను మొదలగు రాజ్యములు సంగ్రామ సన్నాహములకు వ్యయము చేయుచున్న ద్రవ్యము భయసంభ్రమములను గలుగజేయుచున్నది. భూమియుద్ధముల యుగము, జలనౌకా యుద్ధముల యుగము పోయి నాయువిమానాగ్ని గోళయుగ ముదయించినది. వాయు విమానాగ్ని గోళములు గలుగజేయగల క్రూర సంహార క్రమమును గడచిన అవినీనియా సంగ్రామ ప్రస్థానమును, స్పెయిను నందు జరుగుచున్న పరివర్తన సంగ్రామ ప్రస్థానమును విశదము చేయుచున్నవి. స్పెయినునందు వ్యాప్తమైన విప్లవ పరివర్తనము సకలరాజ్యములందును బీజాంకురములను గలిగియున్నది. యూరపురాజ్యములందు ప్రజాస్వామిక మంత్రంగతమై నిరంకుశ నియం

తృత్యము విజృంభించగల విధమునకు ప్రబల నిదర్శనములుగలవు. జర్మనీయందు హిట్లరు గారి బోధలు వేదవాక్యములు. ఇటలీయందు ముస్సోలినిగారి రవతారపురుషుడు రష్యా యందు స్టాలినుగారు మహాపురుషుడు. సకల దేశములందును ఫాసిటు సిద్ధాంతములు వ్యాపకమును పొందుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటను నందును సర్ ఓస్వాల్డు మోస్లెగారు ఫాసిటు సిద్ధాంతములను వ్యాపింపజేయుటకు జేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రజాహృదయము నందు వ్యాపకమును గాంచుచున్నవి. ప్రపంచ వ్యవహారములందు నిరంకుశ స్వాతంత్ర్యాధికారముల కాదికాలమునుండియును ప్రవర్తమానమైన సంరంభము వర్తమానకాలము నందు ప్రళయకారమును చాల్చుచున్నది. సకలరాజ్యములందును ప్రబలిన భాగ్యభోగాభిలాష, స్వాభిమాన స్వార్థపరాయణ త్వము సర్వసంహారమునకు సాధనములగుచున్నవి. సకలరాజ్యములకును స్వాభిమానమునందు గల పట్టుదల మానవాభ్యుదయమునందు గలుగకున్నది. ప్రపంచమంతయును “నాదేశము, నాజాతి, నామతము, నాలాభము, నాపొట్ట” ఘోషలతో నిండిపోవుచున్నది. ఈ ఘోషల కాద్యంతములు కనుపడకున్నవి. పెద్దజాతుల పొట్టలు నిండుట దుర్లభమై ప్రపంచ మంతయును

సంతోభమయ మైనది. సకల దేశములకును గత్యంతరము కనుపడకను మారణయంత్ర నిర్మాణము శరణ్య మైనది. సకలరాజ్యములకును ఆయుధనిర్మాణపరిశ్రమ ప్రధానపరిశ్రమయై మహాప్రళయమునకు సాధనమగుచున్నది. ప్రజలకు పనిపాటులు నిర్మాణపరిశ్రమ మూలమునను గాకను మారణపరిశ్రమ మూలమునను నేర్పడుచు ధనధాన్యాభివృద్ధి క్షీణించి ఆయుధనిర్మాణాభివృద్ధి సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నది. సకల దేశములందును సహజమైన నాణెముల చలామణి యంతరించి మాయాప్రమాణము వ్యాప్తమై మారణసాధనముల తార్థికవిస్తనము తోడై మహాప్రళయమునకు సాధనమగుచున్నది. ఈ ప్రళయవస్థయందు హిందూస్తానస్థితి సకలవిధముల దుర్భరముగ నున్నది.

* * * *

ఆర్థిక పారతంత్ర్యము

సకలరాజ్యములకును ఆర్థిక పారతంత్ర్యము రాజకీయ పారతంత్ర్యముకన్నను దుర్భరతమ మనువిషయమునిర్వివాదాంశము. బ్రిటీషు పరిపాలనము హిందూస్తానమునకు గలుగజేసిన మహాపతారములం దార్థిక పారతంత్ర్యము సర్వసంహారమునకు వినియోగపడుచున్నది. మంత్రులు, కలెక్టరులు, పెద్దచిన్న ఉద్యోగస్థులు, డాక్టరులు, లాయరులు, గుమాస్తాలు, బంట్రోతులు, సిపాయిలు వారి

జీతములను జూచి మురియుచు బ్రిటీషు పరిపాలనమును కొనియాడుట సహజము. యూరపియను వర్తకులు వారి లాభములను జూచి యూనందించుటయును సహజము. రాజప్రతినిధియును, సర్ జేమ్సు గ్రిగ్గుగారును బ్రిటీషు ప్రయోజనములను సమర్థించుచు భారతీయ ప్రయోజనములను నిరసించుటయును సామాన్యవిషయము కోట్లప్రజలు 16 పెన్నీల మారకమునకు బలియగుచుండగా రాజప్రతినిధి విషయాన్వేషణమును సయితము నిషేధించుట యన్యాయము. హిందూస్తానము మారకదాన్యము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యముతోపాటు పరదేశములతో సయిత మనుభవించుట శరమాన్యాయము. గ్రేటు బ్రిటనుతోపాటు ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశములును బంగారు ప్రమాణమును విసర్జించినను భారతప్రభుత్వ హృదయమునందు సంచలనము గలుగలేదు. మాయమారకము హిందూస్తాన వ్యాపారమును, వ్యవసాయ పరిశ్రమను, సంపదలను, జీవన ప్రవాహములను స్తంభింపజేసినది. దేశము దరిద్రనారాయణ మయమై శుష్కించినది. దేశమునందంతటను నిరుద్యోగము, దారిద్ర్యము, అనారోగ్యము తాండవమాడుచున్నవి. వర్తమాన నిస్సహాయస్థితియందు విమోచన సాధనము దురూహ్యముగనున్నది. ప్రభుత్వ మవలంబించెడిప్రతికూల మార్గము సర్వత్ర తెలిసినవిషయము. దేశదాన్యవిమోచన సాధనము ప్రజాహస్తములందు గల విధ

మును ప్రజానాయకుల ప్రబోధము విశదము చేయుచున్నది.

* * * *

ప్రజాప్రబోధము

శ్రీ పండిత జవాహరిలాలు నెహ్రూగారి సంచారము ప్రజాహృదయమునందు ప్రబలుచున్న ప్రబోధమును సహస్రముఖములను వెల్లడిచేయుచున్నది. శ్రీమంతులు సామాన్యులు, కార్మికులు కర్షకులు, సామ్యవాదులు కాంగ్రెసువాదులు, బాలుకు వృద్ధులు, నవగ్ధులు హరిజనులు నెహ్రూగారి సంచారమునందు చూపుచున్న యుత్సాహోద్రేకములు ప్రజాహృదయమునందు తృప్తిని ముగించుచున్న నవజీవనవికాసమునకు సిద్ధరసము. రాజ్యము లంశరించినను, దేశములు మారినను, యుగములు శకములు మారినను మానవ స్వాతంత్ర్య ధర్మపరిణామము యథావిధిగను సాగుచున్నది.

గాంధీమహాత్ముడు ప్రసాదించిన ప్రబోధాంకురములు నెహ్రూగారి సంచారమునందు దోహదమును బడయుచున్నవి. హిందూస్తాన సమస్యలన్నియును స్వాతంత్ర్యవిశ్వాస సమస్యయందు పరిపక్వము కావలసియున్నవి. సంపూర్ణస్వరాజ్యము, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము, హరిజనోద్ధరణము, శాసనసభా ప్రవేశము, అధికార స్వీకారము, సాంఘిక సంయోగము, సామ్యవాదము, కార్మిక కర్షక సమస్య మొదలగు సకలసమస్యలును ప్రజల వ్యవసాయపరాయణత్వమువలనను సాధ్యము కావలసిన విధమునుగాంధీమహాత్ముని యుపదేశాచరణములవలెను నెహ్రూగారి యుపదేశాచరణములును వెల్లడి చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసునకు ఆదర్శపురుషుడైన నెహ్రూగారియుపదేశములు కాంగ్రెసు బలగౌరవ ప్రతిష్ఠలను వృద్ధిచేయుటకు వినియోగపడి కాంగ్రెసునకు సకల వ్యవహారములందును దిగ్విజయము గలుగుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత!

వి శ య సూ చి క

కొండకోన—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు	౬౧౫
సంగీతరత్నాకర వ్యాఖ్యలు	౬౨౧
కళాకళి—వెంపటి నాగభూషణంగారు	౬౩౧
ఇనుపగొట్టలు—కాళ్లకూరి సూర్యనారాయణగారు	౬౪౨
శిక్షలు—ఏలేశ్వరపు కృష్ణమూర్తిగారు	౬౪౩
వెండి ముచ్చట—‘కరుణకుమార’	౬౪౯
వెలివర్గ శాసనము—పాఠభేదము—వ. వెంకటరంగయ్యగారు	౬౬౩
తిల్లిక—కాళ్లకూరి సూర్యనారాయణగారు	౬౬౫
తిర్లిక—వం. వెంకటాచార్యుగారు	౬౬౯
వెండలీయము—యం. యం. వేణుగారు	౬౮౩
ఆకాశపుష్పములు—డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యుగారు	౬౮౧
ఆంధ్రభాషానేమ—తనికెళ్ల వీరభద్రుడుగారు	౬౮౭
భారతదేశబంధువు డాక్టరు జే. టి. సందర్శించు—పుట్టపర్తి టి. రామాచార్యులుగారు	౬౯౩
ప్రాచీనాంధ్రకవులు—కాళ్లపాకవారు-నిడదవోలు వెంకటరావుగారు	౬౯౭
బిచ్చగాడు—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౭౦౨
మేరీక్యూరీ సతీమణి—శ్రీమతి క్రమభాటి జానకీగిరిగారు	౭౦౫
బొమ్మరిల్లు—బుర్రా వెంకటసంప్రహ్మణ్యంగారు	౭౧౩
విజ్ఞాన విశేషాలు	౭౧౮
నక్షత్రమండలము—గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావుగారు	౭౨౯
నానాదేశ నందర్శనము—‘గ్రహ’ వీక్షణము	౭౩౪
రవ్యకథలు—మంచుతుపాను—శ్రీ శ్రీనివాసశిరోమణిగారు	౭౩౭
టూకీలదశ-నేడు : రేపు—యం. జగన్నాథరావుగారు	౭౪౯
దీపావళి—కృత్తివెంటి వెంకటసుబ్బారావుగారు	౭౫౩
కలగూరగంప : వార్తాపత్రికల చెల్లుబదిలో జపానుది వైచేయి; మరదియ్యము తిసగూడదు; సూయజ్ఞకాల్పవలో ప్రయాణము; భూమివయస్సు; జర్మనులు; చీట్లవేక చిత్రకథ; వైవాహిక వదులు: నుజము, పానాంశకము, పానాంశకము	

అంధ్రాభ్యుదయము—ప్రభల	అదిలక్ష్మి, నారాయణ శర్మగారు;
వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు,	తాతా సూర్యనారాయణగారు ౭౬౪
భారతీయమహిళామండలి—శ్రీమతి	కమలాదేవిగారు; శ్రీ నేకుబాయి
గారు, బి. ఎ.	౭౬౬
నటపితామహుడు—కీ. శే. హరిప్రసాదరావు	౭౬౭
విమర్శనలు	౭౬౯
సాభిప్రాయ విశేషములు	౭౭౦

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—దుర్గ; శివభక్తమాహాత్మ్యమున నొకా నొక రంగము.

సాధారణచిత్రములు:—గయచిత్రములు; ఎనిమిదవ యెద్దర్దు చక్రవర్తి చిత్రములు; మలబారి; జవహరలాలు నైహూ; మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ నూతన భవనములచిత్రములు; వ్యంగ్యచిత్రములు; ఇతర చిత్రములును

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1888 సం. నవంబరు)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేజనట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్దరు చేసినచో లెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 80-వ లేదీ లోపుగ సామ్యులారినచో సమాజ భాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము కలుగు చందాదాక్షిణ్యము నుండురను నమ్మకముతో దిసంబరు 10-వ లేదని యు 6-4-0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పుటికలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సామ్యు చెల్లించి వి. పి. ని ౧౯౯౦వ బ్రాధ్ధినులు. ఒకటికే తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసర ముగ దొదినచో మా కావిషయము నెంటునే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట వాపురుము.

A 13. H 47, 48, 49, 50. K 6, 21. L 7, 8. N 27, 28. P 5, 32, 33, 35. R 36, 37, 40. S 83, 158, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 173, 176.

